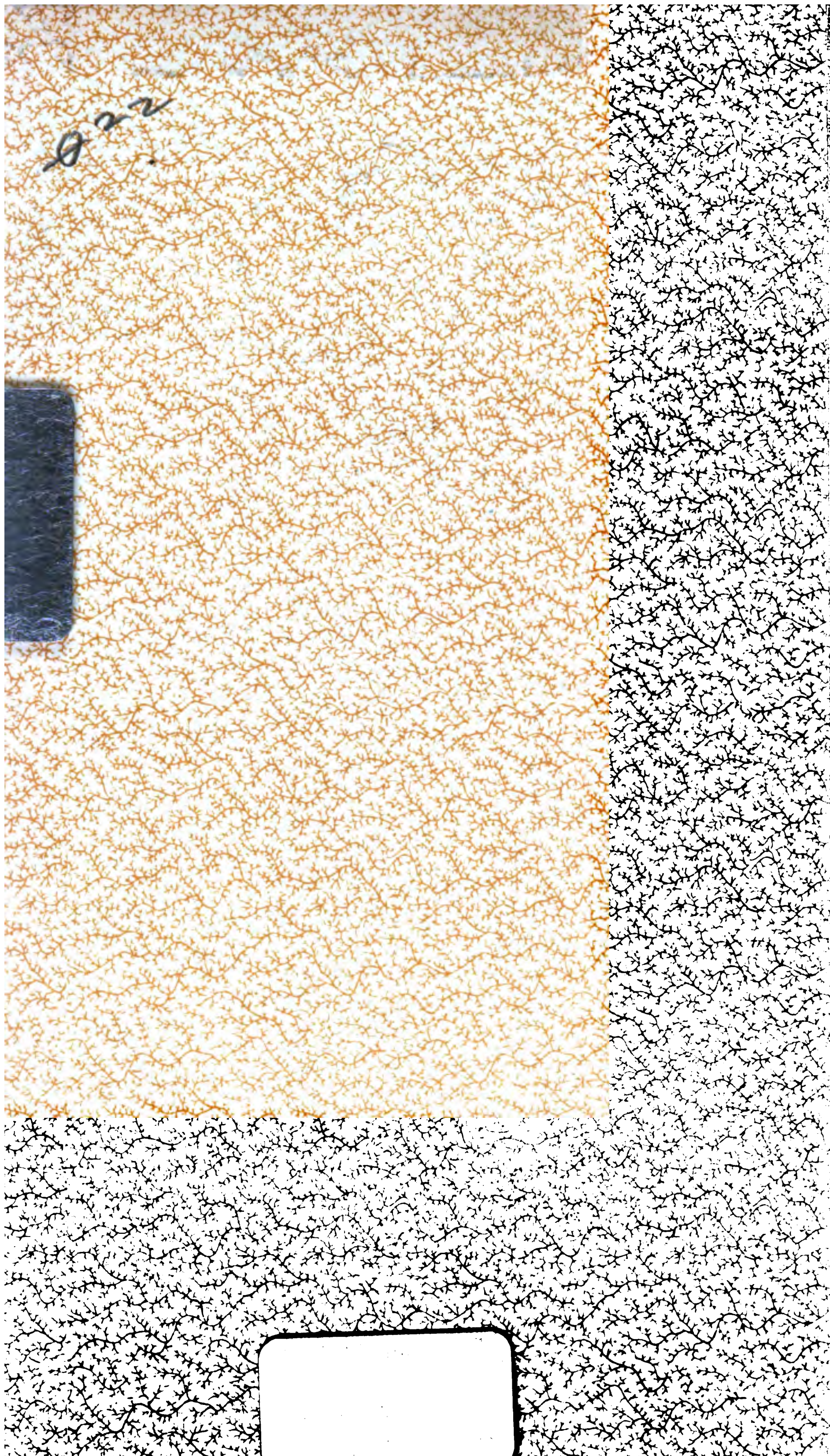
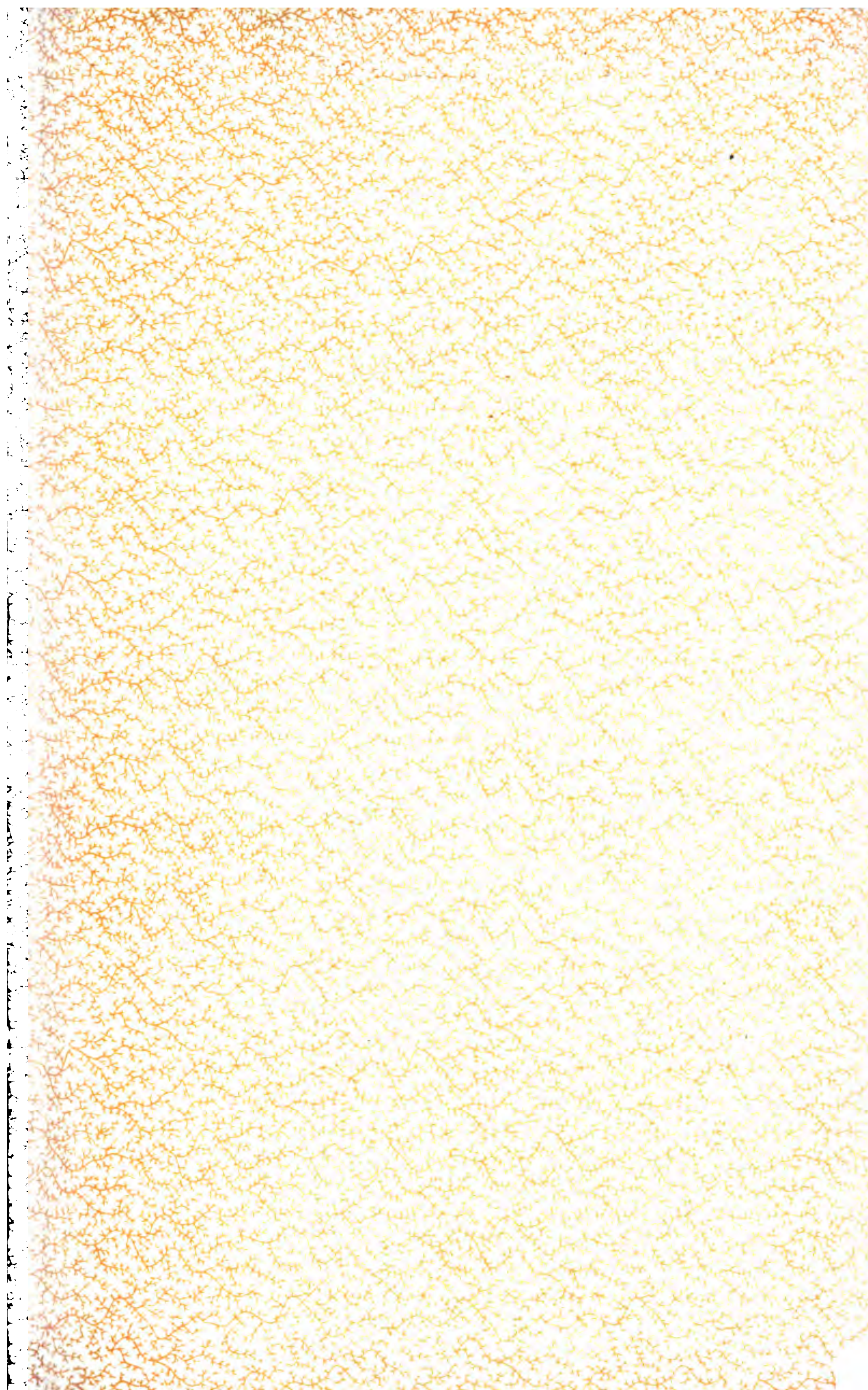

Google

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 00546213 4

YDRE HÄRADS GÅRDNAMN.

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV

VITTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPPSALA
HUMANISTISKA SEKTION

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES ONSDAGEN
DEN 19 APRIL 1905 KL. 10 F. M.
PÅ LÄROSALEN N:O IV.

AV

ROBERT NORRBY
FILOSOFIE LICENTIAT AV ÖSTJÖTA NATION.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1905

YDRE HÄRADS GÅRDNAMN.

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV

VITTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPPSALA
HUMANISTISKA SEKTION

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES ONSDAGEN
DEN 19 APRIL 1905 KL. 10 F. M.
PÅ LÄROSALEN N:O IV.

AV

ROBERT NORRBY
FILOSOFIE LICENTIAT AV ÖSTJÖTA NATION.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1905

YDRE HÄRADS GÅRDNAMN.

I.

KAP. I.

I Ydres gårdnamn förekommande senare sammansättningsleder.

Berg, berga.

Fsv. *b(i)ärgh* n. 'bärj' finnes i de gamla namnen Bjursberg, Ekeberg, Linneberg, Stjerneberg, i nynamnen (se kap. VI) Briteborg (står överallt utom i jb. för Briteberg), Carlsberg samt gårdnamnsavledningarna Berga, Nyckelberga, Rörsberga, Solberga, Tranberga.

Första sammansättningsleden är i inget gammalt namn personnamn, utan ord, som syfta på gårdens läge eller någon annan egenskap.

Björke

i Wennebjörke, se dėl II sid. 119.

Boda, bo, fsv. *boþa.*

Fsv. *boþa* i gårdsnamn är ursprungligen en pluralform av fsv. *boþ* f. (pl. *-ir*, *-ar*) »bod, i sht för kortare vistelse uppförd koja eller sjul» (Söderwall, Schlyter, Tamm Et. Sv. Ordb.).

Ordet förekommer i gårdsnamn nästan över hela Sverje. I förhållande till andra på en viss trakt förekommande gårdsnamn äro namnen på fsv. *boþa* talrikare i skogstrakter än på slätterna. Detta beror naturligtvis på ordets betydelse ock den tidsperiod, under vilken gårdsnamnen på *boþa* uppkommo.

Fsv. *boþa* i gårdsnamn har säkerligen i södra Sverje betecknat byggnader, som förlagts på en från huvudgården (l. byn)

mer eller mindre avlägsen plats, där odlingar eller ängsmarker funnos, för att under sånings- ock sjördetider tjäna som bostäder ock under en större del av året som förvaringshus för sjörd ock andra på platsen samlade förråd.

I sv. dial. användes 'bod' nutilldags om förrådshus, magasin o. dyl. ss. köttbod, spannmålsbod, vagnbod, vedbod, handelsbod o. s. v. Även betydelsen 'tillfällig uppehållsplats för folk eller fä' finnes kvar i 'marknadsbod', varav väl senare (lant-)'handelsbod', ock i nordsv. 'fäbod'. I 'sjöbod' kunna båda betydelserna föreligga.

Jämför O. Rygh, N.G. Indl. sid. 46, där det motsv. *búð* i no. gårdsnamn säges ha betecknat »Bygning opført til midlertidigt Opholdssted eller til Oplagshus», såsom »Fiskerboder», »Høboder, Sæterboder, Saltboder».

Redan av ordets betydelse framgår, att åtminstone större delen av de med namn på *boþa* uppkallade gårdarna tillhöra ett relativt yngre sjede inom den fasta bosättningen. Se vidare härom nedan kap. V.

I Ydres gårdnamn på *bo*(*da*) har jag överallt antagit, att grundformen haft *boþa*. Det kan naturligtvis tänkas, att ett ursprungligt *boþ* förefunnits i somliga av dessa namn, men det synes mig på grund av det i del II meddelade materialet omöjligt att säkert ådagalägga, att så varit fallet. På många namn förekomma äldre belägg på *-bodhom*, vilka former närmare beröras nedan i kap. II.

Fsv. *boþa* ingår såsom senare sammansättningsled i 46 av Ydres i del II upptagna 352 gårdsnamn ock bildar osammansatt ett gårdsnamn. Av dessa 46 ha 25 sannolikt ett mansnamn i jen. sg. till första sammansättningsled nämligen Aggebo, Arfvebo, Baggebo, Brask(e)bo, Brokebo, Gallebo, Helgebo, Hermannebo, Ingeboda, Katebo, Kryparebo, Krämarebo, Kåfvebo, Munkebo, Skinnarsbo, Sålebo, Tumbo, Bårsbo, Fars- el. Färssbo, Grinsbo, Gunnarsbo, Rangelsboda, Svensbo, Tyresbo, Wiggesbo. Dessutom äro 4 st.: Gluggebo, Nockebo, Skårtebo, Ugglebo möjligen sammansatta med personnamn. Axebo, Fundsboda, Gransbo, Måsebo ha ett sjönamn i första sammansättningsleden.

Andra ord än personnamn ock sjönamn till första sammansättningsled ha sannolikt dessa 12: Axefallsboda, Gårebo,

Helgebo l. Hellebo, Högbo, Idebo, Målebo, Rosebo (två sjillda gårdar), Salebo, Sjösbo, Slogebo, Sprängsbo, Stenabo.

Ett — Telackebo — har jag lämnat utan förklaringsförsök.

Av dessa 45 (utom det oförklarade Telackebo) gårdsnamn på *boþa* ha alltså omkr. $^3/_5$ ett personnamn i jen. till första sammansättningsled, ock omkr. $^2/_5$ ha till första sammansättningsled ett ord, som på ett eller annat sätt syftar på gårdens belägenhet (möjl. hans beskaffenhet i ett par fall).

Huvudbetoningen antar jag i fsv. tid ha legat på senare sammansättningsledens stamstavelse i alla namn på *boþa.* Den har väl flyttats till namnets början i y. fsv. (eller ä. nsv.) tid. Jfr II sid. 8 ock 107 ock flerestädes.

Bråna

i Fetebråna, se del II sid. 17. Jfr Bränna, del II sid. 42

By.

By såsom senare sammansättningsled i Ydres gårdnamn torde motsvara obl. kasus sg. av fsv. *byr* m. »1) bostad, gård, landtgård, 2) by, stad» (Schlyter, Söderwall); fisl. *boer*, *býr* m. enl. Fr.$_2$ = 1) de paa et Sted værende Bygninger, som ere fornødne, for at det kan være beboeligt, være en *bústaðr;* 2) Jord som er tagen i Besiddelse af Mennesker, som nyttiggjøre sig samme eller dens Udbytte (stundom i samma betydelse som sv. by, da. *landsby*, stundom i betydelsen bygd, no. *Grend*); 3) Jordeiendom der ligger til et vist Bosted eller hvad man nu gjerne kalder »Brug i en Gaard»; 4) Kjøbstad; 5) Gaard i Kjøbstaden. Slutligen anför Fr.$_2$ under 6) en del exempel på *boer* i översättningar fr. latin, vari *boer* tyckes mig i regel betyda 'bebott ställe' utan avseende på om flera hushåll bo där eller bara ett. Ordet förekommer över hela Skandinavien i ortnamn.

Ordets grundbetydelse antas i allmänhet vara 'bostad'. Så av t. ex. Tamm Et. Sv. Ordb. ock Falk o. Torp Et. Ordb.

Jag antar med föregående författare, att grundbetydelsen av *by* varit 'bostad'. J. C. H. R. Steenstrup i sina för ortnamnsforskningen så betydelsefulla uppsatser i Dansk Hist. Tidskrift

Sjette Række V, sid. 313 ff. ock VI, sid. 353 ff. ock K. H. Karlsson i Sv. Fornminnesföreningens Tidskr. X, sid. 38 ff. hava framhållit, att *by* i danska ock svenska ortnamn i regel ej är sammansatt med personnamn. Däremot har O. Rygh i N.G. Indl. sid. 47 ock R. Saxén i Finska Fornminnesföreningens Tidskr. XXI n:o 3 (t. ex. sid. 27) påvisat, att i Norge ock Finland ortnamn på *by*, sammansatta med personnamn i jen., förekomma ofta.

Det för frågans belysning nödiga materialet — skandinaviska ortnamn på *by* — är för stort ock ännu för svårtilljängligt för att en vetenskapligt säker förklaring till denna olikhet skulle kunna framställas.

Jag antar i anslutning till bl. a. Steenstrup ock K. H. Karlsson (se min uppsats i Sv. ldsm. XIX,4 När blev Sverges befolkning i egentlig mening bofast? sid. 5 ff.), att den älsta bofasta bebyggelsen i Sverje sjett i byar, ej i enstaka gårdar. Liksom förutnämnde författare antar jag, att de svenska ock danska namnen på *by* åtminstone till stor del tillhöra den älsta bebyggelsens tid. Om då, såsom förut antagits, bosättningen sjett i byalag, så är det helt naturligt, att ej ett *en* person betecknande namn i jen. kunnat komma in i bynamnet — lika naturligt, som att den företagsamme uppbrytaren av ett ensamt nybygge (med namn på *-torp*, *-måla* etc.) fått sitt namn fästat vid sitt nya hems benämning. De svenska (ock danska) ortnamnen på *by* ha vanligast en första sammansättningsled, som syftar på byns läge (ofta i förhållande till andra byar), dess omjivning eller dyl. Detta passar ju in med ovan jorda antaganden om *by*namnens uppkomst ock med den ursprungliga betydelsen av *by* 'männisjors bostad'.

Ortnamn på *-by* av samma typ som de senast nämnda — alltså sannolikt tillhörande den älsta fasta bebyggelsens ortnamn ock *ej* sammansatta med personnamn — förekomma även i Norje ock Finland (se O. Rygh N.G. Indl. sid. 47 ock Freudenthals hos Saxén citerade arbeten), men därjämte förekomma ju i dessa länder många gårdnamn på *-by*, vilka ha ett personnamn i jen. till första sammansättningsled.

Dessa senare norska ock finländska namn på *-by* antar jag tillhöra en senare tids namnjivning ock en bosättning, som ej sjett i byalag utan i enstaka gårdar. Anledningarna till att

den älsta bebyggelsen sjett kooperativt — i anslutning till där förutgående tiders flyttareseder ock till fortfarande nödvändigt försvar ock inbördes bistånd — hava bortfallit på ifrågavarande ställen vid tiden för uppkomsten av de norska ock finlänska namn på *by*, som äro sammansatta med personnamn. Bebyggelse av obrukad mark kan där då jöras självständigt av en ensam man eller familj. Om den nya bosättningen under dessa förhållanden äger rum på mark, som ej räknas till förutvarande bys allmänning, så kan den nya gården bli likställd med de gamla byarne ock kallas *by*, med grundläggarens namn som särmärke.

Ett stöd erhåller denna konstruktion i den omständigheten, att dylika namn på *by*, så vitt jag nu vet, tyckas saknas i de älsta med fast bosättning bebyggda trakterna av Skandinavien, Danmark ock Sydsverje, ock bli vanliga först på troligen relativt sent bebyggda trakter av Uppsverje, Norje ock Finland.

I Ydres gårdnamn ingår *by* såsom senare sammansättningsled i 11 stycken, varav 1 blivit sockennamn: Asby, Broby (2 olika), Dalby, Graby, Norrby, Oppeby, Redeby, Svenningeby, Tångby, Åby, Österby. Inget av dessa är sammansatt med personnamn i sg. Svenningeby i Norra Vi antar jag ha till första sammansättningsled ett fsv. *Swän(n)inga* = Svanamännens, de på Svanboskaten av Norra Vi socken boendes (se del II sid. 71 anm. samt under **Svenningeby**). Alla de övriga syfta mer eller mindre otvetydigt på byns (gårdens) belägenhet. Jag antar, såsom närmare utföres i kap. V, att dessa gårdsnamn tillhöra Ydres älsta.

Bäck.

Sandbäck del II sid. 140.

Ed.

Fsv. *eþ* n. ed, ställe där farkoster måste dragas över land förbi ett vattenfall, eller över en landtunga mellan två vikar eller vattendrag (Söderwall). Fisl. *eið* n. betyder unjefär detsamma. Tamm. Et. Sv. Ordb. ock Falk o. Torp Et. Ordb. här-

/

leda ordet ur den ieu. roten *ei : oi* 'gå'. O. Rygh N.G. Indl. sid. 48 anjer ordets betydelse i nuv. norska vara unjefär 'passage, framkomlig väg'.

Grundbetydelsen är väl ganska nära den sist nämda (jfr Falk o. Torp Et. Ordb. *Eid*). Ordet synes i svenska ortnamn — så vitt jag kunnat ta reda på — vanligen ha betytt 'näs', speciellt en landtunga mellan två vatten (eller kärrsträckningar), när en vinterväg gått fram på dessa vattens is ock gått över näset ifråga. Vintervägarne över tillfrusna sjöar ock kärr voro ju i äldre tider i vårt vattenrika land av en mycket stor betydelse, ock på äldre vägkartor bara från början av 19:de årh. får man ofta se, hur kartans vägar sluta vid sjöar ock mader, utmed vilka ofta i senare tid anlagda ock förbättrade körvägar ha dragits fram.

Ydre har två gårdnamn i vilka *eþ* förekommer, nämligen Ed i Sund ock möjligen Idebo i Malexander. Ed i Sund ligger vid östra ändan av sjön Östra Lägern. Idebo ligger på en udde i sjön Sommen.

Ek.

Se *Marek* del II sid. 32, 33.

Fall.

Fsv. *fal(l)* n. har i ortnamn den för övrigt ej i fsv. eller fvno. belagda betydelsen 'fälla', 'plats där man fällt träd'. I sv. dial. förekommer i denna betydelse *fall*, Rietz sid. 125, Noreen Dalmålet sid. 42. Nästan vanligare i samma betydelse synes subst. *fälla* vara, jfr Rietz ock fsv. *fælla* i ÖGL. I sammansättningarna svedjefall, brännfälla, syrfall eller -fälla m. fl. ha våra landsmål kvar orden i fråga ock dessutom i många ortnamn. *Fall* ingår i 10 namn på 11 olika gårdar i Ydre — enkelt i Fall ock Falla, såsom första sammansättningsled i Falleräs ock såsom senare sammansättningsled i förra leden av dekompositum Axefallsboda samt i Helgesfall, Hårsefall, Kalfvefall, Njerfvefall, Ramfall 2 g., Sillefall, Töresfall. Första sammansättningsled till *fall* är i 2 fall av

8 sjönamn: *Axe-*, *Njerfve;* i 2 fall av 8 jurnamn: *Hårse-*, *Kalfve;* i 2 fall av 8 ett ord som närmare uttrycker beskaffenheten av det ifrågavarande *fall* i *Ram-*, *Töres-;* 2 fall av 8 har jag måst lämna oförklarade.

Fors.

Hellefors del II sid. 154.

Hagen.

Hästhagen del II sid. 94.

Hammar.

Se del II sid. 75, 133, 153 samt Frudehammar, Norrhamra ock Skirshammar i N. Vi.

Holm(a).

Holma II sid. 174, Håreholma II sid. 174, Liljeholmen II sid. 177.

Hester, Hestra.

Fsv. **Hester* n. motsvarar sv. dial. *'hestər* eller *'hıstər* n., i Ydre ock norra Kalmar län med betydelse 'snår av unga eller mindre lövträd'.

Ordet förekommer i (m)ht. ock (m)lt. ss. *Heister*, *Hester* m. i bet. 'ungträd, snår isht. av ek ock bok'.

I ortnamn förekommer ordet i Tyskland, Kluge Et. Wb.$_6$ ***Heister*** samt enl. Hellquist Ark. XVII 65 ff. i vissa delar av södra Sverje[1]) Fsv. *hester* är uppkommet af urn. **haistra*, jfr

[1]) Jag är i tillfälle att rätta ett par små misstag i Hellquists cit. artikel. Gården n:o 45 i Hellquists citerade artikel (sid. 68) existerar ej i Asby socken, utan är detta belägg på n:o 43 Hestrahult i Sund (se denna gård i min avh.). Hellquist, sid. 69 a. st., anför efter er-

sv. dial. *jolster*, *jälster* n., no. *ilster* fvno. *jǫ(l)str* 'vide'. Nuvarande uttal *hestər* ock *hıstər* äro förklarliga enl. Aschw. gr., § 80, II,2 ock § 103,1.

Ordet förekommer under båda uttalsformerna såsom namn på torpställen på flera trakter av norra Småland ock i Ydre härad.

Hester ingår i gårdnamnen *Hester*, *Hestrahult* ock *Hestra* inom Ydre, samt i flera torpnamn. Boken växer ej numera vild i Ydre, men då ordet *hister* lever i bl. a. ydremålet i den allmänna betydelsen 'snår av mindre lövträd ock större lövbuskar', så föreligger knappast någon nödvändighet att anta med Hellquist, att ordet i nämnda gårdnamn betytt 'rödbok'. Dock talar ju för betydelsen 'bok', att ordet *hester* ej tyckes förekomma mycket norr om den unjefärliga nordgränsen för bokens utbredning.

Hult.

Fsv. *holt* n. (senare *hult* i enl. med Aschw. gr. § 111, 2) betyder enl. Söderwall 'liten skog, skogsdunge'. Ofta översättes *hult* med 'lund' eller 'dunge av lövträd'. (Se Falkman, Ortnamnen i Skåne sid. 49, Noreen Spridda studier II sid. 87, Rietz ***hult***, Steenstrup Dansk Hist. Tidskr, 6:te Række V sid 341, Hildebrand Sv. Medeltid I sid. 47 m. fl.).

Rääf Beskr. öfver Ydre II sid. 34 uppjer för Ydremålet betydelsen »tät skog af större träd i motsats med ***Dunge***». Så vitt jag kunnat finna, betyder *hult* i nordsmålänska och östjötska dial. 'tätt bestånd av större träd'. *Dunge* tyckes i samma dial.

---

hållna uppjifter uttalet *hestra*, men *hæ̆stər*. Ss. synes av denna avhandling, del II sid. 92 har även Hester i V. Ryd uttalet med slutet *e* i stamstavelsen. Likaså är förhållandet med Hellquists n:o 4 Kålhester (utt. *'kalshĕstər*) n:o 39 *`spelhĕstər* n:o 46 *'hĕstər* ock ett av H. ej nämt *Hĕsterslid* (i Askeryds skn av N. Vedbo hd, Jkpgs län). Sid. 71 diskuterar H. *'hults'* sammansättningar med förleder, som beteckna barrträd ock tyckes anse, att *Granshult* (belagt 1342 i Sv. Dipl. V) skulle vara en sammansättning av *grans* (jenit. av gran borde väl väntas heta *grana(r)* år 1342) ock 'hult'. Med hänvisning till Granshult i V. Ryd ock Gransbo i Malexander vågar jag förkasta denna tydning och anser att Granshult 1342 ← **gransiohult*.

i allmänhet beteckna en klunga av ej fullvuxna eller mindre träd. Dock synes denna sjillnad ej alltid upprätthållas numera. Med Rääf, Rietz, Söderwall ock Tamm torde t. v. vara bäst hålla på den allmänna betydelsen 'liten skog' utan spesialisering till lövträd.

I Ydre förekommer *hult* i följande 27 gårdsnamn: Bjärhult, Börshult, Demshult, Fagerhult, Flandhult, Fundshult, Gnottnehult, Gransjöhult, Grönshult, Herbergshult. Hestrahult, Hult (åtm. 4 olika gårdar), Högshult, Hökhult, Idhult, Lidhult, Lodhult, Månhult, Njerfvehult, Norrhult, Ringshult, Sjöhult, Skeppehult, Svinhult (även sockennamn), Wåcktehult, Ödesjöhult, Österhult samt dessutom i den med *hult* sannolikt likbetydande avledningen Hylta.

Första sammansättningsleden är i inget fall personnamn, utan utjöres av ett ord, som anjer belägenheten eller beskaffenheten i något annat avseende. I åtta fall antar jag första sammansättningsleden vara ett sjönamn.

Namnen på *hult* kunna ju ej räknas till bebyggelsenamnen, utan måste räknas till flyttarenamnen enl. den terminologi jag använt i min uppsats i Sv. Ldsm. XIX, 4. I alla händelser är nog flertalet av namnen på *hult* yngre än den älsta bosättningen. Jfr Steenstrup Da. Hist. Tidskr. 6:te R. V sid. 335 ff., som konstaterar detta för Danmarks vidkommande. Detta blir sannolikt redan ur betydelsen på *hult*, emedan man väl får förutsätta, att de älsta bebyggarne ej gåvo sig till att rödja undan storskogen ock odla dess mark, förrän lättare tilljängliga ängsmarker upptagits. Jämför den litet nedsättande betydelsen av hemortsbeteckningen på 'skogen' om folk, som bo på en bys utmarker, emedan av ålder varit vanligt, att dessa utflyttade nybyggare varit knappställda på egendom i jämförelse med den gamla byns delägare, likasom nybyggena i inflytelse ock rättsanspråk stodo tillbaka för den gamla byn. Jfr del II sid. 102.

Kulla.

Fsv. *kolla*, *kulla*, obl. kasus av fsv. *kolle*, *kulle* m. 'kulle, backe' förekommer i Dempekulla, Elmekulla, Födekulla, Grefvekulla, Kjempekulla, Linnekulla, Qvarnkulla,

Rumskulla (sockennamn, även namn på en gård i samma socken), **Rödekulla**, **Toppekulla**, **Öfverkulla** samt enkelt i **Westra**, **Östra** ock **Nedra Kulla** (3 olika gårdar). I inget fall är första sammansättningsleden personnamn.

Lund(a).

Opplunda II sid. 109, **Lund** II sid. 137.

Lycke.

Fsv. *lykkio*, obl. kasus sg. av fsv. *lykkia* f. 'inhägnad åker eller äng' förekommer i **Flodlycka**, **Höglycke** 2 gånger, **Åslycke** samt enkelt i **Lyckö** II sid. 65. I inget fall är första sammansättningsleden personnamn.

Mad.

Fsv. *maþ* f. 'mad, sank äng' ingår i **Foglemaden**, **Forsma**, **Ramelarpsmad**, **Sjöglemada**. I de tre sista fallen har läget jivit första sammansättningsleden, i det första namnet är ett annat karakteristicum namnjivande.

Måla, Målen.

Fsv. *male* m. betyder enl. Söderw. '(bebyggd) intaga å utmark, torp'.

Thulin, Om mantalet I sid. 39 not a) säger »målar» vara »likbetydande med torp och nybyggen», särsjillt för vissa trakter av Småland, ock har ett citat från 1543 »en ny måla optagitt ingen gästning». I Vadstena klosters Jordebok 1500, utjiv. av Carl Silfverstolpe, sid. 109 »thær tiil ligger een ödemale oc hether Sibbathorp» 1447 samma sida »en ödhemaale kallas Sibbamaale»; 1480 sid. 108 »en ödemaale ok heter Sibbatorp». Rääf, Beskr. öfver Ydre I 306 (1552) »om några målla som låg innom thennom skälom Räffuom måla thomta och Alla thenna måla voro min faders och min klöffuadröfftt».

Hildebrand Sv. Medeltid I, 52: »I södra Sverige förekommer på nybyggen benämningen måle, male — — —; efter ordalydelsen ett jordstycke som man mält eller utmätt».

Rietz sid. 454, b: »Måla, slutändelse i många namn på ställen, som genom *målning* (afmätning) eller klyfning blifvit åtskillda t. ex. *Persmåla*, *Siggemåla*» ock »Måle m. afmätt jordstycke, torp eller bebygd intaga af skog eller utmark».

Den av Hildebrand ock Rietz föreslagna sammanställningen med *måla* = mäta anser jag oriktig.

Schlyter, Ordb., översätter fsv. *mali* m. med 1) afgift; 2) aftal, förord; 3) lega, lön; 4) lön för odling, bestående i tre års besittningsrätt; 5) en viss tid under hvilken (på Gotland) en träl skulle vara i träldom.

Söderwall II sid. 13 uppför två fsv. ord *male* m., det ena med ovan efter Söderwall citerade betydelse, det andra (= fisl. *máli*) »eg. aftal, öfverenskommelse; öfverenskommen afgift; en viss afgift till prest».

Jag sammanför, liksom Schlyter har jort, de av Söderwall ss. två uppförda orden *male* till ett, som jag antar ha grundbetydelsen 'avtal', 'överenskommelse', varur senare betydelsen 'avtal om lön' ock »avtalad lön» ock endast 'lön' utvecklat sig. Jag hänvisar till de från Schlyter ovan citerade betydelserna på ordet i vårt gamla lagspråk. Ordet *male* bör alltså sammanföras med *māl* i fsv. *giptarmal* 'avtal om gåva' (Tamm Et. Sv. Ordb.), got. *maþl* 'folkförsamling' med vb. *maþlian*, nord. *mæla* '(av)tala', fht. *mahal* 'avtal'. Vid sidan av *mal* ställer jag *male* med unjefär samma betydelse. I fvno. finnes på *máli* den antagna grundbetydelsen 'avtal' flera ggr belagd $Fr._2$ ock ordboken till NGL. I NGL. förekomma bl. a. betydelserna 'bindande överenskommelse, kontrakt, jiftermålskontrakt (jfr fht. *mahal* i samma bet.), löneavtal med fria tjänare, lön'. Dessutom betyder *máli* i NGL. understundom 'arrendekontrakt på flerårig brukstid' samt 'den kontraherade arrendetiden' m. m. Fvno. *málamaðr* synes företrädesvis betyda 'man, som mot lön tjänar en mäktig man', Kalkar Ordb. har från äldre danska *Målsgods* (*Målsgård*), 'Gods der er henlagt til Kongens Fadebur', *Målbonde*, 'Bonde der havde en Målsgård i Fæste'. Matzen Forelæsninger over den danske Retshistorie sid. 79 omtalar *male* såsom vederlag för vederlagsmännens (= hirdmännens) tjänst hos kungen, ock

antyder möjligheten av, att uttrycket *Malegaard* härrör ur bruket att je denna avlöning i form av förläningar. En jämförelse med fsv. *malakarl* »man hvilken ss. lön för odling åtnjuter vissa års besittningsrätt till jord, nyodlare» visar ju, att *male* även på fsv. botten betytt 'överenskommen lön i form av jordbesittningsrätt'.

Denna nu nämnda betydelse antar jag vara den, som ordet har haft i gårdsnamn. Såsom i ett annat sammanhang utföres, i kap. V, antar jag gårdsnamnen på *mala* tillhöra den fsv. bebyggelsens sista sjede. Då var — på t. ex. 11- ock 1200-talen — säkerligen den ojämförligt största delen av Jötalands jord föremål för äganderätt. Antingen ägdes jorden av landet, häradet eller byn ss. allmänning, om den var oodlad, eller ägdes den under mer eller mindre privat äganderätt av ensjild(e) individ(er), om den var inom hägn ock laga värn. Det mera fria besittningstagande ock tillägnande av obrukad byamark, som jag antar ha ägt rum vid uppkomsten av gårdar på *ryþ* ock *þorp* o. a., kan under den fsv. bebyggelsens sista sjede med tilltagande folkmängd ej av allmänningarnas ägare tolereras, utan rätten till nybyggen ock nyodlingar bindes vid vissa villkor. Måhända jick det så till, att den första *mala* uppbröts av en tjänare, som av sin herre fått befallning att jöra nyodlingen mot öfverenskommen lön av besittningsrätt till nyodlingen i vissa år, sannolikare synes mig dock vara, att det är nyodlaren, som av allmänningens ägare (en eller flere) utverkat sig tillstånd att bryta odlingen ock hägna in den på villkor, att odlingen efter vissa års fri besittningsrätt återgår till den ursprunglige jordägaren, som väl i regel tagit emot innehavarens lösen för årlig eller livsvarig besittning. Mycket ofta synes det ha förekommit, att en förut besuten byaman jort nyodlingen på byns allmänning för att öka sin sjörd. Enligt ÖGL. (t. ex. BB. XXXII ock väl även BB. XXVIII, 5) har odlaren tre års besittningsrätt[1]). Gårdar

[1]) ÖGL. BB. XXVIII 4 *öþzs mala*, BB. IX, 7 hskr. B. *Ödzmala* emenderas av Schlyter ock Freudenthal till *Öxamala*. I en färdig uppsats härom, som med snaraste skall tryckas, söker jag visa, att *Öþs* är jen. sg. av *Öþer* m. i *Upsala öþ*, fisl. *auðr* m. Detta *öþ* antas liksom fisl. *auðr* betyda 'rikedom', jag söker i nämnda uppsats visa, att betydelsen är jordägendom. Jfr då överensstämmelsen med ovannämnda betydelse av *male* i fda., fvno. ock fsv. 'avtalad besittning(srätt) av jord, spesiellt som lön för arbete eller tjänst'. *Öþsmale* = 'lön för nedlagt arbete i form av jordbesittning'.

med namn på *mala* anser jag alltså ha uppstått ss. nyodlingar på en allmänning. Från den gamla byn ha de sjillts i senare tid liksom de allra flästa till en by hörande gårdar, vilka legat på något avstånd från den ejentliga 'bystaden'.

Ydre har 29 i jordeboken upptagna gårdsnamn, i vilka fsv. *mala* ingår ss. senare sammansättningsled eller enkelt. I ett gårdsnamn, Målebo, ingår jen. av. *male* ss. första sammansättningsled. De 29 äro Baggemåla, Bockemåla, Eriksmålen, Folkesmåla, Frännemåla, Gullringsmåla, Harsmåla, Hedingsmåla, Hvessingsmåla, Härsmålen, Högemåla 3 olika gårdar, Krogsmåla, Kärremåla, Kölemåla, Leddemåla, Lifvemåla, Målen, Norremåla, Påttemåla, Ramsmåla, Rydbomåla, Rödemåla, Siggemåla, Sjundemåla, Skillingsmåla, Södermåla, Torsmåla, Trottemåla, Wassemåla. Av de 28 sammansatta hava 24 sannolikt ett mansnamn i jen. sg. — den första malakarlens namn — till första sammansättningsled. De återstående 4 namnen äro Högemåla, Norre- ock Södermåla, Rydbomålen, vilkas förra sammansättningsled syftar på belägenheten.

Det är påfallande, att alla Ydres gårdsnamn på fsv. *mala* i nsv. tid ändas på *målen mąn* i dialekten. Alla sammansatta namn, som uppvisa äldre belägg än år 1600, ha dessa på *mala*, *-e*, *måla*, *-e*. Först i senare delen av 1600-talet, i ock med de älsta kyrkboksbeläggen, uppträda namnformer med bestämd slutartikel.

Såsom nedan i kap. IV närmare visas, är bestämda slutartikeln endast lagd till gårdnamn, som äro eller uppfattats vara av relativt yngre datum. Detta sammanhänger naturligtvis med slutartikelns bruk vid appellativa ord *så*, att slutartikeln ej kan uppträda i gårdnamn, förr än den börjat brukas i appellativer. Om man sätter tiden för början av slutartikelns allmännare bruk till trettonde århundradet, så blir det för det första klart, att gårdsnamnen, äldre än denna tid, ej ursprungligen ha best. slutartikel. Vidare är det tydligt, att gårdsnamn, som bildats efter den kritiska tidpunkten, böra ha bestämd slutartikel. Om ett av de äldre namnen till följd av däri ingående ords utdöende är svårare att assosiera med levande appellativ, eller har stelnat i en viss kasusform på t. ex. *-a* eller *um*, blivit en ortnamnsanledning eller på annat sätt utsöndrat sig från språkets vanliga

flexibla ord, så är det lätt att förstå, att i denna omständighet orsaken ligger till, att bestämda slutartikelns bruk ej kommit att utbreda sig till dessa sterila utväxter på språkorganismen.

Om däremot ett ortnamn vid sin första uppkomst — före 13:de årh. — haft en form i enlighet med tidens sed utan bestämd slutartikel, men på grund av en eller annan omständighet kommit att likställas med yngre namn vare sig på grund av ingående beståndsdelars lätta och nödvändiga assosiation med levande ord eller på grund av analogier i form eller betydelse med ortnamn av yngre bildning, så tillägges bestämda slutartikeln ofta. Fullständig exempelsamling lemnas i kap. IV.

Namnen på fsv. *mala* ha sannolikt en gång haft starkaste betoning på andra sammansättningsledens stamstavelse. Så är ännu fallet i norra Kalmar län: *akəmal'ə* (1 0 3 2) etc. Det är därför föga sannolikt, att det i början av 1400-talet uppträdande *e* i sista stavelsen är en judlagsenlig reduktion av *a*. Men jag hänvisar till del II sid. 130 anm., påvisandet av jötamålens i nsv. tid genomgående *e* i mask. *an*-stammar. Liksom fsv. *dropi*, *dropa* blir senare stockholmska *droppa*, men östjötska och småländska *drop(p)e*, så förklarar jag de sistnämnda dialekternas nsv. *måle* ur fsv. *male*, *mala*. Nu *kan* ha bidragit till uppkomsten av formen *måle* en omkastning av huvudtonen till första sammansättningsledens stamstavelse. I nutida ydremål är ju betoningen *'fraŋamaŋ* (3 0 2) ← äldre *'fraŋamal'ən* (3 0 2 0), men det torde vara svårt att uppvisa, att accentflyttningen sjett nog tidigt för att kunna vara orsak till en reducering av sista stavelsens vokal redan på 1400-talet.

Nu ha vi jenomgående uttalet *-måle* i Ydres gårdnamn under 1400- och 1500-talen, ock bestämda slutartikelns tilläggande måste bero på fortfarande anslutning till det livaktiga appellativet *måle(n)*. Bland beläggen på *Rydbomåla* II sid. 110 finnes *Malen* från 1467. På enstaka undantag när uppträder emellertid ej best. slutartikeln i sammansatta namn på *måla* förrän i slutet av 1700 årh. Företeelsen har väl ock en orsak däri, att flera av *måla*-namnen torde ha uppkommit *efter* tidpunkten för bestämda slutartikelns allmännare uppträdande. Jfr det ovan sid. 12 citerade *Sibbamale* eller *Sibbatorp*. Angående *måla*-namnens ålder se vidare kap. V. Jordeboksskri-

varnes envisa fasthållande vid formen *måla* har naturligtvis sin grund däri, att former utan artikel äro förhärskande över större delen av *måla*-namnens utbredningsområde utom Ydre.

Näs.

Fsv. *näs* n. 'näs, udde' förekommer enkelt ss. namn på två gårdar i Ydre, ss. senare sammansättningsled i 14 namn: Arnäs, Aspenäs, Bjelnäs, Brandsnäs, Bålnäs, Dragsnäs, Forsnäs, Förnäs, Hårsnäs, Ifrenäs, Landsnäs, Lägernäs, Rydnäs, Rönnäs.

Inget av dessa namn innehåller något mansnamn, i 5 st. kan första sammansättningsleden sägas syfta på belägenheten, i 9 namn någon annan egenskap hos näset i fråga.

Mad.

Fsv. *maþ* f. 'mad, sank äng' förekommer som andra sammansättningsled i namn på tre ej i mtl satta jordeboksnummer, Ramelarpsmad, Sjöglemada ock Foglemaden. De två föregående ha till första sammansättningsled jen. av ett gårdsnamn; om det sista namnet se del II sid. 171.

Reda

i Oppreda, Ukreda (och Redeby) se nedan *Ryd.*

Rum.

Fsv. *rum* n. = rum, ställe. Förekommer äfven i no. ortnamn (O. Rygh N.G. Indl sid. 32 dd) samt N.G. IV,1, s. 213.

Rum, varom se Falk o. Torp Et. Ordb. *Rum* I, antas vara substantiverade adj. *rum* i sv. uttr. 'rum sjö' o. s. v. Grundbetydelsen bör väl med Kluge Et. Wb_6 *Raum*, Skeat Et. Dict. *Room* antas vara 'öppen plats', 'aabent Land' (Jessen Dansk Et. Orb.).

I ortnamn sluter sig ordet i avseende på betydelsen närmast till det (ehuru ej i Ydre förekommande) i ortnamn vanliga *staþ* m.

Emellertid betyder väl *staþ* i ortnamn redan allra älst 'bostad', 'boplats', 'ställe s. någon bor på', då däremot *rum* tyckes betyda mera allmänt 'öppen, tilljänglig plats', 'lokalitet över huvud'. Därav förklaras att t. ex. Yxnerum, Winnersrum, Tullerum ej ha mansnamn till första sammansättningsled, vilket däremot ortnamn på *staþ* i regeln ha (se Steenstrup D. Hist. Tidskr. 6:te Række V,$_2$, sid. 313 ff.; Nygård ibid. 7:de Række I,$_1$, sid. 82 ff.; K. H. Karlsson i Sv. Fornminnesföreningens Tidskr. V, sid. 42, m. fl.). I Rumskulla är väl *kulla* en gammal benämning på platsen, vartill *Rums* lagts för närmare lokalisering för att sjilja från andra gårdar i trakten med namn på *-kulla*, vilka talrikt förekomma inom ock utom socknen.

Inom Ydre finnas följ. gårdnamn innehållande 'rum': Winnersrum (sms. med sjönamn), Yxnerum (första sammansättningsleden möjl. jen. pl. av fsv. *ukse*) (i Åsby); Rumskulla (sockennamn, gården ligger i Sevede härads del av samma socken); Tullerum (i N. Vi) (sammansatt med ett bäcknamn).

Ryd, *rödja*, *reda*, *ruda*.

Fsv. *ryþ* finnes ej upptaget i Söderwalls Ordbok, men förekommer på ett par ställen i landskapslagarne; MELL. B. XXVIII, 7 not 57 *ryþ eller ryþio, ryd oc rydhu*, KrL. B. XVII *æng eller rofuo rydh* andra hskr. *roffuo rydher*.

Noreen Spridda studier II, sid. 81, har *rudh*(*a*), *rydh*(*ia*) 'rödjning'.

Rietz, sid. 541, *Ryd* m. och f. »upprödjadt fält, afsvedjad plats», även »kal backe».

Lundells ordlista upptar ett subst. *ryd -ar* m. ss. förekommande i Sv. folkmål.

Det fvno. ord, som — vanligt i norska ortnamn — till bruk ock betydelse närmast tyckes motsvara fsv. *ryþ*, synes vara *ruð* n. »Rydning, ryddet Sted» (Fr.$_2$, O. Rygh N.G. Indl. sid. 71).

Ekwall suffixet Ja, sid. 83, föreslår med tvekan *ryþ* vara en *ja*-avledning till *ruþ*. Det förefaller också, som om det vore allmänt antaget, att fsv. *ryþ* i ortnamn hade *ȳ* (se t. ex. Noreen Spridda studier, sid. 88).

Falk ock Torp Dansk-Norskens Lydhistorie, sid. 157, anta även *ryð* vara avledning till *ruð* (eller växelform?, stället lyder: Foran ugemineret explosiv er *y* almindelig blit *ø*; — — *rød* i d. navne, af *ryð* = *ruð* »rydning».

Emellertid anser jag, att i svenska gårdsnamn förekomma två olika avjudsstadier av stammen i värbet fsv. *ryþia*, nämligen dels *ŭ* i fsv. *rŭþ*, *ry̆þ*, *ry̆þia*, *ry̆þi* liksom i fvno. *rŭð* n., ock dels *iū* i fsv. *rȳþ(er)*, motsv. fvno. *rjóðr* n. aabent Rum i Skov, Grønning, Græsplet (O. Rygh N.G. Indl. sid. 71). Även detta sista ord är vanligt i norska ortnamn (enl. $Fr._2$ ock O. Rygh).

Jag anser att *ryd* i åtminstone Ydres gårdnamn går tillbaka på fsv. *rȳþ*, ock detta motsvarar ju fvno. *rjóðr* ej *ryð*, *ruð*. Det senare avjudsstadiet föreligger däremot i *ry̆þi*, som ingår i *Oppreda*, *Ukreda*, se del II sid. 138 f samt i fsv. *ryþia*, som ingår i *Rödja* del II sid. 182.

Ett fsv. *ry̆þ* skulle i ydremål blivit *ʀø̣* (i gårdnamnen väl *rə̣̆*) liksom fsv. *sty̆þ* ymål *stø̣*, fsv. *sy̆þer* ymål *sø̣r*, fsv. *kly̆f* ymål *klʀø̣v* fsv. *ry̆þia* ymål *ʀə̣ja* o. s. v.

I gårdsnamnen *ˋbesry̆* ← fsv. *Bisaryþ* o. s. v. måste *y* ha varit fsv. *ȳ* ock förkortats efter övergången av fsv. *y̆* → *ö* i *stöd* etc. Jämför vidare ett fall som *ˊʀys̱næ̆s* ← fsv. **Ryþs-näs*, där man måste haft *ö*-vokal liksom i *ˋʀəja* ← fsv. *ry̆þia*, ifall första stavelsens *y* i fsv. tid varit kort tillräckligt tidigt.

Fsv. *rȳþ* förekommer i sockennamnet Vestra Ryd samt dessutom såsom senare sammansättningsled i 9 gårdsnamn Beseryd, Boeryd, Gibberyd, Hakeryd, Hjelmseryd, Lagmansryd, Linderyd, Maljeryd, Ängeryd. Av dessa 9 ha de 6 första ett personnamn i jenit. sg. till första sammansättningsled. Maljeryd har till första led sjönamnet Maljen, vilket utmärker detta *ryþs* läge, i Linderyd ock Ängeryd uttrycker första sammansättningsleden beskaffenheten av ställets mark.

Fsv. *rȳþ* förekommer ss. första sammansättningsled i Ryd(s)näs, Rydbomåla (i bägge dessa fall är *ryd* egennamn, se del II sid. 110, 111), samt i Rödekulla del II sid. 140.

Fsv. *rȳþia* f. 'rödjning', 'till odling uppröjt jordstycke', förekommer i namnet Rödja på två olika gårdar del II sid 182 ock sid. 202.

Fsv. **rȳþi*, *ia*-avledning till (*)*rūþ*, *ryþ*, se del II sid. 138, förekommer i Opreda, Ukreda samt möjligen i Redeby.

Fsv. *ruþa* f. förekommer enkelt som gårdsnamn del II sid. 37.

YDRE HÄRADS GÅRDNAMN.

II.

De ensjilda gårdnamnen, uppställda sockenvis i alfabetisk ordning efter jällande jordeboks namnform, deras dialektala former, äldre belägg ock tolkning.

Asby socken. *åsby* eller *åsby sokn*.

In . . . parochia Aasby **1336** SD. 3213; de par: is . . Asbo **1337** SD. 3326; in Aasby **1341** SD. 3545, **1347** Rf. $25^{1}/_{2}$; Scriptum Asby **1345** SD. 3908, **1368** Rf. 32, (**1401** SD. 3); in Asby **1345** SD. 3908, **1392** Rf. 61, **1416** SD. 2278; i Asby **1359** Rf. 28, (**1382** Rf. 47), **1388** Rf. 48, 2g., **1389** Rf. 56, **1390** Rf. 59, (**1401** SD. 3), **1403** SD. 382, 2g., **1410** SD. 798, **1411** SD. 1436, SD. 1437, SD. 1438, **1415** SD. 2143, **1425** RA., **1432** Rf. 100, **1433** Rf. 101, Rf. 102, (Rf. 103), **1434** Rf. 104, (**1443** Rf. 109, 2g.), **1446** Rf. 111, **1448** Rf. 115, **1467** Rf. 124, **1493** Rf. 138, 2g., **1515** Rf. 147, **1543** KA., **1545** KA., **1546** KA., **1553** KA., **1555** KA., **1602** KA.; ecclesie Aasby **1366** Rf. 33; de Asby **1372** Rf. 36; Asby skn (**1381** Rf. 45), **1385** Rf. 52, (**1387** Rf. 54), (**1401** SD. 3), **1401** SD. 101, **1411** SD. 1436, SD. 1437, **1422** Rf. 94, **1441** Rf. 107, **1443** Rf. 108, **1460** RA. $^{13}/_{6}$, **1482** Rf. 133, **1482** RA. c 23, **1531** RAaoe II, **1543** KA., **1545** KA., **1550** KA., **1558** RA. RL. I, **1559** KA., **1574** Rf. 185, **1600**-talet flera gånger; i Aasby (**1383** Rf. 50), (**1388** Rf. 55), **1389** Rf. 57, **1568** Rf. 184; Asby kirkio **1422** Rf. 94, (1433 Rf. 103, 2g.), **1434** Rf. 104, 2g., (**1438** Rf. 105), (**1441** Rf. 107, 2g.), (**1465** Rf. 123); i Asbo skn **1430** Rf. 98, **1441** RA., **1460** RA. c 4, **1473** RA. c 8; i Asboo skn **1430** RA.; eccl-m Asby **1432** Rf. 100, **1448** Rf. 115; Aasby skn **1447** V., **1469** Rf. 125, (**1489** Rf. 136); Aasby **1466** V., **1500** V.; i Asbi skn **1472** Rf. 126; Asby **1513** Rf. 146, **1524** RA. A 7 fol. 281 r., **1531** RAaoe II, **1600**-talet; Åsby skn **1546** KA. 1, **1602** KA.; Aszby **1600**-talet många gånger i allehanda kasus.

Se gårdnamnet Asby å sid. 5 ff.!

Alarp. *ål̦arp*.

1 mtl.

Allathorp (**1381** Rf. 45), **1418** SD. 2448; i Alaorp **1545** KA. 11; i Alatorp **1550** Rf. 158; i Alarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Alörp **1630**; Alarp **1632**, **1633**, **1668**; Alatorp **1669**.

Det älsta av de anförda beläggen, *Allathorp* **1381**, härrör från en tämligen onöjaktig avskrift ock kan ensamt ej anses vittnesjillt, men den från **1418** anförda namnformen tyckes peka på samma fsv. grundform som det förra, varför en första samman-

sättningsled *Alla-* jöres i viss mån trolig. Emot antagandet av en urspr. form *Alla-*, betecknande kort *a* ock långt dentalt *l*, tala den nutida dialektformen samt alla beläggen fr. o. m. **1545** ock nedåt. Jag anser de senast anförda skälen starkare ock ansätter därför såsom föreliggande gårdnamns fsv. grundform **Ala-þorp*, vilket före **1545** utvecklats till *Alaorp*, väsentligen i överensstämmelse med den av Kock, Sv. Ldsm. XV. 5, 26, föreslagna dialektala judlagen att »ð förlorats . . . mellan en föregående vokal med levissimus ock en efterföljande vokal med semifortis». Ur *Alaorp* uppkommer jenom vokalassimilation ock sammandragning *Alarp*, första gången belagt **1589**. Utvecklingen *Alaþorp* → *Alarp* har enl. min mening försiggått på liknande sätt som Billing, Åsbomålets ljudlära, sid. 98 (Sv. ldsm. X, 2) antar för *Tosta-þorp* → *Tostarp*. Däremot kan jag, såsom av ovanstående framgår, *ej* godkänna Kocks i Sv. Ldsm. XV. 5, 26 postulerade utveckling *Gasa-þorp* → **Gasaðarp* → *Gassarp* ss. antaglig för *Alarp*. En närmare motivering för min avvikelse från den Kockska förklaringen tänker jag lämna i del III av denna avhandling, där alla de i föreliggande arbete förekommande likartade fallen behandlas tillsammans.

Första sammansättningsleden av föreliggande gårdnamn är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Ale* (L. 10) med *ă* ock *l*.

På grund av skrivningarne *Allathorp* skulle man, som ovan antytts, kunna vara frestad antaga ett mansnamn *Alle*, som finnes upptaget L. sid. 11, där bland beläggen även ett *Allathorph* finnes. Emellertid anser jag skrivningen med *ll* endast betyda, att föregående vokal är kort. Jfr härmed L. 10 under *Ale*, där visserligen flera belägg tydligen ha *ā*, men åtm. ett, där dubbelformerna *Ale* ock *Alle* anföras ss. namn på samma person, visar på tillvaron av ett *ăle*.

Såsom bidragande orsak till, att skrivaren av formerna med *ll* ansett mödan värt att särsjillt framhäva *a*-vokalens korthet — för så vitt ej formerna bero på ortografiskt slarv — vill jag föreslå följande: Övergången *ā* → *å* var tidig i östjötska dial. (jfr Noreen Aschw. gr. § 110, Ottelin Stud. Bur. II. 00), ock hade säkerligen ägt rum vid tiden för ifrågavarande skrivningars tillkomst; bokstaven *a* användes ännu i regel för att beteckna både *ă*, *ā* ock *å;* vid gårdnamnets skrivande fanns säkert ingen tradi-

tion att följa; vederbörande sökte återje uttalet för att få möjligast pålitliga ijenkänningstecken på gården; kände möjligen till mansnamnet *āle;* ville betona att *ă* förelåg, emedan annars en östjötsk läsare kunnat företa sig att utläsa namnet ss. *ålathorp*.

Villkor för möjligheten av ett dylikt resonnemang äro tydligen, att skrivarens språkkänsla (i likhet med en nutida svensks) nödvändigt föreskrev, att *ă* stod framför *ll*, ock vidare att förlängningen av *a* framför intervokaliskt *ł* ännu ej inträtt. Jfr Noreen Aschw. gr. § 130, 2 ock 131, 2!

Andra sammansättningsleden *þorp* se I!

Asby. *ạsby* eller *ăsby*.

N:o 1 — södergård, *ạsby ˈsørgał*, 1 mtl.
N:o 2 — norrgård, *ˋpræstəgaṙ*, 2 mtl.

In Asby **1208** SD. 134; (curiam meam) Asby **1293** SD. 1083; **1542** KAaoe, **1543** KAaoe; i Asbi **1472** Rf. 126; i Asby **1531** RAaoe II, **1545** KA. 11, **1545** KA. 18, **1577** Rf. 188, **1589** KA. 22.

Se vidare beläggen på sockennamnet ovan!

1:sta sammansättningsleden är fsv. *as* m. = ås;

2:dra sammansättningsleden är fsv. *by* m. = by (se del I). Namnet betyder alltså »byn på åsen», vilket passar mycket bra till den nuvarande belägenheten.

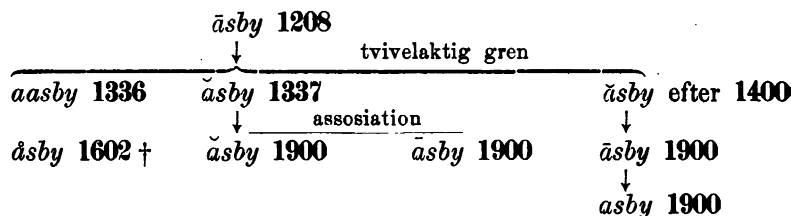
Byn har jivit sitt namn åt sockenkyrkan som står tätt därinvid.

āsby **1208** har på grund av båda sammansättningsledernas assosiation med motsvarande enkla ord jivit *aasby*, **1336** + 12 ggr till **1568**, vilken form torde betecknat samma uttal som *åsby*, belagt **1546** ock **1602**, varefter denna ättegren utslocknat.

āsby **1208** har vidare givit *ăsby* **1336** och ett 60-tal gånger till 1600-talets början, varefter denna skriftforms ätteläggar *ăsby* ock *ăssby* blivit enrådande. På grund av de nuvarande dialektformerna *ạsby* ock *ăsby* torde man böra anse de äldre skrivningarne *asby* ha betecknat ett uttal *ăsby*. Formen *ăsby* har uppstått jenom vokalens förkortning framför konsonantförbindelse (Aschw. gr. § 131, 1) före inträdandet av övergången *ā* → *å*, varefter förnyad assosiation av senare sammansättnings-

leden jivit āsby. Men även en omvänd procedur kan tänkas, i det att ett y. fsv. *ăsby* jivit ett *āsby* på grund av assosiation *efter* övergången av *ā* → *å*, vilket *āsby* dels lever kvar i nuv. dial. *āsby*, dels jenom nyare förkortning framför konsonantförbindelse jivit upphov till nutida *asby*. Jfr nuv. dial. *fast* ← **fāst* ← fsv. *făst*!

Ovanstående kan förtydligas jenom denna stamtavla

En förklarande grund till, att dubbelformer med lång ock kort vokal i 1:sta sammansättningsleden hållit sig vid sidan av varandra i samma dialekt, torde erfordras. Jag anser nämligen det ofta förekommande talet om likbetydande dubbelformers befintlighet vid sidan av varandra i många fall vara oriktigt, utom för det s. k. svenska rikspråkets vidkommande. Det svenska rikspråket före 1700 tror jag nämligen — såsom prof. E. Lidén redan 1898 för mig påpekat, ock senare doc. von Friesen ock i tryck ivrigast doc. Hesselman på ett övertygande sätt hävdat — vara en »mekanisk» ock ej fixerad blandning av olika svenska dialekter, varur först senare med skriftspråkets inträngande i talspråket ett relativt normaliserat rikspråk uppkommit. Allt tal om att dubbelformer sådana som t. ex. *hjärne* ~ *hjärna*, *timme* ~ *timma*, *burk* ~ *mask*, *nätteldùk* ~ *nässla*, ock vidare nuvarande *påse* ~ *mosse* — mångfaldiga dylika andra att förtiga — skulle bero på en gammal vacklan i »rikspråket» mellan olika utvecklingar anser jag, i likhet med hvad t. ex. Hesselman [1] angående det sista av de anförda exemplen ock med dessa ana loga fall jort, vara missvisande. Förekomsten av de förre av

[1]) Se angående spec. fall som *påse* ~ *mosse* etc. Hesselmans »Skiss öfver nysvensk kvantitetsutveckling» i »Språk och stil» första årg. sid. 10, samt vidare samme förf:s gradualavhandling »Stafvelseförlängning och vokalkvantitet I», Upps. 1902 samt isynnerhet »Kritiska bidrag till läran om nysvenska riksspråket» i »Nordiska studier» tillägnade prof. Ad. Noreen, Upps. 1904, sid. 375 ff.

dessa alternativa former är begränsad till (öst- ock väst-) jötamål ock förekomsten av de senare till andra, vanligen nordligare svenska dialekter. Ännu i äldre nysvensk tid torde detta jälla i de flästa fall, ock först 19:de århundradet har eklektiskt sammanplockat ett något så när fast riksspråk, vars ingredienser ha nått sin utvecklingsståndpunkt på olika dialektområden, ock i följd därav ingalunda i allmänhet kunna förklaras jenom några »judlagar» som värkat inom hela området. Eller mera spesiellt uttryckt: i stället för att sätta upp en för den s. k. nysvenskan eller medelsvenskan jällande judlag eller systembildning med ett otal undantag, vilkas raison d'être ofta synes oförklarligt, ville jag sätta en förteckning över de olika dialektområdena, från vilka en samling fall härstamma, ock deras olika utveckling anser jag bero på härstamningen, men ej på något undantagsväsen.

Alltså anser jag *timme* vara den östjötska formen jentemot det stockholmska[1] *timma. Hjärne* ~ *Hjärna* likaså. Om formerna på *-e* förhärska under medeltiden, så beror det på att östjötskt inflytande på skriftspråket då var starkare än det mellansvenska, ock de förekommande *a*-formerna äro ej undantag från någon regel utan exempel på stockholmska i en tid, från vilken de mellansvenska dialekterna efterlemnat relativt få skriftliga minnesmärken.

Påse ~ *mosse* förhålla sig likaså, se Hesselman »Skiss öfver nysvensk kvantitetsutveckling», *burk* ~ *mask, nättla* ~ *nässla* förklaras också på analogt sätt.

Efter denna i somligas ögon måhända onödigt långa digression återvända vi till *Asby*, för att söka orsaken till att dubbelformerna *āsby* ock *ăsby* i likhet med sina förfäder ock föregångare tydligen äro samtidiga vexelformer. Förklaringen anser jag ligga i namnet *Asby*'s bruk såsom namn dels på en by ock dels på en socken. I *Asby* såsom namn på en by faller sig assosieringen av senare sammansättningsleden mycket naturlig, ock härijenom hava *as* och *by* utvecklats var för sig. I *Asby socken*, vilken sammanställning är den i dialekten brukliga

---

[1]) Jag använder »stockholmsk» såsom beteckning för den blandning av väsentligen uppländska ock södermanländska dialekter, som blivit stamfar för 1700-talets ock 1800-talets stockholmska.

sockenbeteckningen ock som uttalas $\overset{3}{å}s\overset{0}{b}\overset{2}{y}s\overset{0}{o}kn$, bör *a* ha varit förhärskande. Exempel: »*'kastənsen ı asby*» (by) jentemot »*tovarp ı åsbysokn*», »*han æ ıfra asbysokn*». Naturligtvis förekomma i nutida dagligt tal båda formerna om varandra, men jag har dock trott mig märka, att i flertalet fall det här antydda ursprungliga förhållandet upprätthålles.

Aspa. *åspa.*

1 mtl.

(ack.) Aspu **1344** SD. 3778; Aspen **1460** RA. c 4; i Aspa **1460** Rf. 120, **1545** KA. 11, **1589** KA. 22, **1598**, **1602** KA. 19; i Aspo **1545** KA. 18; Aspa **1600**-talet.

Aspa kommer av fsv. trädnamnet *asp* f. = asp. Formen har möjligen ursprungligen varit en jenit. pl. med ett *by* eller *gård* underförstått. Se vidare om gårdnamn på *-a* i del. I av denna avhandling! Jfr Rygh N.G. I, 54, där ett gårdnamn *Asper* ← *aspar* upptages. Möjligen kan man med hänvisning till exempel N.G. I, 54, II, 32 m. fl. ställen för föreliggande namn ansätta ett fsv. **aspar* pl. nom. eller *aspa* pl. ack., men betydelseövergången synes mig i så fall något svårförklarlig.

Beläggen (ack.) *Aspu* **1344** ock *i Aspo* **1545** bero väl på, att skrivarne ansett *aspa* vara ett svagt fem. av typen *vika*.

Skrivningen *Aspen* **1460** är intressant, emedan den tyckes je vid handen, att denna tids östjötska hade att uppvisa en övergång *en* → *ą* redan vid **1460**. Jfr härom Beckman Sv. ldsm. XIII. 3, sid. 16 ff. ock avd. III i denna avhandling!

Baggebo. *'bagəbo.*

1 mtl.

I Bagghaboda **1447** V., **1466** V., **1480** V.; aff Baggabodha **1500** V.; tiil d:o d:o; i Bagaboda **1546** KA. 1; Baggeboda **1546** KA. 1, **1564**, **1577** RAaoe IV; i Baggaboda **1555** KA. 22; **1589** KA. 22; Baggebode **1559** KAaoe; i Baggeboda **1602** KA. 19, **1668** + fl.; Baggeboa **1661**; Baggeboo **1687**.

Fsv. grundform *bagga-boþa*, vilken övergår till *baggeboþa* (Aschw. § 149,1), innan accenten flyttas tillbaka till första sammansättningsleden. Sedan detta sjett, blir *baggeboþa* till *bagge*

boa i överensstämmelse med Kocks i Sv. ldsm. XV. 5, sid. 23 framställda regel »ð förloras mellan en vokal med semifortis eller levis ock en följande vokal med levissimus».

Härefter faller det obetonade *a* i hiatus i enlighet med Aschw. gr. § 154 I, C, 1, b, ock nuvarande dialektform *`bagəbo* är framkommen.

Angående de tider, då ifrågavarande övergångar försiggått, se del. III av föreliggande avhandling.

Namnet fsv. *Bagga-boþa* är sammansatt av mansnamnet *Bagge* (L. 21) i jenit. sg. ock *boþa*, som behandlas i del. I.

Beseryd. *`besəry* eller *`besry.*

1 mtl.

I Bisarydhe (**1401** SD. 3); i Bissarijd **1460** Rf. 120; i Bispesryd **1545** KA. 11; i Bosariidh **1545** KA. 18; i Beserijdh **1588** Rf. 201; Beserijdhe gård **1588** Rf. 201; i Bissarijdh **1589** KA. 22; Bijszery **1612**, **1613**; Biszery **1618**; Bessery **1667**, **1695**, **1745**; Besseryd **1744** o. flerest.

Fsv. grundform är *Bisa-ryþ*.

Första sammansättningsleden är jenit. sg. av fsv. mansnam net *Bisi* (L. 26), som även varit brukligt som tillnamn, jfr L. »Spår av hednisk tro ock kult» sid. 43.

Andra sammansättningsleden är fsv. *ryþ*, varom se I!

Judutveckling: fsv. *bisaryþ* → *bissaryþ* belagt **1460**, → *besse-ryþ*, belagt på 1500-talets senare del. Emellertid har väl övergången *ĭ* → *ĕ* sjett unjefär samtidigt med första stavelsens förlängning. Se del. III! Slutligen faller *þ* i slutjud efter bitonig vokal före **1612**. Se del. III!

Vad anledningen är till, att Bisa- → Besse-, under det att i Asby ***Frännamåln,*** V. Ryd ***Boaryd*** *a* kvarstår, skall jag försöka utreda i del III.

Braskbo. *braskəbo.*

N:o 1, 1 mtl. norrgd, *Braskebo*[1]. N:o 2, 1 mtl. södergd.

Braskabodha **1482** Rf. 133; i Braskebo **1545** KA. 11, 2 g, **1617**, **1622**, **1641**, **1744**, **1745**; i Braskaboda **1545** KA. 18, **1589** KA. 22; i Braskabodom **1545** KA. 18; Braskeboda **1555** KA. 22, **1602** KA 19, **1667** + fl.; Braskebåde **1558** KA. 29.

---

[1]) Så i jordeboken, ehuru n:o 1 Braskbo norrgd.

Fsv. grundform *braska-boþa*, som övergår till *braskebo* över *braskeboþa* liksom *baggaboþa* → *baggebo*, se Asby, Baggebo!

Första sammansättningsleden är sannolikt jen. sg. av ett mans(till)namn **Braske*, avlett av fsv. *braska* = dåna, bullra, braska, vara öfverdådig. Jämför no. dial. *Brask* m. = en som brammer, »braskar» (Ross, Norsk ordbog).

Andra sammansättningsleden, se I!

Den nuvarande tvåstaviga jordeboksformen är att förstå såsom en stockholmsk form uppkonstruerad av skrivaren enligt ekvationen:

Östjötska *brännemärke*, *kyrketjuv* o. s. v. motsvarar stockholmska[1] *brännmärke*, *kyrktjuv* o. s. v., alltså motsvaras *Braskebo* av stockholmska *Braskbo*. Jämför däremot Kock Sv. ldsm. XIII. 11, s. 18 ff., som anser nusv. *kyrktjuv* var utvecklat ur ä. nsv. *kyrketjuv* etc.! Angående Kocks åsikt härvidlag, se anm. sid. 17!

Huruvida åter ovanberörda skrivarresonnemang bör följas av t. ex. ortnamnskomitéen vid fastställande av de nya jordeboksnamnformer, som äro afsedda att bliva en frukt av dess arbete, synes mig vara mycket tvivelaktigt. Å ena sidan synes det föga tilltalande att på svenskt »riksspråk», som väl kronans jordebok bör använda, skriva t. ex. *Forsane*, *Bodane* i överensstämmelse med uttalet (i Sundals hd, Dalsland), ock i överensstämmelse med hittills vanlig skrivning, då man vet att en riksspråksenlig transkribering av uttalet skulle je *Forsarne*, *Bodarne*. Men å andra sidan löper man lätt risken att skaffa folketymologier[2] till värden vid transkribering till riksspråk av ortnamn, som äro etymologiskt oklara. Det är ej anjenämt att skriva *Öxnered*, men *Mellerud*, om båda namnen ha samma senare sammansättningsled ursprungligen, men dock är det väl ej tillrådligt att sträva efter konsekvent ursprungstrogen skrivning härvidlag liksom ej häller vid *Bulsjö* ← *bul(..)ose* eller *Åkersta* ← *Hukurstadh* eller *Danderyd* ← ? *Danarör*.

---

[1]) Stockholmska tagen i samma betydelse som ovan sid. 7 är anjiven.

[2]) Jfr Prof. Noreens »Folketymologier» Sv. ldsm. VI. 5.

Briteborg eller **Södermåla.** *`søraman.*

1 mtl.

I Måle **1545** KA. 11; i Måla **1545** KA. 11; i Molom **1545** KA. 18; ij Mållan **1580** Rf. 191; i Södramålen **1589** KA. 22; i Södramåle **1602** KA. 19; i Södra Målan **1624**; i Söramåla **1626**; Södramålen **1667** + fl.; Söramåhlen **1727**.

Belägg på namnet *Briteborg* saknas.

Namnet *Briteborg* är tydligen en sen bildning, som ej tarvar någon förklaring. Det användes aldrig numera i tal el. skrift.

Södra-målen, som den nutida skriftspråksformen borde lyda, är också fullt klart. Angående senare sammansättningsleden, se I! Tillägget av första sammansättningsleden *södra* har jorts (på 1500-talet?) för att sjilja namnet från ett närbeläget *målen*, kallat *Norramålen*.

Brovik. *`brovīk* eller *`brovīk.*

1/2 mtl.

I Broauiick **1589** KA. 22; Brouijk **1594**; i Broawik **1602** KA. 19; i Broauick **1602** KA. 19; Broawijk **1621**, **1622**; Brovijk **1661**.

Fsv. grundform är *Broa-vik*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *bro* f. bro.

Andra sammansättningsleden är fsv. *vik* f. vik.

Ur fsv. *Broa-vik* fås enl. Aschw. gr. § 154 I, C, 1, a *Brovik*, varur *Brōvĭk* uppkommit i enl. med Aschw. gr. § 298.

Jenom assosiation med det enkla ordet har en uttalsform med *vīk* bibehållit sig, att döma av 1600-talsbeläggen med *ij*.

Att en form *Broavik*, där det obet. *a* i hiatus ej bortfallit, förekommer ännu 1621, tyckes tyda på att namnet är jämförelsevis ungt, eller ock har assosiation av de enkla ord, som ingå i namnet, åstadkommit denna avvikelse från den normala utvecklingen. Jämför härmed att i Ydremål heter det *`jøbetn̩*, *`avatn̩*, *`aman̩*, *`koʀempa*, *`brokar*, men i nyare eller tillfälliga sammansättningar däremot *`jøafasən*, *`koaskraba*, *`veaflo*, *`broastøkət*.

Enligt Kock Ark. XIV. s. 215 ff. och Alt- und neuschwedische Accentuirung sid. 149 skulle *Broavik* ursprungligen haft accent 1 liksom *Rönnäs* i Asby, *Broby* i Sund m. fl. namn, på grund därav att namnet är en ursprunglig juxtaposition, i vilken

den föregående beståndsdelens rotvokal stått i hiatus ock på den grund haft accent 1 (Accentuirung sid. 59 ff.). Emellertid har *Brovik* nu endast accent 2, ock detsamma är förhållandet med *Ösjö* i Asby (← *ö[i]asio*), under det att däremot *Broby* i Sund, *Rönnäs* i Asby ha accent 1 i enlighet med Kocks regel. Det synes mig svårt att förstå motsättningen mellan dessa olika accentueringar. Det vore önskligt att utfinna ett själ, varför *Brovik* gått över till accent 2, men ej *Rönnäs*, ock varför *Broby* fakultativt kan ha bägge accenterna. *Broby* och *Rönnäs* äro säkerligen gamla namn ock *Brovik* troligen yngre (jfr om gårdnamnens ålder och den fasta bebyggelsens försiggående i del. I!). Har åldern spelat någon roll? Kan *Broby* såsom lätt assosiabelt ha likställts med yngre namn?

Bårsbo. ´*b*$\overset{\underline{3}}{\underline{a}}$*sb*$\overset{1}{o}$ eller ´*b*$\overset{\underline{3}}{a}$*şb*$\overset{1}{o}$ (el. \`*b*$\overset{3}{a}$*sb*$\overset{2}{o}$).

N:o 1 norrgd 1/4 mtl. N:o 2 södergd 1/2 mtl.

I Borsbo **1545** KA. 11; i Bosbodom **1545** KA. 18; Båssebodha **1555** KA. 22; Bårseboda **1556** KA. 21; Bårsbåde **1558** KA. 29; i Bårsboda **1589** KA. 22, **1599** Rf. 216; i Börsboda **1598** Rf. 213; Bårsboda gård **1599** Rf. 216 2 g; i Borsbodha **1602** KA. 19; i Bårsbode **1602** KA. 19; till Bersebo **1613**; i Bärsbo **1616**; Borseboda **1634**; i Bårsɟbo **1634**; Bärssboda + fl.; Bårsbo **1748**.

Fsv. grundform är *Barþs-boþa*.

Första sammansättningsleden är troligen jen. sg. av mansnamnet *Bārþ* (L. 22) motsv. fno. *Bárðr* O. Rygh, Personnavne sid. 29, 30.

Om senare sammansättningsleden se I! Fsv. **Barþs-boþa* → **Bāŀsboþa* → *B*$\overset{\underline{3}}{å}$*şb*$\overset{2}{o}$*þ*$\overset{0}{a}$ varav *başbo* liksom *Baggebo* av *b*$\overset{3}{a}$*gg*$\overset{0}{e}$-*b*$\overset{2}{o}$*þ*$\overset{0}{a}$. Skrivningarne *Borsbo* 1545 ock *Bosbodom* 1545 visa, att utvecklingen nått till den nuvarande dialektformen åtminstone i vissa kasus redan vid den nysvenska språkperiodens början. Antagligen har nasalen i dativ plur. värkat konserverande på den obetonade vokalen där framför och till en tid upprätthållit en namnform i dativställning med tvåstavig andra sammansättningsled vid sidan af en jenom synkope enstavig sådan i nom., jenit. ock ackusativ.

De skrivningar på 1600-talet, där första stavelsen av föreliggande namn ha *ä*-vokal, torde möjligen bero på missuppfattning av en sedd skriftform, åtföljd eller icke av assosiation med ett namn *Berse* eller *Besse*, som ännu förekommit i Ydredial. i mitt minne såsom öknamn på en storvuxen våldsam slagskämpe *ˋstǫrbǣʂə* ock hans yngre, mindre, men likasinnade bror *ˋlı̄lbæʂə*, jenom sammanskott av socknemännen numera satta i tillfälle att bruka sina krafter ock sitt kurage i Nordliga Amerikat.

Bötterorp. *ˋbøtrarp.*

1/2 mtl.

Botarathorp (**1381** Rf. 45); Böthathorp **1418** SD. 2448; i Böttrarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1642**, **1669**; i Brötrarp **1633**; i Brötorp **1632**; Bötrarp **1641**, **1673**; Byttrarp **1713** 2 g.

Fsv. grundform var möjligen *Bötara-þorp*. Första sammansättningsleden är i så fall jen. sg. av ett fsv. **bøtare* m. = en som botar eller lagar (vare sig sjukdomar eller söndriga saker), brukat ss. manstillnamn. Om den från en sen, tämligen opålitlig avskrift hämtade skrivningen *Botarathorp* varit judenlig, så föreligger väl däri ett fsv. **botare*, som förhåller sig till fsv. *bota* liksom fsv. **bötare* till fsv. *böta*. Jämför mlt. *boter* m. = Besser, Flicker, Büsser.

En annan möjlighet är att skrivningen *Böthathorp* 1418 representerat en fsv. grundform *Böta-þorp*, där första sammansättningsleden är jenit. pl. av ett ursprungligt fsv. **bøtir* m. *ia*-stam, belagt i tillnamnet *Kætlabøtir*. Detta förslag, som jag för min del tror på, synes förutsätta, att i de senare beläggen — alla liksom nuv. dialektform visande på uttalet *bötrarp* — nom. sg:s ändelse *r* införlivats med stammen efter 1418 men före 1545. Jämför Noreen, Aschw. gr. § 395, Noreen, Altisländische gr.$_3$ § 361 anm. 4 samt denna avhandling *Lägernäs* V. Ryd.

Föreliggande namns betydelse är urspr. i varje fall »Botarns torp». Om pluralformen i första sammansättningsleden se I!

Dempekulla nu avhyst.

1/2 mtl.

I Dempekulla **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1633**; Dampekulla **1667** + fl.

Fsv. grundform — om nu namnet överhuvudtaget förekommit i fsv. tid — har väl varit *Dämpe-kulla.* Om senare sammansättningsleden se I!

Första sammansättningsleden är möjligen en neutral *ia*-avledning på ett från lt. inlånat *damp* motsvarande ht. *Dampf* ånga, rök, dimma. Betydelse på namnet alltså »de dimmiga kullarne».

Troligare är måhända att första sammansättningsleden bör föras ihop med sv. *dimpa* = da *dæmpe* ock no. *dump* = »dump», »duns» ock då skulle vi få en betydelse »dunderkullen», som kan ha syftat på att det »*skoȝat*»[1] i bärjgrundet där uppe, eller att kullen ifråga varit bekant för att »jenjuda» *'skoȝa.*

Demshult. *'dåms(h)ult* eller *'dåmsəlt.*

1 mtl.

Dæmsholt (**1381** Rf. 45); i Dämsholth **1418** SD. 2448; Dämshulth (**1438** Rf. 105); i Demshulth **1545** KA. 18; i Demshullt **1545** KA. 11; i Dempshult **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Dämshult **1624**; Dämmisȝhult **1637**; Dämnisȝhult **1637**; Demshult **1667** + fl.; Dämbshult **1718**.

Fsv. grundform har varit *Dåmmes-holt* där, betoningen överensstämt med den i *Hestrahult* i Sunds skn, *hėstəʂlī* i Askeryds skn av N. Vedbo hd i Småland alldeles intill Ydre härads gräns. Se angående betoningsförhållandena i Ydres gårdnamn, del. III! Ur *Dåmmesholt* eller *Dåmmesholt* har *Dåmshult* uppstått redan under fsv. tid (Noreen, Aschw. gr. § 156,1, c ock § 111,2).

Den i § 111,2 jivna dateringen av övergången *olt* → *ult* tyckes stå i strid med ovan anförda belägg. Jag återkommer till den frågan i del. III.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. **dämme* n. dam, fördämning, liten vattensamling. Jfr Rietz 112 a *dämme* n. dam, fördämning; ock no. dial. *demma* f. vandpyt, kjær, liden vandsamling (Aasen, Ross).

---

[1]) *skoȝa* vb. = juda (starkt ock) ihåligt, »jenjuda». *slə te sa dæ skoȝa* = så det uppstår jud. det *skoȝa*, när man åker över bärj; när eko åtorkastar ett skott flera gånger med dån och brak, så *skoȝa* det etc.

Andra sammansättningsleden, fsv. *hult* n., se I! Betydelsen av namnet »hultet vid dammen» syftar väl på en bredvid gården liggande grund sjö, kallad *'damsəlta dam̄*.

Edstorp. *'estərp.*

N:o 1 norrgd. 1 mtl, n:o 2 södergd. 1/2 mtl.

I Eeȝstolsthorp **1385** Rf. 52; i Erkestörp **1545** KA. 11; i Östantörp **1545** KA. 11; i Östantorp **1545** KA. 18; i Östentorp **1545** KA. 18; i Estenstorp **1558** Rf. 177; i Estenstårp **1561** Rf. 180; i Eedȝstingȝtorp **1589** KA. 22; i Edstestorp **1591**, 2 g., Rf. 205; Edstestorpa gård **1591**, Rf. 205; i Estorp **1602** KA. 19, **1668**, **1673** + fl.; i Edȝingȝtorp **1602** KA. 19, 2 g.; Eedȝstorp **1625**; Edȝtorp **1626**; på Edȝtorpa gård **1626**; Erstorp **1630**, **1713**, **1728**, **1785**; i Elstorp **1637**, 3 g.; Elstorpa klöfvadref **1637**; Edstorp **1677** + fl.

Bland ovanstående brokiga samling skriftformer jer jag företrädet åt den älsta, *Eeȝstolsthorp* **1385**, ock ansätter som fsv. grundform ett **Estulfs-þorp*.

Första sammansättningsleden är alltså jen. sg. av fsv. mansnamnet *Estulf* L. 50.

Ett fsv. **'Estulfs-þorp* jer tidigt *'Estulstorp*, Aschw. gr. § 309; § 260,1, vilket torde ligga närmast till grund för den älsta av de ovan anförda skrivningarne från 1385.

Nästa steg i utvecklingen är *'estəstərp*, Aschw. gr. § 149,4, § 276, vilket uttal väl ligger till grund för skriftformerna *E(d)stes-torp* ock liknande från 1500-talets senare del ock som jivit anledning till de skrivaretymologiserade formerna *Östantorp*, *Esten(s)torp* o. dyl. från 1500-talets mitt.

Dock kan i enligt med Aschw. gr. § 289,3 redan vid denna tid ett uttal *estəstorp* ha förefunnits. Sista stadiet *'estərp* uppnås, då den senare av de två likajudande första stavelserna utstötes i överensstämmelse med Aschw. gr. § 158,1. Så långt ha vi hunnit redan 1602.

Emellertid uppträda senare på 1600-talet många gånger skrivningar, som förutsätta ett uttal *'eʂʈorp*. Detta uttal har måhända uppstått på så sätt, att första stavelsens *s* övergått till *ʂ* jenom assimilatorisk påverkan från den följande stavelsens *ʂ*.

Lundgren, sid. 50, anför bland beläggen på mansnamnet *Esten* bland annat ortnamnet *Estenstorp* **1561** Rf. 180. Detta gårdnamn är identiskt med föreliggande ock kan alltså ej innehålla mansnamnet *Esten*. Såsom bevis för tillvaron av detta mansnamn torde skrivningen i fråga dock vara användbar.

Skrivningen *Erkestorp* 1545 torde beteckna uttalet *'eștørp*, jfr *Ersmessa* för *Eriksmässa*.

Ekäng. *`ekäŋ*.

1 mtl.

I Eekængh **1498** Rf. 138; i Ekeængh **1515** Rf. 147; i Eckeng **1545** KA. 11; i Ekiengh **1545** KA. 18; i Ekeengh **1550** Rf. 159, **1585** Rf. 194, Rf. 195; i Eekengh **1589** KA. 22; i Ekängh **1602** KA. 19, **1686**, **1688** + fl.

Fsv. grundform är *Ek-äng* eller *Eke-äng*. Första sammansättningsleden är antingen fsv. *ek* f. ek, eller fsv. *eke* n. eke, ekdunge, ekträ. I ortnamn äro sådana neutrala *ia*-bildningar på trädslags namn ganska vanliga. I denna avhandling förekomma *älme*, *björke*, *eke* såsom ingredienser i gårdnamn. Jag erinrar mig utom Ydre, *Häsleby*, *Tälleryd*, *Bökeberg*.

Andra sammansättningsleden är fsv. *æng* f. äng.

Om första sammansättningsleden är *eke*, så bli de 3 skrivningarne med *Eke-* på 1500-talet tydligen till viss grad judenliga. Dock torde den **1545** belagda formen *Eki-* komma uttalet ännu närmare, ty om namnet uttalats trestavigt, så har säkerligen andra stavelsens *e* i svagton framför det betydligt bredare *æ* (i nuv. dial. *a*) övergått till ett *i*-jud. Jfr Aschw. gr. § 153!

Fagerhult. *`fajər(h)ult*.

1 mtl norrgård 1 mtl. södergd.

I Fagherhult **1400** RA. pg.?; i Faurhult **1545** KA. 11; i Fagerhulth **1545** KA. 18, 2g. i Fagerhult **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1622**; till Fagerhult **1612**, **1622**; till Fagerhultt **1615**; i Fagerhultt **1621**; Fagerhult **1667** + fl., **1744**.

Fsv. grundform är *Fagher-hult*. Första sammansättningsleden är fsv. adj. *fagher*, fager, sjön. Jfr Tamm, Sammansatta

ord i nutida svenskan sid. 135 ff. Andra sammansättningsleden *hult* se I!

Skrivningen *Faurhult* **1545** kan näppeligen ha betecknat ett uttal med *w* i st. f. *gh*; jfr Aschw. gr. § 279,1 ock där citerad litteratur.

Fall. *fal̄.*

1 mtl.

I Fall **1545** KA. 11, **1545** KA. 18, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1632**; Fall **1673** + fl., **1713**, **1745**.

Namnet är sg. av fsv. *fall* n. varom se I!

Fetebråna. *ˋfēt̄brə̄na*

(ock stundom hos äldre personer *ˋfēt̄brə̆na*).

1/2 mtl.

Aff Feethabroma **1447** V.; Fethebrumme **1466** V.; aff Fethabrunne **1480** V., **1500** V.; i Fettabrone **1545** KA. 11; i Fetebrunne **1545** KA. 18; Fetebrone **1546** KA. 1; i Ffätabrunnu **1546** KA. 1; Fetebröne **1555** KA. 22; Fetebråno **1556** KA. 21; Fittiebröne **1558** KA. 29; Fethebrunne **1559** KAaoe; Fetebrunna **1577** RAaoe II; i Fetabrona **1589** KA. 22; i Fetebrune **1602** KA. 19; Fatebrunna **1564**; i Fetebruna **1668**; Fetebråna **1667**, **1674**, **1685**, **1716**.

Den fsv. grundformen kan ha varit *feta-brona*, där första sammansättningsleden är mask. sg. i svag böjning obl. kasus av fsv. adj. ***feter***, fet. Andra sammansättningsleden är otvivelaktigt obl. sg. av fsv. *bruni* eller *broni* m. brand, eld, ock säkert även med betydelsen »svedjning», »svedjeland», no. *Brune*, *Braane* Aasen, Ross; sv. dial. *Bråna* Rietz 53 a. Jfr N.G. I, 16, 25, 329, 388 ock flerest.

Om nu framställda alternativa tydning av första sammansättningsleden är riktig, så har namnet »den feta sveden» troligen syftat på, att den avsvedda jorden var »fet» d. v. s. bördig, eller ock möjligen på att de brända träden voro »feta», d. v. s. innehöllo mycket tyre.

En annan möjlighet är, att den fsv. grundformen varit **fitja-brona*, där första sammansättningsleden är jen. av fsv. *fit* f. sidländ jordsträckning vid vatten; fno. *fit* f. engslætte, lav græsgang ved vandet; da. *Fid*, långsträckt, sidlänt strandmark.

Judutvecklingen i senare fallet blir *'fitjabrona* → **fett(j)a brona* (jfr Aschw. gr. § 115, § 296,1 ock § 313); vilket åter efter 1716 jer nuvarande dialektformen. Betydelsen i detta fall skulle bli »den sidlänta sveden», vilket emellertid synes mig vara en contradictio in adjecto, emedan de sanka gräslindorna kunde ock brukade odlas utan svedjning, vilken jordbruksmetod uteslutande användes på (barr)skogsbevuxen ock med jung ock mossa betäckt mark. Jfr G. Grotenfelt, Det primitiva jordbrukets metoder i Finland, Hfors 1899, sid. 36 ff.

Härtill kommer att alla belägg utom 2 — Fettabrone **1545** ock Fittiebröne **1558** — tala för att första sammansättningsleden har *-ĕt-*. På grund av både formella ock semasiologiska grunder anser jag därför den första av de nämda alternativa tolkningarne av första sammansättningsleden vara den riktiga. Den fsv. grundformen *Feta-brona* skulle då vara att uppfatta som en juxtaposition, vars judutveckling är analog med de av Kock Sv. ldsm. XIII, 11, s. 18 ff. behandlade ordens ***hundtunga***, ***brännmärke*** etc.! Jämför även Kock, Alt- und neuschwedische Accentuirung sid. 174 ff. ock Tamm, Sammansatta ord i nutida svenskan, sid. 138 ff.

Fsv. *Fetabrona* har tydligen blivit *Fetebrona*, emedan andra stavelsen varit obetonad under en viss tid. Jag anser att betoningen någon tid varit $\overset{1}{Fe}\overset{0}{ta}\overset{3}{bro}\overset{2}{na}$, liksom $\overset{1}{Bag}\overset{0}{ga}\overset{3}{bo}\overset{2}{pa}$, ock att under denna tid andra stavelsens vokalreduktion ägt rum. Sedan hufvudbetoningen flyttats över på första stavelsen, uppstår *Baggebo* på sätt som under *Baggebo* anjes ock *Fetabrona*. Förklaringen av *Fetebrona* → *Fetbrona* ämnar jag söka je framdeles, om ej förr, så i del. III.

Anm. Kock, Sv. ldsm. XIII, 11, s. 12 ff. förklarar motsatsen mellan *Götaland* med bibehållet *a* i andra stavelsen ock *ättelägg* med reducerad vokal i andra stavelsen så, att *ättelägg* regelmässigt uppkommit ur fsv. *ættalægger* med ***en*** fortisaccent, medan *Götaland* haft ***två*** fortisaccenter ock därför ej haft fullständigt obetonad andra stavelse.

Kock förklarar ***kyrkotjuv*** ~ *färjekarl* ock ***furuskog*** ~ ***fureskog*** på samma sätt.

Kock tar anf. st. de äldre beläggen med *e* i mellanstavelsen uteslutande ur Lex. linc. Såsom Hesselman i Nordiska studier sid. 387 ff. påvisat, är språket i Lex. linc. att betrakta såsom östjötadialekt. Kock borde väl därför ha tagit sina modärna exempel ur östjötadialekt också. Det har han emellertid ej jort. Det skulle föra mig för långt

på sidan om mitt egentliga ämne att här ingå på en utförlig motbevisning av Kocks meningar i denna punkt. I korthet därför: Kock anser former ur Lex. linc. såsom *åhretaal*, *scholemästare*, *oxehud*, *bockehorn*, *fatebur* (ej ur Lex. linc.), *boghesträng* vara mellanstadier i en utveckling från fsv. *aratal*, *skolamæstare*, *oxahud*, *bokkahorn*, *fatabur*, *boghastrænger* till ett normalresultat nusv. *årtal*, *skolmästare*, *oxhud*, *bockhorn*, *fatbur*, *bågsträng*. Då nusv. har (resp. kan alternativt ha) formerna *åratal*, *fatabur*, så beror det på att dessa ord haft två fortisaccenter, varijenom mellanstavelsens nedsjunkande till för reducering ock synkopering nödig svagtonighet förhindrats. Då nusv. har en »bindevokal» *-e-* i kompositionsfogen t. ex. *herdestav*, så beror det enligt Kock på att två fortisaccenter brukats så pass länge, att bindevokalen ej hunnit bli reducerad före synkopens inträdande.

På samma sätt förklarar Kock anf. ställe nsv. *kyrkotjuv*, liksom *åratal*, *fatabur;* ä. nsv. *kyrkietjuf*, *dyngehögh*, *källekrok* (alla ur Lex. linc.), uppkomna ur fsv. *kyrkio-*, *dyngio-*, *kældo-*, liksom *åhretaal* etc.; ock slutligen nusv. rspr. ock Serenius 1740 *kyrk-*, *dyng-*, *käll-* såsom slutresultatet av en utveckling av ord, som tillräckligt tidigt fått *en* fortisaccent.

Emot Kock påstår jag, utan att här ha utrymme att je någon annan bevisning än den som ligger i anförda exempel, att de fsv. uppräknade sammansättningslederna haft följande utveckling: Fsv. *ara-*, *skola-*, *oxa-*, *bokka-*, *fata-*, *bogha-* ävensom *kyrkio-*, *dyngio-*, *kældo-* ha i nusv. skriftspråket blivit *år-*, *skol-*, *ox-*, *bock-*, *fat-*, *båg-*, *kyrk-*, *dyng-*, *käll-*. Denna utvecklingsståndpunkt har nåtts i de dialekter, varur nusv. skriftspråket ***närmast*** framgår, d. v. s. sörmländska ock uppländska (ock stockholmska), redan före 1741, då sörmländingen Serenius utgav sin ordbok. Kock har icko, så vitt jag sett, anfört tillräckliga bevis för att denna utveckling gått över ett stadium med bindevokalen *-e-*, (*åre-* etc.), alldenstund hans *e*-exempel från äldre tid äro tagna ur Lex. linc., ock de nusv. *e*-exemplen torde böra förklaras såsom östjötska inflytelser på skriftspråket — ty märk väl ***östjötskan har än i dag samma former som Lex. linc. 1640:*** *åre-*, *skole- etc.*

I nutida Ydremål, — som avviker från de annars närbesläktade östjötska *e-* ock *ä*-målen just däri att gammalt *a* i ydremålet kvarstår, där det i östjötska *e-* ock *ä*-mål övergått till *e* eller *ä* — lyda de diskuterade orden *åra-*, *oxa-*, *bocka-*, *båga-* men *skolə-* (väl ur äldre *skolo-*), *kyrkə-*, *dyngə-*, *källə-*. Jämför härmed Sven Hofs uttalanden (anförda av Beckman, Arkiv XI, 255, 256), varav framgår att typen *varga*grop, men *tungemål* var det rådande i dåtidens (liksom huvudsakligen i nutida skulle jag tro) västjötadialekter, under det att »uppsvenskan vanligen utstött» bindevokalen.

Nu vill jag påpeka, att jag ingalunda förnekar troligheten av det Kockska antagandet av en utveckling *ara-* → *åre* → *år-* ock *kyrkio-* → *kyrke-* → *kyrk-* i stockholmska dialekter (jag använder här »stock-

holmska dialekter» såsom sammanfattande uttryck för de sörmländska ock uppländska dialekter (ock stockholmskan), från vilka det nusv. skriftspråket under de senaste två århundradena väsentligen utgår).

Jag tror att denna av Kock postulerade utveckling kan vara riktig. Men tillvaron av mellanstadiet -*e*-formerna kan ej, ss. Kock försökt jöra, bevisas jenom uppvisandet av dessas befintlighet i östjötadialekter, i vilka de finnas kvar än i dag. Härmed faller också sannolikheten av den Kockska förklaringen av sådana nusv. *e*-former som *herdestav* etc., vilka jag förklarar såsom inflytelser från -*e*-mål, ock *a*-former som *åratal*, *fatabur* vid sidan av *e* för äldre *o* i *färjekarl*, *kyrketjuv*, som äro inflytelser från de ännu talrikare mål, vilka i likhet med ydredialekt ock (Sven Hofs ock nutida) västjötamål hava *kyrke-* (← *kyrkio*) etc. men *åratal*, *fatabur* etc. med oförändrad bindevokal.

Den Kockska förklaringen (att reducering ock synkope av bindevokalen sjer i kompositioner med en fortisaccent, under det att kompositioner med oförändrad, resp. i sen tid reducerad bindevokal haft två fortisaccenter under mer eller mindre lång tid) skulle måhända av någon tänkas kunna jälla inom olika dialekter, så, att ***själva företeelsen*** vore rätt av Kock förklarad med hänsyn till sin orsak, men grunden till ***resultatens olikheter*** vore att söka i de i skriftspråket upptagna ordens härstamning från olika dialekter. Det ville alltså säga, att *a*-målen längst skulle bibehållit ***två*** fortisaccenter, *e*-målen haft ***två*** fortisaccenter en relativt kortare tid ock de synkoperande målen tidigast av de tre grupperna fått ***en*** fortisaccent i ifrågavarande sammansatta ord.

Det är ju möjligt att så förhåller sig, det synes mig dock vara tvivelaktigt. Oförklarad är i så fall motsättningen *kyrke-*, *dynge-*, *vecke-* etc. (*kyrkio-*, *dyngio-*, *viku-* etc.) jentemot *åra-*, *bocka-* etc. (← fsv. *ara-*, *bokka-*) i Ydremålet ock Västgötamål (dessutom Smålandsmål, Dalslandsmål m. fl.).

Det synes mig av exemplen framgå att *o*, *u* i ställningen som bindevokal reducerats under förhållanden då -*a* kvarstår, ex. *åratal*, men *kyrketjuv*. Detta har ägt rum i ydremålet, västjötamålen etc.

I östjötska *e*-mål har i sagda ställning både *a* ock *o*, *u* reducerats ex.: *åretal*, *kyrketjuv*. I stockholmska mål ha *a*, *o* ock *u* (efter föregående reducering till *ə*??) synkoperats i sagda ställning, ex.: *årtal*, *kyrktjuv*.

De adertonde ock nittonde århundradenas svenska skriftspråk, som småningom alltmera övergått att bli riksspråk även i tal, har i nu berörda avseende väsentligen följt de stockholmska målen, men har dock rönt påvisbar inverkan från de olika jöta-målen även härvidlag.

Huruvida nu den Kockska teorien om två fortisaccenter kan tilllämpas på de olika dialekternas olika utveckling synes mig som sagt, tvivelaktigt.

Säkert tyckes vara, att *o* ock *a* i en stor del av jötamålen utvecklats olika under lika betoningsförhållanden.

Skrivningen *-broma* 1447 i Vadstena klosters jordebok beror på felskrifning, *-brumme* 1466 i samma urkund är påverkad av *-broma* 1447.

Skrivningarne med *-u-* i andra sammansättningsledens stamstavelse äro att fatta ss. oomjudda vexelformer i överensstämmelse med Aschw. gr. § 163,2. I nuvarande ydremål ha i appellativa ord de *a*-omjudda formerna i flästa fall segrat, ex. *stēva* fsv. *stuva*, *stova*, *bējə* fsv. *bughi*, *boghi*, mansnamnet *Såne* Rääf, Beskr. öfver Ydre I, sid. 316 ock II sid. 124 m. fl. Jämför *Hulu* i Asby!

Skrivningarne med *-nn-* förklaras liksom *Glansås(s)*, *Hålkås(s)a* i Asby.

Folkesmåla. *ˋfə̊ɫksmā̱n* eller stundom *ˋfə̊smā̱n*.

1 mtl.

I Folkandzmala **1443** Rf. 108; i Folkensmala **1508** Bergs; i Folkasmåle **1545** KA. 11, 2g; i Folkesmola **1545** KA. 18; i Folkesmåla **1555** KA. 22, **1616**, **1622**; i Folkismåla **1556** KA. 21; i Forkinsmåle **1589** KA. 22; i Forkesmåla **1602** KA. 19; emillan Forkilsmåla **1608**; i Forkilsmåla **1608**; Folckesmåla **1667**, **1673** + fl.; Folkessmåhla **1675**; Follckzmåhln **1708**; Folcksmåla **1728**; Förkzmålen **1746**; Forssemålen **1747**; Förkelsmålen **1760**; Folkzmålen **1752**.

Fsv. grundform torde ha varit *Folkens-mala*. Första sammansättningsleden är ett mansnamn **Folken* i jenit. Andra sammansättningsleden *mala*, se I på *måla*.

Första sammansättningsledens fsv. personnamn **Folken* är uppstått ur fsv. *Folkvin*, ett namn, som finnes anfört, utom L. 55, hos Nielsen sid. 26 ock Förstemann, Altdeutsches Namenbuch$_2$ I 1609. Av de hos väst- ock sydjermaner så talrikt förekommande mansnamnen på *-vin* uppträda i fornordiska språk blott få representanter, fsv. *Auðun* Rygh personnavne, sid. 25, fsv. *Alfvin* L. 10, Förstemann l. cit. Jämför P. A. Munch »Om Betydningen af vore nationale Navne» i saml. Afhandl. IV sid. 207!

Jag har ansett ifrågavarande personnamns fsv. form ss. **Folken*. Denna form är då biform till ett *Folkvin*. De båda förhålla sig till varandra, *antingen* så att **Folken* ← *Folkvin* i relativt obetonad ställning t. ex. ss. förnamn, jfr Kock Arkiv XII sid. 260, Noreen Aschw. gr. § 149,3, *eller* ock så att **Fol-*

ken ← äldre **Folkun(n)* en sidoform till *Folkvin*, liksom fsv. *Auþun* ~ **Auþvin*, Noreen Altisl. gr.$_3$ § 220.

Skrivningarne *Folkandz-* ock *Folkas* anser jag syfta på en inträdd nasalering med ty åtföljande förmörkning av vokalen. Jfr ovan *Aspa* samt avdelning III i denna avhandling!

Skrivningarne *Fork-* torde hava till grund ett uttal *fēək*, motsvarande från Dalarne anförda *fok* folk, *tjåka* kälke etc. Lundell Sv. ldsm. I,2, 39, Noreen, Dalmålet Sv. ldsm. IV,2, sid. 50.

Första sammansättningsledens andra vokal har synkoperats i början på 1700-talet. Jämför *Fetebråna* ovan ock del III!

Ur *'fəłksmār* har *'fəsmār* uppstått jenom k:s bortfall i trekonsonantisk förbindelse.

Om framträdandet av andra sammansättningsledens form *målen* för äldre *mala* se I!

Frännemåla. *'fran̥amar̥.*

1 mtl.

Frændemaala (nom.) **1430** Rf. 98; Frændamala **1430** RA.; Frændemaale (ack.) **1441** RA.; aff Frænddamale **1447** V., **1466** V, **1500** V.; Frændamaale **1480** V.; i Frendamåle **1545** KA. 11, **1589** KA. 22; i Frendamola **1545** KA. 18; i Frendemåla **1546** KA. 1, **1670**; i Ffrändamåla **1546** KA. 1; aff Ffrendamåla **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; Frendemåle **1558**, **1564**, **1602** KA. 19; Frendemååle **1559**; i Frändemåle **1560** RA.RL. II; Frendemåla **1577** RAaoe IV; i Frändemåla **1609**, **1622**; Frendemålen **1675** + fl.; Frännamåhlen **1745** + fl.

Fsv. grundform är *Frænda-mala*, varur den nuvarande dialektformen uppstått först på 1700-talet. Egendomligt är att *-nd-* hållit sig kvar så länge, jämför *Sånna* i Asby.

De fsv. skrivningarne med *-e-* i andra stafvelsen skulle kunna tänkas representera en form som rönt påvärkan av vokalbalanslagarna (Aschw. gr. § 141 ock § 8, e, 2). Emellertid torde denna vokalbalans här vara tillfinnandes blott i skriften. De ungefär samtidiga beläggen *Frænda-* representera väl ortens uttal. Jämför det fintryckta stycket under *Fetebråna* om obetonade vokaler i sammansättningsfogar.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Frænde* (L. 57; Rygh, Personnavne 77).

Andra sammansättningsleden se I.

Glansås. `gl·ansås.

N:o 1 södergd 1 mtl.; n:o 2 norrgd 1/2 mtl.

I Glanrasse (**1888** Rf. 55); i Glanssås **1545** KA. 11, **1556** KA. 21, **1589** KA. 22; i Glansås **1545** KA. 11, **1555** KA. 22, **1602** KA. 19, **1612**; i Glansåås **1545** KA. 18; i Glensåås **1545** KA. 18; Glanszåås **1559** KAaoe; i Glanåsz **1621**; Glansåås **1666** + fl.

Fsv. grundform är *Glans-as*, som tidigt blivit *Glansås*, varur *Glansås* uppstått liksom *härskapp* ← »härskap», *ogräss* ← »ogräs», *mittsjöss* ← »midtsjös» etc.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett fsv. **glan* n. el. m. = jusning, klar fläck mellan moln, bärg, skog el. dyl.

Släktingar till detta ord ha vi i nsv. dial. *glana*, skina (svagt) jenom moln (om solen); *glena, glenna* unjef. = föregående; *glaning* f. sista framskymtandet av solen vid nedgången; *glansk*, sjinande, blank; *glena* f. jusrand vid horisonten, jus fläck mellan molnen; *glänna* f. soligt ställe, ett för solen öppet ställe (Rietz 197, 198).

No. dial. *Glan* n. en Aabning i Skyerne, en klar Plet imellem tykke Skyer; *Glane* m. fri, vid Udsigt; *Glenna* f. et Mellemrum, et bart og aabent Rum i en Skov (Aasen, Ross).

Se vidare om ordets närmare ock fjärmare anförvanter Falk-Torp, Et Ordb. ***Glane!***

Rygh N. G. I, 25 har ett gårdnamn *Glansaas* 'vel snarest et nyere Navn af det i senere Tid i Sproget optagne ord »Glands».' Han framkastar också ss. en möjlighet att Glansaas ← Glamsåss av »*glam* n. klirrende Lyd, Larm». Båda Ryghs förslag synas mig je en sämre betydelse än mitt ovan jorda.

Min översättning av namnet blir ungefär: »Jusningen på skogsåsen», »rödjningens ås».

Gunnarsbo. `gunəşbo.

1/8 mtl.

Gunnarsboda **1669** + fl.; Gunnarsbod **1713**.

`guneşbo har uppstått ur äldre *Gunnars boþa*, liksom *Baggebo* ← *Bagga-boþa*, se ***Baggebo.***

Första sammansättningsleden är mansnamnet *Gunnar* L. 80 i jenit. sg. Andra sammansättningsleden fsv. *boþa* se I!

Gunnarstorp. \`gaⁿsterp eller \`gunəsterp.

1 mtl.

I Gunestörp **1545** KA. 11; i Gunnarstorp **1545** KA. 18, **1661**; i Gummetörp **1555** KA. 22; i Gunnerstörp **1556** KA. 21; i Gunnerstorp **1589** KA. 22, **1627**, **1661**.

Fsv. grundform *Gunnars-þorp*. Härur uppstod *Gunneștorp* före 1545 (Aschw. gr. § 276). I nuvarande dial. form har s-judet blivit dentalt i likhet med alla gamla supradentaler i dialekten. Så heter det *bān* ← barn, *fes* ← fors, *kŏt* ← kort, *lōt* ← lort, *lās* ← Lars, men t. ex. *gunəșbo* ur äldre nsv. *gunnars-* (ej *ș*) ock *fāș* jen. till *fār*, emedan *rs* så sent öfvergått till *ș*, att detta ej hunnit i sin tur övergå vidare till *s*.

Första sammansättningsleden är fsv. mansnamnet *Gunnar* L. 80 i jenit. sg.

Andra sammansättningsleden *þorp* se I!

Gårebo. \`gerbo eller \`gerəbo.

N:o 1 södergård 1 mtl. N:o 2 norrgård 1/2 mtl.

I Garisbode[1] **1472** Rf. 126; Gorreboda **1581** RAaoe II; Gåraboda **1542**, **1543** KAaoe; i Garrebo **1545** KA. 11; i Garraboda **1545** KA. 18; i Gårebodha **1555** KA. 22; Gårrebåde **1558** KA. 29; i Gåraboda **1589** KA. 22; i Gårabode **1602** KA. 19; i Gorebo **1622**; Gåreboda **1667** + fl.; Gårboda **1711**; Gårboo **1718**; Gårbo **1761**.

Fsv. grundform torde ha varit **gŏra-boþa*, varav *gerəbo* liksom *Baggebo* ← *Baggaboþa*, eller ock är *gore-boþa* fsv. grundform. Den tvåstaviga formen kan ha uppkommit jenom anslutning i äldre eller nyare tid till formen *gor* (se nedan) eller utbrutits ur sammanställningar sådana som Gorbo sörgård o. dyl.

Första sammansättningsleden torde vara en kompositionsform (möjligen uppkommen jenom analogi från sådana fall som *tall* ~ *tallestock*, *fisk* ~ *fiskevatten* o. dyl.) av fsv. *gor* n. = gorr, den halvsmälta födan som finnes i kreaturens magar (Schl. Ordb. 234). Ordet finnes i flera sammansättningar i fsv. t. ex.

---

[1]) Rääf har l. c. *Gorisbode*, vilket är felläst för *Garisb-*. Min läsning är kontrollerad av Riksarkivarien E. Hildebrand.

gorböter, *gorþiuver;* förekommer i nsv. dial. Rietz 225 dels i bet. *smuts*, *gorr;* dels bl. a. i bet. »blötjord», »jäsjord», jfr sammansättningsleden *gårmark* = jäsjord. I no. dial. (Aasen 235) förekommer ordet även i bet. »Dynd, Søle, blødt Mudder» ock ss. sammansättningsled i *Gorbotn*, *Gorjord*, *Gormyr*. Ross 265 *gora* = »udsende Gor», »om fugtige grødede Masser, som træde frem (op) under Tryk», »dæ gora upp um Foudn daa han trødde i dæ, i Myyræ». Rygh N. G. I, 119 har gårdnamnet *Gordalen*, »Af *gor* n. i Betydning Dynd, Mudder, hvori det bruges i adskillige Stedsnavne (særlig hyppigt *Gortjern*).» I föreliggande gårdnamn har väl *gor* haft bet. »blötjord», »myrmark». Jfr N. G. III, 58 *Gorheimr* → *Gaarum*. Man skulle kunna tänka sig, att ett subst. **gore* n., *ia-* avledning till *gor*, funnits vid tiden för Gårebos bildning i bet. »*gårmark*», »*myrmark*».

Andra sammansättningsleden se I. Unjefärlig betydelse: »Bodarne vid myren», jfr ***Mossebo*** i V. Ryds socken.

Harsmåla. *\`hașmar.*

1 mtl.

Haraldzmale **1418** SD. 2448; i Harismolle **1545** KA. 11; i Heresmola **1545** KA. 18; i Haralsmola **1545** KA. 18; i Harilssmåla **1555** KA. 22; i Haraldzmåle **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Haraldzmåla **1608**, **1609**, **1621**, **1637**; Harszmålen **1668**, **1670**, **1672** + fl.; Härsmålen **1713** + fl.; Hersssmåhlen **1729**.

Fsv. grundform är möjligen *haralds-male* 1418; *lds* → *lts* → *ls*, varefter *haralsmale* → *\`hașmar* liksom *Folkesmale* → *\`folksmar*. Nu tyda emellertid åtsjilliga skriftformer på, att första stavelsen haft *ä*-vokal. Jag antar därför, att första sammansättningsleden är mansnamnet *Harald* L. 96, men i den *i*-omjudda biform, som finnes anförd L. 122.

Se om förklaringen av namnformen *Hæraldr* Pipping, Gotländska Studier sid. 101, 102 eller Noreen Aisl. gr.$_3$ § 66.

Lundgren i Uppsalastudier sid. 20 vill förklara sådana sena medeltidsformer som *Haryl*, *Haril* ur ett äldre *Haræld*, som fått sitt *-æ-* från dat. sg. Detta synes mig överflödigt. Andra stavelsens vokal har så ofta haft svagton i t. ex. föreliggande gårdnamn, i sammanställningar som Harald Svensson (se Kock

Ark. IX, 144, XII, 260), att en reduktion av andra stavelsens vokal bör väntas, vare sig denna vokal varit *a* eller *æ*.

Hjelmsäng. *`ȷålmsæg* eller någon gång *`ȷārsæg*.

1 mtl.

I Hiælmsæng **1411** SD. 1436, SD. 1437, SD. 1438; i Hielmsengh **1589** KA. 22; Hiälmsengh **1602** KA. 19; i Hielmseng **1620**; Hielmsängh **1672** + fl.; Jälmsäng **1711**.

Fsv. grundform är *Hjälms-äng* belagd 1411, varav senare *ȷälmsäng*. Angående övergången *hj* → *ȷ* se III!

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *hjälmber* m. = jälm, här i betydelsen »topp» (»högplatå»).

Rietz 280, a, *Hjelm* m. = omhölje, hölster (för havrekornet), fristående sjul eller tak, varunder säd förvaras. Aasen 293, b *Hjelm* = bl. a. Hylster, Kornstak med et lidet Tag eller Dække. Ross 326, a, anför bl. a. att »Paa Jæd. er Hjelm flere Steder ikke Stakken selv, men det op og nedskydelige *Tag* over den». Fritzner$_2$ I 827, a, *hjalmr* m. bl. a. = »noget som er opstablet i Lighed med et Taarn = stöpull» ock vidare »Indretning til deri at opbevare Hø eller utærsket Korn». Kluge Et. Wb.$_6$ 171 b ock English Etymology 103 a, sammanställer ty. *Helm*, ags. *helm* med roten i fht. *helan*, got. *hilan* = »*hide*, *conceal*». Franck Et. Wb. 360 b ock Doornkaat-Koolman II 68 a antaga båda såsom rotens urspr. bet. »omhölja», »sjydda», »betäcka». Rygh N. G. Indl. sid. 28 upptar ordet »*hjalmr*» bland ord som beteckna höjder ock dyl., ock sid. 55 omnämner han, att *hjalmr* förekommer ss. egennamn på »Fjelde og paa høie Öer». Han anser dock de »fra dette Ord stammende Gaardnavne ere dels direkte at forklare af Betydningen Stak — —, dels af Ordets Brug som Navn paa Højder, der kaldtes saa efter Lighed i Form med en Hjelm eller en Stak». Se för övrigt Tamm Sv. Et. Ordbok ***Hjälm,*** Falk ock Torp Et. Ordb. ***Hjælm*** I, II, III, där stammen sammanställes med fht. *helan* »dölja» ock med sv. hölja. Jag kan ej med Rygh anse, att det är formlikhet med en stack eller en jälm som åsyftas med *hjalmr* i namn på lokaliteter, speciellt höjder, utan tror betydelseutvecklingen vara: hölje — tak — topp — höjd. Jämför härmed benämningar som »Värdens tak» i Tibet

eller »Jässan» på Omberg! Det kan ej vara likhet i form som jör att Tibet kallas värdens tak, ock ej heller kan detta vara fallet med »Jässan» på Omberg.

Andra sammansättningsleden är fsv. *æng* f. = äng.

Hulan. *ˋhu̇l·a.*

1/4 mtl.

I Hulan **1589** KA. 22; Hulun **1673**; Hulan **1679** + fl.

Namnet är, såsom synes av den vidhängda bestämda slutartikeln, jämförelsevis ungt. Det är identiskt med *Hulu* i Asby (se sid. 28) med tillägg av best. artikeln.

Hult. *hult.*

Westra Hult i 3 nummer summa 1 3/8 mtl; Östra Hult i 2 nummer summa 2 mtl.

I Østrahult **1400**; i Hwlt **1472** Rf. 126; i Hwlth **1490**; Hult **1531** RAaoe II, **1667** + fl.; Hulth **1542** KAaoe; Hultt **1542**, **1543** KAaoe; i Hollt **1545** KA. 11, 3g; i Hullt **1545** KA. 11; i Hulth **1545** KA. 18, 2g; aff vestre Hultt **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; i Hult **1602** KA. 19.

Se I om ***Hult!***

Hultna. *ˋhultna.*

1 mtl.

Norrahult **1447** V.; Norrehult **1466** V.; Hwltna eth torp **1482** RA. c 23; i Hultha **1489** RA. c 24; i Hwlth **1490** RA. c 24; Norra Holtna **1500** V., Hulttne **1559** KAaoe; Hultne **1586** KA. 23; i Hultna **1602** KA. 19; Hultna **1668** + fl., **1745**.

Namnet är jen. pl. av en fsv. sg. **hulte* m., som torde böra översättas med »skogsbo» eller »en som bor i hultet». Jfr avdeln I, kap. 2, »Om gårdnamn på *-a*». Översättning på föreliggande namn »skogsbornas» (nybygge).

Hulu. *ˋhu̇lə.*

1 mtl.

I Hulu **1545** KA. 18, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1624**; i Hulla **1545** KA. 11; i Hule **1610**, **1695**; i Hula **1633**, **1641**.

Ordet är obl. sg. av fsv. *hola* f. = håla, förjupning, vilket ord är vanligt i ortnamn, se t. ex. Rygh N. G. Indl. sid. 56. *U*-vokalen är i föreliggande gårdnamn regelrätt bibehållen, jfr Noreen Aschw. gr. § 163, 2. Om ändvokalens reduktion se III, ock jämför *Ruda* i Asby, *Skuru* i Svinhult, *Lyckö* i Malexander!

Hålkåsa. *ˋhȯlkåsa.*

$2^1/_4$ mtl.

I Holkasa **1390** Rf. 59; j Holkasom **1448** Rf. 115; i Holkåss **1545** KA. 11; i Holkåsa **1545** KA. 18, **1589** KA. 22, **1617**, **1626**; i Holkåssa **1602** KA. 19; (nom.) Holkååsz **1608**; i Holkååsa **1608**; Holkåsa **1618**, **1666**, **1726**; i Holkåås **1624**; i Hållkåsza **1630**; i Hålckåsa **1642**; Holckåsa **1642**, **1667**; Holckåssa **1685**.

Fsv. grundform är *Holk-asa*, som övergår till *Holkåsa* regelrätt. Skrivningarna med *-ss-* torde ha betecknat en uttalsform, som uppstått liksom *Glansås* ovan ock där anförda analoga fall.

Första sammansättningsleden är fsv. *holker* m. = det som är urhålkat. Nsv. dial. *hålk* m. (Rietz 277, b). No. dial. *holk* m. (Aasen 297); samt *holka* f. = Fordybning i Landskabet (Ross 331, a). Rygh N. G. I 159 har *Holkerud* ock II 407 *Holkeby* m. fl., vilka han anser sammansatta med det hos Ross omnämda *holka* f.

Andra sammansättningsleden en form av fsv. *as* m. = ås. Om det slutande *-a* se I kap. 2 ock 3! Betydelse: »Gården i förjupningen på åsen».

Hårsnäs. *ˋhōsnæs.*

N:o 1 norrgård 1 mtl. N:o 2 södergård 1 mtl.

I Hörssnes **1545** KA. 11 2g.; i Horsnes **1545** KA. 18; i Horssnes **1556** KA. 21; Hårsnes **1558** KA. 29; i Horsnäs **1589** KA. 22; Horsnäs **1602** KA. 19, **1621**; Horssnääs **1669** + fl.

Fsv. grundform är *Hors-näs.*

Första sammansättningsleden är fsv. *hors* n. = häst.

Andra sammansättningsleden är fsv. *näs* n. = udde, näs.

Gården ligger ytterst på den i sjön Sommen utskjutande s. k. Asby udde. Den kan möjligen ha fått sitt namn av att resande på denna udde kvarlämnade sina hästar, då de foro över den här ganska smala sjön Sommen för vidare färd uppåt landet, eller sannolikare på gr. av användning till hästhage. (Jfr ***Hästhagen*** i V. Ryd ock ***Horsafall*** i Sund!)

Högemåla. *ˋhøjamar.*

1/2 mtl.

Hööghamaalo **1447** V.; Hökamale **1466** V.; aff Höghamale **1480** V., **1500** V.; i Höffuamåla **1545** KA. 11; i Högamola **1545**; Högmåla **1546** KA. 1; i Högamalla **1546** KA. 1; i Högemåla **1555** KA. 22, **1564**, **1577** RAaoe IV, **1642**; Högemålle **1558** KA. 29; Högemåle **1559** KAaoe; i Högamåle **1589** KA. 22; i Högamåla **1602** KA. 19; i Högemåle **1621**; Högamålen **1670**.

Fsv. grundform är *Högha-mala.* Vi skulle här i analogi med *Folksmåln* ← *Folkesmala* o. dyl. vänta oss en nutida dialektform *ˋhøjmar* (som också finnes ss. gårdnamn i N. Vi). Det existerande uttalet av föreliggande gårdnamn beror väl på assosiation med adj. 'hög'.

Första sammansättningsleden är obl. sg. i svag böjn. av fsv. adj. »*högher*», hög, högt belägen.

Andra sammansättningsleden se I.

Joelstorp. *'jostərp.*

1 mtl.

i Giorstørp **1545**, KA. 11; i Giordestorp **1545**, KA. 18; i Giorstorp **1545**, **1558**, Rf. 177, **1588** Rf. 199, 200, 201, **1589** Rf. 202, 203, **1591** Rf. 203, **1629**; i Giordstorp **1589**, KA. 22; i Giölstorp **1602**, KA. 19; Giordztorp **1618**; Giolstorp **1619**, **1622**; Giolstorpa ägor **1619**, **1624**; i Jorstorp **1640**; i Jordstorp **1641**: Jolstorp **1667** + fl.

Fsv. grundform är **Giorþs-þorp*, som vid nysv. språkperiodens inträdande gått över till *Giostorp* i enl. med Aschw. gr. § 275, § 260,1, § 276. I förra hälften av 1600-talet har att döma av beläggen *Gio* → *Jo.* Jfr Aschw. gr. § 278, enl. vilken man dock skulle väntat att denna övergång sjett förr. Se vidare avd. III!

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Giorþer* eller *Giurþer* (Aschw. gr. § 120) L 66, 67.

Andra sammansättningsleden se I.

Kryparebo. *`kryparəbo* eller *`kryparbo.*

1 mtl.

i Kryparbodom **1545**, KA. 18; i Kryparebøda **1602**, KA. 19, **1619**, **1673** + fl.; i Kryparaboda **1589**, KA. 22, **1619**; Krypareboo **1667**; Kryparbo **1689**.

Fsv. grundform är **krypara-boþa* → **kryparboa* → *kryparbo.* Första sammansättningsleden är troligen jen. sg. av ett manstillnamn *Krypare* eller ock möjl. av ett ydredialektord »*krypare*» = kryp, insekt.

Andra sammansättningsleden se I.

Kulla. *`kula.*

N:o 1 Westra Kulla 1/2 mtl., N:o 2 Östra Kulla 1 mtl.

Kulla **1418** SD. 2448, **1555**, KA. 22, **1559**, KAaoe, **1564**, **1577**, RAaoe IV **1667**, **1685**; i Kwlla **1474**; i Kulla **1474**, **1545** KA. 18, 2 g, **1546** KA. 1, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1621**, **1638**; i Kolle **1545** KA. 11; i Kulle **1545** KA. 11, **1558**, KA. 29.

Namnet är oblik kasus av fsv. *kulle* m. = kulle. Se I på »*Kulla*» ock kap. »om gårdnamn på *-a*»!

Lindåsen. *`linasən.*

1/4 mtl.

Lindåsen **1602**, KA. 19, **1668**, **1672** + fl.; i Lindåsen **1609**, **1610**.

Första sammansättningsleden trädnamnet *lind f.*

Andra sammansättningsleden är *ås* m. med slutartikel. Angående bestämd slutartikels förekomst se I, kap. härom!

Linneberg. *`linəbarj.*

1 mtl.

I Linebergh **1545** KA. 11; i Lindebergh **1545** KA. 18; Lindebärg **1559** KA.; Lijndeberg **1560** RAaoe I; i Lindabärge **1598** Rf. 208; i

Lijnndebärgh **1600** Rf. 219; i Lindebergh **1602** KA. 19, **1667** + fl.; i Lindeberg **1589** KA. 22, **1612**, **1621**.

Fsv. grundform är **lindo-bärgh*. Härur fås `lĭnəbarj redan före nsv. tid. Aschw. gr. § 292, 2, anm. till ***Fetebråna*** ock ***Rakstorp*** i Asby samt denna avhandling del III.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *linda* f. linda, obrukad åker, trädesåker (Söderml.). Översättningen »trädesåker» anser jag ej fullt riktig, ty med »linda» menas en under flera år obrukad, gräsbeväxt åker, vars återläggande under plogen lämnas oavjort, eller t. o. m. bara en jämn gräsbevuxen äng utan träd ock större buskar. »Träda» är en mer eller mindre regelbundet återkommande kortvarig period av vila i ett skiftesåkerbruk.

Andra sammansättningsleden är fsv. *bärgh* n. bärj. Gårdnamnets betydelse: »Bärjet med gräslindan» eller »Gräslindan på bärjet».

Marek. `mārĕk eller `mārĕk.

N:o 1 norrgd 1 mtl, n:o 2 södergd 1 mtl.

(nom.) Marik **1336** SD. 3213; scriptum Marik **1336** SD. 3213; Marchatorp (**1381** Rf. 45); i Marik (**1406** SD. 3106); Marika torp (**1406** SD. 3106); Markietorp **1418** SD. 2448; i Marijk **1422** Rf. 94; i Marek **1460** Rf. 120, **1545** KA. 18, **1599** Rf. 214, **1600** Rf. 219, **1602** KA. 19, **1609**; i Marich **1460** RA. c 4; Maregetorp **1473** RA. c 8; i Maregh **1473** RA. c 8, **1490** RA. c24; i Maareek **1482** RA. c 23; i Marigh **1489** RA. c 24; Maregh **1500** Rf. 141; i Måreng **1545** KA. 11; i Marecke **1545** KA. 11; i Mareck **1574** Rf. 185, **1577** Rf. 188, **1578** Rf. 190, **1599** Rf. 214, Rf. 215, 2g, Rf. 216, **1600** Rf. 220; Mareek **1577** Rf. 188, **1599** Rf. 214; Mareck **1577** Rf. 188, **1589** KA. 22; Mareka gård **1599** Rf. 215; Marek **1599** Rf. 215, **1672**, **1675**, **1680** + fl., **1744**; Marekc gård **1609**, 1g; i Mareeke **1640**; Mareke **1667**, **1670**, **1675** + fl., **1682**, **1745**.

Namnet är tydligen sammansatt, ock första sammansättningsleden är *mar*. Detta *mar-* kan möjligen höra samman med *mar-* i *margran*, *martall*, *markvast*, *martofva*, vilket väl bör hänföras till *mara* f., nht. *Mahr* m., den bekanta nattliga ridande onda anden. Jämför E. H. Meyer Germanische Mythologie sid. 77, 121, där det talas om folktron rörande marans tryck på träd ock växter. Om etymologi av ordet »mara» se Falk o. Torp Et. ordb. I sid. 498, b.

En annan ock i mitt tycke antagligare möjlighet är att föra *mar* i föreliggande gårdnamn till den sv. motsvarigheten till fsv. *marr* m. sjö, hav. Detta ord förefinnes i en massa svenska sjönamn ss. Laxemarn, Marsjön etc. »Marsbron» är namn på en landsvägsbro vid norra ändan av sjön V. Lägern i Ydre.

Rygh N. G. Indl. sid. 67 antar att ordet fvno. *marr*, »häst», biform till *merr* (Falk o. Torp Et. ordb. I sid. 534, b) förekommer i namnen »*Maraas*, *Mardal*, *Mareim*, *Marvik*, *Marøen*». Jag anser det mer än sannolikt, att åtminstone de båda sistnämda namnen äro sammansatta med *marr*, »sjö». Troligen är detta också fallet med *Marsjøen* N. G. III, 387, *Mara*, älvnamn N. G. II, 350; IV, I, 82, 83, *Meringr*, sjönamn N. G. IV, I, 82, 83, *Marlo* N. G. IV, I, 32, 37, av Rygh hänförda till *marr*, häst. O. Ryghs märkliga idiosynkrasi mot den nu av mig föreslagna förklaringen synes vara delad av K. Rygh, se t. ex. N. G. XV, 288 *Murumoen.*[1]

Andra sammansättningsleden av föreliggande gårdnamn synes mig av formella grunder böra antas vara trädnamnet *ek* f. Judutvecklingen blir följande:

Fsv. *mărēk* (ur äldre *mareik* Aschw. gr. § 124, 2) blir *marīk̄* belagt **1336** (Aschw. gr. § 288, § 131, § 103, 1). Detta *marik* går mot **1400**-talets slut över till *māreck* (*e*-vokalen belagd **1460**), väl samtidigt med dialektens övergång »vikt», »drikker» etc. till *vek̄t*, *drek̄er*, *fek̄*, *ȷek̄*, *sekt*, *slek̄a*, *Nek̄e* m. fl. där rotstavelsens *e* motsvarar fsv. ock nhsv. *ĭ*.

Den nutida dialektens former torde ej behöva vidare förklaring. De äldre skrivningarne på *-gh* förklarar jag ss. uppkomna i svagton i sammanställningar som »Mareka gård», »Marekabonden», »Marekatorp» o. dyl., Aschw. gr. § 267. Dessa spår av andra stavelsens svagtonighet möjligjöra även ett antagande, att andra stavelsens *i* kunnat uppkomma i svagtonig stavelse — Aschw. gr. § 146, 1.

Emellertid blir betydelsen ej vidare tilltalande, om man antar andra sammansättningsleden vara trädnamnet *ek*. Såsom

---

[1]) Under tryckningen kom mig tillhanda Norske Elvenavne, samlede af O. Rygh, utjivna av K. Rygh Kria 1904. Av de häri nämda ortnamnen synas mig flera t. ex. gårdnamnen Mareim, Maradalen, Marosen, Meringdalen samt älvnamnet Mera böra föras till *marr* sjö, snarare än till *marr* häst, såsom föreslås i arbetet i fråga.

framgår av del I kap. 3 »om ortnamnsbildande avledningsändelser,» skulle man här vänta ett *Mareke*, om det värkligen vore trädnamnet *ek*, som injinge i andra sammansättningsleden. Skrivningar *Mareke* uppträda 1 gång på 1500-talet ock många gånger på 1600-talet. Det synes mig omöjligt att förklara de många tvåstaviga formerna från 1300- ock 1400-talen vara oriktiga. Därför antar jag att en tvåstavig form är den älsta, ock att *Mareke* uppstått jenom analogibildning i senare tid. Ett »*Someke*» finnes ss. gårdnamn vid sjön Sommen. Namn som ***Vännebjörke*** i V. Ryd m. fl. visa, att bildningstypen funnits.

Nu ligger byn *Marek* vid sjöns Sommens strand invid en liten vik, som sjiljer Marek från granngården *Ekäng*. Om jag kunde förklara bortfallet av *-v-* på ett tillfredsställande sätt, (jämför Aschw. gr. § 252, 2, d) så skulle jag anta att **Mar-vik* varit den ursprungliga formen. Betydelsen »sjöviken» blir ju utmärkt, judutvecklingen erbjuder inga svårigheter, om jag bara finge bort *v*. Ur *Mareck* skulle assosiation med *-ek* ock *-eke* jivit oss sålunda slutande namnformer.

Som jag av antydda formella skäl t. v. ej vågar godkänna detta förslag, så nödgas jag till förståelse av fsv. *Marek* anta, att fsv. haft två uttryckssätt för begreppet »***ekdunge***» — kollektivet av »ek» — nämligen dels den regelrätta kollektivavledningen på *-ia*, *eke* n. ock dels själva det oavledda appellativet *ek*.

Så är ju fallet i nysvenskan.

Nsv. *Ek* betyder även detsamma som *eke* »ekträ», »ekskog». Nsv. *Hassel* = 1) hasselbuske, 2) *häsle*, hasselskog, hasselträ. Nsv. *Asp* = 1) aspträd, 2) *äspe*, aspträ, aspskog o. s. v. Jfr Ekwall, Nord. Stud. sid. 253 om en växling av *þile* för *þil*.[1]

Den enl. min mening för närvarande enda antagliga tolkningen av fsv. *Mar-ek* är alltså »ekdungen vid sjön».

Norrby. *`nørby* eller *`nøɹby*.

3 mtl.

(ack.) Norby **1344**, SD. 3778, **1474** Rf. 127, 3g., **1460** RA. c 4, **1670**, **1672** + fl., **1688**; scriptum Norby **1401** SD. 130; i Norby **1450** Rf. 116,

[1]) Kan påvärkan från kortstaviga *ia*-stammar möjligen antas? Jfr Ekwall, Suffixet ja, sid. 70 ff. om en påvärkan i motsatt riktning!

1474 Rf. 127, 3g., **1474** Rf. 128, **1545** KA. 18, **1578** Rf. 190, **1585**, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1614**, **1623**; i Nörby **1545** KA. 11, 2g, **1558** Rf. 177; i Nårby **1561** Rf. 180, 2g, **1588**, **1594**; i Norbij **1581** Rf. 192, **1585**, **1600**, **1620**; i Nårbij **1593**; Norrby **1714**, **1744**, **1745**.

Fsv. grundform är *Nor(r)-by.*
Första sammansättningsleden är fsv. (adj. el.) adv. *norr.*
Andra sammansättningsleden *by* se I!
Om anledningen till namnet se kap. om gårdnamnens ålder ock den fasta bebyggelsens försiggående i del I!

Norremåla. *ˋnøʀåmaɴ.* (3–0 2)

1 mtl.

I Nörramåla **1555** KA. 22; i Norramålen **1589** KA. 22; i Norramåla **1602** KA. 19; Norramålen **1667** + fl.; Norremåhlen **1675**; Norramåhlen **1687**.

Fsv. grundform är **Norra-mala*, varur nuv. dialektform uppstått liksom *ˋfranamaɴ* ← *Frändamala.* Se ***Frännemåla!***
Första sammansättningsleden är obl. sg. i svag böjning av fsv. adj. *norre* = norre.
Andra sammansättningsleden se I!

Rakstorp. *ˋʀåkstårp* (3 2) eller stundom *ˋʀåkstərp.* (3 1)

N:o 1 Norra Rakstorp, mellangård, 1 mtl. N:o 3 d:o norrgård ½ mtl. N:o 4 d:o södergård 1 mtl. N:o 2 Södra Rakstorp 1 mtl.

Raklangistørp **1443** Rf. 108; i Ræklingxthorp **1508**, Bergs.; Ragnilstorp **1489** (opål. avskr.) Rf. 136; i Rågestörp **1545** KA. 11; i Ragestörp **1545** KA. 11, 2g; i Rackestorp **1545** KA. 18; i Rakustorp **1545** KA. 18; i Rackensstörp **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; (nöre) Raclangstorp **1558** KA. 29; (södra) Raclangstorp **1558** KA. 29; Rachelztorp **1558** KAaoe; södre Rakelstorpp **1577** RAaoe IV; norre Rakelstorp **1577** RAaoe IV; i Rakelstårp **1581** Rf. 192; i Rakelstorp **1589** KA. 22, **1594**, **1602** KA. 19, **1672**, **1673**, **1676** + fl.; i Rakstorp **1612**, **1620**, **1622**, **1673** + fl., **1681**, **1721**, **1744**; i Rackstorp **1613**, **1614**, **1685**; Rackelstorp **1616**, **1686**; Rakestorp **1616**, **1667** + fl.; Raxtorp **1684**; Raklångstorp **1686**.

Fsv. grundform är **Raklangs-þorp.*
Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. sjönamnet **Raklanger*, namn på en nedanför byn belägen sjö, lång, rak ock mycket smal. Sjön heter nu »Raklången».

Raklangsþorp → raklengstorp → rakelnstorp (Aschw. gr. § 339, 1, § 281, 2) → rakelstorp vid 1500-talets mitt (Aschw. gr. 317, 2) → rakstorp i förra hälften av 1600-talet.

Denna judutveckling synas mig beläggen jöra sannolik. Den mellersta stavelsen har tydligtvis varit obetonad. Den måste ha haft en lägre betoningsgrad än mellanstavelsen i namn som *franaman* (*Frännemåla*) — där mellanstavelsen, ehuru nu obetonad, kvarstår oförändrad — eller *'bagəbo* (*Baggebo*) efter 4 stavelsens bortfall (jfr art. *Baggebo!*), eller *'lınəbarȷ*, som är likställt med *franaman* (*a* bibehålles, men *o* → *ə* vid den grad av obetoning som mellanstavelsen i dessa båda namn har, se III). Jag antar därför att *raklangsþorp* haft den nu anjivna betoningen 0 (möjl. 1), 0 ock 3 på sista stafvelsen, andra sammansättningsleden.

Enligt den noreenska synkoperegeln skall då den obetonade stavelse som kommer närmast den starktoniga synkoperas, vilket naturligtvis i fråga om en stavelse med den längd ock betydlighet som föreliggande *-langs-* föregås av en gradvis reducering.

Slutresultatet i utvecklingen »Rakstorp» har säkert en gång haft accent 1. Accent 2 har småningom trängt in i st. för accent 1, såsom ju ofta sjer i östjötska ock i avseende på accentuering närliggande dialekter enl. Kock Alt- und neuschwedische Accentuirung sid. 139 ff. passim.

Anm. Om vi se på de av mig nyss citerade gårdnamnen *Frännamål* ← fsv. *Frændamal-*, *Linnebärj* ← fsv. *Lindo-bærgh*; *Baggebo*, ← fsv. *Bagga-boþum* ock *Rakstorp* ← fsv. *Raklångsþorp*, så fås, om den av mig för varje namn antagna judutvecklingen tages för god, följande regel: I trestaviga sammansättningar med accent 2, starkaste betoning på första stavelsen ock näst starkaste betoning på sista stavelsen, är mellanstavelsen, ehuru relativt obetonad, dock ej på lägsta möjliga betoningsgrad.

Däremot i tre- eller fyrstaviga sammansättningar med starkaste betoning på tredje stavelsen äro båda de föregående stavelserna relativt obetonade ock mellanstavelsen på lägsta möjliga betoningsgrad.

När i förra fallet mellanstavelsens vokal är *a* (Frännamåln), så kvarstår den oförändrad, är vokalen *-o-* (Linnebärj), så reduceras den till *ə*. Jfr anm. till »*Fetebråna*» ock *Hule* ← *Hulu*, men *Aspa*, *Falla* ock *Ruda*.

I senare fallet reduceras i mellanstavelsen även *a* (Baggebo, Rakle(ng)storp), varefter mellanstavelsen synkoperas (Rakstorp).

Exemplet »Baggebo» har gått över till förra fallet (d. v. s. fått betoningen på första stavelsen) *efter* reduceringen av mellanstavelsens *a* → *ə*, men *innan* synkopen hunnit sje.

Redeby. ˋ*ʌēby* eller sällan ˋ*ʌēby*.

N:o 1 södergd 1 mtl. N:o 2 norrgd 1 mtl.

I Redhaby **1540** ; i Rijdebij **1545** KA. 11; i Rödeby **1545** KA. 11; i Redby **1545** KA. 18; aff Redeby **1555** KA. 22; aff Redaby **1556** KA. 21; i Redaby **1580** Rf. 191, **1589** KA. 22, **1598** Rf. 213; i Redheby **1589** Rf. 202, Rf. 203; i Redeby **1602** KA. 19, **1619**, **1622**, **1624**, **1632**, **1667** + fl., **1689**, **1697**, **1713**; i Redby **1637**, **1638**, **1639**, **1640**, **1641**, **1711**; Reby **1661**.

Någon tillfredsställande tolkning av detta namn kan jag ej erbjuda. En möjlighet är att vi i första sammansättningsleden av namnet ha för oss samma avledning **ryþe* n. som jag antar föreligga i senare sammansättningsleden av *Op-reda* ock *Uk-reda* i Sunds socken. Om vi anta en fsv. grundform **ryþeby*, så måste starkaste betoningen ha legat på *-by* för att erhålla en nsv. form med *e*-vokal i första sammansättningsleden (Aschw. gr. § 101 ock § 115). Emellertid skulle man då ha väntat ett tidigt bortfall av *þ* mellan två svagtoniga vokaler. Jämför namnen på *-bo(þa)* ock del. III om behandlingen av fsv. *þ*.

Råckarp. ˋ*ʌakarp*.

½ mtl.

I Råckorp **1574** Rf. 185; i Rockarp **1577** Rf. 188, **1589** KA. 22 **1624**, **1670** + fl.; i Rokarp **1602** KA. 19, **1608**; Rockarpa. skattegård **1624**.

Fsv. grundform är tydligen **Rokka-þorp*. Judutvecklingen är densamma som hos *Alarp* ovan.

Första sammansättningsleden är sannolikt jen. sg. av ett mans(-till-)namn **Rokke*.

Fsv. **Rokke* bör väl ställas samman med sv. dial. *rukka*, *råkka* flytta litet (Rietz 532, 533) ock möjligen på avstånd med fsv. *rynkia* vika ihop, rynka.

Rosebo. $\overset{3}{\text{`}}$ʀosəbo̊.

en utjord.

Rosebode **1565** (?); i Rosebo **1623**, **1624**, **1642**; (St.) Rossbo **1663**; (lilla) Raseboda **1669** + fl.

Fsv. grundform torde ha varit **Rosaboþa* varur *Rosebo* liksom *Baggebo* ← *Baggaboþa.*

Första sammansättningsleden är väl fsv. *ros* f. eller möjligen ett *rose*, som förhåller sig till *ros* som *eke* n. till *ek* f.

Andra sammansättningsleden se I!

Ruda. `ʀudȧ.

1 mtl.

i Rudhu **1411** SD. 1436, SD. 1437, SD. 1438, **1415** SD. 2143; aff Rwdho **1500**; i Rödde **1545** KA. 11; i Rydio **1545** KA. 18; Rude **1546** KA. 1, **1559**, **1564**, **1577** RAaoe IV, **1667**, **1672**, **1677**; i Rudu **1546** KA. 1, **1568** Rf. 183, 4 g. **1589** KA. 22; i Rudho **1555** KA. 22; i Rudha **1558** Rf. 177, **1589** Rf. 203, **1591** Rf. 205; på Ruda **1558** RA. RL I; i Ruda **1614**, **1626**, **1634**; i Rudo **1629**.

Fsv. grundform är *Ruþu*, oblik kasus i sg. av fsv. *ruþa* f. en uppröjning (för odling). Ur *Ruþu* blir *Rude* vid början av nysvensk tid. Jämför *Hulu* i Asby (→ *hulə*) m. fl. ock under *Rakstorp* samt *Fetebråna* ock del. III!

Emellertid har jenom skriftspråksinflytande en form *Ruda* inkommit (resp. möjligen bibehållit sig från nominativen) ock slutligen undanträngt dialektformen. Skriftspråksformens inflytande torde även spåras i det förhållande, att *d* kvarstått i intervokalisk ställning ända till nutida dialektform, Jämför nutida ydremål `*kāa*, rspr. *kåda*, `*spāə*, *ta* `*ʀāa*, `*ʀīa* eller *ʀī*, rspr. *rida*, `*ʀūa* (fisk), *ruda*, `*lāa*, *lada* o. s. v.! Se vidare om bortfall av *þ* (*d*) del III!

Rödemåla. `ʀøamaʀ.

1 mtl.

I Röffuemåle **1545** KA. 11; i Rödmola **1545** KA. 18; i Rödamåla **1589** KA. 22; i Rödamåle **1602** KA. 19; Röamålen **1667** + fl. Rödamåhlen **1681**; Römåhlen **1730**.

Fsv. grundform är *Röþa-mala* varur nuv. dialektformen *ʀøamār* uppstått redan på 1600-talet. Om *þ*- bortfallet jfr ***Ruda*** ock ***Alarp*** ovan samt III!

Första sammansättningsleden är väl sannolikt jen. sg. av mans(till)namnet fsv. **Røþe*, vilket finnes anfört hos t. ex. K. Rygh, Tilnavne, sid. 50, b.

Andra sammansättningsleden se I!

Rönnäs. *'ʀønəs*.

N:o 1 norrgd 1 mtl., N:o 2 södergd 1/2 mtl., N:o 3 utjord.

Curiam meam Rönes **1350** SD. 4544; Rönæs (**1381** Rf. 45), **1418** SD. 2448; i Rönæs **1385** Rf. 52, **1618**; i Rödnäs **1545** KA. 11; i Rönes **1545** KA. 18; i Rådnes **1574** Rf. 185; i Rödenäss **1577** Rf. 188; i Rönnes **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Rönnäs **1632**, Rönääsz **1630**; Rönnääs **1633**; Rönääs **1667** + fl.

Namnet är sammansatt, ock senare sammansättningsleden är fsv. *näs*, näs, udde.

Första sammansättningsleden anser jag vara en form av fsv. *rö* f. rö, vass. O. Rygh N. G. Indl. sid. 31 æ) anför de unjefär likbetydande orden fvno. *røyrr*, *sef* såsom i norska gårdnamn förekommande.

Namnets uttal med accent 1 tvingar till ett antagande, att fsv. grundformen varit **röa-näs*. Då få vi den hiatus i första sammansättningsleden, som varit orsak att namnet efter synkopen av *a* — som i Ydremålet sjett i hiatus i överensstämmelse med Noreen, Aschw. gr. § 154 — fått accent 1. Se Kock, Arkiv XIV, sid. 215, om uppkomsten av accent 1 i sammansättningar som *trägård*, *Sverge!* Ovan sid. 11, ***Brovik,*** anföras exempel på sammansatta namn, vars första sammansättningsleds stamvokal stått i hiatus, men som dock uttalas med accent 2.

Förlängningen av *n*, som jort fsv. *Rönäs* till äldre ock yngre *Rönnäs*, har sjett i enl. med den av Noreen i Aschw. gr. § 297 uppställda regeln eller åtminstone i överensstämmelse med de där ock i Arkiv 328 ff. av honom jivna exemplen.

Namnets betydelse är alltså unjefär »*vassnäset*».

Salfarp. *ˋsalvarp.*

N:o 1 1 mtl., N:o 2 en utjord.

aff Saluetorp **1472** Rf. 126; Saluetorp **1531** RAaoe II; i Saluatorp **1541** KAaoe; Saluatorp **1543** KAaoe; i Saluetorp **1553** Rf. 170; i Salffarp **1578** Rf. 190; i Salffuarp **1589** KA. 22, **1600**, **1602** KA. 19; i Salfarp **1621**, **1622**, **1624**; Salfwarp **1667** + fl.; i Sallfarp **1695**.

Fsv. grundform är **Salva-þorp*, som blir *Salvarp*, belagt **1578**, liksom *Alaþorp* → *Alarp.*

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Salve.* Se om detta namn ock dess förh. till *Solve*, *Sölve*, Noreen Aschw. gr. § 70, anm. 1, Lind Ark. XI, 270, 271 ock P. A. Munch, Saml. Avhandl. IV, sid. 163, 164.

Andra sammansättningsleden se I.

Sefvedstorp. *ˋsevəstərp.*

1 mtl.

(nom.) Sigwidzthorp **1430** Rf. 98; Sigwidztorph **1430** RA.; (ack.) Siwedstørp **1441** RA.; Saffwetorp **1543** KA. 2; i Seuestörp **1545** KA. 11; i Sefuestorp **1545** KA. 18; Siguidstorp **1560** RA. RL. II; i Seffestorp **1577** Rf. 188; i Seffuistorp **1580** Rf. 191; i Seuidstorp **1589** KA. 22; i Seffuestorp **1591** Rf. 205; i Seuidzstorp **1602** KA. 19; Sefuestorp **1602** KA. 19; i Seuedztorp **1617**; i Sefuedztorp **1622**; Sevedstorp **1667**; Sewedstorp **1667** + fl.; Sefvestorp **1711**; Sefztorp **1760**; Sefstorp **1764**.

Fsv. grundform är *Sighviþs-þorp*, belagt **1430**, som övergår till *Sēvəstorp* redan före **1545** (Aschw. gr. § 311, 2, b ock § 115, 1).

Skriftformerna *sefʒtorp* **1760** ock *sefstorp* **1764** tyda på ett uttal *ˋsevstorp*, som torde ha uppkommit i sammanställningar sådana som **ˋsevəstərpabonən*, som tidigt öfvergått till det nuv. *ˋsevstərpabonən.*

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett mansnamn fsv. *Sighviþer.* Se t. ex. Munch, Saml. Avh. IV, 166 ff. ock 205; Sv. ldsm. VI, 7, 32; Nielsen, Oldda. Personnavne sid. 83. O. Rygh, Personnavne sid. 213 anför ett kvinnonamn *Sigfriðr* ss. förekommande i no. gårdnamnen *Sefferud* (*Seffuerudt* **1578**) ock *Sævland* (*Sefdeland* **1603**). Jag anser tydligt, att i dessa norska gårdnamn mansnamnet *Sigviðr* föreligger.

Andra sammansättningsleden se I.

Sillefall. *ˋsilafal.*

N:o 1 norrgd 1/4 mtl., N:o 2 södergd 1 mtl.

(nom.) Sildafal **1443** Rf. 108; Sillefall **1508** Bergs; i Silefall **1545** KA. 11; i Selefall **1545** KA. 18; Syllefall **1558** KA. 29; i Sillafall **1589** KA. 22, **1594**, **1602**; Sillafall **1594**, **1667** + fl.; i Sijllafalla **1603**; i Sillefall **1608**, **1712**, **1750**; på Sillefall **1615**; emellan Sillefall **1616**; af Sillefalla ägor **1615**.

Fsv. grundform är antingen *Silla-fall* eller *Sildafall.* Andra sammansättningsleden är fsv. *fall*, varom se I!

Vad första sammansättningsleden är, vill jag t. v. ej uttala mig om.

Skillingsmåla. *ˋʃiliŋsmar.*

Utjord.

Äldre belägg saknas. I Skillingsmålen **1804** (husförhörsbok).

Sammansatt av *Skillings* ock *måla.* Senare sammansättningsleden se I! Förra sammansättningsleden torde vara ett manstillnamn *ˋSkillinger.*

Skinnarsbo. *ˋʃinabo.*

1/2 mtl.

i Skinnaraboda **1447** V; Skinnarebodhe **1466** V, **1480** V; i Skinnarebodha **1500** V; i Skinneboda **1545** KA. 18; i Skinnebo **1545** KA. 11, **1739**; Skeneboda **1546** KA. 1, **1555** KA. 22; i Skinnabo **1546** KA. 1, **1727**; Skiendebåde **1558** KA. 29; Skindbode **1559** KA.; Skinboda **1564**, **1577** RAaoe IV; i Skinnaboda **1589** KA. 22; Skinnaboda **1602** KA. 19, **1667**, **1672** + fl.; Skinnaboo **1669**, **1684**.

Fsv. grundform är *Skinnara-boþa*, som möjligen haft två fortisaccenter eller ock haft huvudbetoningen på *-bo-* liksom ***Baggebos*** fsv. grundform. I varje fall har tredje stavelsen varit obetonad, reducerats och synkoperats före nsv. tid, vid vars början formen *Skinnabo* tydligen förefunnits.

Att *r* fallit i slutet av andra stavelsen är i enl. med en regel i Ydremålet att *r i stavelseslut efter obetonad stavelse faller framför konsonant.* Exempel ur nuv. dialekt: *ˋsəməbetə*,

sommarbete, \`kepəşæl, kopparkärl, jentemot \`semar ock \`kepar, \`smørbøta, smörbytta o. s. v.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *skinnare* m. sjinnberedare, buntmakare, brukat ss. manstillnamn. Andra sammansättningsleden *boþa* se I!

Att andra stavelsens *a* bibehållit sig, torde bero på att det uppburit en svag biton före tredje stavelsens synkopering; efter huvudbetoningens framflyttande till första stavelsen reduceras *a* lika litet som i exempelvis *Sillafall*, *Frännamåla*. Se anm. under *Rakstorp!*

Skårtebo. *\`skotəbo.*

N:o 1 södergd 1 mtl. N:o 2 norrgd 1 mtl.

i Skortobodhum **1401** SD. 101; i Skorthobodom **1448** Rf. 115; i Skortobodom **1448** Rf. 115; i for:da by Skorthobodom **1448** Rf. 115; i Skortabodho **1461** RA.; i Skörttebo **1545** KA. 11; i Skörtebo **1545** KA. 11; i Skurtebo **1545** KA. 18; i Skortaboda **1589** KA. 22; i Skorttebodha **1594** Rf. 209, **1602** KA. 19; i Skortteboda **1594** Rf. 209; Skortteboda gårdh **1594** Rf. 209; i Skortebo **1608**, **1613**, **1614**, **1615**, **1621**, **1713**; i Skorteboda **1632**, **1667** + fl.; Skorteboo **1676**, **1711**, **1729**.

Fsv. grundform är tydligen *Skorto-boþa.*

Första sammansättningsleden kan möjligen vara jen. sg. av ett kvinnotillnamn **skorta* motsvarande det av K. Rygh, Tilnavne sid. 47, b anförda manstillnamnet *skortr*, brist. Det skulle ju kunna passa bra på en odryg ock slösaktig eller ock överdrivet snål husmor.

Emellertid synes mig antagligare att vi ha för oss jen. sg. av ett fsv. **skorta* f., som motsvarat no. dial. *Skort* f. ock (*Berg-*) *Skorta* f. en liden Bjergkløft, en Huulning eller Afsats under en Klippe (Aasen, Ross).

Sannolikt hör väl denna substantivbildning till en avjudsform av stammen i verbet sv. »*skära*» fisl. *skera.* Däremot kan jag ej tänka mig, att detta ord *skorta* skulle sammanföras med lat. *excurtus*, jfr Falk-Torp *kort* ock Kluge Et. Wb_6 *schurz*, där ty. *schurz*, eng. adj. *short* ock fvno. *skorta* »mangle», »lida brist på», påstås gå tillbaka på det inlånade vulgärlat. *excurtus.*

Andra sammansättningsleden *boþa* se I!

Judutvecklingen av föreliggande namn belyses väsentligen av *Baggebo* ock av det under *Rakstorp* anmärkta.

Betydelsen skulle kunna vara »Bodarne i bärjklyftan eller nedanför bärjet».

Snararp. *ˋsnạrarp.*

1 mtl.

i Snarræ thorppe **1422** Rf. 94; (ack.) gozet Snarræthorp **1422** Rf. 94; i Snaraorp **1545** KA. 11; i Snararp **1545** KA. 18, **1602** KA. 19, **1637**, **1639**, **1667** + fl.; i Snaratorp **1550** Rf. 155; Snarotorp **1555** KA. 22; Snarerop **1558** KA. 29; i Snarrorp **1589** KA. 22.

Fsv. grundform är *Snara-þorp*, vars judutveckling är lika med *Alarps* ock vars första sammansättningsled är jen. sg. av mans(till)namnet *Snare*, Sv. ldsm. VI. 7, 32, Falkman, Ortnamnen i Skåne sid. 172, K. Rygh, Tilnavne sid. 60, b. O. Rygh, Personnavne sid. 229, upptar ett fno. mansnamn *Snara*.

Snararp eller Bränna.

utjord.

Obebygd och införlivad med Snararp. Namnet *Bränna* är tydligen likbetydande med andra sammansättningsleden i *Fetebråna* ock säkerligen identiskt med ordet »bränna» fsv. *bränna* f. »brännfälla», svedjeland.[1]

Sonarp. *ˋsọnarp.*

N:o 1 söderg. 1 mtl., n:o 2 1 mtl.

i Sonathorpe **1421** Rf. 93; i Swnatorp **1447** Rf. 113, i Sannaorp **1545** KA. 11, 2 g.; i Sonorp **1545** KA. 18, 2 g.; i Sonarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1611**, **1622**, **1666**, **1667** + fl.; Sånarp **1729**.

[1]) Söderwall översätter i sin ordbok fsv. *bränna* f. med »brännande»; Schlyter i Ordboken till lagarne med »uppbrännande, förbränning, (skogs)eld». På några ställen är nog den av Schlyter och Söderwall ansatta betydelsen riktig. Men på flera ställen, exempelvis Schlyter, Västgötalagen II. Add. 3, 1, Upplandslagen V. B. XIV. 10 m. fl. betyder *bränna* »bränning i röjningssyfte» eller den härtill näraliggande av mig ovan antagna betydelsen, som även finnes i åtsjilliga svenska dialekter (jfr Rietz sid. 53, *a*; utom där anförda trakter kan jag nämna Ydre, Norra Kalmar län o. Nordsmåland).

Fsv. grundform är *Sona-þorp*, varur *Sonarp* utvecklats som *Alarp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Sone*, a-omjudd biform till *Sune*. Rääf, Beskr. öfver Ydre II, 124; Nielsen, Oldda. Personnavne s. 88; Sv. ldsm. VI. 7, s. 32.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I!

Svensbo. *'svansbo*.

1 mtl.

i Swensboe **1545** KA. 11; i Suensbo **1545** KA. 18; i Swensbo **1545**, **1713**; Suenssbodha **1555** KA. 22; Suendzbåde **1558** KA. 29; i Suensboda **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Swenssboda **1667** + fl., **1713**, **1745**; till Swessboda **1683**.

Fsv. grundform är *Swens-boþa*, varur *Svensbo* liksom *Bårsbo*, se detta!

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet fsv. *Swen* eller *Swæn* (Aschw. gr. § 80, II, 2).

Andra sammansättningsleden *boþa* se I!

Sålfarp. *'sølvarp*.

1 mtl.

i Sølfuothorpe **1411** SD. 1436, SD. 1437, SD. 1438; ad Sølfuothorp (**1411** SD. 1437); de Søluothorp (**1411** SD. 1438); i Soluetörp **1545** KA. 11; i Solleuarp **1545** KA. 18; i Söluaörp **1555** KA. 22, i Sölörp **1556** KA. 21; i Solffarp **1578** Rf. 190, **1593** Rf. 208, 3 g.; i Solffuarp **1589** KA. 22, **1600** Rf. 219; i Sölffuarp **1599** Rf. 216, Rf. 217, **1600** Rf. 220; i Solfuarp **1602** KA. 19; i Sölfarp **1608**, **1610**, **1613**, **1622**, **1626**; i Solfarp **1614**, **1617**; Solfarp **1614**; i Solfwarp **1667**, **1673** + fl. **1687**.

Fsv. grundform är av de älsta beläggen att döma **Solvoþorp*, där första sammansättningsleden är fsv. kvinnonamnet *Solva* (→ *Sölva* enl. Aschw. gr. § 104), varom se Lind, Arkiv XI, 270.

Någon kunde möjligen frestas att anse de älsta beläggen med *ø*-vokal, som alla härröra från en skrivare, såsom felskrivningar ock med stöd av senare skrivningar med *o* anta, att ett uttal *solv-* varit genomgående från älsta fsv. tid till nutida dialekt, ock att alltså Kock Fsv. Ljudlära sid. 469 formulerat regeln för behandlingen av *o* (*u*-omjud av *ă*) i svenskan riktigt så:

o övergår till *ö* framför kort *l*-jud, när detta står i slutjud eller före vokal.

Enl. Kock anf. st. skulle alltså ett fsv. *sölv-* ej vara direkt utvecklat ur äldre *solv-*.

Emellertid har i Ydremålet äldre *mjölk* (← *miolk* jenom progressivt i-omjud) övergått till *mjøłk* med samma vokal som i *føłk*, varför nutida *søłv-* synes kunna vara uppkommet ur äldre *sölv*, ock alltså de ovan diskuterade älsta skrivningarne av ifrågavarande ortnamn *søluo-* böra vitsord.

Judutvecklingen antar jag sålunda ha varit **Soluoþorp* → *Sölvoþorp* → *Sölveorp* → *Solvorp* (1545—1556?) → *Solvarp* jenom analogisk inverkan från de många gårdnamnen på *-arp*.

Sånda eller **Sånna.** *ˋsa̍na̍.*

1 mtl.

datum Sandom **1274** SD. 573; scriptum Sandum **1359** Rf. 28; Sandha (**1381** Rf. 45); scriptum Sanda **1389**; (nom.) Sanda **1418** SD. 2448, **1671**; i Såndom **1545** KA. 11; i Sonda **1545** KA. 18; i Sånda **1589** KA. 22; till Sånda **1599** Rf. 217, **1633**; till Sanda **1609**, **1613**, **1624**, **1626**, **1633**; till Sånna **1614**; på Sånda **1624**; i Sandöö **1637**; Sånda **1668**, **1697** + fl.; Sånna **1744**.

Namnet är väl ursprungligen plural av fsv. *sander* m. sand, sandstrand. För senare svensk språkkänsla är namnet — sedan dativformerna på *-um* under 1500-talet upphört att användas — en avledning på det gårdnamnsbildande *-a*, varom se I!

Tofarp. *ˋto̍va̍rp.*

1 mtl.

i Tofuathorp **1425** RA.; i Touatörp **1545** KA. 11; i Tufuatorp **1545** KA. 18; Toettorp **1551** Rf. 165; i Toffuarp **1589** KA. 22; i Toffarp **1602** KA. 19, **1633**; i Tofuarp **1632**; i Toffwarp **1634**; Tofwarp **1667** + fl.; Tofarp **1713**.

Fsv. grundform är *Tova-þorp*, varur *Tovarp* liksom *Alarp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Tove* (Kjöll 29), Sv. ldsm. VI. 7, s. 33; Nielsen Oldda. personnavne 101, O. Rygh Personn. 251.

Andra sammansättningsleden *þorp* se I!

Toppekulla. `tøpkula.

1/2 mtl.

i Tuppakolla **1389** Rf. 157; Thiwffuakulle **1447** V., **1466** V.; Tiwffuakolle **1480** V.; aff Tiwffuakolla **1500** V.; i Toppakulla **1589** KA. 22; Toppekulla **1602** KA. 19, **1667** + fl., **1688**; Tåppekulla **1641**; Tuppekulla **1642**.

Fsv. grundform är *Toppa-kolla*, varur *Toppkulla* efter 1700 uppstått över *Toppekulla* liksom trestavigt nusv. *Fetbråna* ← ä. nsv. *Fetebråna* ← fsv. *Fetabrona*. Då *Toppekulla* ligger mycket högt, skulle man kunna jissa på ordet *topper* m. »topp, spets», såsom ingående i namnet, men pluralformen synes mig svårförklarlig.

Jag tror att första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. *toppe*, *tuppe* m., biform till *tupper* m. »tupp».

Rietz 744 b anför ett *toppe* m. i betydelsen »tupp» ock speciellt »tjädertupp» (ög. smål.). Ross sid. 825 a upptar *Topp* ock *Toppe* m. »Hane» från no. dial. I nutida ydredialekt betyder `*tøpə* »tupp» och spec. »tjädertupp». Finnes i denna sista betydelse i åtsj. sammansättningar, `*tøpalęk* »tjäderlek», `*tøpaſyt* »tjädersjytt» o. s. v.

En jöl på *Sefvestorp* heter »*Toppajöla*», emedan en tjäderlek brukar finnas i närheten.

Jag översätter fsv. *Toppakulla* med »Tjäderkullen».

I ett diplom från 1415 (avtr. hos Rääf Beskr. öfver Ydre I, 226) nämnes en man *Nisse Toppa*, vars tillnamn visar befintligheten av ett *toppe* m. i fsv. tid.

Andra sammansättningsleden se I!

Trottemåla. `trøtamąr.

utjord under *Hålkåsa*.

Belägg saknas.

Namnet är tydligen sammansatt av ett mansnamn *Trotte* i jen. sg. ock *måla*, varom se I! *Trotte* finnes anfört hos O. Rygh Personn. sid. 265. Han säger där att *Trotte* finnes »brugt som Mandsnavn i Sverige i Middelalderen».

Tångarp. 'tåŋarp.

1 mtl.

i Tangathorpe (**1383** Rf. 50); för Tangatorp (**1383** Rf. 50); i Tangathorppe (**1387** Rf. 54); Tangadtorp (**1388** Rf. 55); aff Tangadthorpe (**1388** Rf. 55); i Tangatorpe (**1388** Rf. 55); i Thåånghatorp **1460** Rf. 120; i Tangaorp **1545** KA. 11; i Tongatorp **1545** KA. 18; i Tongetörp **1555** KA. 22; i Tangerope **1558** KA. 29; i Tånghatorp **1558** Rf. 177; i Tångarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1608**, **1609**, **1614**, **1672**, **1687** + fl.; i Tåångarp **1612**.

Fsv. grundform är *Tanga-þorp*, varur *Tångarp* liksom *Alarp*.

Första sammansättningsleden är kompositionsform av fsv. **tange* m. med sannolik betydelse »något långt, smalt (utsjutande)». Rietz 735 b anför *tånge* m. från svenska dial. med följande betydelser: spets; spetsig ända på kniv; lång, smal udde; »rumpetånge»; smal åkerremsa; förtorkad större gren på ett träd.

Aasen, »*Tange* m. 1) Tange paa Kniv eller lignende Redskab; den smale Spids som drives ind i Skaftet. 2) Landtunge, en smal Banke som stikker ut i Vandet fra et Næs. Vel ogsaa en Braad eller smal Spids i Almindelighed». Fisl. *Tangi* m. detsamma som föregående. Den enda etymologiska antydning jag sett rör. detta ord finnes hos Skeat, som sammanställer det med eng. *tong*, ty. *Zange*, sv. *tång*, vilket ord av Kluge ock Skeat föres till en rot med bet. »bita».

Det synes mig mera tilltalande att föra *tånge* till samma stam som fisl. *tengja* »sammanbinda», »jöra fast». Hit hör då ty. *Zäh* »seg»; ndl. *taai*, eng. *tough* i liknande betydelse, fsv. *forta* o. dyl. se under ***Tångby***. *Tång*, ty. *Zange* synes mig ock böra föras hit »ett redskap som håller samman, klämmare», jämför betydelsen av fisl. *tǫng* f., som utom »(knip)tång» även kan beteckna en stång som lägges över hölass för att bättre sammanhålla höet.

Tange m. skulle då älst betyda »bihang». Jfr ett ord som ags. *getenge* »lying on», »close to» (Sweet)! Från betydelsen »bihang» fås lätt betydelsen »något smalt utsjutande» brukat vare sig om svansben, knivtångar eller uddar. Vid bildandet av föreliggande sjönamn har betydelsen varit »något långt, smalt». Sammanhanget har här gått förlorat.

I ydredialekt fortlever ordet *tånge*. Det brukas dels om »knivtånge», »rumpetånge» ock dels med topografisk betydelse »något smalt, utdraget som sjuter ut från en större yta». Ordet brukas i denna allmänna betydelse om uddar i en sjö, om långa sjövikar som en sjö (t. ex. Sommen) sänder in i landet, om en »tånge landmark» som sjuter ut i en mosse, om en tånge som t. ex. Asby socken sjuter ut långt inåt Askeryd etc. etc. Denna ordets topografiska användning jör naturligtvis att det är vanligt som ingrediens i ortnamn. Jfr N. G. Indl. sid. 29, g.

Tångby. *ˋtaŋby.*

1 mtl.

(ack.) Tangbij **1344** SD. 3778; aff Thonktby[1] **1424** Rf. 96; i Tangby **1425** RA., **1433** Rf. 102, (**1441** Rf. 107); i Tanghby (**1433** Rf. 103); i Thangby **1446** Rf. 112; i Tonggabij (**1464** Rf. 122); Tangby **1460** RA. c 4, **1469** Rf. 125, 2g; i Tongeby **1545** KA. 11; i Tongby **1545** KA. 18; emellan grabij ock Thongebij **1552** Rf. 168; i Tångby **1589** KA. 22; til Tonghby **1594**; Tångby **1602** KA. 19, **1667** + fl.; Tångeby **1744**, **1745**.

Fsv. grundform är tydligen *Tang-by*.

Första sammansättningsleden antar jag höra ihop med samma ord *tånge*, som under ***Tångarp*** behandlats. Emellertid är det tydligen en enstavig form **tang*, som ingår i *Tångby*. Detta ord *tang* har väl haft samma grundbetydelse som *tange* »bihang», se föreg. sida.

Vad det nu är för en omständighet, som jivit anledning till att *Tångby* fått sitt namn, kan jag ej med någon visshet uppje. Kansje är anledningen till namnet att söka i *Tångbys* belägenhet mellan två gamla gårdar *Norrby* i Asby socken ock *Graby* i Sunds socken. Det kan syfta på någon egendomlighet hos gårdens åkermark, dess eller husens belägenhet, eller något dylikt.

Noreen, Urgerm. Lautl. sid. 25 sammanställer fisl. *tó*, *tǫ́*, *tá* fsv. *tā*, finska lånordet *tanhua* »ko-, får-fålla» med ty. *zähe* fisl. *tengia*, men antar att betydelsen på fsv. *tā* etc. är »Hofplatz, fest zugestampfter Boden» ock tyckes anta, att denna sista betydelse är den ursprungliga.

Falk o. Torp Et. Ordb. I, 190 ***Fortaug*** sammanföra detta ord = da. *fortov*, äldre da. *forta* »kvægvei, jordstrimmel langs en

[1]) Det andra *t* är i urk. överstruket med ett vertikalt streck.

bygning» i avseende på senare leden med samma stam som Noreen anf. st., men påstå uttryckligen att »betydningen 'indhegnet vei eller græsgang' har udviklet sig af den almindeligere 'faststampet jord'». Falk o. Torp hitföra vidare fno. *tô* f. »afsats i fjeldsiden» (egentl. »fast flade») og *eld(s)tô*, f. »arnested (af faststampet ler)» samt *Spiltaug* = sv. spilta.

Jag är enig med Noreen ock Falk o. Torp om dessa ords samhörighet, men den antagna betydelseutvecklingen anser jag vara oriktig. Enligt min mening är här som vid *tange* grundbetydelsen »bihang, utsjutande del av något större».

Rietz sid. 770 b anför under *tå* n. eller m. betydelserna: bygata, smal väg mellan järdesgårdar; fägata, den del av betesmarken som ligger närmast ladugården eller intill någon by eller gård mellan järdesgårdarna; oduglig betesmark; liten inhägnad betesmark för små kreatur; jemensam betesmark för får ock svin; en utmark mellan byars ock gårdars järdesgårdar. Han anför även ett *tånge* m. från Västerjötl. i sistnämnda betydelse.

Fisl. *tá* n. Vei, aaben Plads ($Fr._2$). Fsv. *ta* n. väg, gata. Fsv. *forta* n. en öppen plats i byn mellan tomterna l. husen ock vägen som går jenom byn. I VmL. förekommande *ta* översätter Schlyter med »väg», men av sammanhanget framgår, att *ta* där betyder unj. detsamma som *forta* i VgL. ock SkL. eller tomtplanens förlängning utåt (till vägen) ock är likbetydande med östjötalagens *bolstaþsren.*

Kort sagt: fsv. *ta* ← **tanh-* ock fsv. **tang*, ingående i *Tångby* torde ha varit unjefär likbetydande ock betyda ursprungligen »bihang», »annex», varur de olika gamla ock nya betydelserna *forta; gata* t. ex. vattningsgata från en hage; *väg mellan järdesgårdar* (som sammanhänger med t. ex. en hage, en utmark, till sjillnad från en väg som är avstängd med grindar ock öppen på sidorna); *kreatursfålla* (som just är en trängre inhägnad, sammanhängande med en större areal, hage eller annan betesmark).

Betydelsen »betesmark för får ock svin» ock liknande härledas ur det allmänna bruket att låta svin ock får »gå på gatorna» d. v. s. på vattningsgator ock de gator, som ledde till betes(ut)markerna. Den av Rietz meddelade betydelsen »oduglig betesmark» är nog så tillvida sannolik, som fä- och vattnings-

gator alltid dragas fram över de stenigaste ock ofruktbaraste ställena mellan åkrarne. Likaså svintomter ock fårhagar. Man kunde ju för rovdjurs skull ej släppa ut småkreaturen till utmarkerna, utan måste ha dem så nära husen som möjligt, ock då ju inägorna så vitt möjligt voro uppodlade till åker, så blev det småkräkens lott att hålla till på de stora kreaturens i alla fall nödvändiga vattnings- ock betesvägar, samt på icke odlingsbara stenbackar. Direkt emot den av Noreen ock Falk-Torp antagna utgångsbetydelsen »fast tilltrampad mark» talar 1:o att ingen dylik betydelse finnes uppvisad; 2:o att flera ovan citerade betydelser syfta på mark, som måste kallas *upptrampad* ock *uppbökad* snarare än motsatsen. Den som sett en svintomt eller en fägata eller en kofålla torde erinra sig, att marken däri alltid är lös ock sörjig. Jfr. uttryck som *sörgap* i ÖgL. ock *sörgata* i VgL.,[1] vilka syfta just på det förhållande, att där boskap går fram i större antal, blir jorden upptrampad ock sörjig.

De av Falk-Torp anförda »fno. *tô* f. afsats i fjeldsiden (egentl. »fast flade») og *eld(s)tô* f. arnested» kunna utan svårighet förklaras ur en grundbetydelse av »något utsjutande», »uppstående».

Tångby blir alltså likbetydande med gårdnamn som *Tån* (i Brålanda skn, Dalsland), *Tåby*, *Täby* ock dyl.

Winnersrum. *ˋvi̇ṋəʂrȧm* eller vanl. *ˋvi̇nə̊ʂȧm*.

1 mtl.

i Huenisrom **1545** KA. 11; i Quisrum **1545** KA. 18; Heynnisrum **1550** Rf. 159; i Huinissrom **1561** Rf. 180; i Huinnersrum **1589**

[1]) Jag vill begagna tillfället att påpeka, att jag anser K. G. Westmans Arkiv XIX s. 308 ff. framställda tolkning av Vg I ÞB 5: pr. ***fællir i kæfti*** vara oriktig. Westman anser, att en man som följer en kreaturstjuvs spår, förlorar detta spår i kofållan invid byn. Jag anser tvärtom. Tjuvens förföljare kan omöjligt följa spåret på en väg eller ens i en betesmark, men i den lösa, upptrampade jorden i kofållan eller fägatan närmast byn — blöt ock sörjig av kreatursspillning ock utan hagmarkens täta gräsvall eller vägens hårda sand — fäller han en pinne i fjätet. Observera, att det står *fjät*. Fjät betyder fotspår, fot, fotavtryck ock ett sådant varsnas ej på hård mark, men i lös jord. Med den nu av mig jivna tolkningen fås överensstämmelse med VgL II:s ock NGL:s motsvarande stadganden. Se Westman anf. st. sid. 312, 313.

KA. 22, **1598** Rf. 213, 3g.; i Kuinnersrum **1598** Rf. 213; i Huienersrum **1599** Rf. 216; i Huiennersrum **1599** Rf. 216; i Huinarsrum **1602** KA. 19; Hvinnersrum **1620, 1624, 1668** + fl.; Hwinnerszum **1637, 1638**; i Hwinnersum **1642**; Hvimersrum **1667**; i Hwimmersrum **1687**; Winnesrum **1713**.

Senare sammansättningsleden är *-rum*, varom se I!

Bredvid denna gård ligger en sjö, som på kartorna heter *Vinningen*. Som Hellqvist Sjönamn sid. 26 anmärker, så äro gårdnamn på *-rum*, sammansatta med sjönamn, ganska vanliga inom Kalmar län ock Österjötland. Hellqvist jer åtsjilliga säkra exempel å citerade ställe, ock flera finnas.

Jag antar att första sammansättningsleden är jen. sg. av den bredvidliggande sjöns namn. Detta namns fsv. form synes av nuvarande kartnamnform att döma hava slutat på *-ing*. Detsamma bestyrkes av nuvarande namnformen i dialekten *ˋvin̠iɣən* [3 0 1] eller *ˋvin̠iɣən* [3 2 0]. Det är alltså riktigast att antaga en fsv. grundform **hvinningsrum* som övergått till **hvinninsrum* (Aschw. gr. § 281, 2) → **hvinnesrum*, varefter *s* jenom inflytande från det följande *r* blivit supradentalt ock *h* slutligen bortfallit. En metates *sr* → *rs-* jer det resultat, som den andra av de ovan anförda dialektnamnformerna representerar.

Sjönamnet *Vinningen* ← äldre *Hvin(n)ingen* finnes ej behandlat av Hellqvist i hans sjönamn. Hellqvist hänvisar sid. 242 för sjönamnet *Hvinen* till *Vinen*. Alldenstund Hellqvist i cit. arbete använder *hv-* såsom beteckning för *v*-jud efter vanliga regler, ock alltså skriver *Hviten* o. s. v., så antar jag att H—t[1] menar, att *Vinen* ock *Vinningen* (som H—t bör känna från den av honom använda förteckningen på sjöar hos Rääf, Beskr. öfv. Ydre, V) under fsv. tid börjat med *v*.

---

[1]) Jag kan ej underlåta att här uttrycka min förvåning över Hellqvists för mig obegripliga oförskräckthet att kasta sig över tolkningen av denna stora mängd sjönamn, som under alla förhållanden äro svåra att bearbeta, med ett material, som i avseende på de viktiga dialektiska uttalsformerna är ytterligt opålitligt ock i avseende på äldre uppvisbara skriftformer ganska ofullständigt. Detta mitt omdöme stöder jag på en av mig jord granskning av den utkomna delen av Hellqvists sjönamn, för så vitt den rör av mig i detta avseende jenomforskade trakter i Sundals hd i Dalsland samt södra Österjötland ock norra Småland.

Jag sammanställer sjönamnet *Hvinningen* med värbet *hvina*. Det långa *n* mellan första ock andra stavelsen har uppstått i sammansättningen *Hvin(n)i(ng)srum*, där ju andra stavelsen varit obetonad (Aschw. gr. § 297). Namnet skulle då vara bildat med samma karakteristicum för tanken, som åstadkommit sjönamnen *Bjälmen* (i det angränsande S. Vedbo hd) Hellqvist, Sjönamn sid. 54, *Bällen* (i samma hd) Hellqvist sid. 79, 80 (H—t förklarar namnet på annat sätt), (*Jälmaren* enl. Hellqvist sid. 279), *Gallen*, *Galmaren* Hellqvist sid. 164, 165, ock betyda »den vinande, den tjutande». Jämför *Bjälnäs* i Malexanders skn! Om *hvina* ock *hven*, se Tamm, Etym. Sv. ordb.

Yxnerum. `$\overset{3}{\text{ø̊}}$ḵsn$\overset{0}{\text{å}}$ɹ$\overset{2}{\text{å}}$m.

1 mtl.

I Yxnarum **1466** V., **1500** V., **1558** RA. RL. I, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1608**, **1667**, **1672** + fl.; Oxnarwm **1480** V.; i Yxxerom **1545** KA. 11; i Yxarum **1545** KA. 18; Yxnerum **1546** KA. 1, **1555** KA. 22, **1558** Rf. 177, **1609**, **1619**; i Yxxsarum **1546** KA. 1; Öxneromm **1559** KAaoe; Öxnerum **1564**, **1577** RAaoe IV; Öxnarum **1699**.

Fsv. grundform är tydligen *Yxna-rum* varur *Öxnarum* uppstått redan i slutet av fsv. tid (Aschw. gr. § 116 anm. 1).

Första sammansättningsleden är sannolikt jen. pl. av fsv. *oxe* m. oxe.

Andra sammansättningsleden se I!

Namnet, som betyder »oxarnes öppna plats», »oxarnes glänta», är jivet åt platsen, emedan t. ex. oxarne där brukade påträffas ock — om tama — okas på, eller — om vilda — jagas ock nedläggas. Det är vanligt, att nötkreatur på skogiga betesmarker söka sig till öppna ställen, som locka med bättre, saftigare bete, vattentillgång eller andra förmåner, en omständighet som är väl känd ock utnyttjas av de männisjor, som i ett eller annat syfte söka efter kreaturen på vidsträckta sammanhängande marker.

Åslycke. `$\overset{3}{\text{a̱}}$sl$\overset{2}{\text{ø}}$ḵ$\overset{0}{\text{ə}}$.

1/2 mtl.

In Asolykio **1366** Rf. 33; i Åsselijcke **1545** KA. 11; i Åsslyckio **1545** KA. 18; i Åsalöcke **1555** KA. 22; i Åselöcke **1556** KA. 21; Åsse-

löche **1558** KA. 29; i Åsalyckio **1589** KA. 22, **1617**; i Åsalyckie **1602** KA. 19; i Åselycko **1612**: i Ååszlyckio **1626**; Åszlycke **1667** + fl.; Åhslycke **1679** + fl., **1716**.

Namnet är tydligen sammansatt ock senare sammansättningsleden är oblik kasus sg. av fsv. *lykkia* f. lycka, inhägnad åker eller äng. Jämför *Lyckö* i Malexanders socken, *Höglycke* i Torpa, *Flodlycke* i Svinhult.

Första sammansättningsleden ser ut att kunna vara en kompositionsform av *as* m. ås. Dock blir betydelsen här ej passande, emedan *Åslycke* ligger vid en ås utflöde ur sjön *Tången* i en däld ock ej högt. En mera tilltalande möjlighet synes mig vara att första sammansättningsleden är en sammansättning *aos* (uppsvenska *aros*) i kompositions- (eller jenitiv-)formen *aosa-*. Ett **aosalykkio* jer *asalykkio* enl. Aschw. gr. § 154, I, C, 1, a. Huvudbetoningen tyckes ha legat på andra sammansättningsleden, ock utvecklingen har väl varit *asalykkio*[1] → *åselökke* → *åslökke* i början av 1600-talet. Jämför angående de ej starktoniga stavelsernas utveckling *Fetebråna* ock *Rakstorp* ovan!

Betydelse: »Åkerlyckan vid åoset». Om *os* se ***Bulsjö*** i Sund!

Ödesjö med Eriksmålen. *\`øʃə* (eller *´øʃə*).

1 mtl.

Øiasæthorp **1359** Rf. 28; i Ődessiö **1545** KA. 11; i Ytessiö **1545** KA. 18; Ődessiö **1555** KA. 22; Őrssiö **1558** KA. 29; i Ődesiö **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Ődesiö **1667** + fl.

Namnet *Ösjö* är sammansatt av fsv. *öja(r)*, jen. (sg.) av fsv. *ö* f. ö, ock fsv. *sjo(r)* m. sjö. Formen *Ödesiö* har ju en tämligen hög ålder, men torde det oaktat aldrig hava funnits i uttalet. Att en skriftform *Ödessiö* kunnat uppstå redan 1545

---

[1]) Det älsta belägget *Asolykio* 1366 förutsätter att övergången *a* → *ə* i fullt obetonad ställning ägt rum, ock att skrivaren tolkat andra stavelsens *ə* såsom uppkommet av *o*. Denna skrivarens tolkning jer anledning att anta det övergången *o* → *ə* i svagtonig ställning (jfr härom under *Rakstorp* o. i del III) också ägt rum ock likaså att hufvudbetoningen flyttats till namnets första sammansättningsled före 1366. Ett för skrivaren föreliggande uttal *asəlykkie* transkriberas då av honom *asolykkio*.

bevisar, att intervokaliskt *þ* fallit mellan huvudtonig ock obetonad vokal före den tiden.

Judutvecklingen har varit: *Öia-sio* → *Öasjö* → *Öəsjö* 1545 → *Ösjö* 1558. Härav framgår att en ej huvudtonig vokal, som stått i hiatus, förlorat sin kvalitet ock synkoperats, då under i övrigt samma förhållanden en vokal som ej stått i hiatus ej bortfallit, ty jfr ***Baggebo, Linneberg.*** Betoningen ´*Ösjö* (jfr *Rönnäs* ovan!) visar att första sammansättningsleden varit *öa* vid tiden före sammansättningens uppkomst, eller ock att en form *öia* betraktats som hiatus. Se Kock Arkiv XIV sid. 215 ff! Betoningen `*ösjö* är tydligen analogice uppkommen i senare tid. Jfr Kock Alt- und neuschw. Accentuirung sid. 139 ff. passim!

Eriksmålen är numera torp under ´*Ösjö*. Den gamla formen *Giælaxmalæ* (nom.) (1359 Rf. 28) är av Lundgren Personn. sid. 63 uppfattad ss. sammansatt med personnamnet *Gerlak;* nuv. uttal i dialekten är `*ȩ[3]smaȓ[2]* (eller sällsynt ock dubiöst `*ȷȩsmaȓ*). Ett uttal *ȷȩsmaȓ* är ju förklarbart resultat av en utveckling från **Gerlaksmala*, ock *Ersmålen* kan sen ha uppstått jenom assosiation med *Erik;* jfr namn som *Jerker* ock *Erker* ock *Ersson!*

Malexanders socken

även skriven *Malgesanda.*

Uttal i dial. nu vanl. *maliks′andər* (eller *maliks′anər* eller *`malʲks′anər* eller *malıŋsander*). Äldre uttal, som jag dock hört av nu levande personer, *`masanə* (eller möjl. *`masanə*).[1] Jfr härmed Rääf, Beskr. öfver Ydre IV, 273, där uttalet *Marsånna* eller *Marsunna* anföres. Laurenius, dissert. de Ydria (1736) uppjer ett uttal *Mal-sunda* (cit. efter Rääf anf. st.).

1) (dat.) eccl-e Malghasanda **1345** Rf. 25; Malghasanda kirkio **1391** Rf. 60; Malghasandha skn **1401** SD. 30; Maleasanda skn **1405** SD. 557; Malgasanda skn **1461** Rf. 121; Malghasanda skn (**1465** Rf. 122 1/2); Malgasunda skn **1545** KA. 18; Malesånda skn **1586** KA. 23, 2g; i Mariesanda **1599** Rf. 214; i Maliesanda **1613**, **1621**; vid Maliesanda **1626**; Mialiesanda skn **1625**; Malesunda skn **1629**;

2) Malmgxsandre skn **1482** RA. c 23; Malingzsande skn **1531** RAaoc II; Malesanders skn **1545** KA. 11; Malesander skn **1545** KA. 11, 2g.; i Malexsander **1554** Rf. 172; Malesendre skn **1555** KA. 22; Malesandre skn **1556** KA. 21; Malexandra skn **1558** KA. 29; i Maxliander **1568** Rf. 184; Malixander skn **1589** KA. 22; Malingzander skn **1637**; Malingszandersz skn **1637**; i Malingszander **1637**, **1642**; Malingsanders skn **1638**; Malixander **1642**;

3) (dat.) ecclesie Malghasandr **1345** SD. 3996; (dat.) ecclesie Maligxsanda **1368** Rf. 34; aff Malgasander **1559** KA.; Maligsonde **1586** KA. 23; datae Malexsanda **1599** Rf. 214; i Malexsandha skn **1602** KA. 19; Malexanda **1662**; Malgesanders skn **1745**.

Få svenska ortnamn torde ha varit föremål för så mycken uppmärksamhet som Malexander. Alla författare som behandlat namnet ha enat sig därom, att formen *Malexander* är oantaglig ock oursprunglig. Se t. ex. Sidenbladh i »Sveriges härads- ock sockennamn» m. fl. Noreen i Spridda studier (I) sid. 70 säger:

---

1) Det slutjudande *ə* ← *a* är främmande för ejentligt ydremål. En större del av Malexanders socken hör till Göstrings härad, i vilket östjötskt *e*-mål talas. Ännu i mannaminne följde dialektgränsen häradsgränsen, men numera är ydremålet nästan utträngt ur Malexander.

»det östjötska sockennamnet *Malgesanda* eller, som det, tack vare prästers ock topografers nitälskan för svenska språkets rykt ock riktighet, numera vanligen i »bättre» folks mun heter, *Malexander*, en förädlad form à la »spindelkrångla».

Prof. Noreen jer å anf. st. den tolkningen af namnformen *Malgesanda*, att det är en tautologisk sammansättning, däri de i *sandmäl*, »sandbrott vid strand», ingående synonyma sammansättningslederna placerats i omvänd ordning. Rääf, Beskr. öfver Ydre IV, sid. 274, antar alternativt en betydelse »stranden vid sandslätten», vilken väl sammanfaller med Noreens tolkning.

Övriga äldre ock yngre författares åsikter om tydningen ock »rätta» formen av föreliggande sockennamn innehålla näppeligen något av värde.

Jag antar, att ett fsv. *Malghasanda* funnits vid sidan av ett lika ursprungligt fsv. **Malgs-sander*. Möjligen har förhållandet ursprungligen varit så, att *Malgs-sander* betecknat gården *Malexander* (i jordeboken n:o 1 *Malexander* eller *Södra Sand*, n:o 2 *Malexander* eller *Tumbo*), ock *Malghasanda* varit sockennamnet. Enligt uppjift på stället brukas ännu någon gång bland äldre personer sammanställningar som *mạsuṇə `sørkə, ´sokṇ*, vilka »för 50 år se'n» skola varit den regelmässiga beteckningen, under det att ett ensamt *`mạsunə* aldrig lär ha brukats. Utan efterföljande huvudord har alltid använts namnformen *maliks´ander* eller närstående uttalsformer, vilken form dock även brukats i sammanställningarna *m—s* socken, kyrka etc. Vidare ansågs omöjligt att bruka *`mạsuṇə* såsom gårdnamn, men väl var *maliksander* lika användbart ss. gård- eller sockennamn.

Första sammansättningsleden i fsv. *malgha-sanda* är jen. pl. av ett fsv. **malgh* med sannolik betydelse 'sandsamling', antingen sandslätt, sandbank eller sandbacke. Detta **malgh* hör till samma rot som *mala* (krossa sönder). Det står i avljudsförhållande till fno. *melr* m. sandbank, no. dial. *mel* m. sandbacke, sv. dial. *mjälla* f. lös, fin sand, *mjäll*-jord, *mäl*, *sjömäl* etc., Rygh N. G. Indl. sid. 67 säger, att *Mæl*, »Sandbakke eller Lerbakke ved en Elv», är vanligt i norska gårdnamn. Med samma vokalisation som de nu anförda, men med olika stamslut finnas sv. dial. *mjälga* (Juhlin-Dannfelt, Landtbrukets bok I, sid. 80) älfsand, lös fin sand, och Älfdalsmålets *mjåg*, Rietz, s. 441, a,

Noreen, Ordlista öfver Dalmålet sid. 126. Alla de hittills anförda gå tillbaka på ett ord **melh-* inom vilkets böjningsformer även stammen **melgh-* funnits (Bugge, Noreen). **Malgh-* torde förhålla sig till *mal* m., stenig strand, groft grus ock småsten vid en strand (Rietz 426, b), liksom *mjåg* till *mjäl.*

Denna nu omhandlade stam är påträffad i nästan alla delar av det nordiska språkområdet såsom ingrediens i ortnamn, utom Norje ock Sverje även Själland (E. Madsen, Sjælandske Stednavne i Annaler for nordisk Oldk. og Hist. Kbhvn 1863, sid. 179 ff.) samt Shetland (Jacobsen, Shetlandsøernes Stednavne i Aarbøger for nord. Oldk. og Hist. II Række, 16:de Bind, sid. 132). Det väsentliga i betydelsen torde vara bar, naken sand ock småsten, varav lätt förstås ordens hufvudsakliga användning om (sand)stränder, åbackar och liknande lokaliteter, där sanden ligger uppe i dagen utan något skymmande vegationshölje. Jfr det närbesläktade *malm* vid ***Malma*** i V. Ryd!

Föreliggande sockennamns andra sammansättningsled utjöres av fsv. *sander* m. sand, sandstrand i resp. sg. eller plur. Betydelsen av *sand* ligger otvivelaktigt mycket nära den antagna betydelsen av **malgh.* Alltså, »naken, för ögat påfallande, sand» ock därför stundom »sandig strand».

Judutvecklingen av den enligt ovanstående sannolikt äldre namnformen **malgs-sander* blir då: **malksander* enl. Aschw. gr. § 225, 2 ock § 261, 1 övergår till *maliksander* jenom insjutande av en svarabhakti-vokal mellan *l* ock *k*, varefter vi, efter att *k* → *g* i svagton, få den många gånger belagda formen *maligsander* (skrivningen *Malmgxsandre* 1482 beror väl på felläsning el. felskrivning av en form *malings-*) liksom *antingen* ur *annatwiggia*, *härting* för *härtig*, *örtung* för *örtug* (jfr Noreen, Aschw. gr. § 331 ock där cit. litteratur). Alla tre de nu antagna utvecklingsstadierna finnas kvar i nutida dialekt. Formen *maliks-* övertag beror väl på skriftens inflytande. Att skriftens inflytande varit stort, bestyrkes av den omständigheten, att *-nd-* ej assimilerats i den vanligaste uttalsformen. Jfr t. ex. *Sånna* i Asby ock n:o 1 *Malexander* i Malexanders socken samt de ovanligare dialektuttalen *malks'an̲ər* (1 3 2) ock *\`ma̲san̲ə* (3 2 0).

Utvecklingen av fsv. *malghasanda* till *\`ma̲san̲a* visar (jfr anm. till ***Rakstorp*** sid. 35 ovan), att andra stavelsen varit fullt obe-

tonad, varför jag antar, att utvecklingen varit fsv. *malgha'sanda* → *malje'sånda* → *malə'sånna* (omkr. 1600; jfr beläggen, grupp 1 ovan ock t. ex. *Sånna* i Asby) → *'masana* på 1700-taiet (enl. Laurenii ovan cit. dissertatio de Ydria).

Såsom synes har jag uppställt beläggen ovan i grupper: grupp 1, belägg å *malghasanda* med ättlingar, grupp 2, belägg å *malgssanders* descendenter, ock slutligen grupp 3, som omfattar skriftformer, vilka ej kunna föras till någondera gruppen, utan sannolikt äro kontaminationsformer mellan grupp 1 ock grupp 2.

Aspanäs. *'aspanæs.*

2 mtl.

in Aspanæs **1345** SD. 3963, SD. 3996; datum Aspanes **1345** SD. 3983; in Aaspanes **1350** SD. 4544; i Yfra Aspanæsi **1401** SD. 30; scriptum Aspanes **1428** RA.; vppa Aspenes **1453** Rf. 117; Aspanæs **1461** Rf. 121; i Aspenæs **1482** RA. c 23; Aspeness **1500** Rf. 141; i Asbones **1545** KA. 11; i Asbonäss **1545** KA. 11; i Aspenes **1545** KA. 18, **1589** KA. 22, **1599** Rf. 215, 2g; aff öffra Aspenäs **1555** KA. 22; i Aspanes **1558** KA. 29, 2g, **1559** KA. 29, 2g, **1600** Rf. 219; i Aspanäs **1599** Rf. 214, **1617**, **1633**, **1659**, **1671**; i Aspennes **1599** Rf. 216, **1600** Rf. 220; i Aspenäs **1602** KA. 19, **1689**, **1793**; i Aspanäsz **1610**; Aspenääss **1667**.

Fsv. grundform är *aspa-näs*. Första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. *asp* f. asp. Andra sammansättningsleden är fsv. *næs* n. näs, udde.

Betydelsen av namnet: udden, där asparna växa. Aspanäs ligger ytterst på en långt utsjutande udde i sjön Sommen. Se del I, kap. V, om gårdnamnens ålder etc.!

Aspanäs, n:o 2, eller **Skärpet,** utjord.

Namnet *Skerpa* **1672** har jag ej lyckats återfinna på någon karta. Nuvarande dialektform är *'ʃærpa*. Ett lika lydande namn förekommer i Askeryds socken i N. Vedbo hd, som i kyrkoböcker från 1700- ock 1800-talen skrives dels *Sk(i)ärpet* ock dels *Sk(i)ärpa(n)*.

Skrivningen *Skärpet* är säkert en skrivaretymologisk form. Äldre grundform för dialektformen är tydligen *Skärpan*. Jag antar namnet vara en avledning av fsv. adj. *skarp* i bet. mager, torr (om jordmån). Adj. *skarp* finnes ej hos Söderwall upptaget i just denna, men i närliggande betydelser.

Rietz sid. 580, b, har *skarp* adj. i bl. a. bet. »torr, grusig, mager, ofruktbar; om jordmån». Fritzner$_2$ har på adj. *skarpr* bl. a. betydelsen »ufrugtbar, tør, gold (om Jordsmon)». I Kammararkivet, Landskapens handlingar, Småland under sign. 1572, 1 finnes samlade fogderäkenskaper över K. M:ts »arff ock egit i Småland» för åren 1539—1572. Dessa räkenskaper innehålla här ock där anteckningar om arv- ock egnagodsens beskaffenhet ock förmåner. Från 1559 har jag jort en del utdrag rörande åtsjilliga gårdar i Lägerbobygd i V. Ryds socken. Där förekommer på vissa gårdar uttrycket »skarp fämark» ock av sammanhanget framgår, att detta uttryck lämpligen bör översättas med »dåligt, magert bete«. Aasen har *skarp* i bet. »torr, ofruktbar».

»*Skärpa*» i föreliggande gårdnamn är tydligen en *ion*-avledning till adj. *skarp* (Kluge, Nom. Stammb.$_2$ § 114) ock har grundbetydelsen »ofruktbarhet, magerhet», här konkret »ofruktbar, mager mark». Jfr övergång från abstrakt till konkret betydelse i *väta, fyla* i okvädingsordet *manfyla* m. fl. Rietz, sid. 580, b, upptar ett *skärpa* f. torrt ock ofruktbart land; Aasen *skjerpa* f. »Skarphed, Haardhed, det at Jorden bliver haard af Tørke».

Gårdnamnet *Skärpan* är, såsom bl. a. av den vidhäftade best. slutartikeln framgår, ett relativt ungt namn.

Bjelnäs. *ˋbjæ̊rnæ̊s* eller *ˋbjæ̊rnæ̊s.*

N:o 1 1 mtl, n:o 2 1 mtl.

i Bielleness **1545** KA. 11; i Bielganes **1550** Rf. 155'; i Bælienes **1558** KA. 29, 2g, **1559** KA. 29, 2g; i Bieldnes **1589** KA. 22; i Biälenäs **1602** KA. 19; i Biälenäsz **1614**, **1615**; Bjälnäs **1683**, **1694**; Biälnääss **1672**; Biälnääs **1679**.

Av de älsta beläggen att döma skulle första sammansättningsleden ha varit tvåstavig ock lytt *bjäle* eller *bjälje*. Andra sammansättningsleden är tydligen fsv. *näs* n. näs, udde.

Första sammansättningsledens *bjäl(gh)e* utgår väl från samma rot som finnes i en del sjönamn t. ex. *Bjälmen* (enl. Hellquist, sjönamn, sid. 54) ock *Bellen* (se ovan under *Winnersrum* i Asby). Andra släktingar äro sv. dial. *bjäla*, skvallra, gråta, jämra sig (Rietz, s. 35, 36), fno. *belja*, brøle, sv. *bjällra*, da. dial. *bjæle*, brøle, pibe, skrige ock *bjælder* adj. »om den som er klinger i røsten» (Feilberg), ä. da. *bjæll* subst. »støj» (Kalkar). Se vidare Tamm Et. Sv. ordb. ***Bjällra*** ock ***Böla***, ock Falk-Torp Et. Ordb. ***Bjelde*** ock ***bælje!***

Första sammansättningsleden i föreliggande ortnamn har väl ursprungligen varit ett **bjäle* eller **bjälghe*, neutral ia-stam, bildad antingen på verbstammen eller på ett subst. med betydelse »tjut», »hvin».

Bjälnäs skulle alltså ursprungligen ha betytt »*Tjutudden*», ock namnet har väl tillkommit på grund av gårdens (näsets) för vindar från tre håll utsatta belägenhet. Jfr det nutida »Blåsut» i Stockholm ock flerestädes.

Mellanstavelsens bortfall tyckes ha sjett omkring 1600. Jfr ***Bålnäs*** nedan! Efter *Bjälnäs* ock *Bålnäs* att döma ser det ut, som om en synkopering ägt rum av stavelsen mellan den huvudtoniga ock den bitoniga stavelsen. Jfr härmed Kock Sv. ldsm. XIII, 11, ock av mig ovan i anm. under *Fetebråna* mot Kocks synkoperingsregler anförda betänkligheter. I del III skall jag samla allt det för mig föreliggande materialet för belysande av denna fråga ock se till, om jag kan finna lösningen. Sannolikt ha de tvåstaviga formerna uppstått i sammansättningar som t. ex. *bjæḽ(ə)næsaboṉən*, *bjæḽ(e)næsabyṉ*. Jfr nuv. dialekt *`seʋstərpaboṉən* ← sevestorpa — o. dyl.!

Bjärhult. *`bjær(h)ult.*

1 mtl.

(nom.) Biærghult **1405** SD. 557, 2g; i Bierghulth **1545** KA. 18; i Biärhult **1545** KA. 11, **1665**, **1671**, **1678**, **1680**; i Biererhult **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Biärehult **1586** KA. 23; i Bierhult **1602** KA. 19; Biärhult **1633**, **1671**.

Fsv. grundform är *Bjærgh-hult*, där *gh* i trekonsonantisk förbindelse faller, varvid dissimilation kan ha medvärkat. Asso-

siation av senare sammansättningsleden åstadkommer att *æ* förlänges. Jfr ***Asby*** i Asby socken.

Första sammansättningsleden är fsv. *biærgh* n. bärj.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I!

Bålnäs. ˋ*bǭꞃæ̣s* eller vanl. ˋ*bǭꞃæṣ*.

1 mtl.

Bollanes **1418** SD. 2448; i Bollenes **1545** KA. 11, **1614**; i Bolanes **1545** KA. 18; i Bollanes **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Bolenäss **1577** Rf. 188; i Boolenäss **1578** Rf. 190; i Wålnes **1581** Rf. 192; i Bulanes **1585** Rf. 194, 195; i Bolenäs **1602** KA. 19, **1633**, **1635**; i Bolenäsz **1608**, **1609**, **1611**; i Bålanääsz **1632**; i Bålenääs **1633**; i Bålenäs **1638**; Bolnäs **1671**, **1672**, **1684**; Bålnäs **1678**, **1687**.

Fsv. grundform är *Bola-näs*, varur nuvarande dialektform uppstått liksom *Bjälnäs* ur *Bjälenäs*. Skrivningarna med *e* i mellanstavelsen äro väl antingen att tillskriva inflytande från östjötiskt *e*-mål, som numera förekommer i större delen av socknen, eller ock bero dessa skrivningar på skrivarens härstamning.

Första sammansättningsleden är sg. i svag böjning av ett fsv. adj. **bol*, motsv. nysv. *bål* »stor», »grov», i *bål*stark, *bål*stor, för*bålt*, ock förekommande i sv. dial. i liknande betydelser (Rietz, 70 a). Om detta adjektiv se vidare Tamm, Et. Sv. ordb. ***bål***, 4, samt isynnerhet Falk-Torp, Et. Ordb. ***ball***.

Anm. Tamm, Et. Sv. Ordb. ***bål***, 1, hänför *bål* i *bålgeting* m., ä. nsv. *bolgeting* till *bål* m. stomme, kropp ock anser, att ordets betydelse är: »geting som bygger bo i ihåliga trädstammar». Emellertid är det inget karakteristikum för båljetingar, att de bygga bo i ihåliga träd, ty dels bo andra slag av jetingar i träd, ock dels bo båljetingar ofta i t. ex. husväggar, höstackar o. d. Men väl är det en särsjiljande egenskap hos bålgetingen, att han är betydligt större än övriga jetingar. Jag antar därför, att *bål* i *båljeting* är det i föreliggande gårdnamn befintliga adj. med betydelsen »stor», »grov». För övrigt torde väl Falk-Torp med rätta föra *bål* »stomme» till samma ieu. rot som *bål* »stor».

Fsv. *Bolanæs* skulle alltså betyda »det stora näset». Bredvid gården Bålnäs ligger ett bärj, kallat *bǭꞃskālə*. I detta bärjnamn föreligger säkerligen samma adj. som i gårdnamnet *Bålnäs*.

Ekeberg, södra. ˋe̜kəbärȷ.

1 mtl.

i Ekeberg **1545** KA. 11, **1589** KA. 22; i Ekiebergh **1545** KA. 18; i Echebergh **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Ekebergh **1593** Rf. 207, **1602** KA. 19, **1633**; i Eekeberg **1618**, **1671**; Ekeberg **1629**, **1675**.

Fsv. grundform är *Eke-bærgh*. Första sammansättningsleden är fsv. *eke* n. ekdunge. Andra sammansättningsleden är fsv. *b(i)ærgh* n. bärj.

Gransbo. ˋgra̜nsbo̜.

1/4 mtl.

i Grannsebodhe **1602** KA. 19; Granszbo **1643**, **1675**, **1694**.

Fsv. grundform har varit **Gransio-boþa* eller **Gransæ-boþa*. Första sammansättningsleden är sjönamnet *Gransjö* i någon form. Andra sammansättningsleden *boþa*, se I. Två sjöar med namnet *Gransbosjön*, stora ock lilla, finnas på gårdens ägor.

Helgebo eller Hellebo. ˋhal̥əbo̜.

utjord.

Hellebo **1674**, **1675**; Hällebo **1682**, **1793**.

Namnformen *Helgebo* torde bero på skrivaretymologi. *Hällebo* återgår väl på en fsv. grundform **Hællo-boþa*. Första sammansättningsleden är då jen. sg. av fsv. *hælla* f. bärjhäll, klippa. Rygh N. G. Indl. sid. 55 antar *hella* f. i ortnamn merendels ha betytt »fladt Berg, flad Klippegrund». Sannolikt har också *hälla* i föreliggande gårdnamn haft den af Rygh antagna betydelsen. För utvecklingen *Hællo-* → *Hällə*, jfr anm. till **Fetebråna** i Asby, ock där anförda ex. ss. ˋʂərkə- ˋʂal̥ə- o. s. v.

Andra sammansättningsleden *boþa*, se I!

Häradsmålen eller **Härsmålen.** *ˋhasmar.*

utjord.

I Harlsmåla **1589** KA 22; Härsmåhlen **1694.**

Se ***Harsmåla*** i Asby! Jag antar med stöd av nuvarande dialektform att föreliggande gårdnamn är identiskt lika med *Harsmåla* i Asby både i avseende på ursprung ock historia.

Högbo. *ˋhøjbo.*

1 mtl.

i Högeboe **1545** KA. 11; i Hagbo **1545** KA. 18; i Högaboda **1550** Rf. 155, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1618**; i Högeboda **1589** KA. 22, **1633**; i Högaboo **1602** KA. 19; i Högebol **1613**; i Högebo **1618**; i Högabo **1617**; i Högeboa **1642**; i Högbo **1674, 1686** + fl., **1745.**

Fsv. grundform är *Högha-boþa*, varur *Högebo* liksom ***Baggebo*** i Asby. Slutligen uppstår på slutet av 17:de århundradet den nuvarande tvåstaviga dialektformen liksom ***Bjelnäs, Bålnäs.***

Första sammansättningsleden är plur. i svag böjning av fsv. adj. *högher*, hög, högt belägen. Det är ju möjligt, att första sammansättningsleden älst lytt *högho-*, ock att senare *höghe-* är utvecklat därur liksom ***Hällebo*** ← *Hällo-*. Man kan näppeligen avjöra detta med stöd av de funna beläggen. Det ponerade *högha-* i första sammansättningsleden skulle vara en jenom analogi uppstådd form (jfr Aschw. gr. § 459, 2!)

Andra sammansättningsleden *boþa* se del I!

Idebo. *ˋībo.*

1 mtl n:o 1, 1 mtl n:o 2.

Idhabodhe **1418** SD. 2448; Idebodha **1545** KA. 11, 2g; i Ydaboda **1550** Rf. 155; i Ÿdaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Ÿdeboda **1545** KA. 18, **1549**; i Iddeboda **1589** KA. 22; i Idhebodha **1599** Rf. 214; i Idebo **1602** KA. 19, **1687**; Idheboa **1633**; Idhebo **1671, 1673**; Idebo **1668, 1694.**

Senare sammansättningsleden är tydligen *boþa*, varom se del I! Gårdnamnets fsv. grundform är att döma av beläggen *Iþa-boþa*, varur *Idebo* liksom ***Baggebo*** i Asby. Nuvarande dialekt-

form har uppstått efter det sena bortfall av intervokaliskt *d* (el. *ð*) efter huvudtonig stavelse, som åstadkommit nuv. dial. $\overset{3}{`}\overset{2}{ʀua}$ ← ruda (fisk), $\overset{3}{`}\overset{2}{vrıa}$ ← vrida etc. (jfr ***Ruda*** i Asby).

Första sammansättningsleden, fsv. *iþa-*, ser närmast ut att ha något att göra med sv. dial. *ida* 'bakvatten', 'vattenvirvel', fno. *iða*. Man skulle då få anta, att den älsta namnformen *idha*- fått *a* för *e* (← *o*) på grund av skrivarefunderingar. Emellertid blir betydelsen inte lämplig. Gården Idebo ligger på en tillsnörning av den långa udde i Sommen, på vars yttersta spets Aspanäs är beläget. Idebo ligger ej invid sjön, ock åtminstone numera finnes ingenting i sjön i närheten av Idebo, som kunnat ge anledning till ett namn av nu åsyftade betydelse.

Rääf, Beskr. öfver Ydre V, sid. 64, omtalar en vinterväg »öfver Sommen till Hårda» (nu vanl. skrivet Håredal), vilken väg ännu understundom ock i mannaminne mycket flitigt blivit använd. Denna väg går, enligt uppjifter som jag fått på ort ock ställe, förbi Idebo på näsets smalaste del. Det skulle alltså passa utmärkt, att föra gårdnamnets första sammansättningsled till fsv. *eþ* n. om vars betydelse se del I. Ett $\overset{1}{*e}\overset{0}{þa}$-$\overset{3}{bo}\overset{2}{þa}$ bör enl. Aschw. gr. § 146, 1 bli *iþe-boþa*. Första sammansättningsledens form **eþa* återstår i alla fall att förklara, man skulle ju närmast vänta sig **eþs-* eller **eþ*. Se om dylika kompositionsformer del I, kap. II!

Ifrenäs. $\overset{3}{`ı}\overset{0}{vra}\overset{2}{næs}$.

1 mtl.

i Iffuanäs **1541** KAaoe; Iffuernees **1542** (troligen KAaoe); Iffuanes **1543** KAaoe; i Iuaraness **1545** KA. 11; i Iuaness **1545** KA. 18; i Iffuanes **1550** Rf. 155; i Yffranes **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Öffernes **1589** KA. 22; i Iffuernäs **1602** KA. 19; Iffranäs **1642**; Ifranäs **1671**, **1674**, **1798**; Ifwernäs **1682**; Ifvernäs **1694**.

Fsv. grundform är **Ivir-näs*. Härav *Ivernäs*, varefter analogisk påverkan från de många gårdnamn som ha första sammansättningsleden slutande på *-a*, när den är tvåstavig (jfr ***Idebo*** ock del I, kap. II), åstadkommer (efter metates? *ivre* →) *ivra-*. Detta *ivra-* torde ha fattats såsom ett adj. i svag böjning till adv. *ivir*. Skrivningarna *iva-* i mitten av 1500-talet kunna ju

vara felskrivningar för *ivra-*, men kunna även representera en analogibildning *iva-* (för *iver-* eller *ive-ŋæs*).

Första sammansättningsleden är fsv. adv. *ivir* = på andra sidan, över (trans), (Söd. I, 617, a).

Andra sammansättningsleden är fsv. *näs* n. näs, udde. Om anledningen till namnet **Ivirnäs*, se nedan ***Landsnäs!***

Ifrenäs n:o 2 eller Carlsberg.

utjord.

Namnet *Carlsberg* är tydligen ett nynamn, jfr t. ex. ***Briteborg*** i Asby ock ***Ribbingshof*** i N. Vi samt del I, kap. VI.

Landsnäs. *'lanṣnæs.*

$^1/_2$ mtl.

Landztensnæss **1482** RA c 23; i Landsnes **1545** KA. 11, **1589** KA. 22; i Landznes **1545** KA. 18, **1550** Rf. 155; i Lantznes **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Lansnäs **1588** Rf. 199, **1633**, **1671**; i Landznäs **1602** KA. 19, **1617**, **1624**, **1679**; Lansnäs **1694**.

Fsv. grundform är *Landsens-näs* (eller *Lands-näs*). Fsv. *Landsensnäs* blir *Landsnäs* enl. Aschw. gr. § 158, 1.

Första sammansättningsleden är jen. sg. med bestämd slutartikel (eller utan denna) av fsv. *land* n. land, fastland. Andra sammansättningsleden fsv. *näs* n. näs, udde.

Huvudmassan av Malexanders socken ligger på norra stranden av sjön Sommen, men ett fåtal gårdar (Aspanäs, Idebo, Ifrenäs ock Carlsberg) på den långa, i Sommen utsjutande udde, som sjiljer Norravi- ock Svanafjärdarna åt. Denna udde delar sig ytterst i två spetsar ock på den östra av dessa ligger Ifrenäs, snett emot Landsnäs på norra fastlandet. Gården Landsnäs ligger på en från norra fastlandet utsjutande udde. Alltså ha vi tre näs, som höra till samma socken ock ligga nära varandra: Aspanäs, Landsnäs, näset på fastlandssidan av socknen, ock Ifrenäs (← Ivirnäs), näset på andra sidan sjön, räknat från socknens huvuddel, norra fastlandet. På detta sätt anser jag namnen Landsnäs ock Ifrenäs ha uppkommit.

Lyckö. `løkə.

½ mtl.

i Lijckio **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Lijke **1589** KA. 22; i Lycke **1602** KA. 19, **1641**, **1673**, **1728**, **1733**; i Lyckia **1687**; Lyche **1694**; Lyckö **1793**.

Fsv. grundform är *Lykkio*, varur *Lykkie* liksom *Hule* i Asby (***Hulu***), *Skure* i Svinhult (***Skuru***); jfr även anm. till ***Fetebråna*** i Asby ock där anförda dial. *șørkə-* men *baka-* o. s. v. Sedan *i* fallit (i enl. med Aschw. gr. § 313) måhända jenom utjämning från sammansättningar som `løkebonən, `løkəvajən (= vägen till Lycke) ock *y* → ø, ha vi den nuvarande dialektformen.

Namnet fsv. *Lykkio* är oblik kasus sg. av fsv. *lykkia* f. lycka, inhägnad åker eller äng. Man kunde också tänka sig, att den namnjivande betydelsen varit 'lycka', böjning', 'krok', 'hörn', emedan gården ligger vid innersta ändan av en spetsig vik av sjön Sommen. Jfr om denna sista betydelse Falk-Torp, Et. Ordb. ***Løkke*** I, Rietz 413, b ***lykka*** f. ock $Fr._2$ ***lykkja*** f! Ett till betydelsen närbesläktat namn skulle då ***Krogsmåla*** i V. Ryd vara.

Maljeryd. `maljəry.

1 mtl.

i Malgariidh **1545** KA. 18; Malleryd **1545** KA. 11, 2g; i Malaret **1550** Rf. 159; i Malgaryd **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Malierydh **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1633**, **1641**; i Malierid **1599** Rf. 214; i Maliery **1613**, **1618**, **1621**, **1687**; Malieryd **1683**; Maljeryd **1793**.

Namnets senare sammansättningsled är fsv. *ryþ*, varom se del I, kap. I!

Förra sammansättningsleden innehåller tydligen sjönamnet *Maljen*. Gården ligger invid sjön Maljen, vars dialektnamnform är 'maljən, vilket väl återgår på ett fsv. *Malgh-*, samma ord som finnes i sockennamnet Malexander, se detta!

Sannolikt har gårdnamnets fsv. form varit *Malgha-ryþ* ock mellanstavelsens *e* får förklaras såsom i ***Beseryd*** i Asby, eller ock såsom inflytande från östjötskt *e*-mål, — gården är belägen tämligen nära häradsgränsen ock har numera i likhet med hela fastlandsdelen av Malexander utpräglat *e*-mål.

Månhult. ˋmånult.

1 mtl.

i Månahult **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1618**, **1618**, **1633**; i Månhult **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1793**; i Månehullt **1599** Rf. 214; i Månehult **1638**; Månehult **1694**.

Fsv. grundform är **Māna-hult*. Det intervokaliska *h* faller i enl. med Aschw. gr. § 246, varefter vi skulle vänta oss en vokalassimilation ock sammandragning till **Månalt* efter mönstret *Alaorp* → *Alarp* (i Asby). Assosiation av senare sammansättningsleden har i stället jivit Mån(h)ult.

Första sammansättningsleden torde härröra från den på ägorna belägna Månsjöns namn. Månsjön har väl fått sitt namn på grund av sin form som liknar månsjärans. Gårdnamnet är en sammansättning av samma art som t. ex. 'tefat' för 'tekoppsfat' o. dyl.

Andra sammansättningsleden se I.

Ramfall. ˋʀamfal.

1 mtl.

i Ramfall **1540**, **1545** KA. 18, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Rannafall **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Remefall **1586** KA. 23; i Ramafall **1609**; i Ramefall **1609**; i Rämmefall **1629**; Rammefall **1633**; Ramfal **1671**, **1684**, **1686** + fl.

Av beläggen att döma har den fsv. grundformen varit *Ram-fall*.

Andra sammansättningsleden är *fall*, varom se del I, kap. I!

Första sammansättningsleden anser jag vara fsv. **ramber* m. = syra, fuktighet, något som är rått ock fuktigt, sank mark.

I sv. dial., Rietz 523, b: *ramm* m. fuktig äng, träsk (Vjöt., Hall.), kärrkanten kring en högmosse (Skåne); *ramme* m. Scirpus cæspitosus (Smål.); Rietz 548, b: *råm(m)e* m. fuktighet, must i jorden, groningsmust i jorden (större delen av Sverje), fukt, väta; *rämme* m. = detsamma (Ydre); *råmig* adj. = våt, saftig. I Ydredial. förekommer dessutom ˋʀamə m. i betydelse av den saft (tarmsaft?) som sitter i råa fjälster (= korvsjinn) ock som måste tas ur sjinnen, innan de stoppas fulla med korvmat, för att inte korven skall smaka ˋʀamət.

No. dial. *Raame* m., *raamen* adj. ock *raamug* adj.

Det jemensamma för alla dessa ord är betydelsen 'saftig', 'innehållande vätska i märkbar mängd', alltså *ej* våt i yttre, utan i så att säga *inre* bemärkelse. Vidare synes framgå, att vi haft långt *a* i stammen.

Dialektformen *råmme* är uppkommen ur äldre *rāme*, så, att efter det att *ā* → *å*, har *m* förlängts i intervokalisk ställning. Jfr *rämme* ock adj. *rämmen*, som väl också haft lång stamvokal.

Dialektformen *ramm* synes mig svårförklarlig, om man ej antar, att i de dialekter, där formen finnes (Västerjötl., Hall., Skåne), har *m* efter vokal förlängts före övergången *ā* → *å*. (Jämför å ena sidan Ydremål: *'stom̱ə*, *'bl̸om̱a*, *'ʀam̱e* men *bl̸əm-stər* ock å andra sidan i Dalsland *stəm*, Västerjötl. *ramm!*). Några säkra släktingar till detta ord har jag ej utanför Skandinavien hittat.

Gårdnamnet *Ramfall* antar jag gå tillbaka på fsv. *Ram-fall*, där det ursprungligen långa *a* i första sammansättningsleden förkortats framför två konsonanter. Skrivningarna *Rämmefall* kunna beteckna en nu utdöd sidoform, innehållande det i dialekten längre kvarlevande ordet *rämme* (något *råmme* eller *ramm* finnes icke nu i Ydremålet).

Slutligen torde skrivningarna *Rama-*, *Ram(m)e-* vara kontaminationsformer[1] mellan *Ramfall* ock *Rämmefall*. Jfr ***Ramfall*** i Torpa ock de äldre beläggen på detta namn!

Betydelsen av gårdnamnet *Ramfall* torde komma tämligen nära Ydredial. 'syrfälla', en fälla, där det ej brännes, utan där avhugget ris ock buskar få ligga kvar ock multna, varijenom fuktigheten i jorden bibehålles ock gräsväxten ökas.

Malexander eller Sand, södra. *san̲.*

N:o 1 1/2 mtl.

i Malessander **1545** KA. 11; i Sondom **1545** KA. 18; aa Saanden **1550** Rf. 155; i Malesandre **1555** KA. 22; på Sånden **1558** KA. 29; pa Sanden **1559** KA. 29; i Malessannda **1586** KA. 23; i Sånd **1589** KA. 22; i Sanden **1602** KA. 19, **1671**, **1676**, **1680**; Sand **1633**.

Om namnet *Malexander* se sockennamnet ***Malexander!*** Namnet *Sand* är fvs. *sander* m. sand, sandstrand i obl. kasus sg.

[1]) eller analogiskt bildade, jfr ovan sid. 63 om uppkomsten av första sammansättningslederna *Iþa-* ock *Ivra-*.

På beläggen ser det ut, som om den äldre namnformen varit försedd med bestämd slutartikel. Resultatet blir i nutida dialekt detsamma. Jfr Ydremål *lun* för *lunden*, *stran* för *stranden*, *hun* för *hunden* men *kvalən*, *katən* etc.

Svartsvik (på jeneralstabens ock ekonomiska kartverkets ock jeologiska kartorna *Svärdsvik*). *'svasvik*.

1 mtl.

i Suartssiö **1545** KA. 18; Swarthuich **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Swartzwig **1586** KA. 23; i Suartisuik **1589** KA. 22; i Suartesvijk **1602** KA. 19; i Swartzwijk **1609**, **1638**, **1687**; Swerswijk **1673**; Swärdswik **1674**, **1793**.

Namnets fsv. grundform är *Swartsvik*. Första sammansättningsleden är sannolikt jen. sg. av sjönamnet *Svart(en)*. En sjö med detta namn ligger nämligen unjefär 1 km. innanför den viks (av Sommen) innersta ända, vid vilken Svartsvik är beläget, ock avbördar sig sitt överflödiga vatten i samma vik.

Andra sammansättningsleden är fsv. *vik* f. vik.

Malexander eller **Tumbo**. *'prästəgar*.

N:o 2 1/2 mtl.

Namnet *Tumbo* är okänt i trakten. Inga äldre belägg på detta namn har jag funnit i av mig använda källor. Förmodligen är väl första sammansättningsleden ett mansnamn *Tumme* eller dyl. (Möjligen kan *Tumme* vara en försvenskning av *Thomas*, jfr *tum(e)smas* ← Thomasmässo[tid]).

Ugglebo. *'ogləbo*.

1/4 mtl.

i Vglobodhum **1363** Rf. 32; i Wgleboda **1589** KA. 22; i Vgleboo **1602** KA. 19; Uggleboa **1638**, **1636**; Ugglebo **1745**.

Fsv. grundform är *Ug(g)lo-boþa*, varur *ugglebo* utvecklats som t. ex. ***Baggebo*** i Asby. Den nuv. dialektformens *ǫ* i första stavelsen beror på en dialektal övergång av *ŭ* → *o* framför *g*

ock *k*, *ng*, *nk* i samma stavelse, t. ex. ydredial. `*hoga*, *sok*, *og*, *jogka* för resp. hugga, suck, ung, sjunka.

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdnamn är jen. sg. av fsv. *ug(g)la* f. uggla, brukat antingen som appellativ eller ss. tillnamn.

Andra sammansättningsleden se del I, kap. I!

Wåcktehult. `*vaktəlt* eller `*vaktult*.

1/2 mtl.

j Wawittoholte **1391** Rf. 60; i Wobetthult **1545** KA. 11; i Voxhultatorp **1545** KA. 18; i Våuitahultt **1555** KA. 22; Våitahult **1556** KA. 21; i Wåuchtahult **1558** KA. 29; i Wåuchthult **1559** KA. 29; Wagtehult **1586** KA. 23; i Wogetehult **1589** KA. 22; i Vågetehult **1602** KA. 19; i Wågatehult **1623**; i Wågtehult **1633**, **1637**; i Wågitehult **1634**; i Wågetahult **1637**; i Wågtahult **1640**; Vochtehult **1671**; Wåcktehult **1694**.

Andra sammansättningsleden är tydligen *hult*, varom se I!

Första sammansättningsledens älsta belagda form är *Wawitto-* 1391, varur de senare skrivningarna, som väl representera uttalen *våbite-* ock *våkte* kunna härledas (*vābitto* → *våbitto* → **våbte* → *våkte-*). För Ydremålet jäller ej Noreens Aschw. gr. § 273, 1, 2 (§ 256 anm. 7) ock § 336 framställda regler för intersonantiskt *w* i fsv. I Ydremålet heter det `*broər*, `*loe* (loge), `*snøa* ock `*stava*, `*klevə* (fvno. *klofi*). Av beläggen på föreliggande gårdnamn synes framgå, att en övergång *b(e)t* → *kt* i bitonig stavelse ägt rum.[1]

Wawitto- är tydligen en jenit. av ett svagt fem. **wawitta* eller sannolikare **wawita* (*tt* → *t* i enl. med Aschw. gr. § 298). Detta **wawita* är väl en sammansättning, ock dess andra led **wita* antar jag motsvara ett fsv. **vēta*, motsv. fisl. *veita* f. = Afledning af Vand; Grøft til Vands Afledning; Vandet Eng (Fr.$_2$). *Veit* f., en biform till fisl. *veita* med bl. a. betydelse:

[1]) Aschw. gr. § 336 jäller ej för Ydre: ovanstående exempel samt `*doə* 'doge', `*knoə* 'knoge', `*jøa* 'sjöar' m. fl. Aschw. gr. § 256, anm. 7 jäller likaledes ej: `*stava* fvno. *stŏfa*, `*klevə* fvno. *klŏfi*, men *ruja* fvno. (*hrúfa?* el.) *hrúga*. Däremot ursprungligt *w* (*u*) i *Aurora*, *Olawus*, *vāwitte* blir *agər`ora*, *olagus* ock **vagəte* (varur `*vaktə-*). Detta är måhända riktigare förklaring. Se del III!

»trang smal Gade i Kjøbstad» ($Fr._2$) sammanställes av Noreen Urg. Lautlehre, sid. 222 med fsv. *vrēter*, fisl. *reitr* fåra, ränna. Jfr Aasen ock Ross *veita*, *veit* f. (*veta* f.)!

Föreliggande gårdnamns första stavelse *wā* synes mig svårförklarlig. Uppkommen ur *vāg* f. vik?; *vā* f. olycka? (jfr Aasen *vaabøle*, *vaabøn*). Vatten finnes vid gården ifråga, en sidlänt dalgång går från gården ner till en smal vik av sjön Sommen. Dessutom ligger på ägorna en mindre sjö, nu kallad Storjölen.

Jacobsen, Shetl. Stedsnavne, sid. 163, anför fisl. *veit* f. ss. förekommande i Shetländska ortnamn. »I omgangssproget betegner *vedek* etc. nu almindelig en lille bæk». Kunna ej av Rygh anförda N. G. II, 330 *Vettrond;* I, 314 *Vettal* m. fl. ha med fno. *veit* att jöra? *Vettaaen*, Norske Elvenavne sid. 296, förklarar Rygh med tvekan ur Aasens *veta* f. Hulning i Jorden, Fordybning med fugtig Grund (Søndmøre). S. Bugge, Elvenavne sid. 343, förklarar ur samma ord även *Vittige* (← [i] Wetingini).

Rumskulla socken. *\`ʀumskula* (eller *\`ʀumskulə*, *e*-målsuttalet i södra sockendelen, vilket vinner terräng över Ydredelens *a*-mål alltmera. Jfr Malexander!)

ecclesie Rumskullum **1320** SD. 2238; par-arum in Sighuidia — — Rumskulla **1337** SD. 3326; i Rwmskullum **1363** Rf. 31, **1426** RA.; i Rumscullum **1403** SD. 374; Rumskulla sokn **1426** RA., **1602** KA. 19, **1610**, **1687**; scriptum Rumskulla **1426** RA.; i Rumskwlle **1453** Rf. 117; Rumskwlle sokn **1453** Rf. 117; Romskulla skn **1498** RA. c 36; Rvmskwlla skn **1498** RA. c 36; Romskulle skathe **1545** KA. 11; Romkulla skn **1545** KA. 18; i Rwmskulla **1550** Rf. 156; Romskulla skn **1581** Rf. 192, **1613**, **1615**, **1633**, **1648**; i Rumskulla **1654** ock följ.

Sockennamnet *Rumskulla* är sammansatt av fsv. *rum* n. se I, kap. I, ock *kulla*, (plur.) av fsv. *kulle* m. kulle. Betydelsen blir unjefär »de bebyggda kullarne».

Anm. Den del av Rumskulla socken som tillhör Ydre härad kallas *Rumskulla skate*. På samma sätt kallas Ydredelen av Malexanders socken stundom för *\`Malexanderskaten*. Även brukas *skate* i förbindelse med ett by-namn för att beteckna en avlägsen del av en socken t. ex. *Svanboskaten*, den del av Norra Vi socken som ligger på andra sidan Svanafjärden av Sommen från N. Vi sockens huvuddel räknat. Likaså *Aggeboskaten* i Sunds socken. *\`skatə* pl. *\`skata* benämner man även toppar av huggna (timmer)träd, som bli kvar, när man tar bort den del av trädet, som man vill komma åt jenom fällandet. *\`tørəskatə*, 'talltopp med tyre i'. *\`veskatə*, 'vedskate' etc. Jfr Rietz 581 *skate 1*, *skate 2;* Aasen *skat;* fisl. *skate* m. Gering Vollst. Wb. zu den Liedern der Edda. Sannolikt hithör väl fågelnamnet *skata* (av den oproportionerliga sjärten, förslag av doc. O. von Friesen).

Bockemåla. *\`bakamaʟən* (eller *\`bakəmaʟən*, på grund av påverkan från den södra sockendelens i Sevede härad *e*-mål).

1/4 mtl.

aff Bockemålla **1602** KA. 19; i Bockamåla **1611**, **1613**, **1633**, **1645**, **1648**; Bockamålen **1667** + fl.; Båckamålen **1679**; Bockemåhle **1682**; Bockemåla **1683**, **1696**, **1704**; Buggemålen **1746**.

Fsv. grundform är **Bokka-mala* varur nuvarande uttalsform liksom *Frännamåln* (**Frändemåla** i Asby).

Första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. *bokker* m. 'bock'. Det finns ett manstillnamn *bukker* upptaget hos K. Rygh, Tilnavne sid. 9, men detta namn kan väl knappast här tänkas föreligga, emedan vi då väl skulle haft en form **bokksmåla*.

Andra sammansättningsleden fsv. *mala*, se I.

Gibberyd. *`ɟɪ*$^{3}$*b̠ə*$^{0}$*ry*$^{1}$ eller möjl. *`ɟɪ*^{3}*b̠ə*^{0}*ʀy*^{1}.

1 mtl.

Geparydh **1458** Rf. 117; i Gijbberijd **1545** KA. 11; i Gibbreda **1545** KA. 18; i Gebberydh **1555** KA. 22; i Gebberydh **1602** KA. 19; i Gibberyd **1617**; Gibbery **1624**, **1647**, **1694**; Gebbery **1688**, **1704**.

Fsv. grundform är väl **Gibba-ryþ* eller **Gebba-ryþ*. Övergången till nuvarande uttalsform förklaras såsom **Beseryd** i Asby.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet **Gibbe* eller **Gebbe*, kortnamn till *Gērbiorn* L. 61, (*Gēr-* ← *Geir-*, varav växlingen *Gebbe* ~ *Gibbe* i beläggen förklaras).

Andra sammansättningsleden *ryþ*, se I, kap. I!

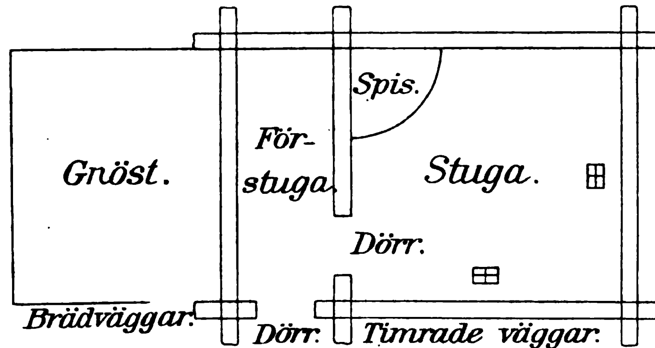
Gnöst. *gnøst.*

1 mtl.

i Gnøste **1368** Rf. 31, **1421** Rf. 93, **1426** RA.; i Knöst **1545** KA. 11; i Gnösth **1545** KA. 18; i Gnöst **1561** Rf. 180, **1602** KA. 19, **1611**, **1620**, **1648**, **1672**, **1688**, **1694**.

Namnet är det hos Rääf, Beskr. öfver Ydre, II, 29 upptagna appell. *Gnösst* m. »tillbyggdt rum vid ladugårdshus». Rietz, sid. 207, har '*Gnyst*' m. »utbygge vid loge eller lada; afstängdt foderrum i en ladugård» (Smål.). *Gnyste*, *gnöst* m. från Östergötland. I nuv. ydremål har jag funnit ordet beteckna en ej timrad tillbyggnad till ett förut befintligt hus. Det väsentliga i betydelsen har jag funnit vara, dels att det är en tillbyggnad, ock dels att denna är mera lösligt ihopkommen, aldrig timrad. *Gnöst* förekommer såsom tillbyggnad även vid boningshus af anspråkslös art, t. ex. gamla torpstugor. Nedanstående

planritning är jord efter en nu obebodd torpstuga å Olstorp i V. Ryd.

Gnöst synes jenom sin betydelse antyda, att det uddjudande *g* är uppkommet ur en motsvarighet till got. *ga* i t. ex. *gabaur* 'sammanburet gods', 'skatt', 'fästmåltid', *ga-arbja* 'medarvinge', *galigri* 'biläger', *gaman* 'medmännisja'. Emellertid synes ordet ändå erbjuda svårigheter. Sannolikast är, att vi ha för oss ett urn. **ga-naust-*, där huvudordet är fvno. *naust* n. 'båtsjul', 'sjöbod'. I no. dial. *nøst*, *naust* n. = detsamma, ock i Jämtl. enl. Rietz *nåster* n., mlt. *nost*. Falk-Torp Et. ordb. härleder no. *nøst* n. ur **nawa-* 'skepp' (fvno. *nór*). Om **g(a)naust* ursprungligen varit neutrum liksom det enkla ordet, så torde ett radikalt *-r* ha förefunnits, som sedermera uppfattats som nominativmärke ock dragit ordet över till mask. Jämför Jämtl. *nåster* samt got. *awi-str* 'fårhus' (Uhlenbeck, Et. Wb. der Got. Spr. sid. 19 ock där cit. litt.; Kluge, Nom. Stammbildungslehre $_2$ §§ 93 o. 94). Den ursprungliga betydelsen på *gnöst* skulle då vara 'medbåthus', 'båthusannex'. Ett dylikt sjul användes att förvara diverse redskap ock 'don' i, ock benämningen går över till att beteckna alla dylika byggnadsannex, som innehålla redskap ock verktyg, redskapssjul, även om de ej äro tillbyggda till ett båthus.

I no. dial. förekomma *Gnust* m. 'kubbe' ock *Gnustra* f. 'haard, knudet Udvækst på Træ'. *Gnystre* n. unj. likbet. (Aasen, Ross). Dessa ord höra väl ihop med unj. likbet. no. dial. *Knyste*, *Knustra* m. fl. (Aasen, Ross) ock böra föras till ieu. rot. **gnu*, **knu* i no. *Gnu*, *Knuse*, se Falk-Torp Et. Ordb. ***Gnu, Knuse, Knubbe, Knyst.***

Grönshult. ˋgrøns(h)ult.

1 mtl.

i Grönhvlth **1460** Rf. 120; i Gröns hvlth **1460** Rf. 120; i Grenshult **1545** KA. 11; i Grenshulth **1545** KA. 18; i Grönshult **1588** Rf. 199, **1608**, **1683**; Grönshultta gårdh **1588** Rf. 199; i Gröningzhultt **1602** KA. 19; Grönshulta stool **1647**; Grönsshulta skattegård **1689**.

Fsv. grundform är *Gröns-hult*.

Andra sammansättningsleden är fsv. *hult*, varom se I!

Första sammansättningsleden *Gröns-* tyckes vara densamma som i no. gårdnamnet *Grønstvet*, O. Rygh N.G. II, 31. Rygh anf. st. upptar vidare namnen *Grønsberg*, *Grønsdal* ock *Grønsholt* med samma förled, som han med tvekan förklarar av *gren* n. Dyrehule, Dyrehi.

Då emellertid detta ord tyckes saknas i svenska dialekter, ock en övergång *e* → *ö* torde bli vansklig att förklara, synes mig bättre att antaga, att vi ha för oss ett ord *grön* n. 'jung', som finnes i Dalmålet (*grǫn* m. fl. former) (Noreen, Dalmålet sid. 68) ock Fryksdalsmålet (Noreen, Ordl. öfv. Fryksdalsmålet sid. 36). Rietz, sid. 214, b, upptar *Gröne* n. från Österjötl., *Grön* n. från Hälsingland, *Gråne* n. från Dalarne, *Graun* från Gotland i bet. 'jung' (Erica vulgaris).

Detta ord *grön* kan möjligen höra ihop med sv. *gryn*, *gröt* ock *gryt* (fisl. *grjót*). Se Tamm, Et. Sv. Ordb. dessa ord, ock Falk-Torp, Et. Ordb. ***gryn*** ock ***gryde***. *Grön* förhåller sig till *gryn* liksom *gröt: gryt*.

Hellquist, Sjönamn sid. 196, anför en del sjönamn, *Gröningen* m. fl., som måhända innehålla samma ord *grön* som *Grönshult* ock *Grönsved* i Rumskulla.

Jämför sjönamn som *Lyngen*, *Lyngsjön* i Österjötl.!

Hellqvist anförda ställe härleder de nyssnämnda sjönamnen ur adj. *grön*(färjad), liksom O. Rygh, Norske Elvenavne sid. 84, jör med älvnamnet *Grøna*. Naturligtvis är den Rygh-Hellquistska förklaringen fullt acceptabel, men jag vill framhålla möjligheten av att vi i somliga av sjö- ock älvnamnen på *Grönha* betydelselikheter med t. ex. *Gröcken*, Hellqv. sid. 195, *Gryten*, Hellqv. sid. 190 f., *Gryta*, O. Rygh, Elvenavne sid. 81, *Grøta*, ibid. sid. 84.

Om ovan jorda härledning av sv. dial. *grön* 'jung' är riktig, så skulle benämningen vara att likställa med t. ex. *hallon* (Tamm, Et. Sv. Ordb. av *hall* 'stenhäll'), *stenbär*. Föreliggande gårdnamn *Grönshult* liksom det följande *Grönsved*, skulle då betytt unjefär 'Junghultet', resp. 'Jungskogen'. Emellertid synes mig första sammansättningsledens jenitiv-*s* vara olämpligt, ifall den nu jivna förklaringen vore den riktiga. Jag skulle väntat mig ett **Grön-hult* i bet. 'Junghultet'. Men om ej första sammansättningsleden i föreliggande gårdnamn är *grön* = 'jung', så synes mig *grön* med bibehållande av förut jorda härledning här böra antagas ha varit en ursprunglig benämning på den högt belägna, skogbevuxna, steniga trakt, där både *Grönsved* ock *Grönshult* äro belägna (dessa gårdar gränsa intill varandra). *Grön* skulle då betytt unjefär 'småstenstrakten', 'småstensskogen' eller något dylikt.

Grönsved. *`grønsvə `grønsve.*

N:o 1 södergd 1 mtl, n:o 2 mellangd 1 mtl, n:o 3 norrgd 1/2 mtl.

Grønswidh **1419** SD. 2689; i Grønsuidhe **1421** Rf. 93; Grensuidh **1498** RA. c 36; i Grendzuid **1545** KA. 11, 2 g.; Grønsuidh **1545** KA. 11, **1545** KA. 18; i Gröndsuedh **1545** KA. 18; i Gransuedh **1545** KA. 18; i Gronssuidtth **1555** KA. 22; i Grönssvidh **1556** KA. 21; i Grönisued **1599** Rf. 215, 2 g.; i Gröniisuedh **1600** Rf. 219; i Grönnisued **1600** Rf. 220; i Gröninssuedh **1602** KA. 19; i Gröniswedh **1602** KA. 19; i Grönswed **1608**, **1688**; Grönswed **1613**; i Grönswedh **1633**, **1694**; i Grönzsued **1648**; Grönswe **1704**.

Fsv. grundform är *Gröns-viþ*.

Första sammansättningsleden, se föregående gårdnamn.

Andra sammansättningsleden är fsv. *viþer* m. skog.

Hamra. *`hamra.*

N:o 1 1 mtl, n:o 2 1/4 mtl.

i Hambrum **1403** SD. 374; i Hammrom **1545** KA. 11; i Hambrom **1545** KA. 18; i Hambra **1597**, **1682**, **1683**, **1687**, **1694**; i Hammara **1602** KA. 19; vid Hambra **1611**; Hamra **1702**.

Namnet är plur. av fsv. *hamar* m. sten, klippa, bärjshöjd. Detta ord är vanligt i såväl svenska som i norska, shetländska, danska ortnamn. Jämför ***Hamra*** i Svinhult och ***Hamrum*** i Sund!

Häggarp. ˋhăgarp.

1 mtl.

i Hagetorp **1453** Rf. 117; i Heggetörp **1545** KA. 11; i Hegorp **1545** KA. 18; i Heggarp **1597**; Hägarp **1602** KA. 19; i Häggarp **1610, 1628, 1665, 1674, 1687, 1698**; på Häggarpa ägor **1617**.

Fsv. grundform är **Hægga-þorp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Hægge* L. 115.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I!

Kulla, Nedra. ˋkula.

1 mtl.

i Kulla **1545** KA. 11, KA. 18, **1555** KA. 22, **1602** KA. 19, **1658, 1704**; Nederkulla **1613, 1658**.

Namnet är obl. kasus sg. eller plur. av fsv. *kulle* m. kulle. Se I!

Målebo. ˋmalәbo.

1 mtl.

i Malaboþum **1363** Rf. 31; Malaboþa qwærna **1363** Rf. 31; i Maalabodh **1426** RA.; (nom.) Maalabodha qwærna **1426** RA.; i Målaboe **1545** KA. 11; i Morbo **1545** KA. 18; i Möleboda **1555** KA. 22; i Måleboda **1556** KA. 21, **1602** KA. 19; Målebo **1658, 1665**; Måleboo **1694, 1704**.

Fsv. grundform är *Mala-boþa* varur *Målebo* liksom *Baggebo* i Asby.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *male* m., varom se I på ***måla!***

Andra sammansättningsleden se I.

För skrivningen *Morbo* 1545, jfr ***Folkesmåla*** i Asby.

Norrhult. ˋnoʀʌlt el. ˋnoʀult.

1 mtl.

i Nörhult **1545** KA. 11; i Norhulth **1545** KA. 18; i Nörhultt **1555** KA. 22; aff Norhult **1586** KA. 23; Norhult **1597, 1615, 1630, 1683**; i Norhultt **1602** KA. 19; Nårhult **1694**; i Norrhult **1695. 1704**.

Fsv. grundform är *Norr-hult*.

Första sammansättningsleden är adv. *nor* eller möjligen ett adjektiviskt *norra(e)*, vars andra stavelse fallit i hiatus.

Andra sammansättningsleden, se I.

Sjösbo. *ˈʃø̜^{3}sbō^{1}* (eller någon gång? *ˈʃø̜^{3}sbō^{1}*).

N:o 1 södergd 1 mtl, n:o 2 norrgd 1 mtl.

i Skødhwidzbode **1453** Rf. 117; i Sködisbo **1545** KA. 11, 2 **g**; i Skefuesboda **1545** KA. 18; i Sködesboda **1545** KA. 18; i Sköffuesboda **1558** Rf. 177; i Skiödesboode **1561** Rf. 180; Skiegzbode **1586** KA. 23; i Skiöfuesbo **1588** Rf. 199; Skiösboda **1602** KA. 19; i Sködwisbo **1613**; i Skedesbo **1613**; i Skiöfweszboda **1638**; Skiöffueszboda **1642**; i Sköfwesbo **1642**; i Sköffuesbo **1642**; Skösebo **1645**; Sköseboda **1647**; i Siösbo **1665**, **1704**; i Siöszboo **1683**; i Siöszbo **1694**.

Senare sammansättningsleden i föreliggande gårdnamn är *boþa*, varom se I. Namnen på *boþa* antar jag av flera själ ursprungligen hava haft starkaste betoningen på senare sammansättningsledens stamstavelse. Jfr ***Baggebo*** i Asby, ***Axfallsboda*** i Sund m. fl. samt del III!

I det älsta belägg jag funnit på föreliggande gårdnamn har första sammansättningsleden formen *sködhwidz-*, vilken jag antar ha fått det uttal, som legat till grund för denna skriftform, i svagtonig ställning.

Jag antar att första sammansättningsleden är jen. sg. av ett fsv. **skeþviþer*, vilket ords första sammansättningsled är ett fsv. *skeþ* f. motsv. fisl. *skeiþ* f. (ock n.) i betydelsen 'ås'. Jag hänvisar angående detta ord till ***Sjövik*** i Norra Vi!

Andra sammansättningsleden i **skeþviþer* är fsv. *viþer* m. skog. Jag antar att **skeþviþer* varit benämningen på den skogsås, på vilken de båda gårdarne Sjösbo äro belägna på unjef. 2 km:s avstånd från varandra.

Det förutsatta namnet **skeþviþer* skulle enl. min mening motsvara de av O. Rygh anförda no. gårdnamnen *Skedsmo* N.G. II, 264 ock II, 317 ock *Skituida(too)* NG. I, 323, vilka dock av Rygh annorlunda förklaras. Se vidare härom under ***Sjövik*** i Norra Vi!

Fsv. **ske^{1}þvi^{0}þsbo^{3}þa^{2}* blir närmast ett **skiþwiþsboþa* → *Skövesbo* — efter assimilation i svagton av *þv* → *vv* eller dissimilatoriskt bortfall av det förra av de *þ*, som stå i två på varandra

följande stavelser efter lika vokaler — liksom *Baggebo* i Asby. Första stavelsens *ĭ* → *y* → *ö* på grund av inverkan från det följande *v* (Aschw. gr. § 108, § 116, Kock, Språkhistoria s. 30). Det trestaviga *ˋSkövesbo* blir tvåstavigt, liksom *Sevstorp* ← *Sefvestorp* i Asby eller *Bjälnäs*, *Bålnäs* i Malexander ur trestaviga former, i sammanställningar som *ˋʃøsbogạra*, *ˋʃøsbodragən* o. dyl. (se de andra förenämnda gårdnamnen). Slutligen övergår *sk* till enhetligt *ʃ*-jud av beläggen att döma omkr. 1650, ock assosiation med *sjö* inträder vid föreliggande gårdnamn liksom vid *Sjövik* i Norra Vi, varijenom den nuvarande skriftnamnformen *Sjösbo* uppstår. Accent 1 torde vara det ursprungliga här liksom vid ***Rakstorp*** i Asby.

Skuru. *ˋskụrə* eller *ˋskụrə.*

1 mtl.

i Skure **1453** Rf.[1] 117; i Skuru **1545** KA. 11, KA. 18, **1628**, **1640**, **1647**, **1672**, **1683**; Skure **1602** KA. 19, **1687** + fl., **1702**.

Namnets fsv grundform är densamma som nuvarande skriftform.

Namnet är obl. kasus sg. av fsv. *skora* f. skåra, remna eller klyfta i bärj. I obl. kasus kvarstår stamstavelsens *u* judlagsenligt liksom i *Hulu* i Asby (Aschw. gr. § 163, 2). I no. gårdnamn förekommer det närstående fno. *skor* f. enl. O. Rygh N.G. Indl. s. 75. Samma ord förekommer i shetländska ortnamn, se Jacobsen, Shetlandsøernes Stedsnavne sid. 148.

Snararp. *ˋsnạrarp.*

N:o 1 nedergård 1 mtl, n:o 2 mellangård 1 mtl, n:o 3 uppgård 1/2 mtl.

Snarathorp **1419** SD. 2689; Snaratorp **1498** RA. c 36, 2 ggr; i Snaraorp **1545** KA. 11; i Snarreorp **1545** KA. 11; i Snararp **1545** KA. 18, **1597**, **1602** KA. 19, **1608**, **1645**, **1648**, **1683**; i Snöorp **1545** KA 11; i Snaratorp **1550** Rf. 155; i Snaretörp **1555** KA. 22.

Namnet är identiskt lika med *Snararp* i Asby. Se detta!

[1]) Rääf 117 har »skare», men i urkunden står snarare *skure* än *skare*.

ˋTorsmåla. $\overset{3}{t}\text{o̧}\overset{2}{s}$man el. ˋ$\overset{3}{t}osm\overset{2}{a}$n.

1/4 mtl.

i Torszmålen **1688, 1694.**

Fsv. grundform är **þorþs-mala.*

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *þorþ(er)*.

Andra sammansättningsleden, se I!

Att första sammansättningsleden innehåller mansnamnet *þorþer* ock ej gudanamnet *þor*, framgår ju ej ur beläggen, men är tydligt på grund av andra sammansättningsleden. Dess betydelse av nybygge kan ju ej järna tänkas förbundet med ett gudanamn, vartill kommer att *mala* såsom gårdnamnsingrediens uppträder ganska sent, efter vad jag i del I sökt visa, efter kristendomens införande. Någon skulle tilläventyrs vilja anse, att vi här ha ett såsom personnamn brukat *þor*. Häremot talar dels det osannolika i, att någon i den medeltida kristenheten skulle uppkallats efter de till onda andar degraderade exgudarne, dels vad man med t. ex. Lundgren, Språkl. intyg, sid. 56 ff. ock Steenstrup, Da. Hist. Tidskr. 6te Række VI, 2, sid. 357 ff. på goda grunder anser angående gudanamns förekomst ss. personnamn, ock slutligen den omständigheten, att den nuvarande dialektiska uttalsformen *toş-* eller *tos-*, om den är judlagsenligt utvecklad ur den fsv. formen, förutsätter en annan fsv. form än *þors-*, vilken senare i nutida Ydremål borde hetat *tos-* i analogi med t. ex. ˋ$\overset{3}{m}$o$\overset{2}{s}$ma$\overset{0}{s}$a ← *mors-* (jfr under ***Skinnarsbo*** i Asby).

Tuta. ˋ$\overset{3}{t}$u$\overset{2(1)}{t}$ə.

1/2 mtl.

i Twtw **1458** Rf. 117; i Tutthe **1545** KA. 11; i Tutå **1545** KA. 18; i Tutö **1545, 1698, 1702**; i Tutha **1577** Rf. 188; i Tuta **1597, 1638, 1639, 1641, 1660**; Twtte **1602** KA. 19; Tute **1687, 1694, 1704.**

Namnet skrives på Ekonomiska kartverkets karta *Tute* ock på Jeneralstabens *Tutö.*

Fsv. grundform är *Tutu*, obl. kasus sg. av ett ord **tuta* f. vilket som enkelt ej finnes belagt i fsv. litt., men torde ingå i ordet *hortuta*, ett i VgL. I förekommande okvädingsord.

I Ydremålet finnes ˋ*tuta* f. i sammansättningarna *fingertuta* (äv. i Lundells Ordlista) 'finger(topps)fodral', *hansktuta* 'avklippt hanskfinger', *spoltuta* 'den pappers- eller näverrulle varpå en garnspole upprullas'. I de ord till leken 'Väva vadmal' som brukas i Österjötland ock Småland har andra strofen följande lydelse: 'så spola vi tuter, så väva vi ruter, väva ruter ock spola tuter ock låta själet (äv. sjyttelen) gå rätt'.

Rietz 736, a uppjer *tuta* från Kalmar län ock Smål. i betydelsen 'spole', vilket torde vara misstag för 'spolkärna'. I no. dial. finnes enl. Ross *tota* f. 1) »noget som stikker frem ligt en but kort Tud; f. Eks. fremstikkende Mund, Kjødtap; 2) et lidet Rør, som det hvorigjennem Traaden gaar ind paa Tenen». Ty. släktingar i *Zotte* 'Gefässmündung', *Tüte* (Kluge, Et. Wb.$_6$); ndl. *Tuit*, se Franck, Et. Wb.; ostfries. *tute*, *tüte*, *tut*, 'rör', 'ränna' (isynnerh. utlopps-, mynnings-), 'pip', Doornkaat-Koolman, Wb. der Ostfries. Spr.

Grundbetydelsen i nordtyska ock skandinaviska tyckes vara 'pip', 'tut', 'utsjutande ända'. Förmodligen ha vi ett hithörande ord i 'tummetott', på Ydremål m. fl. (se Rietz) 'tummetutt'.[1]

Namnet *Tutu* har väl jivits med tanke på gårdens läge. Då jag ej besökt stället, vill jag ej försöka jissa, vilken egendomlighet det är, som därvid varit bestämmande. Jämför sådana namn som 'Pipen', 'Kroken', 'Kroksmåla' (***Krogsmåla*** i V. Ryd)!

Judutvecklingen *tutu* → *tutə* är regelmässig. Jfr ***Hulu*** i Asby, ***Skuru*** i Rumskulla ock Svinhult, ***Lyckö*** i Malexander ock å andra sidan ***Ruda*** i Asby!

Tyresbo. ˋ*tørjəsbo*.

1/4 mtl.

aff Tijresbo **1545** KA. 11, **1693**; aff Tyrresbode **1586** KA. 23; af Toresbodha **1602** KA. 19; i Tyresebo **1628**; i Tyrsbo **1688**; Töresboo **1687**; Törsboo **1694**; Törgesbo **1702**.

Den fsv. grundformens första sammansättningsled torde vara *Þyrgers* eller *Þyrgisls*, jen. sg. av mansnamnen *Þyrger* eller

---

1) v. Friesen Mediageminatorua s. 95 ff. har behandlat orden *tuta* ock *tott* med släktingar, vilket jag förbisåg vid nedskrivandet av ovanstående.

þyrgisl, om vilka se Lundgren Språkl. intyg sid. 51 ock Aschw. gr. § 61.

Andra sammansättningsleden är *boþa* eller *boþ*, varom se I.

Wiggesbo. *'vigəsbo.*

1 mtl.

Wiggesbode **1458** Rf. 117; Vegxboe **1545** KA. 11; Wigesbode **1586** KA. 23; Vigebodha **1602** KA. 19; i Wigisboda **1611**; i Wiggesbo **1628**, **1658**, **1688**, **1694**; i Wiggeszboda **1642**.

Fsv. grundform är väl **Vige(r)s-boþa*, varur *Viggesbo* i enl. med *Baggebo* i Asby (det intervokaliska *g* förlängt i enl. med Aschw. gr. § 297). Jfr nedan under ***Svenningeby*** i Norra Vi.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett mansnamn *Vigher* (Lundgren Spår av hednisk tro ock kult sid. 56) eller ock möjligen av ett kortnamn **Vigge*, bildat till något eller några av de med *Vig-* början de mansnamnen.

Andra sammansättningsleden, se I!

Österhult. *'øst(h)ult(?).*

1/4 mtl.

Østerhult **1363** Rf. 31, **1426** RA., **1588**, **1687**, **1694**; aff Österult **1586** KA. 23; i Österhultt **1602** KA. 19.

Fsv. grundform är *Öster-hult* eller **Östra-hult*. Troligen bör man efter analogi med *Norrby* i Asby ock *Österby* i Sund je den förra formen företräde. Första sammansättningsleden har då varit fsv. adv. *öster*.

Andra sammansättningsleden, se I!

Westra Ryds socken.

1 0 3 3 1 0
västraʀy̲ eller vanl. *ʀy̲* el. *ˊʀys̲økən.*

(lat. ack.) Rydh **1320** SD. 2260[1], **1333**; de par-is Ryth **1337** SD. 3326; Rydz skn **1378** Rf. 42, **1410** SD. 1339, **1422** Rf. 95, **1432** Rf. 100, **1545**, **1602**, **1611**, **1613**, **1623**, **1624**, **1625**; i Rydhe **1383** Rf. 48, **1448** Rf. 115; Rydh skn **1385** Rf. 52, **1545** KA. 11, **1550**, **1585**; i Ryd **1410** SD. 1339, **1558**; i Rudh (**1465** Rf. 122); Rydz kirkio **1467** Rf. 124, 2 g.; i Rydh **1467** Rf. 124, **1493** Rf. 138, **1545**, **1555** KA. 22, **1622**; ecclesie Rydh **1487** Rf. 135; Ryd **1524** RA. A 7, s. 281 r; Ryds skn **1543**, **1609**; Ryd skn **1555** KA. 22, **1556** KA. 21, **1609**, **1637**; Ry skn **1632**, **1633**, **1660** + fl.; i Ryy **1688**.

Om *ryd* se I!

Aggarp. $\overset{3}{}$`*agarp*$\overset{2}{}$.

1 mtl.

i Agaorp **1545** KA. 11; i Agorp **1545** KA. 18; i Agarp **1545**, **1602** KA. 19, **1633**; i Aggatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Aggarp **1589** KA. 22, **1635**, **1637**, **1662**, **1682**, **1690**.

Fsv. grundform är **Agga-þorp*, varur *Aggarp* liksom *Alarp* i Asby ur *Alaþorp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Agge* (L. 8, Nielsen Oldda. Personnavne s. 1), kortnamn av något eller några på *Agh-* börjande mansnamn.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I!

Arfvebo. 3 0 2 `*arvabo* (el. 3 0 1 `*arvabo*).

½ mtl.

Arffwabodhe **1447** V; Arffuaboda **1466** V, **1480** V, **1500** V; Arffuidzboda **1577** RAaoe IV; af Arfueboda **1602** KA. 19; i Arfuedaboda **1625**; i Arfuetboda **1628**; Arfuebode **1630**; i Arfweboda **1637**, **1640**; om Arweszboda **1640**; Arfveboo **1671**; Arfwabo **1692**.

Fsv. grundform är *Arva-boþa*, varur nuv. dialektform utvecklat sig liksom *Baggebo* i Asby ur fsv. *Baggaboþa* med den olikheten, att andra stavelsens vokal reducerats i *Baggebo* men

[1]) Ovisst om hithörande.

ej i *Arvabo.* Detta torde bero på, att *Arvabo* är ett senare namn än *Baggebo*, ock måhända därpå, att assosiation med personnamnet *Arves* jenitivform *Arva* jort sig jällande. Jfr nedan sid. 88 ***Brokebo!*** Se hämom utförligare i del III, där alla likartade fall behandlas i ett sammanhang!

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Arve*, L. 17.

Andra sammansättningsleden *boþa*, se I!

Arkarp. *ˋarkarp* el. *ˋarkarp.*

1/2 mtl.

i Arkaratorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Arkarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1637**; i Erkarp **1602** KA. 19; Arckarp **1635, 1682, 1690**; Arkerp **1665**; Arkarp **1670.**

Fsv. grundform är **Arkara-þorp*, varur **Arkararp* regelmässigt. Det mellersta *r* faller jenom dissimilation, varijenom nuvarande dialektform uppstår.[1])

Första sammansättningsleden antar jag vara jen. sg. av ett fsv. **arkare* m. (lik)kistsnickare.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I!

Arnarp. *ˋaŋarp* el. *ˋanarp.*

1 mtl.

i Arnathorp **1385** Rf. 52; i Arnatørpp **1474** Rf. 128; i Arnaorp **1545** KA. 11; i Arnarp **1545** KA. 18, **1568** Rf. 183, 2 g, **1589** KA. 22, **1608, 1609, 1634, 1635, 1665, 1690**; i Arnorp **1557** Rf. 176, **1588**; i Arnatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Arnaarp **1568** Rf. 183; Ernarp **1602** KA. 19.

Fsv. grundform är *Arna-þorp*, varur *Arnarp* regelmässigt utvecklats.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Arne*, L. 15.

Andra sammansättningsleden, se I!

Skrivningarne *Ernarp* ock *Erkarp* (se ***Arkarp***), som båda härröra från samma skrivare, representera väl ett uttal *aŋarp* ock *ˋarkarp.* Jfr ***Farsbo*** i Torpa! Uttalet *a* i första stavelsen i *Arnarp* kan jag ej förklara. Jfr nedan sid. 96 ***Kalfsved***, utt. *ˋkasvə*, ock ***Farsbo*** i Torpa.

[1]) Jfr nedan ***Kläckarp*** i Svinhult.

Axeboda eller **Qvarnkulla.** *`ạ̊ḵsəbọ̊*.

utjord.

i Axeboe **1545** KA. 11; i Axebo **1545** KA. 11, KA. 18, **1635**, **1690**; aff Axeboda **1556** KA. 21; i Axaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1619**, **1623**, **1625**; i Axabodha **1589** KA. 22; i Axseboda **1589** Rf. 202, Rf. 203; i Axeboda **1602** KA. 19, **1614**, **1620**, **1621**; i Axboa **1632**; Axebodha **1633**.

Andra sammansättningsleden *boþa*, se I!

Första sammansättningsleden antar jag vara en form av den bredvid gården liggande sjöns namn, som nu är *Axebosjön*, men sannolikt förr varit **Aksjön*. *Axsjön* (el. *Acksjön*) heta två mindre sjöar i Malexander, *Axsjön* en sjö på gränsen mellan Sunds ock N. Vi socknar.

Sjönamn med *Ack-* ss. första sammansättningsled förekomma enl. Hellquist Sjönamn sid. 167, i »Vg., Nke, Ög., Sdml., Uppl., Vrml., Vstml., Dalarna ock Häls.» Hellquist Sjönamn sid. 167 antar, att första sammansättningsleden i namn som *Acksjön*, *Acktjärn* är fsv. *ak* n. eller *aker*[1] m., motsvarande nsv. dial. *akk* 'mager, dålig häst', av Rietz uppjivet från Vjötl., Hall. ock Hälsingl.

Axsjön ovan, vilket sjönamn hos Rääf, Beskr. öfv. Ydre, V, sid. 14 skrives *Acksjön*, föres av Hellquist sid. 48 till ordet (sädes-)*ax* liksom *Axaren*[2] ock *Axen* sid. 48. Den hellquistska förklaringen av *Axsjön* synes mig litet tilltalande. Betydelsen blir minst sagt långsökt, ock dessutom finnes inget själ att ej anse namnen *Axsjön* ock *Acksjön* identiska. Om de 3 sjöarne i Ydre vet jag, att de skrivits än *Acksjön* ock än *Axsjön*. Den senare namnformen skulle alltså enl. Hellquist tolkas på ena

---

[1]) Hellquist anför dessa båda ord utan asterisk framför. Jag har mig ej bekant, att de finnas i fsv., ock de saknas i Söderwalls ordbok.

[2]) Sid. 48 i Sjönamn, på ***Axaren*** ock sid. 169 på ***Getaren*** förklarar Hellquist namnformerna *Axan* ock *Getran* på Jeologiska kartan vara bildade enl. analogi med namn som *Uttran*, *Ådran*.† Jag antar att den förra av de citerade formerna helt enkelt representerar ett uttal *`aksaŋ* ock att *Getran* † får förklaras liksom stockh. 'fiskrarne'. Man skulle måhända väntat ett nuv. uttal *`ję̣tran* eller *`ję̣traŋ*, vars frånvaro i Hellquists arbete dock ej torde behöva tilläggas alltför stor vikt.

†) **Anm.** En annan ock bättre förklaring av sjönamnen på *-an* nedan under ***Gnottnehult*** i Sund sid. 129.

sättet ock den förra på det andra. Då Hellquist ej frambär några äldre belägg på ifrågavarande namnformer, som visa, att de äro olika till sitt ursprung, så anser jag att man t. v. bör uppfatta *Axsjön* ock *Acksjön* ss. samma namn.

Den förklaring, som bör tas för god för dessa namn, är nog ingen av de hellquistska; varken 'sädesax' eller 'häst' antar jag föreligga i dessa namns förra sammansättningsled. Betydelsen synes mig långsökt i båda fallen. Därtill kommer att ordet *akk* 'häst' sällan tycks förekomma i några ortnamn eller i språket överhuvud utom i dessa sjönamn, vilket bidrager till att jöra tydningen misstänkt, då man ju har svårt att förstå anledningen till, att ett ord 'häst' varit så vanligt just i sjönamn, ehuru för övrigt obrukligt.

Jag antar att första sammansättningsleden i sjönamnen *Ack-* hör ihop med sv. *å*, got. *ahwa* 'vatten'. Vi skulle då här ha för oss samma vernerska vexelform som i *agh-borre* enl. Noreen Sv. Etymologier sid. 3. Sjärpningen av *gh* framför *s* i *Acksjön* ock framför *t* i *Acktjärn* är ju regelrätt (Aschw. gr. § 261). Dessutom synes mig lämpligt att av samma ord förklara det i svenska ock norska sjönamn vanliga *ag-*, exempelvis svenska *Agaren*, *Agen*, norska *Agsjøen* N. G. III, 317, *Aksjøen* IV, I, 161 [1] m. fl. Namn som *Akaren*, Hellquist sid. 21, m. fl. torde böra vänta på sin förklaring, tills man funnit tillräckligt med äldre belägg på namnen, jfr Hellquist sid. 19 på *Agaren*.

Det föreliggande namnet *Acksjö(n)* ← fsv. **Aksior* ← **Aghsior* skulle då vara en tautologisk sammansättning liknande *Malexander*, se detta. Namnet har uppstått så, att då det urgamla ordet *agh-* började dö i språket, men levde kvar ss. beteckning för åtsjilligt vatten i sjöform, har tillägget *sjö* förtydligande jorts.

Gårdnamnet *Axebodas* fsv. grundform ansätter jag ss. **Aksæboþa* (eller *Aksio-boþa*, jfr dock Hellquist sid. 48, sjönamnet *Axen* ← **Agh-sær*) varur *Aksebo* liksom *Baggebo* i Asby.

---

[1]) Båda dessa namn ock alla hithörande förklaras på annat sätt, men knappt antagligt, av O.Rygh. Bygdenamnet *Aglo* N.G. XV, 29 bör väl ock förklaras av *ag* ock *ló* 'sidlänt äng', blir alltså närbetydande med det samma sida nämnda »Vasbygden».

Berga.

utjord, obebyggd ock införlivad med Malma.

aff Bergge **1555** KA. 22; Bergha eng **1556** KA. 21.

Namnet förefaller vara en gårdnamnsavledning på *-a* till fsv. subst. *bærgh* n. bärj. Emellertid utjöres denna utjord av en liten madäng om 3/4 hektar. Troligen ligger det namnjivande bärjet på andra sidan om den bäck, vid vilkens ena sida ifrågavarande mad ligger.

Bergshemmet. *`bå̜shemət.* (3 2 0)

utjord.

Såsom av bestämda slutartikeln synes, ett ungt namn. Ortnamn på *-hemmet* äro inom Ydre ganska vanliga ss. namn på torpställen ock backstugor t. ex. *Smedshemmet*, *Nyhemmet* m. fl.

Bergshemmet ligger på en bärjknalle.

Bjursberg. *`bjṷsbårj.* (3 2)

N:o 1 södergd 1 mtl, n:o 2 norrgd 1 mtl.

i Biwrsberghe **1447** V; Biwrsberg **1466** V: Biwrsbergh **1480** V; i Þiwrsbergh **1500** V; Biursbärg **1543** KA. 2, **1546** KA. 1, **1630**, **1676**; i Biusberg **1545** KA. 11, 2 g; i Biursberg **1545**, **1546** KA. 1, **1559** KAaoe, **1626**, **1675**, **1737**; i Biursbergh **1545** KA. 18, 2 g, **1555** KA. 22, **1699**; i Biursbregh **1555** KA. 22; i Biurssbergh **1556** KA. 21; Biörnsbärg **1559** KAaoe; Biörnsbergh **1577** RAaoe IV; i Biusbergh **1585** Rf. 194, Rf. 195; i Biijrsbärgh **1598** Rf. 207; Biersberga **1602** KA. 19.

Fsv. grundform är väl *Biurs-bærgh* eller ock **Biursæ-bærgh*.

Första sammansättningsleden är antingen jen. sg. av fsv. *biur* m. bäver eller sannolikare sjönamnet **Biursior*, **Biursær*. Bredvid gården ligger nämligen en liten sjö, nu kallad 'Bjursbärjasjön', som 1559 i Fogderäkenskaper på Arf- ock egnagods i KA., Smål. 1572, 1, kallas *Biörnssjöö*, vilket tydligen är skrivarens missuppfattning av *Biursjö*. Samme skrivare har nämligen gårdens namn ss. *Biörnsbärg*.

*Biursæbærgh blir *Bjursbärj* liksom *Bjälenäs* i Malexander blir *Bjälnäs*, ovan sid. 59.

Andra sammansättningsleden är fsv. *bærgh* n. bärj.

Betydelse: 'bärjet vid Bäversjön'.

Björnstorp. *'bjǫnstərp.*

1 mtl.

i Biönstörp **1545** KA. 11; i Biönestorp **1545** KA. 18; i Biönstorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22; i Biörestorp **1577** Rf. 188; Biörnarp **1602** KA. 19; i Biörnstorp **1638**; i Biöntorp **1623**; Biörnstörp **1638**, **1690**; Biörnstorp **1662**, **1690**.

Fsv. grundform är **Biorns-þorp*, varur *Björnstorp* regelmässigt.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Biorn*, L. 24.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I!

Blekstorp. *'bl̥ękstərp.*

1 mtl.

Bleekstorp **1447** V; Blekstorp **1466** V, **1480** V; i Beckxtorp **1500** V; i Blegtztörp **1545** KA. 11; i Bleckstorp **1545** KA. 18, **1613**, **1626**; Bledstorp **1546** KA. 1; i Bliixstorp **1546** KA. 1; i Bliixstörp **1555** KA. 22; i Blijxtörp **1556** KA. 21; Blegstårp **1559** KAaoe; Bleckxtorpp **1577** RAaoe IV; i Blextorp **1585** Rf. 194, Rf. 195, **1602** KA. 19, **1630**; i Blixstorp **1588** Rf. 201, **1598** Rf. 207; i Blichstorp **1621**; Blixtorp **1673**.

Fsv. grundform är **Blēks-þorp*, varur *Blikstorp* i enl. med Aschw. gr. § 103. *Blikstorp* blir i ydremålet *Blĕkstorp* liksom *stęk* för 'stick', *bl̥ęk* för 'blick' o. s. v. Denna övergång *ĭ* → *ĕ* i vissa ställningar är nog ganska tidig, se del III, varför de ovan citerade beläggen med *i*-vokal troligen äro att fatta ss. riksspråkiserande skrivningar.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Blēker* L. 28.

Andra sammansättningsleden, se I!

O. Rygh, Personnavne, sid. 45, antar ett mansnamn *Blígr* förekomma i no. gårdn. *Bliksrud*, *Blikset*, *Blikstad*. Det synes vara sannolikare att här finnes namnet *Bleikr*, vilket finnes åtm.

ss. tillnamn i fno. (K. Rygh Tilnavne sid. 6, b). Diftongen *ei* blir väl *i* åtminstone i somliga norska dial. i ställning framför två kons.

Boeryd. `*boary* eller måhända vanligare `*boaʀy*.

1/2 mtl.

i Boarydh **1589** KA. 22; Boery **1634**, **1643**, **1661**, **1662**; Bodery **1677**; Boerydh **1690**.

Namnets fsv. grundform ser närmast ut att ha varit *Boa-ryþ*, där första sammansättningsleden skulle varit jen. sg. av fsv. mansnamnet *Bo*, L. 29, O. Rygh Personnavne sid. 54 *Búi*. Men då förefaller det besynnerligt, att ej den obetonade mellanstavelsen fallit i hiatus, ock likaså borde vi haft accent 1, jfr **Brovik** ovan sid. 11 ock **Rönnäs** sid. 38. Det är väl därför nödvändigt att antaga, att första sammansättningsleden varit jen. pl. av samma ord *boþ*, som finnes i *boþa*, varom se I. Men även i detta fall inträder hiatus snart. Namnet tyckes vara ungt, eftersom belägg finnas först från 1500-talets senare del[1]. Sannolikt har assosiation förhindrat vokalbortfallet, jfr ovan sid. 11 om nyare sammansättningar, där bindevokalen kvarstår.

Andra sammansättningsleden *ryþ*, se I!

Brokebo. `*brokabo*.

1/4 mtl.

Brockebode **1586** KA. 23; i Brokabodha **1589** KA. 22, **1633**; i Brokebodha **1602** KA. 19; i Brokaboda **1614**; Brockaboda **1615**; Brokabo **1624**; Brokaboda **1633**; Brokebo **1634**; Brokeboda **1634**; Brockaboo **1662**; Brochebo **1690**.

Fsv. grundform är *Broka-boþa*, varur *Brokabo* liksom *Frännamåln* ← *Frændamala*. Namnet tyckes vara ungt av beläggen att döma. Det beror väl på detta förhållande, att ej *Brokabo* haft samma utveckling som t. ex. *Baggebo* i Asby, jfr ovan **Arfvebo** sid. 83 ock nedan **Munkebo** sid. 107.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av manstillnamnet *Broke* 'han med byxorna' (K. Rygh Tilnavne sid. 8).

Andra sammansättningsleden, se I.

---

[1]) Namnets ungdom styrkes även av befintligheten av uttalet *ʀy* (*ʀ* för väntat *r*).

Bubbarp. *`bəb̠årp.*

N:o 1 1 mtl, n:o 2 1 mtl.

i Bubbatorp **1447** V; Bubòthorp **1466** V; Bubotorp **1480** V; i Bobotorp **1500** V; Bubbetorp **1548** KA. 2; i Bobaorp **1545** KA. 11; i Bobarp **1545** KA. 18; Babetorp **1546** KA. 1; i Bubetorp **1546** KA. 1; i Bobörp **1555** KA. 22; Bobbarp **1559** KAaoe, 2 g., **1577** RAaoe IV, **1665**, **1681**, **1690**; i Buborp **1589** Rf. 202; i Bubborp **1589** Rf. 203, **1594** Rf. 209, **1671**; i Bebbarp **1602** KA. 19; Bubbarp **1671**.

Fsv. grundform är **Bobba-þorp,* varur *Bobbarp* regelmässigt.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Bubbe* eller *Bobbe,* L. 40, Nielsen, Oldda. Personnavne s. 16.

Andra sammansättningsleden, se I!

Dagstorp. *´dak̠stərp.*

1/4 mtl.

Daxtorp **1447** V, **1602** KA. 19; Dagxthorp **1466** V; Dagxtorp **1480** V, **1500** V; aff Daxtörp **1555** KA. 22; Daxtårp **1559** KAaoe; Dagztorpp **1577** RAaoe IV; Dagstorp **1661**, **1690**; Dagztorp **1675**, **1691**.

Fsv. grundform är *Dags-þorp.*

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Dagher,* L. 44.

Andra sammansättningsleden, se I!

Elmekulla. *`a̯lməkul̠a.*

1 mtl.

i Ælmekulla **1385** Rf. 52, **1559** KA. 29; i Ælmekulle **1545** KA. 11; i Elmekulle **1545** KA. 18; i Elmekulla **1555** KA. 22, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Ælmakulla **1558** KA. 29; Elmakulla **1638**, **1690**; Ållmekulla **1674**; Ålmkulla **1690**.

Fsv. grundform är *Älme-kulla.*

Första sammansättningsleden är fsv. **älme* n. almträ, almdunge, bildat liksom *eke* till *ek, häsle* till *hassel* o. s. v. Hellquist, Arkiv VII s. 35.

Andra sammansättningsleden, se I!

Foxarp. `faksarp.

1/4 mtl.

aff Faxetörp **1555** KA. 22; aff Foxörp **1556** KA. 21; aff Foxarp **1586** KA. 23, **1602** KA. 19, **1618**, **1638**, **1666**, **1690**; i Fogzarp **1641**; Foxarpa ägor **1642**.

Av det älsta belägget att döma kunde första sammansättningsleden vara ett mansnamn *Faxe*, varom se O. Rygh Personnavne sid. 67, K. Rygh Tilnavne sid. 14, Nielsen Oldda. Personnavne sid. 24 ock Falkman Ortn. i Skåne sid. 121. I så fall vore väl nuv. dialektform uppkommen jenom omtydning (folketymologi?). En judenlig fsv. motsvarighet till nuv. dialektform skulle väl hetat **Fŏgs-* eller **Fŏks-*, jfr ydremål *ṣak*, *`takən* etc.

Gallarp, Lilla. `galarp eller `lilagalarp.

1/4 mtl.

i Gallarp (**1448** Rf. 109), **1589** KA. 22; i Gallatorp **1460** Rf. 120, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Galorp **1545** KA. 18; i Galaorp **1545** KA. 11; aff Galletörp **1555** KA. 22; aff Gallatörp **1556** KA. 21; Gallarp **1638**, **1663**, **1690**; l. Gallarp **1660**; Gallerp **1665**.

Fsv. grundform är **Galla-þorp*, där första sammansättningsleden är jen. sg. av personnamnet *Galle*, L. 61, Nielsen Oldda. Personnavne sid. 28.

Andra sammansättningsleden, se I!

Lägg märke till skrivformen *Gallerp* 1665, tydande på att nuv. dialektnamnform redan då funnits. Jfr ovan sid. 83 belägget *Arkerp* 1665.

Gallarp, Stora. `galarp eller `storagalarp.

1 mtl.

Se ovanstående namn!

Gransjöhult. `gransəlt.

1/2 mtl.

aff Grausshult **1586** KA. 23; Gransehult **1638**, **1634**; Granshult **1634**; Gransiöhult **1661**, **1665**, **1670**.

Fsv. grundform är **Gransio-hult* eller **Gransæ-hult*.

Första sammansättningsleden är sjönamnet *Gransjö(n)*. En sjö med detta namn ligger på ägorna.

Andra sammansättningsleden, se I!

Gullringsmåla. *ˋgu̥lri̥ŋsma̭r*.

1/4 mtl.

Gullenszmåle **1559** KAaoe (torp und. Kalszweed); af Gullringzmåla **1602** KA. 19; Gullringsmålen **1671**; Gulringzmålen **1675**.

Fsv. grundform är **Gulrings-mala*.

Andra sammansättningsleden, se I!

Första sammansättningsleden är möjligen jen. sg. av ett sjönamn **Gullringen*, som förekommer på andra håll i Sverje, se Hellquist Sjönamn sid. 197. Invid gården ligger en liten sjö, nu kallad *gu̥lri̥ŋsma̭ra'jo̥ra* eller stundom *ˋhy̥rəjo̥ra* efter ett torp, *Hyran*, *ˋhy̥ra*, som ligger vid en sida av sjön ifråga. En annan möjlighet är ju, att gårdnamnets första sammansättningsled är jen. sg. av ett manstillnamn **Gulringer*, som ju ej är osannolikt. Jfr K. Rygh Tilnavne sid. 29 b (Hringr).

Helgesfall. *ˋhḁsfa̭l*.

N:o 1 mellangård 1 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl., n:o 3 norrgård 1 mtl.

af ganzkom Helgudzfallom **1385** Rf. 52; i Hellesfal **1545** KA. 11, **1550—58** Rf. 160; i Hellesfalla **1545** KA. 11; i Hellefalle **1545** KA. 11, 2 g.; i Hieliefall **1545** KA. 18; i Helgefall **1545** KA. 18, **1625**; i Hällansfal **1550** Rf. 159; i Heliensfall **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Hälgefall **1561** Rf. 180; i Hälgesfal **1578** Rf. 190; i Helganffall **1581** Rf. 192; i Helgesfall **1589** KA. 22; i Helijesfall **1589** Rf. 203; Helijesfalle gårdh **1589** Rf. 203; i Hälijesfall **1589** Rf. 203, **1591** Rf. 205; i Hälliesfall **1594** Rf. 209; i Helgesfall **1602** KA. 19, **1625**, **1634**; i Hälingzfall **1639**; i Hälgeszfall **1639**; Helgesvall **1662**, **1674**; Helsefall **1690**; i Helijesfal **1589** Rf. 203; i Hälijesfal **1589** Rf. 203.

Andra sammansättningsleden *fall*, se I!

Det älsta belägget dat. pl. *helgudzfallom* 1385 synes böra ha obetingat vitsord dels på grund av sin ålder, ock dels emedan det står i en urkund, som utmärker sig för god ock relativt

konsekvent ortografi, isynnerhet som de senare beläggen utan svårighet förklaras ss. judenliga descendenter till den nämnda älsta formen. Emellertid har jag ingen förklaring att jiva.

Hester, Stora. *ˋstorahestər.*

N:o 1 1/2 mtl.

Hester, Lilla. *ˋlilahestər.*

N:o 2 1/4 mtl.

i Hester **1460** Rf. 120, **1597**, **1598**, **1602** KA. 19, **1610**; i Nakenshester **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Neckesiöhester **1586** KA. 23; i Sto. Hester, i lil. Hester **1589** KA. 22; i lijlle Hester **1602** KA. 19; i Heester **1608**; Heester **1613**; i stora Heester **1624**; st. Hestere **1664**; l. Hester **1665**, **1690**; l. Hestere **1665**; st. Hester **1690**.

Se del I kap. I, ***Hester!***

Beläggen *Nakenshester* 1558 ock *Neckesiöhester* 1586 torde till första sammansättningsled ha ett sjönamn *Na(k)ken* eller *Nä(k)ken.* Gårdarna ligga invid en sjö, Hesterssjön.

Hult. *hult.*

N:o 1 norrgård 1 mtl., N:o 2 södergård 1 mtl.

i Hulte **1447** V, **1466** V; i Hult **1480** V, **1545**, **1550**, **1564**, **1610**, **1671**, **1687**, **1690**, **1695**, **1767**; i Holt **1500** V; Hulte Rettaredöme **1543** KA. 2; i Hultt **1543** KA. 2, **1556** KA. 21, 2 g., **1577** RAsoe IV, **1602** KA. 19, **1634**, **1662**; i Hollt **1545** KA. 11; Hulth **1546** KA. 1; i Hultth **1555** KA. 22; Huult **1630**.

Se del I, kap. I, ***Hult!***

Hulu. *ˋhulə.*

1 mtl.

i Hulla **1545** KA. 11; i Hulu **1545** KA. 18, **1589** KA. 22; i Hule **1546** KA. 1; i Hwla **1558** KA. 29; i Hula **1559** KA. 29; Hulle **1602** KA. 19; Hulu **1634**, **1662**; Hulhe **1662**; Huhle **1690**; Hule **1690**.

Se ***Hulu*** i Asby!

Hvena. *ˋvęna.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

i Huena **1545** KA. 11, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Hwenom **1545** KA. 11; i Quinom **1545** KA. 18; i Hwena **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1608**, **1609**; i Huedna **1585** Rf. 194; Huedna norra gårdh **1585** Rf. 194; Hvena **1670**, **1690**.

Namnet tyckes sjenbart höra till den stam *hueð-n-*, som av Noreen ock K. F. Johansson ställts samman med önamnet *Hven* ock av Hellquist, Arkiv XVII, sid. 77, med socken- ock gårdnamn *Hvena*. Betydelse på gårdnamnet skulle då vara: 'stengården', jfr gårdnamn som *Hellebo* (← *Hello-*) i Malexander, *Stenabo* i V. Ryd. Emellertid finnas hinder för en sådan tolkning, som synas mig oövervinneliga. Nuvarande dialektnamnforms slutna *ē* i stamstavelsen synes mig ej kunna representera annat än urn. *ai* eller fsv. *ĭ*. Därjämte borde väl *ðn* förr eller senare jenom assimilation jivit upphov till ett långt *n* (jfr dock Noreen Altisl. gr.$_3$ § 282, Aschw. gr. § 244, 2). Jag kan ej se annat än att Hellquists å cit. ställe jivna förklaring av socken- ock gårdnamnen *Hvena* måste förkastas, efter som varken stamvokalens kvalitet eller hans ock efterföljande konsonants kvantitet kunna förlikas med den hellquistska förklaringen.

Nu finnes ett namn 'hven' på vissa gräsarter, som är mycket vanligt i såväl Österjötland (med Ydre) som Småland, där Hellquists å cit. st. anförda ortnamn 'Hvena' finnas. Detta *hven*, *vęn*, som är neutr. i de dialekter jag känner, finnes behandlat av Tamm, Et. Sv. Ordb., sid. 337 ff. ock med tvekan av honom sammanställt med verbet *hvina*. Dessutom anför Tamm cit. st. efter Rietz ett småländskt *hven* f. 'sank mark, sidländ ort', vilket ord jag emellertid ej i norra Småland lyckats återfinna.[1]

För närvarande synes mig mest tilltalande att hänföra gårdnamnet 'Hvena' till gräsnamnet 'hven', motsv. no. *hvein*, *kvein*,

[1]) Efter nedskrivandet av ovanstående har jag fått veta, att en stor mosse, som ligger nära gården, kallats *ˋvęna* innan den odlades. Här ha vi tydligen att söka det namnjivande. Ordet är fvno. *hvein* f. i ortnamn, lämnat oförklarat av Tamm Et. Sv. Ordb, sid. 338 ock Falk-Torp Et. Ordb. I, 312. Måhända kan fvno. *hvein* sammanställas med roten i sv. *hed*, ty. *heide* 'ouppodlad, skoglös slättmark' ieu. **qoitî?* Jfr Falk-Torp ***hede*** sid. 278, härlett av ieu. **kaitî* eller **koitî*, Tamm ***hed*** sid. 293.

ock anta betydelsen av gårdnamnet vara den 'hvenbevuxna gården', alltså från nsv. synpunkt en avledning på den gårdnamnsbildande avledningsändelsen *-a* till gräsnamnet 'hven' *ven*.

Hylta. ˋ*hyltə*.

1/4 mtl.

Hylta **1634**; Hyltha **1664, 1670, 1690**; Hyltan **1665**; Hylte **1744**; Hylltan **1747**; Hyltæ **1761**; Hylthe **1696**.

Namnets fsv. grundform är sannolikt på grund av nuv. dialektnamnform (jfr ***Hulu*** i Asby, ***Skuru*** i Rumskulla mot t. ex. ***Kulla*** i Asby) att anje ss. **Hylto*, oblik kasus sg. av fsv. *hylta* f., en *ion*-avledning av *hult* n. med unjefär samma betydelse som detta, d. v. s. unjefär 'skogsdunge', men som förekommer endast i ortnamn. Alltså en företeelse som påminner om de av Ekwall 'Suffixet Ja' behandlade neutrala *ia*-stammar, som äro likbetydande med sina moderord, men brukas i st. f. dessa i en viss funktion (ss. senare sammansättningsleder). Jämför del I, kap. II ock III!

Hvessingsmåla med Krogsmåla.

'en äng'.

Namnet 'Hvessingsmåla' är okänt på stället. Om namnet 'Krogsmåla' se ***Krogsmåla*** nedan!

i Hwessingxmaale **1447** V; Huessingsmaale **1466** V; Hwessingxmale **1480** V; aff Hwessingxmale **1500** V; Huässzingxmåle **1559** KAaoe; Huessingesmåle **1564**; Huessingzgesmåle **1577** RAaoe IV; aff Huessingzmåll **1586** KA. 23; aff Huäsningmåla **1602** KA. 19; Hwäszinzmålen **1680**.

Fsv. grundform är *Hwæssings-mala*, vars första sammansättningsled är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Hwæssinger*, L. 114. Andra sammansättningsleden, se I!

Hästhagen. ˋ*hästhajən*.

1/4 mtl.

aff Hesthaga **1556** KA. 21; aff Hestehagenn **1586** KA. 23; aff Hestehage **1602** KA. 19; Hästhagen **1661, 1690**; Hesthagen **1665**.

Fsv. grundform är *Häst-hagha*, obl. kasus sg. av fsv. ordet *hästhaghe* 'hästhage'. Bestämda slutartikeln har vidhäftats under

1600-talet liksom vid andra gårdnamn (på mestadels mindre gårdar), vilkas betydelse vid denna tid var fullt klar ock som bestodo av då i dialekten fullt levande ord. Se t. ex. **Nyckelberga** sid. 108 ock **Måla** i del I kap. I samt del I kap. IV!

Ingelstorp. ˋıŋəlstørp.

1 mtl.

i Ingelstorp **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1621**, **1625**; i Ingelstörp **1555** KA. 22; i Ingestorp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Ingelstorp **1634**, **1662**, **1690**.

Fsv. grundform är **Ingels-þorp*, eller **Ingiælds-þorp*, där första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Ingel* (← *Ingiælder*), L. 132.

Andra sammansättningsleden, se I!

Kalfsved. ˋkasvə.

N:o 1 norrgård 1 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl.

Karlfwid **1380** Rf. 44; i Kalswidhi (**1388** Rf. 55); i Kaalswidh **1447** V, **1480** V; Kalswidh **1466** V; aff Kalswid **1500** V; Kalshulth **1543** KA. 2; i Kalsuedh **1545** KA. 18; i Kalssuijd **1545** KA. 11; i Kalsuid **1545** KA. 11; i Karsswij **1546** KA. 1; Karsuidh **1546** KA. 1; i Kalszuidtt **1555** KA. 22; i Kalssuidh **1555** KA. 22; i Klassvidh **1556** KA. **21**; i Kalsvidh **1556** KA. 21; Kalszweed **1559** KAaoe, 2 g.; Kalsuedh **1577** RAaoe IV; i Kalsuij **1593** Rf. 207; i Caltswedh **1602** KA. 19; i Kalswijk **1610**; Kalfzwed **1611**, **1614**, **1681**; Kalfzuedh **1630**; i Kalfueswed **1630**; Kalszved **1671**, **1676**; Kalszwijk **1682**; Karlsved **1751**.

Fsv. grundform antar jag vara **Karls-swiþ* eller **Kalfs-swiþ*, där första sammansättningsleden är jen. sg. av ett fsv. mansnamn *Karl*, L. 147, eller möjligen *Kalf* (← *Kārulf*), L. 145. I bägge fallen förklaras lätt nuvarande landsmålsform ock betydelsen blir 'Karls eller Kalvs svedjeröjning'. En annan möjlighet är, att andra sammansättningsleden varit fsv. *viþer* 'skog', i vilket fall första sammansättningsleden väl innehåller appellativet *kalf*. Judutvecklingen *kăl(f)swiþ* → *kasvı* → ˋ*kasvə*, avslutad vid mitten av 16:de århundradet, erbjuder intet annat nytt anmärkningsvärdt, än att *ă* förlängts så sent framför *ʟ* + konsonant, att dess kvalitet blivit oförändrad. Jfr ydremål *ban* 'barn' ock del III!

Katebo. ˋkạtəbo. [3 0 2]

½ mtl.

i Kuttebo **1545** KA. 11; i Kuteboda **1545** KA. 18; i Kutaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Kuttebodha **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Knuttebodhe **1602** KA. 19; i Kataboda **1611**; Katebo **1633, 1690**; Katabo **1634**; Kathebo **1662**; Kateboo **1670**.

Fsv. grundform synes av beläggen att döma hava varit **Ku(t)ta-boþa*.

Andra sammansättningsleden, se I!

Första sammansättningsleden torde ha varit jen. sg. av ett fsv. **ku(t)te*, motsv. ydrem. *ˋkutə*, sv. rikspr. 'kotte' (i uttryck som 'inte en kotte', 'varenda kotte' o. dyl.), nsv. dial. *kutte* 'liten gosse, liten stackare', v. Friesen De germanska mediageminatorna sid. 94. Jfr sv. talspråk (allm.?) *kyttare* 'en liten kyttare' unj. = 'en liten pigg individ' (jur eller männisja). Jag antar att *kutte* varit brukat ss. manstillnamn med betydelse unjefär 'liten, knuten person' (se v. Friesen, anf. ställe) ock ss. sådant inkommet i föreliggande gårdnamn.

Emellertid heter detta gårdnamn nu *kạtəbo*, ock denna namnform kan ej vara judenlig avkomling av den nyss antagna fsv. grundformen **Ku(t)ta-boþa*. Formen *Katebo* har anor från 1600-talets början ock har väl uppstått jenom skriftens inverkan eller jenom folketymologisk omtydning av ett då föreliggande *Kuttebo*, uppkommet som ***Baggebo*** i Asby.

Kjettestorp. ˋɕạstərp. [3 1]

1 mtl.

i Kædelstørp **1474** Rf. 128; vm fornempda Kædelstørp **1474** Rf. 128; i Kædilstørp **1474** Rf. 128; Kettelstorp **1543** KA. 2; i Kettestörp **1545** KA. 11; i Ketilstorp **1545** KA. 18; aff Kätelsztörp **1555** KA. 22; i Kiätilstorp **1602** KA. 19, **1620**; i Kiättestorp **1638**; Kättestorp **1668, 1752**; Kiätelstorp **1671**; Kättelstorp **1674**; Kättilstorp **1676**; Kiettelstorp **1684**.

Fsv. grundform är **Kätils-þorp*, däri första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Kätil*, L. 158.

Andra sammansättningsleden, se I!

Fsv. **Kätilsþorp* → *Kättestorp* → **Kät(t)storp* (efter? 1752 liksom *Bjälnäs* i Malexander ← *Bjälenäs* o. s. v.) → nuvarande landsmålsform. Skrivningarne *Kædels-* 1474 av en skrivare kunna möjligen representera ett uttal *Kædhels-* enl. Aschw. gr. § 266.

Knapparp. *ˋknapa̲rp.* [3 2]

1 mtl.

i Knapaorp **1545** KA. 11; i Knappatorp **1558** Rf. 177, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Knapparp **1589** KA. 22; Knapparp **1602** KA. 19, **1625**, **1662**, **1670**, **1692**; Knaparp **1634**, **1690**.

Fsv. grundform är **Knapa-þorp*, varur *Knapparp* liksom ***Alarp*** i Asby. Förlängningen av det intervokaliska *p* har sjett i enl. med Aschw. gr. § 297, jfr ***Rönnäs*** i Asby, ***Kjettestorp*** ovan m. fl. samt nedan under ***Svenningeby*** i N. Vi.

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdnamn är jen. sg. av ett fsv. mans(till)namn *Knapi*, L. 150, Söderw. I, 668, K. Rygh Tilnavne 37.

Andra sammansättningsleden, se I!

Korfarp. *ˋkərvarp.* [3 2]

1 mtl.

i Koruaorp **1545** KA. 11; i Korfuarp **1545** KA. 18, **1670**; i Korffuatorp **1555** KA. 22; i Korfförp **1556** KA. 21; i Korffwatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Korffuarp **1589** KA. 22; i Korfwarp **1602** KA. 19; Korfarp **1633**, **1690**; Korfwarp **1661**.

Fsv. grundform torde vara **Korva-þorp*, varur *Korvarp* regelmässigt.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett manstillnamn **Korver* eller **Korve*, motsv. fvno. *Kurfr*, K. Rygh Tilnavne sid. 40. K. Rygh anförda ställe antar betydelsen vara 'blødaktig'; det synes mig sannolikare att namnet hör samman med fvno. *kurfr*, 'stump', 'kort stycke' eller ock med sv. 'korv' no. *kurv*, som av Falk-Torp Et. Ordb. I 425 sammanföres med no. dial. *kurva* »bøie sammen, krumme».

Andra sammansättningsleden, se I!

(Hvessingsmåla med) Krogsmåla. 'krọksmạ̊n.

en äng.

i Krokxmale **1447** V; Kroxmale **1466** V; Kroxmaale **1480** V; Krocxmale **1500** V; i Kroxmåla **1546** KA. 1; aff Kroxmåle **1555** KA. 22; Krågxmåle **1559**; Kråxmåle **1559**; Kråsmåle **1564**; Krogzmåle **1577** RAaoe IV; Kråxmålle **1586** KA. 23; aff Kroxmåla **1602** KA. 19.

Fsv. grundform är väl **Kroks-mala*, där första sammansättningsleden sannolikt är jen. sg. av ett manstillnamn *Kroker*, L. 155. Möjligen kan första sammansättningsleden innehålla fsv. appellativet *krok(er)* i betydelsen 'krökning', 'bukt'. Gårdens ägor ligga till stor del på en udde i sjön V. Lägern. Jfr om liknande benämningar Falkman Ortnamnen i Skåne sid. 62 ock 153, O. Rygh Personnavne sid. 169 f., Jacobsen Shetlandsøernes Stednavne sid. 124, O. Rygh N.G. Indl. sid. 62, samt ovan sid. 80 ***Tuta*** ock sid. 65 ***Lyckö***.

Andra sammansättningsleden, se I!

Krämarebo, nu avhyst, lyder under Bubbarp.

1/8 mtl.

i Kræmarabodhe **1447** V; Kræmarebodhe **1466** V; Kræmarabodha **1480** V; Kræmarebodha **1500** V; aff Kremaraboda **1555** KA. 22; aff Krämaraboda **1556** KA. 21; i Kremerbåde **1558**; Kremereboda **1564**; Krämereboda **1577** RAaoe IV.

Fsv. grundform är *Krämara-boþa*, däri första sammansättningsleden är jen. av fsv. *krämare* m. 'krämare', som väl sannolikt varit brukat ss. manstillnamn, jfr Söderwall.

Andra sammansättningsleden, se I!

Kullarp. 'kụlarp.

1 mtl.

(in Gullathorp **1274** SD. 573; (ack.) Gullathorp **1277** SD. 623; in Gullathorpe **1279** SD. 664); i Kulaorp **1545** KA. 11, 2 g., i Kullatorp **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Kullatörp **1555** KA. 22; i Kullörp **1556** KA. 21; i Kullarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1603**, **1633**, **1637**, **1660**, **1662**, **1690**; Kullerp **1666**.

Fsv. grundform är sannolikt **Kulla-þorp*, varav *Kullarp* regelmässigt.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Kulle*, L. 156.

Andra sammansättningsleden, se I!

De tre älsta av ovan anförda belägg anjes av Rääf Beskr. öfver Ydre I sid. 149 syfta på föreliggande gård ock äro därför här av mig upptagna. Emellertid synes mig ej troligt, att beläggen ifråga värkligen syfta på detta Kullarp. Gårdarne Kullarp ock Kusarp skulle enl. urkunden SD. 623 väntas hava blivit Linköpings domkyrkas egendom. KA. Östergötlands handlingar 1554, 6 innehåller en förteckning på Linköpings prebende- ock domkyrkogods i Linköpings stift, ock i denna saknas Kullarp ock Kusarp i V. Ryd. Likaså i andra förteckningar på Linköpings domkyrkas gods, som jag jenomgått.

Kusarp. *ˋkusarp.*

½ mtl.

[(lat. ack.) Cusathorp **1277** SD. 623; in Cusathorpe **1279** SD. 664][1]; i Kusarp **1545** KA. 18, **1589** KA. 22, **1611**, **1616**; i Kusatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Kusarp **1602** KA. 19, **1634**, **1664**, **1690**.

Fsv. grundform är *Kusa-þorp*, varav *Kusarp* regelmässigt. Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet **Kuse*, vilket ej finnes upptaget hos Lundgren. Nielsen Oldda. Personnavne sid. 59 har ett *Kusi*, ock dessutom jer betydelsen av fsv. *kuse* m. 'person som injer fruktan ock vördnad, husbonde, herre' Söderw. I 703, god anledning att förmoda det ordet varit brukat åtminstone som tillnamn. K. Rygh Tilnavne har *Kusi* ss. fvno. tillnamn. Jfr da. *kuse* 'busemand'.

I Sundals hd i Dalsland finnes ett dial. ord *ˋkusə* 'kaxe, husbonde, översittare, överdängare', vilket väl föreligger i gårdnamnet *Kuserud*, Sundal ock *ˋkusəns* brukat ss. särnamn på utbrutna hemmansdelar flerestädes på Dal.

Lagmansryd. *ˋlamansʀy* eller *ˋlamansʀy* eller *ʀy*.

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

i Röd (**1443** Rf. 109); i Lamandzrydh **1467** Rf. 124; i Lamansrid **1545** KA. 11; i Rydh **1545** KA. 11; **1589** KA. 22; i Rij **1545** KA. 18;

[1]) Om de båda älsta här inom parentes anförda beläggen på Kusarp jäller detsamma, som ovan sagts om de tre älsta inom parentes anförda beläggen på Kullarp.

i Rijd **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Lamansrij **1558** Rf. 177, **1634**, **1637**; Lagmansrydh **1602** KA. 19, **1635**; i Lagmansry **1614**, **1638**, **1690**; Lammansrydh **1633**.

Fsv. grundform är väl **Laghmans-ryþ*, däri första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Laghman* L. 164. Efter bortfall av *gh* (jfr Aschw. gr. § 311, anm. 2) har *m* förlängts i intervokalisk ställning.

Andra sammansättningsleden se I!

Lida. *ˋl̯a.*

1 mtl.

i Lijdhe **1545** KA. 11; aff Lijdh **1555** KA. 22; i Lida **1558** KA. 29; i Lijda **1559** KA. 29, **1602** KA. 19, **1613**, **1615**, **1687**, **1695**; i Lidha **1589** KA. 22; Lijdha **1674**; Lija **1693**.

Fsv. grundform är *Liþa*, varur nuvarande landsmålsform efter bortfall av det intervokaliska *þ* under 17:de årh. uppstått. Jfr *Ruda* i Asby ovan sid. 37 ock del III!

Namnet är en avledning på det gårdnamnsbildande -*a* till fsv. *liþ* f. lid, backe. Jfr del I, kap. III!

Lägernäs. *ˋlaʒənæs.*

N:o 1 östergård 1 mtl., n:o 2 Näsbyn 1 mtl., n:o 3 mellangård 1 mtl., n:o 4 westergård 1 mtl.

Læghærnæs **1380** Rf. 44; i Læghranæs **1401** SD. 101; Lægernæsi **1447** V; Lægernæs **1466** V; Lægernæse quern **1466** V; i Lægherneez **1474** Rf. 128; i Lægernæss **1480** V; Lægernæsa quern **1480** V; Lægrenæss **1500** V; Lægirnæsa qwærn **1500** V; Lägrenäs **1543** KA. 2; i Legernes **1545** KA. 11; i Legrauick **1545** KA. 18; i Legrenes **1545** KA. 18; Legernäs **1546** KA. 1; i Lägernesz **1546** KA. 1; i Lägranes **1550** Rf. 159, **1555** KA. 22, 2 g.; Leigernees **1559**; Leggernäs **1564**, **1577** RA. aoe IV; i Legernäss **1577** Rf. 188; i Lägarnäss **1578** Rf. 190; i Lägernäs **1602** KA. 19, **1639**; Lägernäs **1630**, **1671**; Lägenäss **1681**.

i Lægharbo watha **1389** Rf. 58; i for:do Lægherbowadha **1446** RA. 20/4; i for:da Løgherbo wadha **1446** RA. 20/4; om the gooz oc æghor i Lægherbowadha i Widhbo oc Ydhre liggiande **1446** Rf. 110, **1446** RA. 20/4; alt thȝ the nw hafwa oc ægha i for:da lægherbowadha **1446** Rf. 110; i Lægerboo aa **1447** V; i Lægherboouadha **1480** V, **1500** V;

enn lithen Quann i Lägreboda **1548** KA. 2; wty Legerbo byggdden **1545** KA. 11; Legerbo quarn **1546** KA. 1.
i Læægthæra[1] (**1402** SD. 193); i Lææghræ **1410** SD. 1321; Legaren **1545**; i Läigren **1559** KAaoe 4 ggr; i Leigren **1559** KAaoe 5 ggr.

Gårdnamnet är sammansatt ock senare sammansättningsleden är fsv. *näs* n. näs, udde.

Första sammansättningsleden är tydligen en form av sjönamnet *Lägern* *'laȝən*.

Sjöarna Östra ock Västra Lägern ligga på var sin sida om den tämligen breda landtunga, varpå Lägernäs m. fl. gårdar ligga. Såsom synes på den del I bifogade kartan ligger nuvarande byn Lägernäs tämligen långt från näsets smalaste del vid Olstorp, ock är sjillt från den sjöarne förbindande ån (*Lägerboo aa* 1447, *Lægernæse quern* 1466 m. fl.) av 2 mtl. Hult ock 3³/₈ mtl. Olstorp. Byn Lägernäs ligger nu ock har säkerligen alltid legat nära Västra Lägern, men på ett avstånd av minst 2 km. från Östra Lägern, vars till Lägernäs närmast belägna del hör till Tubbarp i V. Ryd. Endast den mark som upptages av Olstorp ock Värnarp synes med fog kunna kallas 'näset mellan sjöarne Lägern'. Namnet *Lägernäs* på byn i fråga synes vara meningslöst. Till denna sjenbarligen obegripliga namnjivning synes mig endast finnas *en* lösning, den, att *Lägernäs* är den älsta gården, den ursprungliga by, till vars område hört åtminstone hela den mellan sjöarne belägna trakten norr om Lägernäs till Olstorps å. Detta stämmer ju utmärkt överens med vad jag, väsentligen i anslutning till Steenstrup, Rygh m. fl., i del I kap. V sökt visa om gårdnamnens inbördes ålder. (Jfr även min uppsats »När blev Sverges befolkning i egentlig mening bofast?» Sv. ldsm. XIV, 4 sid. 4 ff.). Lägernäs är ju ett flyttarenamn (enl. den indelning av ortnamnen som jag jort i cit. uppsats), ock kan därför vara uråldrigt. De gårdar, som äro belägna på det område, som enl. ovanstående ursprungligen hört till Lägernäs, äro Dagstorp, Svartarp (under Olstorp), Röstorp (under Olstorp), Värnarp, Hult ock Olstorp. Av dessa gårdars namn äro alla utom ett bildade genom sammansättning med *-þorp* ock tillhöra alltså enl. min indelning i citerade uppsats den sekundära bebyggelsens gårdnamn, d. v. s. gårdnamn

[1]) Troligen avskrift av urk. SD. 1321,

som jivits åt de från andra äldre gårdar brutna nybyggena. Även gårdnamnen på *hult*, ehuru ej egentligen bebyggelsenamn, äro av relativt yngre datum ock sannolikt i regel att hänföra till den sekundära bebyggelsen, se I, kap. I ock V. Lägernäs anser jag alltså var 'bolbyn', moderbyn för alla de nyss uppräknade gårdarne, nybyggena.

Bekräftelse på riktigheten av ovanstående antagande ser jag i den omständigheten, att alla 4 gårdarne i Lägernäs i fogderäkenskaper över 'K. Mtz arff o. egit' i Småland 1539—1572 (Sign. i KA. Smål. 1572, 1) för år 1559 uppjes ha vardera ½ notvarp i Östra Lägern ock »tillgong med fidske i Olstårpe åå». Nu gränsar som sagt Lägernäs ej på långt när till Östra Lägern, utan är sjillt därifrån av flera mellanliggande gårdar, vilka funnos redan 1447 enl. Vadstena klosters jordebok. De 1559 omtalade notvarpen voro belägna på Olstorps nuvarande vatten. Förklaringen till byn Lägernäs' nämnda fiskerätt är denna: Hela marken norr om Lägernäs mellan sjöarne Lägern ock till ock med närmaste området omkring Olstorps å tillhörde ursprungligen byn Lägernäs ss. allmänning med nyttjanderätt för alla byns delägare. De på denna allmänning senare uppkomna nybyggena Hult, Olstorp etc. fråntaga ej den ursprungliga byn dess allmänning, annat än i den mån denna allmänning av resp. nybyggen på ett eller annat sätt intages inom stängsel till inägor. Fisket i Olstorps å ock Östra Lägern, vilka vatten hörde till Lägernäs' allmänning och av Lägernäsbönderna utnyttjats, kommer tydligen att fortfarande förbli Lägernäs' allmänning, även efter det att den mellan Lägernäs ock ifrågavarande vatten liggande allmänningsmarken blivit uppodlad ock föremål för ensjilld äganderätt. Jämför ÖGL. B.B. VIII § 1 »Nu æn man köpir hump i skoghi ælla æng. ok liggær strömbær niþan firi ælla fiskia: þa rækkir egh humpær sik længra æn han hauær köpt innan: aghin þer ström ælla fiskia sum oþul aghu. ok han sua mykit sum han köpte mæþ humpinum:» Jämför VGL. II, JB. XXX—XXXV om nybyggarens ock moderbyns rätt jentemot varandra ock till allmänningsförmåner!

I urkunden Rf. 44 av år 1380 rörande de gods som Arfvid Gustafsson testamenterat till Vadstena och Vreta kloster står: »alt thet goz the atte j Ydhre. som ær læghærnæs ok karlfwid j askarydh sokn liggiande. mz lanbom ok qwærnom» o. s. v.

Nu bestod den testamentariska gåva, som här åsyftas, av ej mindre än ett tjugutal hemman, varibland de ovan uppräknade Svartarp, Dagstorp, Värnarp, Hult, Olstorp m. fl. Anledningen till att endast Lägernäs ock Kalfsved nämnas torde vara den, att dessa båda byar äro moderbyar, ifrån vilkas ursprungliga allmänningsområde de övriga gårdarne såsom nybyggen hava tagit sina ägor.

Första sammansättningsleden i Lägernäs' fsv. stamform är en form av sjönamnet Läger(n), på vilket flera fsv. belägg finnas, se ovan! Det synes sannolikt, att fsv. grundformen varit *Läghir-näs* eller möjl. *Läghra-näs* d. v. s. 'näset vid Lägern'. Av den senare formen fås efter metates i enl. med Aschw. gr. § 339,2 formen *Lägher-näs*, som är närmaste föregångare till nuv. landsmålsform, där *rn* → *ɳ* → *n* såsom vanligt i ydremålet t. ex. *bạn* ← *barn* etc.

Beläggen på sjönamnet synas mig tyda på ett synkoperande paradigm av typen *kätil* (← **katilaʀ*). Jag antar fsv. **Läghir* uppkommet ur ett urn. **laʒiraʀ*. Belägget *i Lææghræ* 1410 representerar då en dativform *Läghre*, vars omjudda vokal beror på utjämning från övriga tre kasus i sg. **Läghir* är en avledning på stammen i sv. *lag* 'vatten med en tillsats av något', *enelag* 'vatten vari enris, enbär kokat ur', *björklag* 'blandning av björksaft ock vatten', fsv. *lagher*, fvno. *lǫgr* 'vatten, vattensamling, sjö'. Jfr O. Rygh N. G. Indl. sid. 67 *lǫgr* m. ock No. Elvenavne s. 138.

Anm. Jag lämnar osagt, om **Läghir* är samjerm. **laʒ-i-ra-*, där *i* vore 'bindevokal' liksom i avledningarna på *-ila* (Kluge Nom. Stammbildungslehre$_2$ §§ 90 ock 92), eller bör på annat sätt förklaras. En jämförelse med andra gamla sjönamn torde je utslaget därvidlag. Jag vill emellertid föreslå, att man i dylika *synkoperande sjönamn* har att söka förklaringen till den övergång från accent 2 till accent 1, som Hellquist Sjönamn flerestädes antar ha ägt rum. Ex. anf. arb. sid. 55, 79, sid. 92 **Dofvern** ock många andra ställen. H. förklarar ej alls denna accentförsjutning, som är *synnerligen påfallande* i namn från Småland, Östergötland och Södermanland, där man i allmänhet ju antar en tendens till accentförsjutning i motsatt riktning vara förhärskande. Jfr östsv. `stridshäst, `skogseld, där accent 1 varit det ursprungliga. Jfr Kock Accentuierung sidd. 73, 143, 157 ock flerestädes. Så länge ej ett större antal svenska sjönamn med pålitliga dialektformer och tillräckliga äldre belägg föreligga, kan väl ej denna egendomliga accentförsjutning få sin slutjiltiga förklaring.

I namnets judutveckling finnes en egendomlighet, nämligen att fsv. *lægh-* har blivit *lăȷ-* ock ej *læȷ*, som man efter analogi med ydredial. *lek*, *'pesə*, *'beȷe*, *skoȷ*, *'maȷə*, *haȷ*, *næt*, *vær* (väder), *ʃep* (skepp), *strek* (streck), *bet* (bett) o. s. v. skulle vänta.

Utvecklingen fsv. *läghir* → *laȷə-* saknar emellertid ej paraleller i ydremålet, ty rspr. stege ym. *'steȷə*, väg *vaȷ*, råg *ʀeȷ*, håg *heȷ*, steg *steȷ*. Jag har här ej rum att gå in på denna fråga, med vilken Hesselman i sina skrifter 'Skiss över nysvensk kvantitetsutveckling', 'Stafvelseförlängning ock vokalkvalitet' sysslat, men vill endast framhålla, att i ydremålet ock måhända flera jötadialekter synes förbindelsen fsv. *ægh*, *ĕgh* → *ăȷ*, *ĕȷ*. Jag hänvisar till del III, där jag hoppas få utförligare beröra denna fråga. Skriftformerna *Läigren* ock *Leigren* 1559 antar jag beteckna ett uttal med kort stamvokal ock långt *ȷ*-jud, ock *re* för väntat *er* i ändelsen kan bero på en metates, som näppeligen funnits i ortens tal. *Lägern*, fsv. *Läghir*, har ursprungligen helt enkelt betytt 'sjön', 'vattnet', liksom många namn på (större) sjöar torde ha jort. Jfr ovan ***Axebo*** ock sjönamnet *Vättern* fsv. *Vætur* m. fl.

Ovan har jag anfört äldre belägg på ett annat ord, i vilket samma sjönamn *Läghir* ingår, näml. *Lägherbo*.

Detta *Lägherbo* tyckes vara en sammansättning av sjönamnet ock fsv. subst. *bo(e)*, 'boende, inbyggare', vilket förekommer uteslutande ss. andra sammansättningsled. Jfr Söderwall, ***boe***.

I Ydre fortlever denna andra sammansättningsled i bildningar av äldre, nyare ock nyaste tid ss. *'ʀybǫə* ('Västra) Rydbo', *'sunbǫə* 'Sundbo', *'svinəltabǫə* 'Svinhultsbo' etc. i förbindelse med ett socken-, härads- eller bygdenamn (slätt-, skogs- o. s. v.), men har i förbindelse med ett gårdnamn blivit ett slags suffix med unjefär jenitivändelses betydelse. Alltså *'sunbǫə* pl. *'sunbǫa* betyder 'inbyggare i Sunds socken', men *'sunbo* betyder 'som tillhör Sunds gård'. *'sunbodragən* = drängen i Sund, *edbokusken* 'kusken i Ed' o. s. v. Endast enstaviga gårdnamn få jenitiv på *bo*, således *'laȷənæsa 'bonər*, men *'edbo 'bygnig*, *'sunbo 'vaȷstøkə* 'Sunds(gårdarnes) vägstycke'. Så — med vanlig ortografi —

Ängbo trägål, Ängbo båt, Brängbo stuva, Sundbo vatten, ock i sammansättningar Råsbokvarna, Lidbohustra, Sundboskogen, men Alarpa trägål, Asby båt, Brovika stuva, Demshultabonnen o. s. v.

Äldre dial. *la̍jəbo̊bo̊jd* ('1 0 0 3') 'Lägerbobygd' är beteckning för gårdarne i förutvarande Askeryds sockens ydredel, nu hörande till Västra Ryd ock omfattande 21 gårdar, belägna vid östra ock norra sidorna av V. Lägern, ock tydligen från början omfattande de gamla byarne Lägernäs ock Kalfsved med kringliggande nybyggen (se sid. 103 överst). 'Lägerbobygd' får väl förklaras urspr. ha varit *Lägernäsboabygd, nu en ellips av typen 'té(kopps)fat'. Jfr *Månhult* i Malexander, ovan sid. 44.

De äldre beteckningarna *Legerbo quarn* 1546, *Lægerboo aa* 1447, syftande på Olstorps kvarn ock å, kunde ju liksom även möjl. 'Lägerbobygd' förklaras såsom 'Läger-boarnes' d. v. s. 'de vid Lägern boendes', men man har svårt att fatta, varför ej befolkningen omkring Ö. Lägern eller den söder ock väster om V. Lägern boende lika väl kunnat kallas 'Lägerboar'[1]. Därför antar jag, att *Legerbo quarn* 1546 ock *Lægerboo aa* 1447 böra förklaras vara ellipser, ss. ovan 'Lägerbobygd', av *Lägernäsboa qvarn ock å ock likbetydande med det faktiskt synonyma *Lægernæse quern* 1466 (1480 ock 1500). *Enn lithen Quann i Lägreboda* 1543 syftar på en liten av Vreta kloster bygd konkurrenskvarn, som låg vid en liten bäck mycket nära den större *Legerbo quarn*, ock den anförda skrivningen *Lägreboda* för *Lägherbo* i vissa förbindelser har tillkommit på grund av skrivarens felekvation *Baggebo* : *Baggebodha* = *Lägherbo* : *Lägherbodha*, i det skrivaren förblandat *bo* ← *boa* med *bo* ← *boþa*.

Det många gånger på 1400- ock 1500-talen belagda *Lægherbowadha* betyder faktiskt detsamma som 'Lägerbobygd'. Jag kan ej je någon annan förklaring än den, att 'Lägernäs' vadställe' varit centralpunkten för omliggande område, och att ett

---

[1]) En förklaring av *Lägerbo* bygd, kvarn, å ss. *Lägerns* bygd etc. — alltså det ovannämnda jenitivsuffixet *bo* fogat till sjönamnet Läger liksom till nutida enstaviga gårdnamn — synes mig falla på bl. a. det sakförhållande, att 'Lägerns bygd' etc. ej kunnat vara särsjiljande benämning på de här åsyftade lokaliteterna, då så många andra gamla bygder, åar ock kvarnar funnits ock finnas vid andra stränder av Lägern.

ursprungligt 'omkring Lägerbovad' blivit bygdebeteckning ock då fått gårdnamnsändelsen *a* vid prepositionens bortfall.

Malma. *`ma'lma.*

N:o 1 1 mtl., n:o 2 2 mtl.

af Malmom **1385** Rf. 52; innan Malmom **1385** Rf. 52; i Malmom **1410** SD. 1339, 2 g., **1545** KA. 11, 2 g., KA. 18; i Malma **1422** Rf. 95, **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22; i Malmum **1432** Rf. 100; i Malme **1545** KA. 11, **1602** KA. 19; i Malm **1545** KA. 18; till Malma **1599** Rf. 217, **1612**, **1617**, **1622**; Malma **1602** KA. 19, **1635**, **1690**; Malma skattegård **1609**; actum Malma **1612**; på Malma **1621**.

Fsv. grundform är *Malma*, urspr. plural av fsv. *malmber* m., ss. synes av fsv. dativformerna *Malmom*, men småningom stelnat till en avledning på det gårdnamnsbildande *-a*, varom se del I kap. II ock III. Fsv. *malmber* 'sand, sandig mark, sandfält' Söderw., got. *malma* 'sand', hör till samma stam som *malgh* etc., varom se ovan sid. 55, 56 (jfr Falk-Torp Et. Ordb. I, 494 *malm*).

Såsom jeologen professor G. De Geer framhållit i »Stockholmstraktens Geologi» sid. 20 ock not 1, synes fsv. *malmber* spesiellt ha betytt 'rullstensfält', vilket med hänsyn till fornsvenskarnes sannolika okunnighet om modern kvartärjeologis systematiseringar förklaras så, att *malmber* har för fsv. uppfattning betytt (yt)stenfri, relativt slät, sandig mark, då rullstensgrusfälten ock åsarne ofta äro fria från mindre ojämnheter i ytan liksom från den sten, som utgör krosstensområdenas mest iögonenfallande karakteristicum. Såsom antydes i denna avh. del I kap. V ock förut af De Geer i cit. arbete ock flerestädes i samme författares »Sveriges geologiska utveckling efter istiden» framhålles, hava rullstensbildningarnas nu antydda egenskaper i motsats till krosstensområdenas hinderliga stenighet ock ojämnhet liksom mot lerslätternas ursprungliga vattensjukhet jort, att rullstensområdena blivit de urälsta vandringsvägarna ock blivit först bebodda, om också ej alltid bebyggda med i ejentlig mening fast bosättning. Jämför att i Upland en mycket stor procent fornminnen just funnits på de (väsentligen två) stora rullstensåsar, som jenomstryka landskapet, ock att i andra landsändar de senare gravfälten företrädesvis påträffas i grustag, vilket

väl dels beror av praktiska ock sanitära synpunkter — särsjillt torrheten torde ha varit bestämmande — men även kan tänkas bero på tradition från förfäder, till vilkas friare vandringståg ock växlande vistelseorter på åsarne yngre jenerationer velat sluta sig efter avslutandet av sin nödtvunget mera modernt arbetsamma ock av ekonomiska omsorger ställbundna tillvaro.

Munkebo. `$\overset{3}{\text{mo}}$ŋ$\overset{0}{\text{ka}}$$\overset{1}{\text{bo}}$.

1 mtl.

Munkeboda **1543** KA. 2, **1577** RA. aoe IV; i Munckabo **1545** KA. 11; i Munckeboda **1545** KA. 18; **1550, 1602** KA. 19; i Monckaboda **1555** KA. 22; Munkebode **1559** KA. aoe; Munckeboda **1564, 1673**; i Munkeboda **1581** Rf. 192; i Munkebo **1628**; i Munckebo **1671**; Munckabo **1676**.

Fsv. grundform är *Munka-boþa*, varur nuvarande dialektform uppstått liksom *Arfvebos* dialektform, `*arvabo*, se sid. 83 ovan. Att andra stavelsens *a* ej → *ə* liksom i *Baggebo* i Asby ock de flästa andra namn på *bo(þa)*, torde här liksom vid *Brokebo*[1] bero på, att namnet är relativt ungt ock därför ej varit med om en hufvudbetoning på andra sammansättningsleden, såsom Baggebo antagits hava varit. Det synes finnas ett historiskt skäl för mitt antagande av en relativt ringa ålder på namnet Munkebo.

Gården hör nämligen till Lägerbobygd, som i senare tid omfattade hela förutvarande ydredelen av Askeryds socken, nu 21 gårdar av V. Ryd öster ock norr om V. Lägern. Dessa 21 gårdar tillhörde på sin tid den donation, som Vadstena och Vreta kloster fingo av Arvid Gustafsson i senare hälften av 14:de århundradet. Klostren delade gåvan efter långa strider så, att varje gård sjiftades midt i tu. Alltså borde Munkebo finnas upptaget i Vadstena klosters jordebok (utj. av Carl Silfverstolpe i Historiska Handlingar XVI: 1). Munkebo saknas alldeles i Vadstena klosters jordebok, men upptages i Österjötlands handlingar KA. 1543, 2 bland då av kung Gustaf I förvaltade Vreta klosters gårdar i Lägerbobygd. Gården har väl alltså tillkommit efter Vadstena ock Vreta klosters delning av de till sagda donation hörande gårdarne såsom nybygge på en av Vreta klosters går-

[1]) Se ovan sid. 88.

dar. Den förekommer även 1546, 1555 ock flera gånger ss. från Vreta kloster indragen. Vadstena kloster synes aldrig haft del däri.

Första sammansättningsleden är väl jen. pl. av fsv. *munker* m. munk. Andra sammansättningsleden se I.

Namnet har väl jivits, på grund av att gården ursprungligen varit *boþar* (se del I kap. I på *bo*[*da*]) d. v. s. utbruk, sommarbostad, något säterliknande, till någon eller några av munkarnes egendomar.

Angående fsv. *unk* → ydredial. *ogk* jfr ***Ugglebo*** ovan s. 68 f.

Måsebo. *`mø̊s̱ə̊bo̊.*

1/2 mtl.

i Mosseboe **1545** KA. 11; i Mossebo **1545** KA. 11; i Mössebоda **1545** KA. 18; i Mussoboda **1555** KA. 22; i Mussaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Mosebodha **1589** KA. 22; i Måssebodha **1602** KA. 19; i Musseboda **1608**; i Moseboda **1613**; i Mosebo **1613, 1615**; i Musebo **1623**; Måszebo ägor **1642**; i Måszebo **1642, 1644**; Mossebo **1661, 1681, 1690**; Måssebo **1635, 1662**.

Fsv. grundform är troligen **Mossä-boþa* eller **Mossio-*, varur *Mossebo* regelmässigt.

Första sammansättningsleden är sannolikt sjönamnet *Moss-sjö(n)* i någon form. Gården ligger invid en sjö, som med allt fog kunde kallas Moss-sjön. Den heter nu 'Mossebosjön'. Gården ligger ej invid några mossar, varför man knappast kan antaga, att det enkla ordet fsv. *mosi* 'mosse' i jenitiv utjör första sammansättningsled i gårdnamnet. Liknande är förhållandet med gården Mossebo i Pelarne skn av Sevedes härad, Kalmar l., som ej ligger vid några mossar, men däremot vid en sjö med namnet 'Mossjön'.

Andra sammansättningsleden boþa, se I!

Nyckelberga. *`nø̊kɫ̊abårjə̊t.*

1/8 mtl.

i Mykløbergh **1385** Rf. 52; aff Möcklebregh **1555** KA. 22; aff Möcklebergh **1556** KA. 21; aff Mikelsberga **1602** KA. 19; Nyckleberg **1661**; Nykleberg **1662**; Nöcklaberget **1673**; Nycklaberg **1677**; Nycklaberget **1690**.

Fsv. grundform har tydligen varit **Myklo-bärgh*, varur *Möklebärj* före nsv. tid. Öfvergången *y* → *ö* i enl. med Aschw. gr. § 116, *o* → *ə* i enl. med i anm. sid. 35 ovan framställd regel.

Jenom en dissimilatorisk förändring *m* → *n* framför en följande betonad stavelses *b* uppstår sedan en form *Nöklebärj*, som jenom assosiation med 'nyckel' ydredial. ˋnøkəl blir *Nöklabärj*, varur nuvarande dialektnamnform uppstått jenom bestämda slutartikelns tilläggande på 1600-talets mitt, emedan namnet för språkkänslan på grund av assosiation förnummits som ungt namn. Jfr ovan ***Hästhagen*** i V. Ryd samt del I kap. IV.

Angående den ovan antagna dissimilationen se O. Rygh N. G. Indl. sid. 21, N. G. I sidd. 14 o. 305, N. G. II sid. 33 *Nøkleby* för *Mykleby* jentemot exempelvis N. G. II sid. 90 *Møkkerud* (← *Myklaruð*). I det till Ydre gränsande S. Vedbo hd finnes en sjö 'Möklaflon', där även *M* bibehållits.

Andra sammansättningsleden fsv. *bärgh* n. bärj. Namnet 'det stora bärjet' passar gott till belägenheten. Märkas bör den 1602 belagda formen på *berga*, som visar det gårdnamnsbildande *a* i verksamhet.

Opplunda. ˋəplunạ.

1 mtl.

i Oplundhum **1447** Rf. 113; i Oplunda **1545** KA. 11, **1615**, **1633**, **1664**; Wplunda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Wplundha **1589** KA. 22; Vplunda **1602** KA. 19; Oplundha **1690**.

Fsv. grundform är *Op-lunda*[1].

Första sammansättningsleden är fsv. adv. *op* (← *up* Aschw. gr. § 143 anm. 10), som i ortnamn betyder 'högre liggande' (Bellander, Anteckningar om Vestmanlands härader sid. 126 ff.).

Andra sammansättningsleden är en gårdnamnsavledning på -*a* till fsv. *lunder* m. 'lund'. Vanligt i ortnamn, jfr O. Rygh N. G. Indl. sid. 66.

---

[1]) (Not vid korrekturläsningen.) Fsv. *Oplundum* kan möjligen vara stamform i rätt uppstigande led för nuvarande dialektform eller åtminstone ett **əplunạ*. Jfr nedan N. Vi ***Sjövik,*** äldre uttal **ʃøvịka* ← **skevikum*.

Olstorp. *'ǫstərp*, mera sällan *'ǫsṭərp*.

6 mtl.

i Wlffstorpe **1447** V.; Vlffstorp **1466** V., **1480** V.; i Vlffȝtorp **1500** V.; i Olstorp **1543** KA. 2, **1546** KA. 1, **1550**, **1564**, **1599** Rf. 215, Rf. 216, **1600** Rf. 219, **1626**, **1630**, **1635**, **1639**, **1662**, **1673**, **1690**; i Olstorp **1545** KA. 18, 2 **g.**, **1577** Rf. 188; i Orstorp **1546** KA. 1; i Olstörp **1555** KA. 22, 2 **g.**; i Olstårp **1559** KA. aoe, **1581** Rf. 192, 2 **g.**; Olstorpp **1577** RA. aoe IV; i Olsstorp **1580** Rf. 191; i Olufftorp **1585** Rf. 194; Olȝtorp **1602** KA. 19; till Oluffstorp **1633**; Olufstorp **1670**; Ålstorp **1678**.

Fsv. grundform är enligt de älsta beläggen, alla ur Vadstena klosters jordebok, **Ulfs-þorp*, varur nuvarande dialektnamnform uppstår efter bortfall av *f* i trekonsonantisk förbindelse, i det att *ŭ* → *ō* framför *s* ← *ls* enl. Aschw. gr. § 120. Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Ulver*.

Rangelstorp. *'ʀaŋəlstərp* eller *'ʀaŋlstərp*.

1/2 mtl.

i Ramestörp **1545** KA. 11; i Ragnilstorp **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22; i Ragnelstorp **1545**, **1634**, **1691**; i Rangnilstörp **1555** KA. 22; Ranestorp **1558**; Rancknelstorpp **1577** RA. aoe IV; Rangesstorp **1602** KA. 19; Rangstorp **1632**; i Rafwelstorp **1638**; Ragnilstorp **1639**.

Fsv. grundform är väl *Ragn(v)alds-þorp* varur *Ragnelstorp* uppstått före nsv. tid. Den nuvarande dialektnamnformen torde ha uppkommit efter 1600-talets mitt jenom *n*:s bortfall framför konsonant, sedan *e* bortfallit på samma sätt som i *Bjälnäs* ur *Bjälenäs* i vissa sammansättningar, se ovan sid. 59.

Rydbomåla. *'ʀybomạɾ*.

äng.

Malen **1467** Rf. 124; Rydbomåll **1586** KA. 23.

Fsv. grundform är **Ryþbo-mala*, där första sammansättningsleden **Ryþbo* är en bildning av samma slag ock betydelse som *Edbo*, *Ängbo* o. s. v., nämnda under *Lägernäs* ovan sid. 104. **Ryþbo-mala* är alltså = 'Ryds måle'. Detta *Ryd*, varpå flera

belägg ovan på ***Lagmansryd*** äro anförda, är samma gård som *Lagmansryd*, vilket framgår av urkunderna. Jfr Rääf, Beskr. öfver Ydre IV sid. 193.

Rydnäs. 'hyȿnæs.

1/2 mtl.

aff stommen Rysznes **1556** KA. 21; på Rydznäset **1638** (möjl. appellativ); Rysznäs **1638** (nom. propr.); Ryssnäs **1660, 1690.**

Fsv. grundform är **Ryþs-näs*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av gårdnamnet *Ryþ*, betecknande *Lagmansryd* liksom i närmast föregående gårdnamn. Andra sammansättningsleden är fsv. *näs* n. näs, udde. Gården *Rydsnäs* är nu kyrkoherdeboställe, men har i äldre tid tillhört Lagmansryds ägoområde liksom närmast föregående gård. Jfr Rääf, Beskr. öfver Ydre IV sid. 9. Lagmansryd har enl. fastställd karta alltjämt 4 notvarp på prästgårdens fiskevatten, under det prästgården endast har 1. Enligt uppjift. Jfr ovan under ***Lägernäs*** sid. 102.

Salebo. 'salʼəbo.

1 mtl.

i Salaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Salabodha **1589** KA. 22; Sallebodha **1602** KA. 19; Saleboda **1633**; i Salebo **1633, 1634, 1662, 1690**; Saleboo **1669.**

Fsv. grundform är av beläggen att döma **Sala-boþa*, varur *Salebo* liksom *Baggebo* sid. 8 ovan.

I så fall kan första sammansättningsleden vara jen. (pl.) av ett fsv. **sal*, biform till fsv. *säl* n. motsv. fisl. *sel* n. 'fäbod', 'säterbod', 'sommarboning'. Fisl. *sal(r)* m. skulle bli närmaste judliga motsvarighet till det antagna fsv. **sal*. *Sal(r)* : *sel* liksom *konr* : *kyn*, se Noreen i Uppsalastudier sid. 201.

Fsv. grundformen kan även ha lytt **Sale-boþa*, däri *Sale*-skulle vara kompositionsform av *i*-stammen *sal(r)*. Såsom kompositionsform kan även *Sala*- förklaras. Namnet skulle med nu jivna förklaring av dess uppkomst vara en tautologisk sammansättning av typen *Malgh(s)-sander*, se ovan sid. 55, enär första

sammansättningsleden väl får antas ha samma betydelse som fisl. *sel*, oberoende därav att fvno. *salr* av Fr.$_2$ ock O. Rygh N. G. Indl. s. 73 endast anföres i bet. *værelse.* Aasen anjer från no. dial. även betydelsen *Bygning.*

Sv. *säl*, *sel* likbetydande med fvno. *sel* är vanligt i svenska ortnamn spesiellt i Dalarne ock Norrland, se Hildebrand Sveriges Medeltid I sid. 51 samt, delvis avvikande, Nordlander Sv. ldsm. II, 6, sid. 3 ff. Jfr de fsv. appellativerna *säljebodh*, *sällaboþir!*

Sjöarp. *ˋʃø̠̀ảrp.*

1 mtl.

halft Syoathorp **1385** Rf. 52; i Syoatorp **1447** Rf. 113; i Siögatorp (**1464** Rf. 122), **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Sögaorp **1545** KA. 11; i Siöorp **1545** KA. 18; aff Siöerugp **1555** KA. 22; aff Siöörp **1556** KA. 21; til Siöatorp **1558** Rf. 177; i Siöarp **1589** KA. 22, **1597**, **1598**, **1602** KA. 19, **1603**, **1627**, **1634**, **1662**; Siögarp **1676**, **1690**.

Fsv. grundform är *Sioa-þorp*, varur Sjöarp liksom *Alarp* ur *Ala-þorp*. Jfr med beläggen *Siöga* nedan ***Slogebo*** i Torpa. Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *sior* m. sjö. Andra sammansättningsleden se I.

Sjögla. *ˋʃø̯̀gɫə̉* eller *ˋʃȍ̯gɫə̉.*

1/2 mtl.

Sjöglemada.

äng.

Skögla **1586** KA. 23, aff Skoglemåde **1586** KA. 23; i Sköffla **1589** KA. 22; aff Sköglemaden **1602** KA. 19; Skiögle **1602** KA. 19, **1640**, **1662**; Skögle **1633**; Skygle **1662**; Skiögla **1690**; Siögle **1690**.

Då jag saknar gamla belägg på namnet, ock namnet är tämligen vanligt i Sverje, hade jag vid första utarbetandet av denna avhandling tänkt avstå från varje förklaringsförsök av Sjögle, till dess flera likalydande gårdnamn med äldre belägg funnos för jämförelse. Då det f. n. synes mig ovisst, om mitt arbete inom ortnamnsforskningen under närmaste tid kommer att fortsättas, vill jag emellertid meddela den jissning, som jag stannat vid ss. den mäst tilltalande.

Jag antar, att fsv. grundformen varit **sköglo*, där *o* → *ə* liksom i *'ləkə* (← fsv. *lykkio*), se *Lyckö* ovan sid. 65.

Fsv. **Sköglo* är obl. kasus sg. av ett **Skögla* f. likbetydande med fvno. *skekill* m. »Udkant», no. dial. *skjekel* »Udkant, Hjørne, Snip». Detta fvno. *skekill* anser jag vara en avledning av fvno. *skakkr* »skjæv», som jag ställer i förbindelse med den av Hj. Lindroth i Arkiv XX sid. 367 ff. behandlade stammen *skōg-* ~ *skăg-* med grundbetydelse »något som sjuter utanför omjivningen».

Lindroth anför på stamformen *skakk-*, utvecklad jenom urjermansk assimilation *kn* → *kk* av stammen **skagan-*, endast ett nordiskt exempel, näml. no. dial. *skakk* m. »en steil og noget høi retvinklet Levning av en vandret Masse», 'förhöjning'. Jag hitför även adj. *skakkr* »skjæv», fvno. *skakki* m. »hvad der udgjør Forskjellen mellem to ulige Ting, det hvormed den ene overskyder eller har Overvægten over den anden» Fr.$_2$, *skekill* »Udkant» m. fl. ord.

Den av Rietz 577, a från några svenska dial. anförda biformen *skank* till *skakk* 'ojämn', 'vind' antar jag härleda sig från en sammanblandning med i det föregående omtalta stam av stammen i sv. dial. *skinka*, *skunka* 'halta', *skunk* 'bukt', 'krökning', *skank*, *skånk* 'fot', 'ben', se Rietz 586, b, no. dial. *skonk*, *skank* 'ben', ty. *Schenkel*, *hinken* o. s. v.

Fsv. **Skögla* antar jag vara en avledning på den med *skag-*, *skakk-* avjudande stammen fsv. *skōgh*, vars betydelse ursprungligen torde varit närstående *skag-*.

Liksom fvno. *skekill* 'utkant' av *skakk-* 'ojämn', 'sned', har en på sätt ock vis ursprungligare betydelse än grundordet har i fisl., så antar jag att fsv. **skögla*, av *skōgh*, kan ha betytt unjefär 'utkant', 'utskott' eller liknande. Denna betydelse skulle passa utmärkt på ifrågavarande gård, som ligger långt avsides från alla vägar alldeles på gränsen mot Småland ock Hults socken i en folktom vildmark. Man kunde ju ock möjligen anta att **skögla* vore en avledning på fsv. *skogh* med diminutiv betydelse, alltså »skogsdunge» eller liknande, jfr om dylika diminutivbildningar på *-l-* Hellquist Arkiv VII sid. 148.

Skafarp. `skạvȧrp.

N:o 1 södergd 1 mtl., n:o 2 norrgd 1 mtl.

i Skaffwatorpe **1447** V.; Skawethorp **1466** V.; Skaffuatorp **1480** V.; **1500** V.; i Skaffuatorp **1500** V.; i Skauaorp **1545** KA. 11 2 g.; i Skaforp **1545** KA. 18; i Skafuatorp **1545** KA. 18; Skaffletorp **1546** KA. 1; Skaffwetorpz (rättaredöme) **1546** KA. 1; i Skaffaarp **1546** KA. 1; i Skafförp **1555** KA. 22; Skaffuerop **1558** KA. aoe, **1559** KA. aoe, **1577** RA. aoe IV; i Skauerååp **1561** Rf. 180; Skaffuerup **1564**; i Skaffuarp **1602** KA. 19; Skafarp **1613**, **1614**, **1625**, **1626**, **1639**; Skafuarp **1630**; Skafwarp **1671**, **1767**.

Fsv. grundform är väl *Skawa-þorp*, varur *Skavarp* regelmässigt. Första sammansättningsleden är väl jen. sg. av fsv. mansnamnet **Skăwi*, vilket jag förklarar ss. en biform till *Skăghi* Kjöllerström sid. 28, Nielsen Oldda. Personnavne sid. 84, O. Rygh Personnavne sid. 218.

Noreen Aschw. gr. § 279,1 (se vidare där citerade Hultman, Kock, Noreen) antar en dialektisk övergång ʒ → *w* blott efter *ā* (*ō* ock *ŭ*). Emellertid tyckes framgå av *Avestad* ← fsv. *Aghastadh* (cit. L. 9 *Aghi*) samt av ydremålets *gnạva* ← fsv. *gnăgha*, att en övergång *gh* → *w* ägt rum även efter ursprungligt fsv. *ă*, ehuru måhända först efter dess förlängning.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Skyttla. `ʃyṭlȧ.

1 mtl.

i Skiitla **1545** KA. 18; i Skiutsla **1545** KA. 11; i Skisla **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Skijtla **1586** KA. 23; i Skijtla **1589** KA. 22; Skyttla **1602** KA. 19; Skyttle **1634**, **1665**; Skytle **1662**; Skytla **1686**, **1690**.

Fsv. grundform är *Skyttla* ← *Skytla* i enl. med Aschw. gr. § 296. Jag ser i fsv. *Skytla* en gårdnamnsavledning på *a* till ett ord **skytil*, som haft betydelsen 'ränna', 'fåra', 'vattenlopp', ejentl. 'det, vari vattnet sjuter fram'. **Skytil* sammanför jag närmast med sv. *skotta*, fsv. *skŏta* 'med skovel-redskap sjuta' ock nsv. dial. *skota*, *skuta* f. (med urspr. kort stamvokal) 'skovel', 'urhålkad träspade'. Jfr Rietz 589, a »*Bjuraskutor* f. pl. djupa hålor i gungflyn, sådana som träffas i kärr ock moras. Anses vara skjutna eller gräfda af bäfvern». Orden höra naturligtvis

till stammen i verbet *sjuta* på svagaste rotstadiet *skŭt*. Jfr med **skytil* sv. ordet *rännil*, ydremål *`ʀaṉəl*, som väl har liknande betydelse ursprungligen.

Jfr vidare O. Rygh No. Elvenavne sid. 230 *Skúfa*, som av Rygh föres till fisl. *skúfa* 'skyde', 'drive frem' ock *Skauta* sid. 215, som av Rygh föres till *Skaut* 'Hjørne', men som väl bör föras till samma stam som **skytil* ovan, d. v. s. verbet *skjuta*, ock i avseende på betydelse ock form jämställas med *Göta älv* i Sverje ock no. *Gaut-aaen* (Rygh Elvenavne sid. 67) av verbet *gjuta*. Rygh Elvenavne sid. 232 *Skytra*, sid. 225 *Skot*-aaen (annorlunda Rygh anf. st. ock S. Bugge, samma arbete sid. 333) torde också vara att härleda från samma stam som Skyttla, liksom även gårdnamnet *Skyttlingabäck* i det till Ydre gränsande N. Vedbo hd.

Troligen har en liten bäck varit namnjivande vid *Skyttla*. Om skrivningarne med *-tsl-*, jfr Aschw. gr. § 334.

Slätna. *`sl³atna²*.

1/8 mtl.

aff Slittene **1555** KA. 22; aff Slätene **1556** KA. 21; aff Slätteme **1586** KA. 23; aff Slattie **1602** KA. 19; Slätna **1662, 1670.**

Fsv. form förefaller att hava varit *Slätene*, som sannolikt uppstått ur **Slät-vine*, däri senare sammansättningsleden är en kompositionsform av ett fsv. **vin*, motsv. fvno. *vin* f. 'betesmark', varom se O. Rygh N. G. Indl. sid. 85 ff. Jag antar, att andra sammansättningsleden är en avledning med samma betydelse som huvudordet *vin* ock alltså av det slag, som Ekwall behandlat i »Suffixet ja i senare leden af sammansatta substantiv». O. Rygh N. G. Indl. sid. 86 avvisar ett dylikt antagande för förklaringen av de många i norska gårdnamn uppträdande formerna på *ini*, *inis*, men, som det förefaller mig, utan tillräcklig motivering. Jag kan ej här ingå närmare på denna fråga för de norska gårdnamnens vidkommande, utan hänvisar till de äldre beläggen i N. G. t. ex. I sid. 390 ***Bjerve***, *Biaruini* 1341 etc., sid. 242 ***Børgen***, *Byrghini* 1344 etc.

Första sammansättningsleden i **Slät-vine* är fsv. adj. *slät*, 'jämn', ock betydelsen: 'den släta betesmarken'.

Den nuvarande dialektnamnformen, vars anor enl. beläggen ovan gå tillbaka till 1600-talets senare del, bör väl fattas ss. en analogibildning efter de många på *-a* avledda gårdnamnen, ock har väl uppstått först efter det att en tvåstavig form framkommit liksom *Bjälnäs*, *Sjösbo* ovan sid. 59 ock 78.

Solberga. *'sǫl·bärja.*

1 mtl.

i Sollabergh **1545** KA. 11; i Solbergom **1545** KA. 18; i Soleboe **1545** KA. 11; i Solberghe **1555** KA. 22; i Solberga **1556** KA. 21, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1578** Rf. 190, **1581** Rf. 192, **1602** KA. 19, **1661**; i Solbergha **1589** KA. 22, **1690**; i Soolbärga **1630**.

Fsv. grundform torde vara **Sol-bärgha*, där första sammansättningsleden är himlakroppen *sol* ock andra sammansättningsleden en gårdnamnsavledning till fsv. *b(i)ärgh* n. 'bärj'. Angående namnets förklaring ansluter jag mig till O. Ryghs N. G. I sid. 11: »*Sólbergar*. Saavel dette som den tilsvarende Entalsform *Sólberg* og det ligebetydende *Sólbjörg* (Sólbjargir), det sidste nu mest lydende *Solbjør*, synes paa de fleste af de mange Steder, hvor det findes, brugt om et Sted, der ligger ved eller paa en Høide i Vest for det Standpunkt, fra hvilket Navnet maa antages givet, — altsaa en Høide, bag hvilken man derfra ser Solen gaa ned. Tildels synes det dog ogsaa brugt i Betydning af solbeskinnet Høide».

Stenabo. *'stẹnabo.*

1/4 mtl.

i Steneboa **1662**; Steneboa **1662**, **1665**; Steenaboo **1666**; Stenabo **1690**.

Fsv. grundform är **Stena-boþa* varur *Stenabo* liksom *Brokabo*, se ovan sid. 88. Namnet är troligen jämförelsevis ungt. Jfr ovan sid. 107.

Första sammansättningsleden är möjligen en (ovanlig) jen. sg. av fsv. mansnamnet *Sten*, men troligare jen. pl. av fsv. appell. *sten* m. 'sten', 'klippa'.

Andra sammansättningsleden, se I.

Storäng. `stǫraŋ.

$^1/_2$ mtl.

i Storeng **1545** KA. 11; i Stårengh **1545** KA. 18; i Storäng **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Storängh **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Stooräng **1633**, **1666**; Storengh **1684**; St. äng **1690**.

Fsv. grundform är möjligen *Stor-äng*. Jfr Tamm Sammansatta ord i nutida svenskan sid. 135 ff. Möjligen har första sammansättningsleden ursprungligen varit adj. *stor* i svag böjning, ehuru ändelsevokalen fallit tidigt i hiatus.

Andra sammansättningsleden fsv. *äng* f. 'äng'.

Studstorp. 'stuṣtɔrp.

1 mtl.

i Studztörp **1545** KA. 11; i Stutetorp **1545** KA. 18; i Studztorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22; Stustorp **1602** KA. 19, **1661**, **1681**, **1690**; Studztorp **1684**; Stuarp? **1767**.

Fsv. grundform är **Stuts-þorp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett manstillnamn *Stuter*, se Söderw. II sid. 527 ock K. Rygh Tilnavne sid. 64. Skrivningarna *Stutetorp* ock *Stuarp* torde, för så vitt de överhuvud haft någon motsvarighet i uttalet, peka på en jen. sg. *Stutar*, jfr ovan sid. 116 ***Stenabo***.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Telackebo. tẹlakɔbo.

Torp.

Jag har inga äldre belägg funnit på detta gårdnamn ock vill ej söka je någon förklaring. Namnet bör måhända etymologiskt avdelas *Te-lacke-bo*.

Tubbarp. `tɔbarp.

$^1/_4$ mtl.

i Tobaorp **1545** KA. 11; i Tubbatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Tobarp **1585** Rf. 194, **1681**; i Tobbarp **1585** Rf. 195, **1602** KA. 19, **1633**, **1678**; i Tubarp **1589** KA. 22; Tubbarp **1679**.

Fsv. grundform är **Þobba-Þorp*, varur nuv. dialektnamnform regelmässigt framgått.

Första sammansättningsleden är ett fsv. mansnamn **Þobbe* med biformen **Þubbe* enl. Aschw. gr. § 163,2, senare *Tobbe*, *Tubbe*, Sv. ldsm. VI, 7, sid. 33, Kjöllerström sid. 29, O. Rygh Personnavne sid. 267.

Andra sammansättningsleden *Þorp*, se I.

Tunnarp. *\`tunarp.*

4 mtl.

i Twnnotorp **1447** V.; i Thunnatorpth **1447** Rf. 113; /Thunnethorp **1466** V.; Tunnotorp **1480** V.; i Tonnætorp **1500** V.; Tunnetorp **1543** KA. 2; i Tundaorp **1545** KA. 11, 2 g.; i Tijnorp **1545** KA. 18; i Tijnarp **1545** KA. 18, **1546** KA. 1; Tönatorp **1546** KA. 1; i Tynörp **1555** KA. 22; i Tinörp **1555** KA. 22; Tunarp **1559** KA. aoe, **1564**, **1577** RA. aoe IV, **1691**; i Tynnarp **1602** KA. 19, **1622**, **1626**; i Twnarp **1611**; Tunnarp **1630**, **1633**, **1691**; Tönarpa ägor **1640**; Tönnarpa ägor **1640**; af Tönnarp **1640**; Tynnorp **1673**; Tunorp **1673**, **1679**; Tunnorp **1683**.

Fsv. grundform är *Tunna-Þorp* eller *Þunna-Þorp*, varur nuvarande dialektnamnform regelmässigt.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett fsv. mansnamn **Tunne* eller **Þunne*, Kjöllerström sid. 29, Nielsen Oldda. Personnavne sid. 100, Förstemann Altdeutsches Namenbuch$_2$ I, 432, 433.

Andra sammansättningsleden *Þorp*, se I.

Wassemåla. *\`vasaman.*

Utjord.

Vassemåla **1589** KA. 22; i Wassamåll **1602** KA. 19; Wassamålen **1696**.

Fsv. grundform är väl **Vassa-mala*, varur nuvarande dialektnamnform uppstått liksom vid ***Frännemåla*** ovan sid. 22.

Första sammansättningsleden torde vara jen. sg. av ett fsv. mansnamn **Vas(s)i*, motsvarande fda. *Wasi* Nielsen Oldda. Personnavne sid. 105, ock fht. *Vaso*, *Vasso* Förstemann Altdeutsch. Namenb.$_2$ I, 1547.

Andra sammansättningsleden *mala*, se I!

Wennebjörke. *'vanəbərk* eller *'vanəbərkə.*

1 mtl.

Wanebärke **1543** KA. 2; i Wenebercke **1545** KA. 11; i Venabergh **1545** KA. 18; i Wänebärcke **1550**; i Venbircke **1555** KA. 22; i Vänebirke **1556** KA. 21; Wennebyrk **1559** KA. 29; Vennebjörk **1559** KA. aoe; Wennebirk **1564**; Wennebrick **1577** RA. aoe IV; i Wennekiörkie **1602** KA. 19; i Wänebäck **1620**; i Wänebärk **1620**; Wänebyrkil **1630**; Wännebäck **1672**, **1678**; Vännebörk **1688**, **1690**.

Älsta nsv. namnform synes hava varit *Vän(n)e-berke.*

Första sammansättningsleden, **väne*, antar jag vara en biform till det ovan sid. 115 omnämnda **vine*, jfr Aschw. gr. § 115, anm. 3.

Andra sammansättningsleden *berke* är uppkommen ur äldre **birke* 'björkdunge', 'björkträ' (Kluge, Nom. Stammbildungslehre$_2$ § 65). De nuvarande namnformerna bero väl på anslutning till *björk bərk* ock *björke 'bərkə* = fsv. **birke.*

**Väne-birke* har alltså betytt 'björkdungen i betesmarken'.

Wiskarp. *'viskarp.*

$^1/_2$ mtl.

i Huiskaretorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Huiskarp **1589** KA. 22; i Hwiskarp **1615**, **1638**; i Huiskarp **1602** KA. 19; Huiskarp **1634**, **1670**, **1674**, **1690**.

Fsv. grundform är **Hwiskara-þorp*, varur nuvarande namnform liksom *Klåckarp* i Svinhult ← **Klokkaraþorp.*

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett manstillnamn *Hwiskare* 'en som viskar'.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Wärendorff. *'vanarp* eller *'vænarp.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

i Wærmundhatorpe **1447** V.; Wermundhathorp **1466** V.; Wærmundhatorp **1480** V.; i Værmondhatorp **1500** V.; Wärnetorp **1543** KA. 2, **1550**; i Wermdaorp **1545** KA. 11, 2 g.; i Vermetorp **1545** KA. 18; Wermetorp **1546** KA. 1; Wermundarp **1546** KA. 1; i Vermörp **1555** KA. 22; i Verndörp **1556** KA. 21; Vermendetorp **1558** KA. 29; Wärme-

dårp **1559** KA. aoe; Wermerarp **1564**; Wermedårp **1577** RA. aoe IV; Warumdarp **1602** KA. 19; Värmenarp **1633**; Wärnarp **1675, 1690**; Vännarp **1677**; i Wärendarp **1643** jb.; i Wärendarph **1651** jb.; Wärendorp **1703** jb.; Warendorff **1813** jb.

Fsv. grundform är *Värmunda-þorp*, varur *Värməndarp* eller *Värmənarp* vid midten av 1500-talet, varefter en tvåstavig namnform *Värnarp* förmodligen på samma sätt som *Bjälnäs* ock *Sjösbo* ovan sid. 59 ock 78 uppstått på 1600-talet. Den nuvarande jordeboksformen har tydligen uppstått jenom 'förfining' av en skrivaretradition, som utgått från någon trestavig form *Wärmenarp* el. dyl. Observera de 4 sista beläggen från kronans jordeböcker. Nuvarande dialektnamnforms *a*-vokal i första stavelsen har utvecklats ur *ä* framför *rn*, *ŋ* liksom i ydremålet *jạn* 'järn'.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Värmunder*, jfr Nielsen Oldda. Personnavne sid. 105, Munch Samlede Afhandl. IV, sid. 204, Förstemann Altd. Namenbuch$_2$ I, 1536.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Åby, stora. *`ạ̊by.*

N:o 1 1 mtl., n:o 2 ***Lilla Åby*** 1/2 mtl. avhyst.

in Aby **1329** SD. 2754; Åby **1543, 1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Store Åby **1545** KA. 11; i lille Abij **1545** KA. 18; i Åby **1545** KA. 18; i stora Åby **1555** KA. 22, **1602** KA. 19, **1635, 1661, 1690**; i litla Åby **1555** KA. 22; i sto. Åby, i lit. Åby **1589** KA. 22; l. Åby **1622, 1661.**

Fsv. grundform är *Å-by*. Första sammansättningsleden är fsv. *a* f. 'å'. Andra sammansättningsleden *by*, se I.

Bredvid gården rinner en liten å.

Nuvarande dialektnamnforms långa konsonant förklaras liksom i *Rönnäs* ovan sid. 38 ock i ***Svenningeby*** i N. Vi. Jfr Noreen Aschw. gr. § 297 ock Arkiv VI, 328 ff.

Änga. *`ạ̈ŋa.*

1 mtl.

i Ængia **1378** Rf. 42, **1589** KA. 22; in Ængia **1378** RL. 73; i Ängiom **1460** Rf. 120; i Ennghe **1545** KA. 11; i Enge **1545** KA. 18;

i Engestörp **1545** KA. 11; i Engha **1556** KA. 21; i Ængija **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Engia **1602** KA. 19, **1661**; Ängia **1666**; Änga **1680**.

Fsv. grundform är *Ängia*, varur *Änga* i enl. med Aschw. gr. § 313, jfr vid ***Lyckö*** ovan sid. 65. Namnet är troligen ursprungligen plural av fsv. *äng* f. 'äng', men är för senare tids språkkänsla en gårdnamnsavledning på *a*.

Ödesjöhult. *gjəhult.*

1 mtl.

i Ösjiöhult **1545** KA. 11; i Össiöhult **1545** KA. 11; i Össiöhulth **1545** KA. 18; i Ödösiöhult **1558** KA. 29, **1589** KA. 22; i Ödosiöhult **1559** KA. 29; i Öiasiöhullt **1598**; Ödesiööhultt **1602** KA. 19; Ösiöhult **1634**; i Ösiöhult **1684**; i Ödesjöshult **1628**; Ödesiöhult **1664**.

Fsv. grundform är **Öiasio-hult*, varur nuvarande dialektform regelmässigt framgår.

Första sammansättningsleden är fsv. sjönamnet **Öiasio(r)*. En sjö, som nu går under namnet *Ödesjön* på kartor ock i annan skrift, men vars ursprungliga namn tydligen varit det nyss nämnda, ligger delvis på gårdens ägor. Jfr ***Ödesjö*** ovan sid. 52, 53.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I.

Öfverstorp. *`øvəstərp.*

1/4 mtl.

Öffuestorp **1586** KA. 23, **1602** KA. 19; i Öffuestorp **1589** KA. 22; i Öfuestorp **1616, 1629**; Öffwestorp **1634**; Öfwerstorp **1661**; Öffuerstorp **1664**; Öfestorp **1690**.

Fsv. grundform är **Öves-þorp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Öve* ← **Övir*. Kjöllerström sid. 31, Sv. ldsm. VI, 7, sid. 34. Jfr med detta namn de nu i Norje brukliga mansnamnen *Ove* ock *Øve*. Till dess etymologi jfr L. 20 ***Aver,*** Nielsen Oldda. Personnavne sid. 9 ***Awær,*** Förstemann Altd. Namenbuch$_2$ I, 217 ff.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Sunds socken.

de par-is- - Sund **1337** SD. 3326; in Sundum **1357** Rf. 27; in Swnd **1366** Rf. 33; de Sund **1372** Rf. 36; ecclesie Swnd **1372** Rf. 36, **1392** Rf. 61; de Swnd **1372** Rf. 36; i Swnde **1379** Rf. 43, **1389** Rf. 56, **1391** Rf. 60 3/4, **1401** SD. 130, **1411** SD. 1437; Swndz skn **1381** Rf. 45, **1392** Rf. 61, **1397** Rf. 62, **1401** SD. 130, **1403** SD. 382, **1411** SD. 1437, SD. 1438 3 g., **1473** RA. c 8, **1482** RA. c 23, **1545** KA. 11, 2 g.; i Sunde **1383** Rf. 48, **1408** SD. 941, **1410** SD. 798, **1411** SD. 1436, **1411** SD. 1437, **1415** SD. 2143, **1425** RA., **1432** Rf. 100, **1434** Rf. 104, **1446** Rf. 111; Sundz skn **1384** Rf. 51, **1411** SD. 1437, **1415** SD. 2143, **1416** SD. 2278, **1421** Rf. 93, **1433** Rf. 102, **1446** Rf. 111, **1460** RA. c 4, (**1464** Rf. 122), **1564**, **1581**; ecclesiam Swnd **1392** Rf. 61, **1402** SD. 248, **1403** SD. 382, **1406** SD. 759, **1411** SD. 1437, SD. 1438; ecclesie (jen.) Swnd **1392** Rf. 61, **1406** Rf. 76, **1406** SD. 759; Sund **1398** Rf. 63, **1695**; ecclesie (jen.) Sund **1398** Rf. 63, **1421** Rf. 93; i Swnd **1402** SD. 248, **1493** Rf. 138, **1551**, **1555**, **1558**; i Sundtt (**1402** SD. 248); i Swndde **1403** SD. 382; i Sund **1410** SD. 1339, **1422** Rf. 95, **1555**, **1561**; ecclesiam Sund **1411** SD. 1436, **1415** SD. 2143, **1416** SD. 2278, **1421** Rf. 93; in Sund **1416** SD. 2278; Suns skn **1418** SD. 2434, **1432** Rf. 100; Sundz kyrkio **1422** Rf. 95, **1551**; Sundh skn **1433** Rf. 101, **1477** Rf. 130, **1574** Rf. 185, **1578**, **1581**, **1585**; i Sundom (**1441** Rf. 107), **1460** RA. c 4; Swnd skn **1443** Rf. 108; widh Swndh **1447** Rf. 113; in pro-e Swndha RL. (omkr. **1450**) fol. 167 v.; Sund skn **1454** Rf. 118, **1545**, **1552**, **1602**; i Svndh **1460** Rf. 120, **1550**; Swndh skn **1498** Rf. 140; i Swndh **1513** Rf. 145, **1552**, **1558** Rf. 177, **1599**; i Sundh **1515** Rf. 147, **1545**, **1568** Rf. 184, **1602** KA. 19; Sundt skn **1543**; i Sundt **1544** Rf. 148, Rf. 149, 2 g., Rf. 150; oppa Svndh tingh **1550** Rf. 159; Sunds skn **1551**; Sunde skn **1552**; till Swnd **1553**; Sundz ting **1561**; wid Sund **1568**, **1580**; på Sundh **1577**; å Sund **1589**; Sundz prästagårdh **1598**; wed Sunnd **1599**, **1600**; wed Sun **1603**; å det rätta tingställe Sund **1687**.

Fsv. grundform är *Sund.* Socknen har fått namnet efter gården med samma namn, se nedan sid. 142, som åter fått sitt namn av belägenheten nära sundet mellan de båda Sundsjöarne. På gården Sund ligger häradets urgamla tingsställe, avrättningsplats m. m.

Ett förhållande att lägga märke till är, att åtsjilliga belägg finnas, där namnet är böjt som plural, ehuruväl singularformerna äro vida övervägande, se härom I kap. II.

Aggebo. \`agəbo.

N:o 1 södergård 1/4 mtl., n:o 2 mellangård 1/8 mtl., n:o 3 norrgård 1 mtl.

i Agabodhom **1447** Rf. 113; i Agabo **1545** KA. 18; i Aggaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1617**, **1620**; i Aggabodha **1589** KA. 22; i Aggebodhe **1602** KA. 19; Aggebodha **1602** KA. 19; Aggeboda **1661**, **1688**; Aggebo **1639**, **1688**; Aggeboa **1665**.

Fsv. grundform är *Agga-boþa*, varav nuvarande form liksom *Baggebo* ovan sid. 8 ur fsv. *Baggaboþa*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Agge* L. 8.

Andra sammansättningsleden *boþa*, se I.

Axefallsboda. \`boa eller aksfals\`boa.

1 mtl.

i Axafalzbodhum **1411** SD. 1436, 3 g., SD. 1437, 3 g., SD. 1438, 3 g.; ad Axafalzbodha (**1411** SD. 1438) de Axafalzbodhum (**1411** SD. 1437); i Axxeualsbo **1545** KA. 11; i Axeualsboda **1545** KA. 18; i Axfalsboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Axualzboda **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Axemålsbodha **1602** KA. 19; i Axevaldzboda **1630**; i Boda **1688**; i Axefalzboda **1640**; Axefalzboda skatte gårdh **1640**.

Namnet är sammansatt ock sista sammansättningsleden är fsv. *boþa*, varom se I kap. I.

Förra sammansättningsleden är *Aksefals* ← **Aksä-fallts* eller **Aksio-fallts* — jen. sg. av ett ortnamn **Aksio-fall*, som är sammansatt av sjönamnet fsv. **Aksjo(r)*, varom se ovan sid. 84 f. ock fsv. *fall*, varom se I kap. I.

På gårdens ägor ligger en sjö, som på kartorna kallas *Axsjön*. **Aksio-falls-boþa* skulle ha betytt »(Fä)bodarna på (svedje)fällan vid Aksjön». Skrivningarna *Axa-* 1411 torde ha motsvarat ett uttal *Axe-* ock bero på skrivaretymologisering.

Bestorp. 'bestərp.

1 mtl.

Biscopxtorp RL. (omkr. 1450?) fol. 167 v.; i Beskopxtörp **1545** KA. 11; i Biscopztörp **1555** KA. 22; i Biscopstorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Bisssetårp **1561** Rf. 180; i Bestorp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Bistorp **1614**, **1626**.

Fsv. grundform är **Biskops-þorp*, varur nuvarande namnform uppstått över **Bisps-torp*. Angående övergången ĭ → ĕ jfr ***Blekstorp*** ovan sid 87, ***Beseryd*** sid. 9 samt del III.

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdnamn är jen. sg. av fsv. *biskoper* m. biskop, som antingen varit brukat som tillnamn på någon person eller ock kommit in i gårdnamnet, emedan Bestorp under senare medeltiden ägdes till Linköpings biskopsstol.

Namnets uttal med accent 1 liksom *Björnstorp*, *Olstorp*, *Dagstorp*, *Blekstorp*, *Svensbo*, *Joelstorp* m. fl. jentemot alla på *-arp*, t. ex. *'Ålarp*, alla på *-abo*, *-ebo*, t. ex. *'Brokabo*, *'Baggebo* samt *'Kjettestorp* (*ṣastərp*), *'Gransbo*, *'Granshult* o. s. v., förklaras med den av Kock framställda regeln 'en tvåstavig juxtaposition får (kan få eller har haft) accent 1, när första sammansättningsleden ss. enkel hade eller har accent 1'. Se Kock Accentuierung sid. 146 ff. ock cit. litt. Accent 1 i Bestorp förutsätter alltså, att fsv. *biskop* haft enstavighetsaccent, vilket också antas av Kock anf. arb. sid. 37 (åtm. för kortformen *bisp*).

Boeslätt. 'boaslat.

1 mtl.

i Bodesleth **1460** RA. c 4; i Bodhaslæt **1477** Rf. 130; Bodhaslæth **1500** V.; i Bodaslet **1545** KA. 11; i Bosleth **1545** KA. 18; Bogaslet **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Bodaslett **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Boasläť **1661**; Boaslätt **1688**; Bodasläť **1689**.

Fsv. grundform är *Boþa-slät*.

Första sammansättningsleden är *boþa*, varom se I, kap. I.

Andra sammansättningsleden är fsv. *slät* f. slätt.

Skrivningarna med *e* i andra stavelsen torde vara skrivaretymologiserande, jfr ovan ***Axefallsboda*** sid. 123. Angående *þ*:s bortfall jfr ovan ***Boeryd*** sid. 88 ock ***Ruda*** ovan sid. 37.

Namnet »(Fä)bod-slätten» torde ha varit ett »lokalitets-namn», ej ett gårdsnamn vid tiden för namnets uppkomst. Om det tidigt varit gårdsnamn, skulle jag ha väntat mig en form på *-a*, jfr del I kap. III. I Vadstena klosters jordebok 1500 (= V.) upptages *Bodhaslæth* endast såsom »tiilgongh» d. v. s. slåtter ock betesmark, ej såsom bebyggd gård.

Broby. *`brǫby* eller lika vanl. *´brǫby.*

N:o 1 norrgård 1 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl., n:o 3 mellangård 1 mtl.

Broby **1384** Rf. 51; i Brobij **1545** KA. 11, 3 g., KA. 18, 2 g., **1555** KA. 22, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Brobys ägor **1618.**

Namnets nuvarande fakultativa uttal med accent 1 visar, att fsv. grundform varit **Broa-by*, jfr **Rönnäs** ovan sid. 38 ock **Brovik** sid. 11 ock där citerad litteratur. Det långa *b* förklaras liksom i *Åby* ovan sid. 120. Jfr nedan under **Svenningeby** i N. Vi.

Det fakultativa uttalet med accent 2 är uppkommet i enl. med den allmänna tendens till utbyte av acc. 1 mot acc. 2, som tyckes förefinnas i östsv. dial.; jfr ovan sid. 103 anm. ock där cit. litt.

Gården har fått sitt namn på grund av sin belägenhet nära en bro över Bulsjöån.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *bro* f. bro.

Andra sammansättningsleden *by* se I kap. I.

Bräng, Stora. *braŋ* eller *storabraŋ.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 3 norrgård 1 mtl.

Bräng, Lilla. *´lilabraŋ* eller *lilabraŋ.*

N:o 2 1/2 mtl.

Wræng (**1381** Rf. 45); Brängh **1418** SD. 2448; i Brøng **1446** Rf. 112, **1460** Rf. 120, **1545**; i Vrengh **1545** KA. 18, 2 g.; i Brenck **1545** KA. 11, 2 g.; i lijlle Brøngh **1552** Rf. 168; i Brengh **1555** KA. 22,

1661; i Breng **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Lilla Brengh **1589** KA. 22; i Stora Brengh **1589** KA. 22; i Brängh **1593** Rf. 207; til lilla Brängh **1594**; i Bräng **1602** KA. 19, **1625**.

Fsv. grundform är *Bräng*.

Jag sammanställer ordet med stammen i fsv. *bräkka* 'backe', nsv. *brink*, möjl. *bringa* 'bröst' (se Tamm Et. Sv. Ordb.) o. s. v. Vokalen i *Bräng* skulle vara samma avjudsstadium som i ä. da. *brank* 'brant' (cit. efter Tamm Et. Sv. Ordb. ***Brink***). Med Falk-Torp Et. Ordb. ***Brink*** kan antas sammanhang med stammen i no. *brække* 'bryta', sv. *bräcka*, lån fr. lt.

I föreliggande gårdnamn antar jag betydelsen ha varit 'åbacke', 'åbrink', jfr fsv. *þangbrækka*. Gårdarne *Bräng* ligga invid en liten å, Kållån.

Hellquist, Sjönamn, sid. 70 ***Bringen*** ock sid. 74 ***Brängen*** sammanställer dessa båda sjönamn med ovanberörda ord.

Förmodligen bör även hitföras no. *Bringebær*, sv. dial. *bringbär* 'hallon'. Falk-Torp Et. Ordb. ***Bringe*** II »elgokse», hänför *Bringebær* på grund av paralellen *Hindbær*, ty. *Himbeeren* till *Bringe* 'elgokse', men det synes mig vara sannolikare på grund av hallonens växtställen att anta betydelsen 'backbär', jfr *hallon* = 'stenbär'.

Bulsjö eller **Bulåsa.** *`bȩ̊ʃə* eller *`bu̥lʃə* eller *`bu̥ʃə*. [3 1]

N:o 1 1 mtl., n:o 2 1 mtl.

i Bulusom **1397** Rf. 62, **1446** Rf. 111, Rf. 112; scriptum in Bulusom **1397** Rf. 62; Bulösa **1418** SD. 2448; datom Bolse **1424** Rf. 96; Bulusa quern **1433** Rf. 101; i Boluse **1447** Rf. 113; meth Bvlosvm **1460** Rf. 120; Bvlåāssa arvom **1460** Rf. 120; i Bullesa (**1464** Rf. 122); i Böllessund **1545** KA. 11; i Bölessund **1545** KA. 11; Bollesund **1545** KA. 11; i Bolösa **1545** KA. 18, 2 g.; i Bollösa **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Bulusa **1581** Rf. 192, 2 g.; (ack.) två gårda Bulusa **1581** Rf. 192; i Bulesa **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Bolåssa **1599** Rf. 215; i Bolössa **1602** KA. 19; i Bölåssa **1602** KA. 19; i Bolåsa **1610, 1615**; Bulåsa **1611, 1614, 1621, 1639**; Bulåsa södergård **1622, 1625**; Boresjöö **1630**; Boolsiö **1636, 1641**; i Bålösa **1639**; Bulsiö **1660, 1661**, 10 g.

Prof. Noreen har föreslagit att förklara namnets många olika skriftformer ur en grundform **Bŭl-öse* av *os*, jfr *Ārōs* → *-us* ock *Lödh-öse* jämte *Lödh-ōs*.

Med huvudsaklig anslutning till denna tolkning antar jag med stöd av beläggen *Bolse* 1424 ock *Boluse* 1447, att nuvarande dialektnamnform är slutresultatet av en utveckling **Bŏl-ōse* → *Bōlŭsse* → *Bōləsə* → *'bɘʃə* (den tvåstaviga formen förklaras som *Sjösbo* ovan sid. 78). En namnform på *-øse* har näppeligen funnits, utan beläggen med *ö* i andra sammansättningsledens stamstavelse torde syfta på ett uttal med reducerad vokal, jfr ovan *Lyckö* sid. 65 för *Lyckə*.

Plurala namnformer på *-um* ock *-a* tyckas vara gamla. Möjligen är ändelsen *-e* en reducering av nämnda ändelser — tänkbar, emedan sista stavelsen i namnet säkerligen alltid varit obetonad. Troligare är väl, att två olika bildningar föreligga — den ena ursprungligen ett lokalnamn **Bolose* 'det stora oset', den andra en gårdnamnsavledning **Bolosa*, **Bolosom* 'byn vid det stora oset'. Skriftformerna på *-sund* ock *-åsa* äro skrivaretymologiseringar utgående från former på *-um* ock *-a*. Skrivningen *Bulsjö* representerar uttalet *'bɘʃə*. Det andra ock tredje av ovan anförda uttal beror på inverkan från skriften.

Första sammansättningsleden i **Bol-ose* antar jag vara fsv. *bōl*, 'stor', jfr ovan ***Bålnäs*** sid. 60.

Andra sammansättningsleden är en avledning av fsv. *ōs* n. 'åmynning' med betydelsen 'strömdrag i för övrigt lugnflytande vatten'. Jfr i avseende på betydelsen no. dial. (Aasen) *os* m. »En Aabning i Isen paa et Vand» samt vb. *osa* också: »tære og svække Isen ved Strömning» etc.; Rietz *os* m. — — — »3) strömdrag i en sjö, där vattnet under vintern sällan tillfryser». I ydremålet ock i Östergötland ock Småland är ordet *ǫs* nu neutrum, så vitt jag känner, ock betyder ss. appell. »ställe, där isen i regel är svag eller borta», »öppning i isen».

Gården ifråga ligger vid ett litet vattenfall eller snarare en stark stryka med grund ock strid ström i Bulsjöån. Bärig is bildas aldrig över ån på detta ställe.

Ed. *ed.*

1 mtl.

i Edh **1400** Rf. 64, **1411** SD. 1436, SD. 1438, (**1443** Rf. 109), (**1464** Rf. 122), **1474** Rf. 128, **1545** KA. 11, KA. 18; i Edhe **1401** SD. 101, **1433** Rf. 102, 2 g.; Eedt **1544** Rf. 149, Rf. 150; till Eed

1561 Rf. 180; till Eedt **1577**; på Edh **1589** KA. 22; på Eed **1613**; Edz ägor **1618**; Edh **1661**.

Fsv. grundform är *Eþ*, varom se I, kap. I. Förbi gården jick fordom en vinterväg från Österby över ett vad på Oppredaån förbi Ed över sjöarne Lägern till Askeryd ock Eksjö (se Rääf, Beskr. öfver Ydre V sid. 24). Anledningen till att *d* i slutjud står kvar är väl den, att Ed, som alltid varit bebott av härskapsfolk, fått ett av skriften påverkat uttal av sina ägare. Jfr ***Hofvetorp*** i Torpa. Jfr ydremål *lị* 'lid', *bạ* 'bad', *stạ* 'stad', *vẹ* 'ved', *ʀẹ* 'red' etc.

Edsarp. *`aʃarp*.

1 mtl.

Æsiotorp **1433** Rf. 101; i Essietörp **1545** KA. 11; i Ösarp **1545** KA. 18; Esorp **1551** Rf. 161; i Åsijatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Esiarp **1589** KA. 22, **1597**, **1602** KA. 19; Åszarp **1602** KA. 19; Åssiarp **1660**; Edsiarp **1661**; Essiarp **1665**.

De älsta beläggen visa befintligheten av en fsv. form *Äsioþorp*. Senare sammansättningsleden är *þorp*, varom se I.

Första sammansättningsleden skulle kunna vara jen. sg. av ett fsv. *äsia* f. 'smidesässja'. En annan möjlighet synes förefinnas, att *äsio-* ← urn. **aiþ-sioa*, jen. sg. av ett namn på nuvarande Edsviken, Edsfjärden av sjön Lägen, invid vilken *Edsarp* är beläget. I varje fall är den nuvarande namnformen på *-arp* uppkommen jenom analogi från de många gårdnamnen på *-arp*, i st. f. en väntad form på *-orp*, som finnes belagd på 1500-talet.

Forssma.

Utjord med obekant läge. Hör till Axfallsboda.
Namnet är sammansatt av *fors* ock *mad*.

Forsnäs. *`fẹsnæ̣s* eller *`fẹsnæs*.

2 mtl.

in Forsnæs **1392** Rf. 61; widh Forsnæs **1408** SD. 382; i Forsnæsi **1411** SD. 1436, SD. 1437, SD. 1438; i Fodhersnæs **1460** RA. c 4;

Forsnæs ström **1460** RA. c 4; i Forsnes **1473** RA. c 8, **1490** RA. c 24; i Forsnæs **1477** Rf. 130; i Fforsenæs **1482** RA. c 23; vedh Fforssenæs **1482** RA. c 23; i Forssnæs **1488** RA. c 24; i Forsness **1489** RA. c 24; (nom.) Fforsnes **1498** Rf. 140; (nom.) Forsness **1500** Rf. 141; Forsnes quarnn **1543** Rf. 145; i Förssnes **1545** KA. 11; i Forsnäs **1550** Rf. 155; i Forsnäs ström **1552** Rf. 167; på Fforssnäss **1555** Rf. 173; till Fforssness **1556** Rf. 175; i Forssnäss **1556** Rf. 175; Fårsznes quern **1559**; Fårssnes qwern **1561** Rf. 180; till Forsnäs **1562** Rf. 181, **1577** RAaoe IV, **1590** Rf. 204, **1594**, 4 g.; Forssanäs ström **1565** Rf. 182; aff Forsanäs **1565** Rf. 182; i Försnes **1568** Rf. 183; i Fornesnes **1568** Rf. 183; till Forsnes **1575** Rf. 187; på Forznes **1589** KA. 22; Forssnäs ström **1593** Rf. 208; Fårsnes **1593** Rf. 206; i Forssnäs **1594, 1595**; till Forssnäs **1595** Rf. 200, **1601** Rf. 222; till Fförsnes **1600** Rf. 218; till Fårsnäs **1601** Rf. 221; till Forssnnäs **1601** Rf. 222.

Fsv. grundform är *Fors-näs.* Första sammansättningsleden är fsv. *fors* m. 'ström, fors' ock andra sammansättningsleden är fsv. *näs* n. 'näs, udde'.

Gnottnehult tillförene **Glåttnehult.** *ˋgnɵt̠əlt* eller *gnɵtn̥ult.*

n:o 1, 1/4 mtl.

Glottnehult kallas *ˋrɵɟə, ˋgnɵt̠əlt* eller *gnɵt̠n̥ult.*

n:o 2 en utjord.

i Glutnahulte **1397** Rf. 62; Glotnhult **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1635, 1665**; i Glötnahult **1589** KA. 22; i Glotthult **1602** KA. 19; aff lilla Glotnehulth **1602** KA. 19; Glotnahult **1617, 1623**; Glotnehult **1618**; i Grothult **1632**; i Gluthult **1633**; i Glåtnahult **1638**; i Glutnahult **1640**; Gnotnehult **1661, 1663**; Glotenhult **1665**; Gnåttnehult **1688, 1689**.

Namnets senare sammansättningsled är *hult*, varom se I kap. I.

Första sammansättningsleden antar jag vara ett sjönamn **Glotten*, som jag för till roten i *glans*, *glana*, *glo* se Tamm Et. Sv. Ordb. dessa ord ock Falk-Torp Et. Ordb. *Glytte, Glo.* Jag ser en nära släkting till sjönamnet **Glotten* i no. dial. *Glott* f. »et klart Punkt imellem Skyerne»; *Glott* n. o. m. »en liten Aabning, et Mellemrum», sv. ock no. dial. *glutta*, *glytta*. En

avlägsnare frände föreligger möjligen i sv. dial. *glo* 'gräsig, mindre vik av havet' (Tjust, Stranda ock Tunaläns hder av Kalmar län), Rietz sid. 200 *Glo* f. »mindre hafsbukt med grundt vatten och äfjebotten, bevuxen af säf och andra sämre grässlag; deraf *sjöglo* f. en sådan hafsbukt; *gloslåtter* m. slåtter på en sådan grund vik».

Jag antar sjönamnets betydelse ha varit »öppning, klar yta» (i skogen, bland bärjen, bland öarne) »den framtittande». Jfr sjönamn som *Glan* 'blank, glatt yta' Hellquist Sjönamn s. 176, *Glien* s. 176, *Glimmingen* s. 177 ock flodnamn på *Glis-*, *Glesn-*, *Glit-*, *Glitra* O. Rygh, No. Elvenavne s. 74.

Hellquist Sjönamn sid. 181 anför ett sjönamn *Glytten*, som han med tvekan för till no. *glynt*, sv. *glunt* 'pojke'. Jag antar *Glytten* komma av **glutt*, sidoform till *glott* ock vara likbetydande med **Glotten*. Hellquist för sid. 178, 179 sjönamnen *Glottern* ock *Glottran* till sv. dial. *glotter* 'rägn ock snö tillhopa'. Emellertid synes mig med den hellquistska etymologin betydelsen bli minst sagt långsökt ock svårförklarlig.

Jag hänför både *´Glottern* ock *`Glottran* till ovan omtalta ord **glott*. *Glottern* ← fsv. **Glott-r*, *Glottran* ← fsv. *Glottre* m. *an*-stam.

Anm. Nuv. namnform *Glottran* är sörmlänsk. Jag antar, att den ock sjönamnen *Getran*, *Uttran* (se ovan sid. 84 not 2 ock anm.) m. fl. i Södermanland böra förklaras såsom dialektformer av samma art som formerna *blomma*, *hetta*, *värma* (hos Bellman) o. s. v. vid sidan av äldre fsv. ock nutida östjötadialektformer på *-e*. Noreen Aschw. gr. § 416 anm. 3 ock § 416,1, b samt Grundriss$_2$ § 261,1 ingår ej på förklaring av motsatsen rspr. *blomma*, *hetta* mot *droppe*, *värme*, men tyckes anse den bero på, att två tendenser korsat varann på samma tid ock samma område, den ena att låta nominativändelsen på *-e* taga överhand ock den andra att låta oblika kasus på *-a* tränga in i nominativ. Så har jag även hört prof. Noreen framställa på akad. föreläsningar.

Jag anser, att nomin. segrat i jötamål ock oblika kasus i stockholmska dial. Jfr ovan sid. 7. Våra nsv. växelformer *timme* ~ *timma*, *värme* ~ *värma*, *droppe* ~ *droppa* ha uppstått de förre i jötamål ock de senare i stockholmska dial., ock nunämnda dialektgrupper ha i detta fall som i många andra relativt konsekvent jenomfört var sin utveckling, vars resultat än i dag i dial. väsentligen bestå.

I Hellquists sjönamn på de första 100 sid.: *Aglan* Sdml., *Alsnan* Uppl., *Björkan* Uppl., *Bornan* Uppl., *Bräxnan* Sdml., vidare *Getran*, *Uttran*, *Ådran* Sdml. äro troligen alla urspr. mask. *an*-stammar. I

jötalandskap finnes inget ex. på dyl. namn, som nu sluta på *-an*, men många namn på *-en* med accent 2: *Agen* Vrml., *Afven* Klm., *Anen* Klm., *Sommen* Ö̊jl. o. s. v.

Hellquist sjönamn sid. 169 på ***Getran*** antar, »att formen ***Getran*** beror — om den någonsin använts i det talade språket — på anslutning till namnet å den i närheten belägna sjön ***Uttran***.» Såsom framgår av ovanstående, är formen troligen äkta sörmlänsk. Hellquist har i »Studier i 1600-talets svenska» ävenledes förbisett ovan antydda synpunkt, se t. ex. sid. 121 not 1 ock 2, sid. 127 flerestädes.

Gården *Gnottnehult* ligger vid en sjö, som nu kallas Gnottnehultssjön, men som jag antar fordom ha burit det ovan behandlade namnet, *Glotten*.

Den ursprungliga gårdnamnsformen med börjande *Gl-* har enligt beläggen ovan under 1600-talets senare del småningom ersatts av den nuvarande med *Gn-* börjande namnformen. Anledningen till utbytandet av *l* mot *n* är väl dissimilation i formen *Glott(h)ult*, ← *Glottn̥(h)ult* ← *Glottna(h)ult*.

Graby. *\`grḁby*.

2 mtl.

i Grafby **1392** Rf. 61, (**1433** Rf. 103); innan Grabby (**1394** Rf. 61½, 2 g.); i Graffby **1397** Rf. 62, 2 g., (**1482** Rf. 134); i Graby **1446** Rf. 112, **1512** Rf. 143, **1515** Rf. 147, 2 g., **1552** Rf. 168, **1555** Rf. 173, **1565** Rf. 182, 2 g., **1594**, **1598**; aff Graby **1506** Rf. 142, **1512** Rf. 143; på Grabby **1549** Rf. 154; till Grabij **1551** Rf. 164, **1553** Rf. 169, **1555** Rf. 173, 2 g., **1590** Rf. 204, 2 g., **1594**, **1596** Rf. 211, 2 g., **1599** Rf. 217, 2 g., **1602**, **1614**, **1622**; oppa, pa, på Graby **1551** Rf. 162, **1551** Rf. 163, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22; emellom Grabij **1552** Rf. 168; Gråby thorp **1552** Rf. 168 (nu Grabytorp); vijd Graby **1552** Rf. 167; Graby ägor **1552** Rf. 168, **1555** Rf. 173; datum Graby **1553** Rf. 169, **1600** Rf. 218; Graby **1555** Rf. 173, **1666**; till Grabby **1568** Rf. 183, 3 g., **1595** Rf. 210; till Graffby **1577**, **1587**; på Grafbij **1593** Rf. 206, 2 g.; ifrån Gråbij **1593** Rf. 208, 2 g.; till Graby **1598** Rf. 212; till Grafby **1610**, **1614**, **1615**, **1627**.

Namnets fsv. grundform är av beläggen att döma *Graf-by*, varur en nutida dialektform **graby* skulle varit det judenliga utvecklingsresultatet (Aschw. gr. § 284,1). Emellertid har assosiation av första sammansättningsleden länge bevarat formen *Grāfby*, många gånger belagd. Ur *Grāfby* uppstår *\`graby* liksom ovan **graby* ur *Grăf-by*. Skrivningarna *Gråby thorp* 1552

samt *Gråby* 1593, 2 g. kunna näppeligen motsvara ett uttal med *å*. I samma urkund som *Gråbythorp* 1552 finnes *Graby* 4 gånger. Urkunden 1593 Rf. 208, som har *Gråby* 2 g., synes vara skriven av Gustaf Olofsson Stiernbielke. Samme man har troligen skrivit urkunden 1600 Rf. 218, vari *Graby* finnes en gång. Av Gustaf Olofssons bror Måns Olofsson finnes en egenhändigt skriven urkund av år 1594, tryckt hos Rääf Beskr. öfver Ydre III sid. 392—415, i vilken skrivningen *Graby* förekommer 9 ggr.

Första sammansättningsleden i fsv. *Graf-by* är väl fsv. *graf* f. grav, grop.

Andra sammansättningsleden *by*, se del I kap. I.

Anledningen till namnet torde möjligen vara att söka i gårdens belägenhet i en dalsänka. Möjligen hava de på ägorna befintliga forngravarna, om vilka se Rääf Beskr. öfver Ydre V sid. 88, 89, varit namnjivande.

Gällerstena. *`ja̠ləste̠na.*

1 mtl.

i Geldhersthenom **1446** Rf. 111; (ack.) Geldherstena **1446** Rf. 112; i Ghälle sthen **1460** Rf. 120; i Gällesten **1460** Rf. 120; i Gellesten **1474** Rf. 128; i Giellestena **1545** KA. 11; i Gellestena **1552** Rf. 168; i Gellerstenum **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; i Gellerstena **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22; i Gellerstenn **1602** KA. 19; i Gällersten **1612**; i Gällersteen **1642**.

Fsv. grundform antar jag vara **Gäldre-sten* eller med gårdnamnsavledning på *a* **Gäldre-stena*, varur nuvarande dialektnamnform uppstått judenligt efter metates *re* → *er* i enl. med Aschw. gr. § 339.

Första sammansättningsleden är en *ia*-avledning till fsv. adj. *galder* gåll, ofruktsam. I da. *Galder*, *Galderhamp* ock verbet sv. *gallra* förekommer samma till stammen hörande *r* som i föreliggande gårdnamns första sammansättningsled.

Andra sammansättningsleden är fsv. *sten* m. sten, klippa. Betydelsen skulle ha varit 'Gården på (el. vid) de(n) ofruktbara klipp(-an)orna', vilket nog kan passa in på gårdens läge.

En möjlighet är väl att anta första sammansättningsleden vara en *ia*-avledning på fsv. *galder* trollsång, trolldom. Namnet

skulle då betyda 'trolldomsstenen' resp. 'gården vid trolldomsstenen'.

Hakeryd (med Sånstad). `hakry.

1 mtl.

i Hakrydh **1400** Rf. 64; i Hakarydh **1447** Rf. 113; i Hakerijd **1545** KA. 11; i Hakariidh **1545** KA. 18; i Hackaridtth **1555** KA. 22; i Hackarijdh **1556** KA. 21; i Hakaröd **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Håckarijdh **1593** Rf. 208; i Hakery **1602** KA. 19, **1624**, **1660**; Hakerydz (jen.) **1618**, **1624**; Hakerydh **1661**.

Fsv. grundform är *Haka-ryþ*, varur nuvarande dialektnamnform uppstått liksom *Bjälnäs* ock *Sjösbo* ovan. Skrivningarna med *e* i andra stavelsen kunna tänkas representera ett mellanstadium mellan *a* ock bortfall. Skrivningen *Håckarydh* 1593 Rf. 208 härrör från samma urkund, som har *Gråby* (se ovan sid. 132) ock förklaras på samma sätt: *å* betecknar *a*.

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdnamn är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Haki* L. 90.

Andra sammansättningsleden *ryþ*, se del I kap. I.

Hammerum. `hamrum.

1 mtl.

i Hammerom **1545** KA. 11; i Hambrom **1545** KA. 18; Hammarum **1558** KA. 29; i Hammarum **1559** KA. 29, **1589** KA. 22, **1638**; Hammrum **1602** KA. 19; i Hambrum **1633**, **1686**; i Humbrum **1638**; Hamrum **1661**; Hammerum **1691**.

Namnet är dativ plural av fsv. *hamar* 'klippa', jfr *Hamra* ovan sid. 75.

Hestrahult. hestrahult.

N:o 1 skattegård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1/2 mtl., n:o 3 södergård 1/4 mtl., n:o 4 mellangård 1 mtl.

in Heestrahulte **1392** Rf. 61; i Heesthrahulth **1447** Rf. 113; i Hestnäs (**1464** Rf. 122); i Hystraholte **1480** V., **1500** V.; i Hestreholt **1545** KA. 11, 2 g.; i Hestrehult **1545** KA. 11, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1577** RAaoe IV; i Österhulth **1545** KA. 18, 2 g.; i Hestrahult **1589** KA. 22,

1622, **1633**, **1638**; i Hesterhult **1598** Rf. 208; i Hestrahultt **1602** KA. 19; Histrahult **1661** + fl.

Fsv. grundform är *Hestra-hult*.

Första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. **hester*. varom se I kap. I.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I kap. I.

Byn ligger nära en lång kärrsträckning, som hos Rääf Beskr. öfver Ydre V sid. 65 kallas *Hestrarne* ock i dial. *ˋhestraşaka*.

Hjelmseryd eller **Sund**. *ˋprastəgan*, stundom *ˋjamşky*.

1 mtl.

i Hyelmssrydh **1447** Rf. 113; Hielmsry **1641**.

Fsv. grundform är *Hiälms-ryþ*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Hiälmber* L. 103, O. Rygh Personnavne sid. 132.

Andra sammansättningsleden *ryþ*, se del I kap. I.

Hårsefall. *ˋhøsafal* eller *høsafal*.

1/4 mtl.

i Horssafaal **1480** V., **1500** V.; aff Horseffall **1555** KA. 22; Horssaffall **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; nyb. Hårszefald **1559** KAaoe; Hårsefall **1564**; Hårszefall **1577** RAaoe IV; i Horssafall **1589** KA. 22; i Hörsafall **1602** KA. 19.

Fsv. grundform är *Horsa-fall*.

Första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. *hors* m. häst.

Andra sammansättningsleden *fall*, se I kap. I.

Humleåsen. *ˋhamlåsən*.

utjord.

i Humblåsen **1552** Rf. 168; aff Humbås **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; aff Humleåssa **1602** KA. 19.

Fsv. grundform är väl **Humbla-åsen*.

Första sammansättningsleden är jen. av fsv. *humble* m. humle.

Andra sammansättningsleden är fsv. *as* m. ås med bestämd artikel, vilket utvisar, att namnet är jämförelsevis ungt.

Jfr ovan sid. 108 ock nedan under ***Sjövik*** i N. Vi samt del I kap. V.

Höglycke.

utjord, införlivad med Lilla Bräng.

aff Högelöcke **1555** KA. 22; aff Högelöchke **1556** KA. 21.

Namnet är lika med *Höglycke* i Torpa socken, se detta.

Ingeboda.

utjord, namnet obrukligt.

i Ingaby **1545** KA. 11; i Jngeboda **1552** Rf. 168; aff Ingeboda **1555** KA. 22; aff Ingebodhe **1602** KA. 19; i Ingeboo **1603**; Ingaboda **1623**.

Fsv. grundform är väl **Inga-boþa*, varur **Ingebo* borde väntas liksom *Baggebo*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Inge* L. 126.

Andra sammansättningsleden fsv. *boþa*, se I.

Kalfvefall. *karfal̠*.

1/4 mtl.

Kalffwaffall **1558** KA. 29; Kalffwafal **1559** KA. 29; i Kalffuafall **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Kalffuefall **1602** KA. 19; i Kalfuefall **1625**; Kalefall **1660**, **1661**; Kahlfall **1686**; Kalffall **1691**.

Fsv. grundform är *Kalva-fall*, varav en tvåstavig form uppstått i sammansättningar av samma slag som nuvarande dialekt *kar`fal̠abon̠ən*, *kar`fal̠amo̠sa* (= kalfvefallsmossarne) o. dyl. Ur den sålunda uppkomna formen *kalfal̠* har nuvarande dialektnamnform *karfal̠* framgått. För övergången icke huvudtonigt *ă* → *a* jfr *arp* → *arp* i gårdnamn, *`valmar* rspr. vadmal. För övergången *l* i svagtonig stavelse till *r* jfr mht. *marmel* → fsv. *marmer* ock nedan ***Fruhammar*** ock ***Kärremåla*** i N. Vi.

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdnamn är jen. pl. av fsv. *kalver* m. kalv.

Andra sammansättningsleden *fall*, se I kap. I.

Med betydelsen »fällan, där kalvarne gå» jfr *Hårsafall* ovan sid. 134.

Kommarp. *ˋk$\overset{3}{a}$m$\overset{2}{a}$rp.*

1 mtl.

i Kååmbathorp **1460** Rf. 120; i Kammathorp **1460** Rf. 120; i Kååmåthor **1460** Rf. 120; i Kombatorp (**1464** Rf. 122); i Komparp **1545** KA. 18; i Kambaorp **1545** KA. 11; i Kåmbatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Kombarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; Komarp **1661**; Kommarp **1665**; i Kåmmarp **1686**.

Fsv. grundform är **Kāma-þorp*, som redan i fsv. tid blir *Kåmma-þorp* → *ˋkamarp* regelmässigt.

Förlängningen av det intervokaliska *m* efter *ā* (jfr ovan sid. 67 *rāme* → *råmme*) strider sjenbart mot Aschw. gr. § 300, där *m* efter *ā* undantages från den i allmänhet sjedda förlängningen av intervokaliskt *m*. Jag förklarar förlängningen i fråga liksom nedan i ***Svenningeby*** i N. Vi.

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdsnamn är fsv. sjönamnet **Kāme*, motsvarande nsv. *ˋKåmmen*, vilket namn bäres av en liten sjö, nära vilken gården ifråga ligger. Detta sjönamn torde sammanhöra med adj. sv. dial. *kåm* »icke glänsande, dunkel, blek» Rietz 379, a; no. dial. *kaam* »dunkel, mørkladen, hvis Farve er mat eller falmet» Aasen; ty. *Kahm* m. »Schimmel auf gegohrener Flüssigkeit» isl. *kám* »dünner Überzug von Staub, Schmutz» Kluge Et. Wb.$_6$ Sjönamnet hör alltså till den grupp sjönamn som syfta på vattnets färj eller utseende. Jfr *Skiren*, *Skären*, *Glan*, *Glien* o. dyl.

Skrivningarna med *mb* bero möjligen på skrivarassosiation med subst. *kamber* 'kamm', men troligare riksspråkiserande skrivsätt då *mb* → *mm* i dial.

Andra sammansättningsleden fsv. *þorp*, se I kap. I.

Linderyd. *ˋl$\overset{3}{i}$n$\overset{0}{ə}$r$\overset{3}{y}$* eller *ˋl$\overset{3}{i}$nr$\overset{2}{y}$.*

1 mtl.

i Lindarijdh (**1464** Rf. 122), **1589** KA. 22; i Linneryd **1545** KA. 11; i Lindariidh **1545** KA. 18; Lindarödh **1558** KA. 29; i Lindaröd **1559** KA. 29; Lijnderijtt **1602** KA. 19; Lindery **1660**; Linderydh **1661**.

Fsv. grundform antar jag vara **Lindo-ryþ*, varur nuvarande trestaviga dialektnamnform uppstått redan i fsv. tid. Jfr ovan sid. 31 ock sid. 35 anm. Nuvarande tvåstaviga dialektnamnform förklaras liksom *Bjälnäs* sid. 59 ock *Sjösbo* sid. 78.

Första sammansättningsleden är fsv. *linda* f. 'gräslinda', 'trädlös äng'.

Andra sammansättningsleden *ryþ*, se I, kap. I.

Lund. *lun̥*.

1 mtl.

i Lundh **1545** KA. 18, 2 g.; i Lundby **1545** KA. 11; i Lwnden **1558** KA. 29; i Lundhen **1589** KA. 22; Lundenn **1602** KA. 19; i Lund **1623**; Lunden **1660**, **1665** + fl.

Fsv. grundform är *Lund* eller *Lunden*. Båda formerna je nuvarande dialektnamnform, jfr ovan sid. 68 för den fsv. formen *Lunden*.

Namnet är fsv. *lunder* m. lund, dunge av lövträd.

Löfåsa. *`løvasa*.

1/4 mtl.

i Løfaas **1415** SD. 2143; i Løfaasom **1421** Rf. 93; vijd Löffua åsa **1552** Rf. 168; Löffåsa högd **1552** Rf. 168; i Löffååsa **1558** Rf. 177; i Löffåse **1577** Rf. 188, **1578** Rf. 190; i Löffås **1581** Rf. 192; i Löffåsa **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Löffåssa **1602** KA. 19: Löfåsa **1618**; i Löfåsa **1614**, **1629**, **1700**.

Fsv. grundform är väl *Löf-asa*. Namnet är en gårdnamnsavledning på *-a* till en ursprunglig lokalbeteckning *Löf-as*, som är belagd 1415 såsom benämning på gården. Första sammansättningsleden är fsv. *löf* n. löv, andra sammansättningsleden fsv. *as* m. ås. Jfr del I, kap. III.

Oppeby. *`opəby* eller stundom *`opərby*.

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 mellangård 1 mtl., n:o 3 persgård 1 mtl., n:o 4 norrgård 1 mtl.

in Wppeby **1392** Rf. 61; i Wppeby **1392** Rf. 61, **1397** Rf. 62, **1400** Rf. 64, **1589** Rf. 202, Rf. 203; i Vppeby **1401** SD. 101, **1446** Rf. 112, **1602** KA. 19; i Wppaby **1447** Rf. 113, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Vppåå bij

1460 Rf. 120; i Oppååbij **1460** Rf. 120, 2 g.; i Oppeby **1545** KA. 11, **1556** KA. 21, **1589** KA. 22, **1633**; i Oppaby **1545** KA. 11, 2 g.; i Wekeby **1545** KA. 11; i Openbij **1545** KA. 18; i Opabij **1545** KA. 18; i Vppaby **1555** KA. 22; i Vppabij **1558** Rf. 177; i Uppeby **1630**.

Fsv. grundform är *Uppe-by* eller *Oppe-by*.

Första sammansättningsleden är fsv. adv. *uppe*, *oppe* 'uppe', 'med högre belägenhet'.

Andra sammansättningsleden *by*, se I, kap. I.

Den nu stundom förekommande uttalsformen *opperby* beror på felaktigt omvänd analogi från ord, där *r* i ydremålet fallit i enlighet med den ovan sid. 40 uppställda regeln, att »*r i stavelseslut efter obetonad stavelse faller framför konsonant*», t. ex. det i närheten liggande *Österby*, där *r* är ursprungligt, men i enlighet med nu nämnda judregel i uttalet vanligen borta. Uttalet *θpərby* tillhör också det qvasi-fina talspråket.

Om anledningen till namnet, se del I, kap. V.

Opreda. `θpręa.[1])

N:o 1 östergård 1 mtl., n:o 2 westergård 1 mtl.

in Wprydhom **1392** Rf. 61; i Wprydhom **1408** SD. 382; Vpridi **1418** SD. 2434; i Vpredhe **1460** RA. c 4; i Opredhom **1460** Rf. 120; i Vprede **1473** RA. c 8; i Vpredha **1477** Rf. 130; i Vppereda **1482** RA. c 23; i Opred **1489** RA. c 24; i Wprede **1490** RA. c 24; Oprede **1500** Rf. 141; i Opröda **1545** KA. 11; i Oprödha **1545** KA. 11; i Opreda **1545** KA. 18; i Opredom **1545** KA. 18; i Opreva **1550** Rf. 159; i Wpreda **1558** KA. 29, **1574** Rf. 185, **1603**, **1660**; i Vpreda **1559** KA. 29, **1660**; (ack.) Wpredha **1594**; Opreda **1594**, **1610**, **1634**, **1687**, **1695**; i Upereda **1610**; Wpreeda **1665**.

Fsv. grundform antar jag vara **Up-ryþi* eller **Uppe-ryþi*, jfr nedan ***Ukreda*** sid. 144, där huvudbetoningen måste ha legat på andra sammansättningsleden.

Första sammansättningsleden är adv. *up* eller *op* (Aschw. gr. § 143 anm. 10) 'opp', 'oppåt', eller *uppe*, *oppe*, se föregående gårdsnamn. Jfr nyare bildningar som *uppgård* ovan sid. 78 ***Snararp*** n:o 3.

Andra sammansättningsleden antar jag vara en *ia*-avledning till det i gårdnamn vanliga **rŭþ* n. likbetydande med *rȳþ*. Jag

[1]) Jag har någon enstaka gång hört uttalen `θpʀęa ock för Ukreda nedan sid. 144 `ukʀęa.

anser nödvändigt att anta, att *ryd* i de flesta av Ydres gårdnamn är fsv. *rȳþ* n., motsvarande fvno. *rjóðr*, ock likbetydande med fsv. **rŭþ* n., motsv. fvno. *rŭð* n., varav avledningarne *rȳþia* ock i *Oppreda*, *Ukreda* ock möjl. *Redeby* **rȳþi* förekomma. Motivering härtill, se del I, kap. I under *Ryd!*

Jag antar *ryþi* i föreliggande gårdnamn vara en *ia*-avledning till fsv. **rŭþ* n. Denna avledning borde ju judlagsenligt ha lytt *rȳþ*.[1]) Den tvåstaviga formen förklaras dels såsom (påverkning från) dativ sg. ock dels såsom analogibildning efter de långstaviga *ia*-avledningarna i senare kompositionsled (det senare efter Ekwall »Suffixet Ja» sid. 81 ff.).

Fsv. **oppe-ryþi* → (*)*op-ryþi* → *opriþi* (Aschw. gr. § 101,1) → *opreþe* (Aschw. gr. § 115,1, § 142) → *oprēþe* (Aschw. gr. § 130,2). Jenom analogisk påverkan införes i slutet av fsv. tid en namnform på gårdnamnsavledningsändelsen *-a*, ock slutligen faller det intervokaliska *þ* i nsv. tid (jfr ovan sid. 9 ock sid. 37), varmed vi ha uppnått nuvarande dialektnamnform. Om anledningen till namnet se del I, kap. V.

Ramelarp. *ˋramlarp.*

1 mtl.

i Ramblothorppe **1397** Rf. 62; i Ramblotorp **1433** Rf. 101; (nom.) Ramletorp **1518** Rf. 145; i Ramlleorp **1545** KA. 11; i Rambelarp **1545** KA. 18; i Ramblatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Ramlarp **1589** KA. 22; (ack.) Ramlarp **1594**, **1661**; Ranglarp **1602** KA. 19; Ramblarp **1602** KA. 19, **1686**.

Fsv. grundform tyckes vara *Ramblo-þorp*, som utvecklats till *Ramleorp* 1545, varefter analogisk påverkan från den stora massan gårdnamn på *-arp* åstadkommit nuvarande dialektnamnform.

Första sammansättningsleden antar jag vara jen. sg. av ett fsv. (kvinno)tillnamn **Rambla*, som kan höra samman med fsv. *rambla* ramla, bullra.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I, kap. I.

---

[1]) Ekwall »Suffixet Ja» sid. 83 framkastar såsom en möjlighet, att »den i ortnamn vanliga formen *-*ryþ* jämte *-*ruþ* skulle kunna förklaras som *ja*-avledning». I vissa ortnamn är nog så förhållandet, men i andra har *-rȳþ* långt *y*.

Ramelarpsmad.

utjord.

Namnet är sammansatt av närmast föregående gårdnamn i jen. sg. ock *mad* f. vattensjuk äng.

Rangelsboda.

utjord.

halft Rangholfsbodhe **1446** Rf. 111; Rangolfsbodhe **1446** Rf. 112; i Rangzboda **1552** Rf. 168.

Fsv. grundform tyckes vara *Rangolfs-boþa*. Första sammansättningsleden skulle då vara ett fsv. mansnamn **Ragnulver* i jen. sg. ock andra sammansättningsleden fsv. *boþa*, varom se I, kap. I.

Rödekulla. *`rø̊kula.*

¼ mtl.

i Rydhokulla **1401** SD. 30; i Rijdiana kulla **1552** Rf. 168; aff Rijdiana kulla **1552** Rf. 168; Rödijakulla **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Rödiakulla **1589** KA. 22; i Rödekulla **1602** KA. 19; Rödakulla **1635**; i Rödkulla **1639**; Rökulla **1661** + fl.; Rudiekulla **1689**.

Fsv. grundform är väl **Rўþio-kolla* som → **Rўþiəkulla* → **Rўþekulla* → **Röþekulla* (Aschw. gr. § 116). Liksom *Bjälnäs* ock *Sjösbo* ovan sid. 59 ock 78 uppstått ur trestaviga former i sammansättningar, så förklaras uppkomsten av *Röþkulla* (ock *Fetbrona* ← *Fetebrona* ovan sid. 18). *Röþkulla* jer nuvarande dialektnamnform enl. Aschw. gr. § 225,2, § 260,5 ock § 290,1.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *ryþia* f. rödjning.

Andra sammansättningsleden är obl. sg. av fsv. *kolle*, *kulle* m. kulle.

Skrivningarna *Rijdiana(kulla)* 1552 kunna väl fattas ss. jen. pl., representerande ett uttal *röjəna* (← **ryþ[ia]na*).

Sandbäck. *`sanbak.*

N:o 1 östergård 1 mtl., n:o 2 westergård 1 mtl.

i Sååubäk **1460** Rf. 120; (ack.) Sandhbek omkr. **1450** RL. fol. 167 v.; Sååubekkaa eggom **1460** Rf. 120; Såndbäch **1543** KA. L.; i Såndbech **1545**

KA. 11; i Sandbeck **1545** KA. 18, **1555** KA. 22; i Sandbech **1545** KA. 11; i Sondbeck **1545** KA. 18, **1589** KA. 22; i Såndbeck **1556** KA. 21, **1558** KA. 29, **1661** + fl.; i Sandbec **1559** KA. 29; i Sandbäck **1561** Rf. 180, **1610**, **1688**; i Sombeck **1599**; i Sambeck **1602** KA. 19; Sånnbek **1602** KA. 19; i Sondbech **1602** KA. 19; i Sånbäck **1614**, **1633**; i Sonbäch **1630**; Sandbek **1689**.

Fsv. grundform är *Sand-bäk(k)*, varur nuvarande dialektnamnform uppstår efter dialektens judregler.

Första sammansättningsleden är fsv. *sander* m. sand, ydremål *san̤*.

Andra sammansättningsleden fsv. *bäkker* m. bäck.

Sandbäcketorp. *sa̋n̤ba̤kato̊rp.*

1/2 mtl.

i Törp **1545** KA. 11; Sandbechstorp **1558** KA. 29; i Sandbäcketårp **1561** Rf. 180; i Sondbeckatorp **1589** KA. 22; Sondbecktorp **1602** KA. 19; i Sånnbäkatorp **1602** KA. 19; i Sandbäckatorp **1627**; Sandbeckatorp **1660**, **1797**; Såndbeckatorp **1661**, **1665**; Sandbäckstorp **1688**.

Fsv. grundform är **Sandbäkkia-þorp*.

Första sammansättningsleden är jen. av närmast föregående gårdnamn.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I, kap. I.

Assosiation med det enkla *þorp* synes ha förhindrat övergång av det intervokaliska *þ* till *ð*. Skrivningarna med jenitivmärke *-s* på första sammansättningsleden äro väl att betrakta såsom skrivarens ensjillda uttal eller skrivsätt.

Stubbarp. *`stə̋ba̋rp.*

1 mtl.

(ack.) Stwbbatorp omkr. **1450** RL. fol. 167 v.; Stobbatorp **1543** KA.L., **1545** KA. 18; i Stwbaorp **1545** KA. 11; i Stobaorp **1545** KA. 11; i Stubbetorp **1552** Rf. 168; i Stubbetörp **1555** KA. 22, 2 g.; i Stubörp **1556** KA. 21; i Stubbatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1610**, **1623**; i Stubbarp **1594** Rf. 209, **1603**, **1610**, **1623**, **1633**, **1687**, **1695**; i Stubarp **1588** Rf. 201, Rf. 199, **1589** KA. 22, **1591** Rf. 205, **1602** KA. 19, **1661**; i Stwborp **1588** Rf. 200; Stobbarp **1661**.

Fsv. grundform är **Stobba-þorp* (eller *Stubba-þorp*).

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Stubbe* eller *Stobbe*, se Kjellerström sid. 28, Nielsen Oldda.

Personnavne sid. 87, Freudenthal Nyländska Mans- och kvinnonamn sid. 51.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I, kap. I.

Sund. *sun̥.*

N:o 1 norrgård 1 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl.

i Sund **1410** Rf. 81; i Sundh **1410** SD. 1339, **1545** KA. 11, KA. 18; widh Swndh **1447** Rf. 113; i Swndh **1545** KA. 11, 2 g.; i Svndh **1550** Rf. 159; i Swnd **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; vid Sund **1561** Rf. 180, **1568** Rf. 183, **1580** Rf. 191; på rätten tingzstadh Sundh **1577** Rf. 188.

Se under sockennamnet ***Sund*** ovan sid. 122.

Sundsö. *ˋsansə.*

1/2 mtl.

i Swndzö **1545** KA. 11; i Sundziö **1545** KA. 18; i Swndzöö **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Sundzöö **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Sundzö **1594**.

Fsv. grundform är *Sunds-ö.*

Första sammansättningsleden är väl jen. sg. av sockennamnet *Sund.*

Andra sammansättningsleden är fsv. *ö* f. ö.

Gårdens byggnader ock större delen av dess ägovidd ligga på en ö i sjön Östra Lägern ock nära invid gränsen till Vestra Ryds sockens del av sjön ock öarna.

Ön sjiljes från fastlandet av ett smalt sund; möjligen är detta namnjivande.

(Hakeryd med) **Sånstad.** *ˊsan̥sta.*

i Sondzstada (**1464** Rf. 122); aff Såndsta **1555** KA. 22; Sånstad **1639**; Sånstadh **1660**; Sånsta **1660**, **1786**; Såndstad **1660** + fl., **1797**; Såndstadh **1691**; Sansta **1800**.

Fsv. grundform är **Sand(s)-stad*, varur nuvarande dialektform uppstått före nsv. tid.

Första sammansättningsleden är fsv. *sander* m. sand, sandstrand (jfr *Sånna* ovan sid. 44, *Malexander* ovan sid. 56).

Andra sammansättningsleden är fsv. *staþ* m. ställe, plats. Gården *Sånstad* kallas utjord i urk. 1555 KA. 22 ock 1556 KA. 21 ock är i relativt sen tid utbruten från Hakeryd. Andra sammansättningsleden *staþ* bör sjiljas från det i gårdnamn av hög ålder förekommande *staþ*, som i regel är sammansatt med personnamn i jenitiv. Se om detta äldre *staþ* i gårdnamn t. ex. O. Rygh N.G. Indl. sid. 78, Steenstrup i Da. Hist. Tidskr. 6:te Række VI,2, sid. 364, K. H. Karlsson i Sv. Fornminnesföreningens Tidskr. X, sid. 42, Norrby i Sv. Ldsm. XIX,4, sid. 11. Detta till ett äldre sjede av bebyggelsen hörande *staþ* i gårdnamn saknas alldeles i Ydre. Jfr vidare ***Ånestad*** i Sund nedan.

Tomta. *ˋtømta.*

1/4 mtl.

Räffuom måla thomta **1552** Rf. 168 (troligen denna gård); Tompta **1558** KA. 29, **1602** KA. 19, **1619**, **1621**, **1665** + fl., **1686** + fl.; i Tomta **1559** KA. 29, **1599**, **1661**; i Tomtha **1589** KA. 22.

Namnet är en gårdnamnsavledning på *-a* till fsv. *tompt* f. tomt, byggnadsplats.

Töresfall. *ˋtøşfal.*

utjord.

aff Törissffall **1555** KA. 22; aff Törisffall **1556** KA. 21; ett ödestorp ben. Törisfall **1577** RAaoe IV; i Tyrresfalla torpastadhe **1578** Rf. 190; i Tyrresfall **1578** Rf. 190; aff Tyresfall **1602** KA. 19.

Senare sammansättningsleden är fsv. *fal* n. 'fälla', 'skogsrödjning', varom se I, kap I. Första sammansättningsleden antar jag vara jen. sg. av ydremål *ˋtørə*, sv. dial. allm. *tyre*, *töre* Rietz 769, fvno. *Tyri*, *Tyrvi* n. »fed Furuved som indeholder tjæreagtig Vædske» Fr.$_2$ (om ordets etymologi se Noreen Urg. Lautl. 84, Kluge Et. Wb.$_6$ ***Teer***).

Töres-fall alltså = 'Tyreträdsfällan'.

Namnet har i sen tid blivit tvåstavigt i sammansättningar ock därför har *rs* ej hunnit längre än till *ş* i sin utveckling. Fsv. *rs* → ydremål *s*.

Ukreda. ˋ*ukrea*.

1 mtl.

Wkreetha (1381 Rf. 45); (ack.) Okridhe 1416 SD. 2278, 2 g.; (ack.) Vkkreda 1460 Rf. 120; (obl. kas.) Vkreda 1460 Rf. 120, 4 g.; (ack.) Vkredha 1460 Rf. 120; i Vkkredha thorp 1460 Rf. 120; (nom.) Vkredha 1460 Rf. 120, 2 g.; i Yckreth 1545 KA. 18; i Vckeryd 1545 KA. 11; i Vkreda 1558 KA. 29, 1559 KA. 29; i Wckredha 1589 KA. 22; i Vckredha 1602 KA. 19; i Ökerydh 1602 KA. 19; lilla Uckrea 1661; Uckrea 1660, 1665; Ukrea 1661.

Namnet är sammansatt, ock senare sammansättningsleden är densamma som i *Oppreda* ovan sid. 138. Första sammansättningsleden har prof. Noreen föreslagit att fatta såsom fsv. *ok*, *uk* n. (ox)ok. Namnet skulle då syfta på själva sättet för röjningens värkställande med oxar för plog.

Emot denna tolkning synes mig tala, att man omöjligen kan tänka sig en plöjning av åkern utan föregående sten- ock stubb-brytning i den stenbundna, kuperade, ursprungligen helt säkert skogbeväxta mark, som finnes i Ydre i allmänhet ock på Ukreda i synnerhet. Dessutom antar jag (del I, kap. V), att namnen på *-reda* äro relativt gamla namn från en tid, då plog näppeligen var i bruk. På Ydres lätta, i allmänhet sandhaltiga jord har ännu i förra århundradet plogen varit ett relativt 'nymodigt' redskap (jfr Rääf Beskr. öfver Ydre, I, sid. 13, 14), ock att med årder köra upp en obruten bit hårdvallsjord i Ydre torde vara omöjligt. Slutligen synes mig betydelsen 'okröjningen' vara tämligen krånglig. Man torde ha mycket få säkra exempel på en dylik 'tropisk' betydelse av gårdnamn.

Jag antar första sammansättningsleden *Uk-* sammanhöra med verbet *öka*. I no. dial. finnas *auke* m. »Forøgelse, Tilvæxt; et tilføiet Stykke som indsættes i Klæder» Aasen; *auk* m. 'Tillæg' Ross. Gottl. »*Auk* m. ökning på utsådd säd» Rietz. O. Rygh NG. Indl. sid. 42 anför *aukland* ock *autn* med betydelsen »Øgningsland, ved Rydning tillagt Land» såsom vanliga i norska gårdnamn.

Ett ursprungligt **Auk(a)ryþi* blir **Økryþi* (i enl. med Kocks regel, Aschw. gr. § 81,2, a), varav senare **Ukreþe*, jfr de många biformerna med *u*-vokal i st. f. *o* i § 81,2, a ock b (Noreen ibid. anm. 1 föreslår avjud), samt det av O. Rygh NG. Indl. sid. 42

Aukland cit. *Ukland*. Utvecklingen från **Ukreþe* till nuvarande dialektnamnform förklaras liksom under ***Oppreda*** ovan sid. 139. I kap. V av del I söker jag visa, att Ukreda är en (tidig) utlöpare från den gamla bygd, vars närmaste gård är Österby.

Ånestad. *`ansta*.

utjord.

Ånsta **1587** Rf. 195, **1786**; i Ånesta **1615**, **1639**, **1661**; Ånnestad **1690**.

Om namnets ålder ock senare sammansättningsled jäller det om ***Sånstad*** ovan sid. 143 sagda.

Vad första sammansättningsleden är, kan jag i saknad av äldre belägg ej med bestämdhet avjöra. Namnet *Ånstad* förekommer på andra ställen i Österjötland såsom namn på vattenkvarnar. Föreliggande ställe har också vattenkvarn ock är beläget vid den tämligen stora Bulsjöån. Jag antar namnets första led vara fsv. *and-* fvno. *and-* 'emot' i 'anlete', ymål *`ansys* (← fsv. *andsylis*) = motsols, ymål *`ansnæsət* (← Andsnäs, belagt 1480 V. *Andznæcess*, uppkommet ur äldre **And-sæ-næs* = näset på andra sidan sjön), namn på en öde udde i Östra Lägern, belägen på motsatt sida av sjön mot den gamla bygden (på hela den minst 7 km. långa sida av sjön, som Ånsnäset ligger på, finnes med undantag av 1 mtl *Boeslätt*, som ännu i V. 1500 upptas såsom *tiilgongh* d. v. s. 'slätter ock betesmark', ingen enda gård, endast torpställen). Fsv. **Andstaþ* betyder således 'stället på andra sidan (ån)'.

Äng. *aŋ*.

1 mtl.

i Æng **1446** Rf. 111, Rf. 112, 2 g.; i Änngh **1545** KA. 11; Engh **1545** KA. 18, **1558** Rf. 177, **1585** Rf. 194, **1589** Rf. 202, **1594**; Ängh **1555** Rf. 173; i Äng **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1602** KA. 19; i Eng **1561** Rf. 180, **1626**; i Enngh **1577** Rf. 188, **1578** Rf. 190.

Fsv. *äng* f. äng.

Ängeryd. *`aŋaʀy*.

1 mtl.

(ack.) Ængiarydh **1447** Rf. 113; i Ängijaryd **1545**; i Engeriidh **1545** KA. 18; i Engerydh **1545** KA. 11. **1661**; i Ängijerijd **1555** Rf. 173; i Ängi-

jared **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Engeryd **1561** Rf. 180, 3 g., **1619**; i Engeryd **1578** Rf. 190; i Engerijdh **1580** Rf. 191; i Engiarijdh **1589** KA. 22; i Engiorydh **1602** KA. 19; i Ångierydh **1638**; på Ångiery **1638**; Engiery **1661** + fl.; Engierydh **1689**; Engarydh **1689**.

Fsv. grundform är *Ängia-ryþ*, varur nuvarande form uppstår efter bortfall av *i* i enl. med Aschw. gr. § 313.

Första sammansättningsleden är jen. av fsv. *äng* f. äng.

Andra sammansättningsleden *ryþ*, se I.

Österby. *`østə(r)by.*

N:o 1 östergård 1 mtl., n:o 2 westergård 1 mtl.

Østerby (**1381** Rf. 45), **1602** KA. 19, **1614**; in Østerby **1392** Rf. 61; i Østerby **1411** SD. 1436, SD. 1437, SD. 1438, **1447** Rf. 113, **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22, **1613**, **1619**; Östraby **1418** SD. 2448; i Österbij **1460** Rf. 120; vidh Österbij (**1464** Rf. 122); i Östrabij **1581** Rf. 192; i Östarby **1545** KA. 11, 2 g.; Östreby **1611**.

Fsv. grundform är *Öster-by* eller *Östra-by*. I senare fallet är första sammansättningsleden adj. *östre* i oblik kasus sg. ock den nuvarande formen har uppstått jenom metates (Aschw. gr. § 339,2). I förra fallet är förra sammansättningsleden adv. fsv. *öster* 'i öster', 'åt öster'. Andra sammansättningsleden *by*, se del I, kap. I. Om anledningen till namnet se del I, kap. V.

Vacklan i uttalet med ock utan *r* beror på tillvaron resp. frånvaron av assosiation. Jfr ovan under ***Oppeby*** sid. 138.

Svinhults socken.

Vanligen *`svenəltasokn* eller *`svenəlt* eller finare *`svinelt*, *`svinhult*.

in pa-a Swinæhult **1322** SD. 2348; de par-is — — — Swinahult **1337** SD. 3326; Suinhulta skn **1439** Rf. 106, 2 g.; Swinhulta skn **1443** Rf. 108, **1558** KA. 29; Swinwlt skn **1475** Rf. 129; ec-m Swinahult **1487** Rf. 135; Swiinahulth **1524** RA. A 7 fol. 281 r.; Swinahult **1524** ib.; Swinolt skn **1545** KA. 11; Suinhult skn **1545** KA. 18, **1594**, **1602** KA. 19; i Suinultt **1555** KA. 22; Suinulst skn **1555** KA. 22; Suinulss skn **1556** KA. 21; Swinhulttha skn **1559** KA. 29; Swinshultt skn **1595** Rf. 210; i Swinhult **1602** KA. 19; Svinhulth **1666**; Swinhult **1677**; Svijnhult **1686**.

Sockennamnet är jivet efter kyrkans belägenhet på gården Svinhult. Namnet borde alltså rätteligen ha behandlats under gårdsnamnet Svinhult nedan sid. 161.

Fsv. grundformens andra sammansättningsled är tydligen *hult*, varom se del I, kap. I. Första sammansättningsleden tyckes ha varit jen. pl. av fsv. *swin* n. svin. Betydelsen av *Swinahult* skulle då vara 'lövskog där svin släppas på bete'. Jfr beteckningar som fsv. *Aldinskogher*, *Gisningaskogher* »ållonskog så stor att ett antal svin där kunna släppas på bete», Schlyter Ordb.

Judutvecklingen fsv. *Swinahult* → **Svinault* → **Svinəlt* → **Svenelt* får delvis sin förklaring av namnets övervägande bruk i förbindelse med ett efterföljande 'socken', jfr ovan sid. 8 nederst ock sid. 9 om *`asbysokn*. Fsv. \**Swinahulta sokn* blir fsv. \**Swinəlta sokn* varav nsv. *`svenəltasokn*, där första stavelsens *ĕ* förklaras liksom i ydremål *`hena* 'rinna', *`brena* 'brinna', *`senə* 'sinne' ur fsv. *ĭ*, jentemot ydremål *`lına* 'linda', *`vına* 'vinda', *`trınə* 'trinde' d. v. s. 'trindvirke', däri det nuvarande *ī* har uppstått i nsv. tid ur ett sent fsv. *ī*, uppkommet jenom förlängning framför *nd*. Jag antar alltså, att med avseende på stamvokalen ydremål

ʽrena (← fsv. *rinna*) förhåller sig till ʽlına (← fsv. *linda*), liksom ʽbana (← fsv. *banna*) förhåller sig till ʽbl̵ana (← fsv. *blanda*).

Amundstorp. ʽamnarp eller sällsynt ʽanarp.

1 mtl.

i Amonnetörp **1545** KA. 11; i Anundatorp **1545** KA. 18; i Amundatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Anundarp **1589** KA. 22, **1613**; i Amundarp **1611**, **1620**, **1623**, **1624**; i Annarp **1613**: Amundarpa gård **1624**; Amenarp **1635**; Ammenarp **1662**, **1667**.

Fsv. grundform är **Amunda-þorp* → *Amənarp* → *Amnarp*, jfr ovan sid. 120 ***Wärendorff.***

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Amunder* L. 12.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I, kap. I.

Nuvarande dialektnamnform *anarp* ock äldre belägg med *n* i st. f. *m* torde böra förklaras vara uppkomna jenom assosiation med fsv. mansnamnet *Anunder*.

Attorp. ʽatarp.

1 mtl.

i Attathorpe **1412** SD. 1555[1]; i, till, af, under Attarp (**1443** 4 g. Rf. 109); i Attarp **1589** KA. 22, **1611**, **1612**, **1616**; i Atthathorp **1460** Rf. 120; i Attatorp **1460** Rf. 120, **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Attatörp **1545** KA. 11; i Attorp **1602** KA. 19, **1620**, **1638**, **1641**, **1642**, **1662**, **1666**, **1674**, **1687**, **1695**; Attarp **1676**, **1680**.

Fsv. grundform är *Atta-þorp*, varur nuvarande dialektnamnform regelmässigt utvecklats. Skrivningen *Attorp* torde bero på assosiation med *torp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Atte* L. 19.

Andra sammansättningsleden fsv. *þorp*, se I.

Bona. ʽbona.

1 mtl.

i Bona **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22, **1612**, **1613**, **1662**, **1665**; Bonna **1602** KA. 19; Boona **1665**.

[1]) Belägget syftar troligen ej på denna gård, ehuru det uppjes jöra så i rejistret till SD.

Fsv. grundformen är väl lika med nuvarande form. Gårdnamnet *Bona* är ej ovanligt i Österjötland. Det synes vara en gårdnamnsavledning på *-a* till participet av fsv. verbet *bo* 'jöra i ordning, bereda, tillrusta, jöra färdig'.

Participet *boen* 'färdig, beredd' ock därpå avlett *bona* 'laga, reda i ordning' anföras av Rietz sid. 43, b; likaså sid. 44 *bune* m., bl. a. = allehanda redskap, m. fl. ord av liknande betydelser. Gårdnamnet antar jag ursprungligen vara en *n*-stam, bildad till adj. *boen* liksom fvno. *flate* m. till *flatr* o. dyl. (se Hellquist Arkiv VII sid. 9 ff.) Gårdnamnets betydelse skulle då vara 'den iordningställda gården' eller kansje t. o. m. 'den pyntade, prydliga gården'.

En annan möjlighet synes vara att anta gårdnamnet vara en ursprunglig jen. pl. av fsv. *boe* m. 'inbyggare' ock jämföra det med *Hultna* ovan sid. 27 av **hulte* m. 'den som bor i hultet'.

Botilarp. *`botlårp.*

1 mtl.

i Bottelstörp **1545** KA. 11; i Botlarp **1545** KA. 18, **1602** KA. 19; i Botillatörp **1555** KA. 22; Botlatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Botillarp **1589** KA. 22; i Boteletorp **1613**; i Botelarp **1613**, **1662**; i Botilarp **1616**, **1620**, **1662**; Bottlarp **1673**, **1680**.

Fsv. grundform är **Botilda-þorp*, varur *Botillarp* → *Botlarp* liksom *Sjösbo* ur trestavig form ovan sid. 78.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett kvinnonamn (eller mansnamn L. 33 *Botild*) *Bothild* L. 33.

Andra sammansättningsleden se I, kap. I.

Bråta, Norra. *`nœʀabrøta.*

1/4 mtl.

Bråta, Södra. *`sørabrøta.*

1/4 mtl.

i Brotha **1589** KA. 22; i Brota **1613**; i Bråta **1613**; i Bråtenn **1620**; Norrabrota **1634**; Norrabråte **1661**; Sörebråten **1664**; Brotha **1669**; N. Bråta **1669**.

Fsv. grundformen *Brŏta* är obl. kasus sg. av fsv. *bruti*, *broti* m. 'bråte', hög av kullfallna eller fällda träd, förhuggning.

Möjligen har betydelsen i förevarande fall liksom i andra gårdnamn varit 'skogshygge', 'fälla', 'röjning'. Jfr Rietz 54 a, där bland betydelserna på *bråte* även 'svedjeland' förekommer samt liknande betydelser i no. dial. Aasen 83, a, O. Rygh N.G. Indl. sid. 45.

Flinstorp. *'flinstorp.*

1 mtl.

i Flenstörp **1545** KA. 11; i Flinstorp **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1589** KA. 22, **1612, 1613**; Flijnestorp **1602** KA. 19; Flinstörp **1634, 1661**.

Fsv. grundform är **Flēns-þorp.*

Första sammansättningsleden är fsv. mansnamnet **Flēn* motsvarande fvno. *Fleinn*, O. Rygh Personnavne sid. 72, K. Rygh Tilnavne sid. 15, Nielsen Oldda. Personnavne sid. 25.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Flodlycka. *'floløkə.*

1 mtl.

i Flolyckia **1545** KA. 11; i Fludlyckio **1545** KA. 18; i Flogalyckijo **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Flodelyckia **1589** KA. 22; i Floelyckie **1589** Rf. 202, 2 g.; Flolyckie **1602** KA. 19; i Flodelyckia **1641**; Felogelycke **1661**; Flolycke **1661**; Flogelycke **1661, 1662, 1669**; Flodelycke **1668**.

Fsv. grundform är (*)*Floa-lykkio,* varur *Flolykkio* i enl. med Aschw. gr. § 154 I C 1 a, vilket åter jer nuvarande dialektnamnform (jfr ovan *Lyckö* sid. 65).

Första sammansättningsleden är jen. av fsv. **flōe* m., sv. dial. *floe*, *floge* m. 'periodiskt uppstående eller tillfällig vattensamling', motsv. isl. *flói* m. med betydelse dels som föregående ord i sv. dial. ock dels »*Fjord*» Fr.$_2$

Andra sammansättningsleden är obl. kasus sg. av fsv. *lykkia* f. lycka, inhägnad åker eller äng.

Gårdnamnets ursprungliga betydelse blir alltså 'lyckan, som tidtals står under vatten' eller 'som ligger vid en floe'.

Fundsboda. *funs'boa* eller vanligen *'boa.*

1 mtl.

in Fulzbodhom **1322** SD. 2348; i Bodom **1545** KA. 11, KA. 18; i Boda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Funsbode **1586** KA. 23; Bodha **1589** KA. **22, 1634**; i Fumsboda **1602** KA. 19; i Funsboda **1613, 1615, 1627**; Boa **1668**.

Fsv. grundform är *Fults-boþa*. Beläggen visa, att första sammansättningsleden fordom liksom i nutida ortsuttal vanligen har utelämnats. Prof. Noreen har föreslagit, att första sammansättningsledens nuvarande form (med *n* i st. f. urspr. *l*) beror på lån från *Fundshult* (se nästa gårdnamn), där *n* uppträtt för *l* jenom dissimilation. Detta förslag synes mig ha all sannolikhet för sig, då ju första sammansättningsledens obruklighet är en tillräcklig grund till den ursprungliga formens bortglömmande.

Första sammansättningsleden är ursprungligen jen. sg. av sjönamnet *Full(en)*. En sjö med detta namn är belägen på Fundsbodas ock Fundshults ägor. Vid första utarbetandet av denna avhandling (1900) härledde jag detta sjönamn av fsv. adj. *fulder*, liksom sedermera Hellquist Sjönamn sid. 151 har jort. Prof. Noreen har emellertid framkastat en jämförelse med »fisl. *Foldin* jfr *Vestfold* o. d.», vilket förslag jag anser vara avjort att föredraga framför mitt forna. Kristianiafjordens gamla namn är *Foldin*. No. Elvenavne sid. 55, 56 upptas åtsjilliga namn *Folda*, som av S. Bugge förklaras som »den brede», »den som danner en bred flade». Fvno. *fold* f. jord, mark, sammanföres av Tamm Et. Sv. Ordb. ***Fält*** ock Falk-Torp Et. Ordb. ***Felt*** med dessa ord ock *flat*. Betydelsen passar ju utmärkt för ett sjönamn, ock jag antar, att utom ifrågavarande *Fullen* även *Fullhöfden* Hellquist Sjönamn sid. 151, *Fyllen* sid. 155 ock *Fyllingen* samma sida, av Hellquist hänförda till adj. *fulder* 'full', böra härledas av ett fsv. **fuld*, motsv. fvno. *fold* liksom fsv. *huld*, fvno. *hold* etc. (Aschw. gr. § 111,2).

Andra sammansättningsleden är fsv. *boþa*, varom se I.

Fundshult. *ˋfa³nsə¹lt.*

1 mtl.

i Fwlzhulte **1397** Rf. 62; i Fonghult **1545** KA. 11; i Fundzhulth **1545** KA. 18; i Fwndzhult **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Fwnshult **1589** Rf. 202; i Funshult **1589** KA. 22, **1613**, **1622**, **1635**, **1663**; i Funshultt **1600** Rf. 220, 3 g.; Fundzhult **1664**.

Fsv. grundform är *Fults-hult*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av det under föregående gårdnamn omtalade sjönamnet *Full(en)*. Jenom dissimilation har det första *l*-judet utbytts mot *n*.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I.

Födekulla. `føkula.

¼ mtl.

i Födekulla **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1613**, **1620**, **1622**, **1666**, **1669**, **1695**; Födhekulla **1669**; Fökulla **1700**.

Namnet är sammansatt ock senare sammansättningsleden *kulla'*, varom se I.

Förra sammansättningsleden antar jag sammanhöra med stammen i sv. dial. *fyka*, *fjuka*, flyga omkring (som dun eller fjun o. s. v.) Rietz s. 141, fvno. *fjúka* »fyge, drives hen igjennem Luften med en rask Fart» Fr.$_2$ En fsv. grundform **Fökekulla* (jfr fsv. *fökebudh*, *föketidhande* Söderw.) blir nuv. uttalsform liksom *fiærdedel* blir *fjär(n)del* etc. Skriftformen *Föde-* förklaras ss. *Öde-* i *Ödesjö* ovan sid. 52 ock 121. Betydelsen skulle kunna bli unjefär 'Gården på yrväderskullarna' (jfr skånska dial. *snöfåg*, no. dial. *Fok* n. ock *Fauka* f., *Föuk* o. s. v. med liknande betydelser), eller något i samma väg som 'Blåsut', vilket ju är ett vanligt (veder)namn i nyare tid på blåsigt belägna ställen i sjillda delar av Sverje (för mig bekant från Dal, Österjötland, Stockholm ock Småland).

Gluggebo, Stora.

n:o 1, 1 mtl.

Gluggebo, Lilla. `glogəbo.

n:o 2, ¼ mtl.

i Glogeboe **1545** KA. 11; (utjord) aff Gluggoboda **1556** KA. 21; i Gluggaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Gluggebodha **1589** KA. 22; i Globodha **1602** KA. 19; Gluggebo **1602** KA. 19, **1618**, **1636**, **1639**, **1661**; Gloggebo **1662**, **1703**; Gluggeboo **1665**, **1666**.

Fsv. grundform tyckes av beläggen att döma ha varit **Gluggo-boþa*, varur nuv. dialektnamnform normalt utvecklats, jfr ovan sid. 35 anm., sid. 9 överst samt sid. 68 nederst ock sid. 69 överst.

Första sammansättningsleden synes vara jen. sg. av ett fsv. *glugga* f. (belägg i Schlyters ordbok), biform till *glugg* m.

Andra sammansättningsleden, se I.

Grefvekulla. `grevakula.

½ mtl.

i Greffuekulle **1545** KA. 11; i Greffuakulla **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Greffuekulla **1589** KA. 22, **1602** KA. 19; i Greffwekulla **1634**, **1640**; Grefvekulla **1662**, **1665**; Grefuekulla **1666**, **1690**.

Namnet är sammansatt ock senare sammansättningsleden är *kulla*, varom se I. Förra sammansättningsleden kan tänkas höra ihop med en fsv. släkting till mlt. *greve* m. 'alles was dürr und trocken geworden', sv. *grevar* 'taljavfall' o. likn., da. *grever* 'affald af stegt dyrefedt'. Falk-Torp Et. Ordb. I, 247 för ordet till samma rot som adj. *grov* ock *grus*, *gryn*, *gryt* etc.

Grinsbo. *'grinsbo.*

N:o 1 norrgård 1 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl.

i Grimzbodhom **1446** Rf. 111; i Grimzbodom **1446** Rf. 112; i Griinzbodhom **1447** Rf. 113; i Grimpsbodhom **1448** Rf. 115; i Grimesbo **1545** KA. 11; i Grensbo **1545** KA. 11; i Grensboda **1545** KA. 18; i Grinzboda **1552** Rf. 168; i Grinssbode **1555** KA. 22; i Grijnssbodha **1556** KA. 21; i Grinsboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1578** Rf. 190, **1589** KA. 22; i Grijmxboda **1558** Rf. 177; i Grinsbode **1577** Rf. 188; i Grinsbo **1591** Rf. 205, **1598** Rf. 207, **1635**, **1665**; i Grimsbode **1602** KA. 19; i Grimsboda **1613**; Grinszbo **1638**; Grijnsbo **1662**; Grinssboo **1665**, **1666**.

Fsv. grundform är *Grims-boþa* eller *-boþom* jfr del I, kap. II.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Grimber* L. 70. I överensstämmelse med Aschw. gr. § 272,1 förklaras den vid 1400-talets mitt uppträdande ock senare småningom enarådande formen *Grins-*.

Skrivningen *Grimps-* ock de troligen likbetydande *Grimz-* torde bero på lån av *Grimb-* från nominativen. Man kunde ju ock tänka på ett inskott av *p* mellan *m* ock *s*, analogt med inskottet av *t* mellan *ll*, *nn* ock *s* o. dyl. (jfr Aschw. gr. § 325 anm.).

Andra sammansättningsleden se I, kap. I.

Hamra. *'hamra.*

N:o 1 östergård 1 mtl., n:o 2 westergård 1 mtl.

i Hamnerom **1545** KA. 11, 2 g.; i Hambrom **1545** KA. 18; i Hamra **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Hambra **1563** RA.RL. I; i Hambra **1589** KA. 22, **1608**, **1612**, **1613**, **1636**, **1638**, **1665**; Hamara **1602** KA. 19.

Namnet är lika med gårdsnamnet *Hamra* i Rumskulla skn, se ovan sid. 75. Angående förhållandet mellan beläggen på *-om* ock de på *-a* se del I, kap. II (ock III).

Hellefors. `halǝfǫs.

½ mtl.

i Heluite **1558** KA. 29; i Helwitte **1559** KA. 29; Häluete **1586** KA. 23: i Heluete **1589** KA. 22: emillan — — och Heluete **1615**; åt, till Heluete **1615**; Hellefors **1660**, **1662**, **1690**; Hellefårs **1662**; Hällefors **1662** **1708**.

Namnets äldre form är troligen *Häl-vitte*, varav nutida namnform är en medveten förändring för att undgå obehagliga idéassosiationer. Det senare namnet *Hälle-fors* är sammansatt av *hällo*, jen. sg. av fsv. *hälla* f. klippa, bärjhäll, samt fsv. *fors* m. fors.

Det äldre namnet är måhända ursprungligen namn på forsen i ån, som rinner förbi gården. O. Rygh NG. I 269 *Helvede* (uttalat *Hællete*), II 303 *Helvíti*, II 62 *Hellete* »Udtaleform af 'Helvete' (helvíti). Dette Ord forekommer i mange Stedsnavne, oftest efter en Fos, som har været kaldet med dette for Fosser ikke ualmindelige Navn. Til at tænke paa saadan Oprindelse her[1]) synes der dog ikke efter Stedforholdene at være nogen Grund».

Jag är icke övertygad om, att i dessa fors- ock gårdsnamn verkligen den kristna straffortens namn går ijen. Jag har aldrig hört berättas, att vatten ansetts förekomma i avsevärda kvantiteter på berörda, i allmänhet ss. torrt ock brännande hett beskrivna ställe. Naturligtvis är det ej otänkbart, att forsens vildhet ock kokande våldsamhet kommit namnjivaren att tänka på hälvetet, men ändock förefaller det mig troligare, att ifrågavarande forsnamn ursprungligen varit en sammansättning av jenit. *hällo* (se ovan) ock ett annat ord, som jag vill sammanställa med **vitto* i **vavitto-*, vilket jag antagit vara ursprunglig första sammansättningsled i *Wåcktehult* sid. 69 ovan. Detta **vitto* med en betydelse av 'fåra', 'ränna' (jfr ovan sid. 69 o. 70) skulle ju judlagsenligt fått sin form **vitte* ss. bitonig sammansättningsled i sammansättningen '*hell(o)-vitte*' → **hällo-vēto* obl. kasus sg. av **hällo-vēta* 'ränna i bärjet', 'strömfåra mellan bärjhällar' eller dyl. Ordet **vēta* tyckes fort nog ha försvunnit ur språkbruket. Så mycket lättare blir då assosiationen med de kristnes likbenämda Hades.

Om den nu av mig föreslagna tydningen av forsnamnet *Häl-vitte* tages för god i föreliggande fall, så kan den yngre namnformen *Hällefors* även förklaras som en översättning till

[1]) vid N.G. II 62 *Hellete*.

modernare språk, ock namn som »Hälvetesrännan», ett namn på en ström som jag tror mig ha hört, bli likartade med förtydligande tautologier som *Ack-sjön* o. dyl. (se ovan sid. 85).

Den av O. Rygh på ovan citerade ställen i N.G. anförda uttalsformen på gårdsnamnen *Hællete*, jämförd med Aasens ock Ross *Helvet(e)* (med tjockt *l* (?) liksom i flera sv. dial.) tyckes också tala för min nu föreslagna tolkning.

Högerås. *ˋhøjras.*

1 mtl.

(nom.) Høgharaas **1443** Rf. 108; Högarååsorna (**1443** på utsidan av urkunden Rf. 108); i Högeråss **1545** KA. 11, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Högersås **1545** KA. 18; aff Högerås **1555** KA. 22; i Högerås **1589** KA. 22; i Hägeråss **1602** KA. 19; Hägeråss **1602** KA. 19; i Högeråsz **1615**, **1618**; Högerås **1638**, **1665**, **1669**.

Fsv. grundform är väl **Högho-ras*, varur nuvarande dialektnamnform uppstått över *Högheråss*.

Första sammansättningsleden är obl. kasus sg. i svag böjning av fsv. adj. *högher* 'hög', 'högt belägen', ock andra sammansättningsleden är fsv. *ras* f., varom se nedan sid. 157 ***Rås***.

Det älsta belägget *Högharaas* 1443 är nominativ till den ovan supponerade stamformen för nuvarande uttalsform.

Högshult. *ˋhøksult* eller *ˋhøksəlt.*

1/4 mtl.

i Högshult **1589** KA. 22; i Höxhult **1602** KA. 19; Höghult **1662**; Högshult **1664**, **1678**.

Fsv. grundform är **Höghs-hult*, varur nuvarande uttalsform framgår.

Första sammansättningsleden är sannolikt jen. sg. av fsv. *högher* m. 'hög', 'kulle'.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I.

Idhult. *ˋiəlt* eller vanligen *ˋidult.*

1 mtl.

i Idhhvlth **1460** Rf. 120; i Iidhulth **1545** KA. 18; i Edhullt **1545** KA. 11; i Ydhult **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Idhult **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1634**, **1666**; i Ijdhult **1613**.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I, kap. I.

Jag vet ej, om *Ide-gran* är ett gammalt ord i svenskan eller ej. Är detta *Ide* gammalt, så skulle det ju kunna je en lämplig förklaring på namnet *Idhult*.

En annan möjlighet är, att namnet ursprungligen vore **Hiþe-hult*, ock att det första *h* fallit jenom dissimilation. Jfr t. ex. **Nyckelberga** ovan sid. 108.

Fsv. *Hiþe* n., no. *hi* 'vilt jurs bo, jömställe' heter i ydremål *'hɩə* ock betyder där dels detsamma som i fsv. ock dels 'moras, ställe som jenom kullfallna träd, stenblock o. dyl. är svårtilljängligt'.

Justorp. *'justərp.*

1 mtl.

i Jössestörp **1545** KA. 11; i Iussestorp **1545** KA. 18; Justenstorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Justorp **1586** KA. 23, **1636, 1641, 1642, 1665**; i Justenstorp **1589** KA. 22; i Jussestorp **1602** KA. 19; Johanstorp **1670, 1690.**

Fsv. grundform är **Jusses-þorp*, varur *Justorp* i enlighet med Aschw. gr. § 158,1.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Jusse*, kortnamn till *Johannes* (*Jōan* Aschw. gr. § 112).

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Klåckarp. *'klåkarp.*

1 mtl.

i Klockaretörp **1545** KA. 11, 2 g.; i Klockaretorp **1545** KA. 18, **1559** KA. 29; i Klockaratorp **1558** KA. 29; i Klockarp **1589** KA. 22, **1612, 1626, 1636**; Klookarp **1636**; Klåkarp **1666, 1669**; Klåckarp **1687.**

Fsv. grundform är **Klokkara-þorp*, varur nuvarande namnform uppstår liksom nsv. *andag* ← ä. nsv. *annandagh*, nsv. *åttondel* ← ä. nsv. *åttondedel* o. s. v. Jfr Aschw. gr. § 158,1 samt ovan under **Justorp.** *Arkarp* sid. 83 ovan ← ur fsv. **Arkara-þorp* bör förklaras på samma sätt.

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdsnamn är jen. sg. av fsv. *klokkare* m. 'klockare'.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I.

Lid. *lẹ.*

1 mtl.

vndi Liidh **1421** Rf. 93; under Lid (**1443** Rf. 109); i Lyd **1474** Rf. 128, **1600** Rf. 220; i Lijdhe **1545** KA. 11; i Liidh **1545** KA. 18; i Lijd **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1599** Rf. 215, Rf. 216, **1600** Rf. 219, **1611**, **1613**; i Lijdh **1589** Rf. 202, 2 g., **1602** KA. 19, **1625**, **1635**; Lijdha gårdh **1589** Rf. 202; Lid **1669**; Lydh **1669**, **1676** + fl.

Fsv. grundform är *Liþ* av *liþ* f. 'lid, backe'. Angående bortfallet av det slutjudande *þ* efter starktonig vokal jfr ovan under *Ed* sid. 128.

Lifvemåla. *'limar.*

1/4 mtl.

i Liffwemåla **1588** Rf. 200; i Liffwesmåle **1588** Rf. 201; i Lijffuemåla **1589** KA. 22; i Liffuemåla **1591** Rf. 205, **1635**; i Lijffuamåla **1599** Rf. 216; i Lijffuamålla **1602** KA. 19; i Lifuamåla **1611**; i Lifwemåla **1613**; Lifuemålen **1661**, **1669**; Lifmåla **1669**.

Fsv. grundform tyckes ha varit **Liva-mala*. Härur har uppstått ett *Liv-mål-*, där *v* faller framför *m*. Synkoperingen av andra stavelsen har ej någon motsvarighet i övriga gårdsnamn på *målen* (*mala*) inom Ydre.

Första sammansättningsleden är väl jen. sg. av ett fsv. mansnamn **Live* Sv. Ldsm. VI, 7, sid. 31. Namnet *Live* är sannolikt ett s. k. kortnamn. Jfr fno. *Leifi* O. Rygh Personnavne sid. 173.

Andra sammansättningsleden fsv. *mala*, se I, kap. I.

Råås. *ras.*

1 mtl.

i Rååss **1545** KA. 11, **1687**; i Råssen **1545** KA. 18; i Råås **1552** Rf. 168, **1635**; i Råss **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1602** KA. 19; i Rås **1589** KA. 22, **1661**, **1669**.

Namnet är fsv. **ras* f. 'kärrdrag, sumpig dalsänka'. Ordet finnes belagt i fsv. sammansättningen *vatnras* f. 'vattnets lopp, strömfåra' (Schlyters ordb.). I sv. dial. *rås* Rietz sid. 549 'kärr, sumpigt ställe' etc. Rääf Beskr. öfver Ydre II sid. 70 anför *rås* n. i bet. 'litet vattenstånd'. Jag har inom Ydre hört ordet ss. fem. eller möjl. 'plurale tantum' neutr. i betydelsen 'sumpig

dalsänka, där vattnet sipprar fram åt ett håll' alltså unjefär likbetydande med ydremål *ˋʃaʰsə̣k*, dalslandsmål *sịk*. Aasen har från no. dial. *Raas* f. i bl. a. bet. Strøm, aaben Rende i Isen paa en Elv, Rende, Vandløb. Falk-Torp Et. Ordb. *Ras* I ('udglidning, skred', motsv. sv. *ras*) förklara detta ord stå i avjudsförhållande till det ovan behandlade sv. *rås*, no. *raas*, fvno. *rás* f.

Skarparp. *ˋskarparp.*

1/4 mtl.

i Skårpårp **1588** Rf. 200; i Skårparp **1588** Rf. 201; i Skarpporp **1589** Rf. 203; i Skarparp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1618**, **1620**, **1685**; i Skarporp **1594** Rf. 209; Skerparp **1666**; Skarpparp **1666**.

Fsv. grundform är **Skarpa-þorp*, varur nuvarande dialektnamnform normalt uppstår.

Första sammansättningsleden är sannolikt jen. sg. av ett manstillnamn **Skarpe* av adj. *skarp* 'skarp', 'infallen', 'vass'. Jfr K. Rygh Tilnavne sid. 55, Sv. Ldsm. VI, 7, sid. 32.

Andra sammansättningsleden, se I.

Skeppehult. *ʃẹpəhult.*

1/4 mtl.

i Skräppeholm **1602** KA. 19 (hör måhända ej hit); Skeppehult **1638**, **1684**; Skeppahult **1649**.

Namnet är sammansatt ock senare sammansättningsleden *hult*, varom se I.

Vad första sammansättningsleden ursprungligen är, kan jag ej med någon säkerhet avjöra. Emellertid vill jag föreslå att fatta den ss. ett sjönamn eller snarare del av ett sådant. På ifrågavarande gårds ägor ligger en liten jöl, som kallas *ʃẹp-(h)ultajø̣lˑa*, ock denna anser jag en gång ha varit namnjivande åt gården. Jag antar att jölen ifråga en gång hetat **Skeppa-jölen* eller något dylikt ock fått sitt namn därav, att däri funnits en flatbottnad roddbåt, som på ortens mål benämnes *ʃẹp*, till sjillnad från en kölad farkost, som kallas *bạt*. En jöl med namnet *Skeppejölen* finnes på annat ställe i Svinhults socken (enl. Rääf Beskr. öfver Ydre V sid. 6). En kulturell stadsbo

kunde möjligen anse den omständigheten, att en eka fanns i en sjö, alltför obetydlig eller självklar, för att den skulle kunna je sjön dess särsjiljande benämning. För denne anmärkare vill jag framhålla, att jölen ifråga ligger tämligen avlägset från människoboningar, att det är relativt ovanligt, att dylika avsides belägna sjöhålor äro försedda med farkoster ock slutligen, att det för en fiskare är av så mycket större vikt att ha båt till sitt förfogande, då jölen, såsom den nu ifrågavarande är belägen i en mosse ock har sumpiga stränder.

Skuru. *'skurə.*

1 mtl.

i Skurom **1545** KA. 11; i Skuru **1545** KA. 18, **1589** KA. 22, **1636**, **1661**, **1666**, **1690**, **1695**; i Skwru **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Skura **1687**; Skurc **1690**.

Namnet är detsamma som *Skuru* i Rumskulla skn, ovan sid. 78.

Spakarp. *'spakarp.*

1 mtl.

i Spackatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; Spacktorp **1563** RA. RL. I; i Spackarp **1589** KA. 22; Spackarp **1602** KA. 19, **1638**, **1665**, **1679**; i Spakarp **1613**, **1616**, **1638**.

Fsv. grundform är **Spaka-þorp.*

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. manstillnamnet *Spake*, anfört hos Söderwall II sid. 460.

I judutvecklingen av fsv. **Spaka-þorp* finnes den egendomligheten, att *k* förlängts ock det föregående *a* bibehållits kort. Adjektivet *spak* heter på ydremål *spąk.* Jag kan ej här je mig jupare in på förklaringen härtill. Emellertid synes det mig sannolikt, att den Kockska regeln, Fsv. ljudlära sid. 382 ff., som i detta fall kunde jett oss både *spąk* (från flerstaviga former) ock *'spąkarp* som resultat, ej är tillämplig på ydremålet.

Hesselmans i Skiss öfver nysvensk kvantitetsutveckling i Språk ock Stil I sid. 22 ff. antydda regel, att *ă* ock *æ̆* alltid skulle förlängas i kort rotstavelse, men *ĭ*, *y̆*, *ŭ*, *ŏ* ej förlängas framför *p*, *t*, *k*, *s*, tyckes ej jälla för ydremålet, ock ej häller

för mera 'rent' östjötska dialekter. Ty ydremål (o. flera östjötska dial.) har såväl *gap* som *ʃep*, *'drepə*; *fat*, *vet*, *'speta*, *'baka*, *'veka*, *lek*, *bes*, vilket ju ej stämmer med Hesselmans regel, ock likaså, jfr ovan sid. 104, har ydremålet *vaj*, *stejə* *ʜej*, *hej*, vilket ju ej häller stämmer med Hesselmans regler å cit. ställe. I uppsatsen Bidrag till läran om nysv. riksspråket i Nordiska Studier sid. 378 ff. har Hesselman riktigare träffat regeln för östjötskan, i det han antar, att vokalförlängning där är regel i kortstaviga ord, men då fattas förklaringen för *vaj*, *ʜej*, *stejə*, *'ʂatəl*, *'sejəl* — ehuru jag villigt medjer, att Hesselman med den sist citerade uppsatsen tyckes mig ha sagt det bästa hittills sagda angående denna segslitna fråga om kvantitetsutvecklingen i allmänhet. Att hans kännedom om östjötska dialekter ej är fullständig på varje punkt är ju synnerligen lätt förklarligt, ock jag har blott velat fästa uppmärksamheten på några små möjligen lätt förklarade avvikelser.

Säkert är emellertid att förklaringen på *spakarp* ej kan fås ur någon av de hittills antagna reglerna för kvantitetsutveckling. Jag förklarar saken i fråga så, att innan det föregående *a* förlängts, har *k* förlängts mellan huvudtonig ock obetonad vokal i **Spakaþorp*. Jämför det möjligen likartade **Beseryd** sid. 9, uttalat *'besəry* eller *'besry* samt sid. 59 på **Winnersrum** ock de nedan under **Svenningeby** i N. Vi sammanförda exemplen.

Sprängsbo. *'sprängsbo*.

3/4 mtl.

(nom.) Spraekilsbodha **1475** Rf. 129; (ack.) Spraekilsbodha **1475** Rf. 129; i Spregnebo **1545** KA. 11; i Spreklesbo **1545** KA. 18; i Sprekisboda **1550** Rf. 155; i Sprekilsboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Spraegesboda **1589** KA. 22; Spräkelsboda **1595** Rf. 210; Spräksboda **1602** KA. 19; i Sprängzboda **1622**; i Sprängsbo **1623**; Sprekesbo **1633**, **1635**, **1636**; Sprengzboo **1669**; i Sprängsboo **1676**; Sprängzbo **1676**.

Fsv. grundform är *Spräkils-boþa*. Under samma betoningsförhållanden som jag ovan sid. 8 antagit för fsv. *Baggaboþa* → *Baggebo* blir föreliggande gårdnamn *Spräkesbo*, på vilken forms befintlighet i senare hälften av 1500-talet även ett par belägg tyda.

Den nuvarande namnformen har väl uppstått jenom omtydning av namnet.

Jag antar första sammansättningsleden vara jen. sg. av ett fsv. **Spräkil* m., som jag sammanför med sv. *brakved* ock *sprakved* 'Rhamnus', no. dial. *Brakall* 'Rhamnus', sv. dial. *brake* o. s. v. (Tamm Et. Sv. Ordbok **Brakved**) 'Rhamnus'; finl. *Brakar* m. pl. 'buskar', *Brakel* n. 'fula buskar, nässlor, tistlar' etc. (Rietz sid. 49); no. dial. *Brake*, *Sprake* 'enbuske' o. s. v. (Falk-Torp Et. Ordb. **Brake**). Om växlingen *sp-* ~ *b-* se t. ex. Noreen Urg. Lautlehre sid. 176 ff. ock sid. 202.

Betydelsen på detta antagna **Spräkil* borde väl vara 'buske med taggar', 'stickande buske' eller något liknande.

Anledningen till accent 1 i föreliggande gårdnamns första sammansättningsled ock därmed till accent 1 i gårdnamnet (Kock Accentuierung sid. 146 ff.) anser jag ligga i det förhållandet, att **spräkil* hade enstavig stam i vissa kasus. Jfr Kock Accentuierung § 111 (sid. 50) ock Ark. VII sid. 354 o. 356 samt ovan sid. 103 anm. om sjönamnet Lägern![1])

Andra sammansättningsleden fsv. *boþa*, se I, kap. I.

Stekarp. *'stekarp.*

1/4 mtl.

Stekaratorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 29; i Stekarp **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1638**, **1642**, **1662**, **1666**; till Steekarp **1642**; Steckarp **1677**.

Fsv. grundform är **Stekara-þorp*, varur *Stekarp* liksom *Klockarp* ovan sid. 156 ock *Arkarp* ur resp. fsv. grundformer.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *stekare* m. 'kock', brukat som titel eller tillnamn, jfr Söderwall II, 499.

Andra sammansättningsleden, se I.

---

[1]) I anm. på sid. 103 ovan nämner jag ej Kocks på här ovan cit. ställen uttalade mening om den antagliga förekomsten av acc. 1 i urspr. synkoperande paradigm av typen *kätil*. Detta beror på, att jag vid nedskrivandet av noten å sid. 103 inbillade mig, att hela tanken var ny ock min upptäckt. Först vid korrekturläsningen av denna sida märkte jag, att jag på sjönamnen med acc. 1 bara tillämpat Kocks av min järna absorberade mening.

Svinhult. *ˋsvenəlt* eller *ˋsvinəlt*.

1 mtl.

i Swinolt **1545** KA. 11; i Suinehulth **1545** KA. 18; i Suijnhult **1589** KA. 22.

Se sockennamnet *Svinhult*, ovan sid. 147.

Westerås. *ˋvästras*.

1 mtl.

i Westraas **1415** SD. 2143; i Vesterås **1545** KA. 18, **1683**; i Westeråss **1545** KA. 11, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1602** KA. 19, **1669**; i Westerås **1589** KA. 22; i Wästeråss **1618**; i Wästeråås **1683**; Westerååś **1685**.

Fsv. grundform är väl *Väster-ras* eller möjligen *Väster-* eller *Västre-as*.

Första sammansättningsleden är väl adv. (el. adj.) *väster* 'i väster', 'åt väster'.

Andra sammansättningsleden är fsv. *ras* f., varom se ovan sid. 157 på *Råås* eller ock fsv. *as* m. ås. Nuvarande uttal *-ås* i enl. med Aschw. gr. § 298.

Österås. *ˋøstras*.

1 mtl.

i Österåss **1545** KA. 11, **1558** KA. 29, **1559** KA. 29, **1599** Rf. 215, 216, **1600** Rf. 219, Rf. 220, **1602** KA. 19; i Österås **1589** KA. 22; i Österåsz **1608**, **1609**; Östråås **1636**; Österåås **1661**.

Detsamma som ovan sagts om Westerås jäller om Österås, om adv. (adj.) *öster* sätts i stället för *väster*. Dessa båda gårdar ligga bredvid varandra, *Österås* öster om *Westerås*.

Torpa socken. *`tərpa* eller *`tərpasokn̥.*

de Thorpum **1281** SD. 715; in par-a Thorppæ **1336** SD. 3207; de par-is — — Thorpa **1337** SD. 3326; in par-a Thorpum **1343** SD. 3682; in Thorpum **1345** SD. 3908; ecclesiam Thorpæ **1345** SD. 3932, **1382** Rf. 46; Thorpa skn **1369** Rf. 35, **1385** Rf. 53, **1404** SD. 462, **1405** SD. 557, **1408** SD. 924, SD. 980, omkr. **1410** SD. 798, **1412** SD. 1522, **1427** Rf. 97, **1508** Bergs.; ecclesiam Thorpa (**1382** Rf. 46), **1411** SD. 1412; i Thorpom **1383** Rf. 48, **1410** SD. 1339; i Thorppum **1389** Rf. 56, **1400** Rf. 64, 2 g.; i Thorpa **1389** Rf. 57; Thorpa kirkio **1390** Rf. 59, **1391** Rf. 60; (nom.) kirkian Thorpa **1390** Rf. 59; (dat.) the samu kirkione Thorpa **1390** Rf. 59; Thorppa skn **1397** Rf. 62; i Thorppom **1401** SD. 30; i Torpum **1432** Rf. 100, **1434** Rf. 104; i Thorpum **1433** Rf. 102; Torpa skn **1433** Rf. 101, (Rf. 103), **1454** Rf. 118, **1473** RA. c 8, **1477** Rf. 130, **1498** RA. c 36, **1531** RAaoe II, **1545**, **1577**, **1585**, **1602**; i Torppöm **1438** Rf. 105; Torppa skn (**1441** Rf. 107), **1556**; Tørpa skn **1443** Rf. 108, **1555**; i Torppum **1448** Rf. 115, (**1465** Rf. 122); Torpe skn **1460** RA. c 4; Torp skn **1482** RA. c 23; i Torpa **1493** Rf. 138, 2 g., **1515** Rf. 147, **1552**, **1553**, **1568** Rf. 184, **1598**; Torpa **1500**, **1524** RA. A 7 fol. 281; Törpa skn **1545** KA. 11, 3 g., **1555**; till Torppa **1553**; till Torpa **1553**; ex Torpa **1553**; Torpa prestagardh **1580**.

Namnet är ursprungligen plural av fsv. *þorp*, varom se I. Såsom synes av beläggen, böjdes namnet i äldre tid i åtminstone två kasus, men blir väl för senare tids språkkänsla en gårdnamnsavledning på *-a*. Namnets betydelse 'torpens' (socken, kyrka) antyder, att denna socken är senare bebyggd än vissa andra delar av Ydre. Jfr härmed del I, kap V!

Arnäs. *`aŋæs* eller *`anæs.*

1/2 mtl. Hör sedan 1899 till Blåviks socken.

(nom.) Arnanæs **1405** SD. 557, 2 g.; i Arrenes **1545** KA. 11; i Erness **1545** KA. 18; i Arnanes **1558** KA. 29; i Arnanees **1559** KA.

30; i Arnnanæes **1589** KA. 22; i Aarnäs **1602** KA. 19; Arnääss **1672**, **1681**; Ahrnääs **1683**; Arnäs **1727**; Arnääs **1740**.

Fsv. grundform är *Arna-näs*, varav *Arnäs* uppstår i enl. med Aschw. gr. § 158,1. Jfr ovan sid. 156 ***Klåckarp!***

Första sammansättningsleden i föreliggande gårdsnamn antar jag vara jen. sg. av fsv. *örn* m. Söderwall upptar en fsv. nominativform *arn*, vars befintlighet berättigar en att tro på fsv. tillvaron av en jen. *arna(r)*, även om den ej är belagd.

Andra sammansättningsleden är fsv. *näs* n. näs, udde. Betydelsen — 'örnarnes eller örnens näs' — jöres realiter sannolik av den omständigheten, att ännu i mitt minne ock vanligare fordom (jfr Rääf Beskr. öfver Ydre V sid. 135) hafsörnar häckat ock uppehållit sig vid vissa delar av sjön Sommen, vilken omjer *Arnäs* på tre sidor.

Basarp. *`bąsårp.* (3 2)

1 mtl.

curiam meam Bassathorp **1336** SD. 3207; i Basaorp **1545** KA. 11; i Bassarp **1545** KA. 18, **1602** KA. 19; i Bassörp **1555** KA. 22; i Basatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; Basårpp **1577** RAaoe IV; i Baszarp **1621**, **1628**, **1638**; i Båszarp **1637**; Baasarp **1665**; Basarp **1674**, **1680**, **1681**.

Fsv. grundform är väl **Basa-þorp*, varur nuvarande form utan svårighet förklaras. Skrivningarna med *-ss-* torde möjligen ha betecknat ett långt *s*, att förklara liksom ovan sid. 160 *Spa(k)karp* m. fl., jfr nedan under ***Svenningeby*** i N. Vi. Den nuvarande uttalsformens *ą* blir då svårare att förstå. Möjligen har assosiation inverkat. — En möjlighet är att det älsta belägget *Bassa-* har *ss* för att beteckna föregående vokals korthet, jfr ovan sid. 4. I så fall skulle en utveckling **Băsaþorp* → **Bāsaþorp* → *Băssaþorp* → *Bassarp* ha medhunnits på tiden 1336—1545. Assosiation med ett 1545 kvarlevande mansnamn **Bąse* ← fsv. *Basi* skulle i detta fall vara lättare förklarligt.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av ett fsv. mansnamn *Basi* L. 23.

Andra sammansättningsleden, se I.

Björkevik. ˋbørkəvik.

1 mtl.

Birkewick **1531** RAaoe II; i Berkeuik **1541** KAaoe; Birchevik **1542** KAaoe; Berckauik **1543** KAaoe; i Berckeuic **1545** KA. 11; i Börkieuick **1545** KA. 18; Berkeuik **1558** KA. 29; i Bercheuick **1559** KA. 30; i Berckeuick **1589** KA. 22; i Börkewijk **1602** KA. 19, **1639**; Börkevyk **1665**, **1675**, **1740**; Biörkevyk **1745**; Biörkevik **1764**.

Fsv. grundform är **Birke-vik*, varur den senare belagda formen *Berke-vik* uppkommer liksom ydremål *lerka* ← fsv. *liþka* etc. Den nuvarande dialektformen har väl förändrat första sammansättningsledens stamvokal under inflytande från orden *børk* 'björk'[1]) ock *børkə* 'björketrä', 'björkeskog'. Jfr ovan sid. 119. Dialektordet *børk* torde vara judlagsenlig utveckling av fsv. *birk* i överensstämmelse med Aschw. gr. § 108,1 ock § 116.

Första sammansättningsleden fsv. *birke*, är en neutral *ia*-avledning på den urnordiska stammen i *björk*, lika bildad ock med samma betydelse som det senare *björke* = ydremål ˋ*børkə*. Fsv. *birke* finnes belagt i sammansättningar *birkelöf*, *-ris*.

Andra sammansättningsleden är fsv. *vik* f. vik.

Boda. ˋbǫa.

1 mtl.

Boda **1531** RAaoe II, **1543** KAaoe, **1602** KA. 19, **1614**, **1620**, **1621**, **1681**, **1691**, **1727**; i Bodha **1545** KA. 11, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; i Boo **1545** KA. 11.

Namnet är fsv. *Boþa*, varom se I.

Brandsnäs. ˋbransnæs.

1 mtl.

Brandznäss **1531** RAaoe II, 2 g.; i Bransnäs **1541** KAaoe; Branssnes **1542** KAaoe, **1543** KAaoe; i Brandsnes **1545** KA. 18; i Bransnes **1545** KA. 11, **1558** KA. 29; i Bransnees **1559** KA. 30; i Bransnæes **1589** KA. 22; i Bransnääs **1602** KA. 19, **1665**; i Brandznäs **1617**; i Brånsnäs **1632**; Bransznäs **1641**, **1642**; Branssnääss **1665**; Brantznääs **1685**, **1737**.

Fsv. grundform är **Brants-näs*.

---

1) En labialiaering *ĕ* → *ŏ* under samma förutsättningar som Aschw. gr. § 108 *ĭ* → *y̆* är ju ej häller otänkbar. Jfr Kock Språkhistoria sid. 29 ff.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *brander* m. brand, skogseld.

Andra sammansättningsleden fsv. *näs* n. udde, näs.

Skrivningen *Brånsnäs* 1632 kan representera en talform, uppkommen jenom assosiation med det enkla *brand*, som på ydremål heter *bran*.

Brevik. *'brevik.*

1 mtl.

Bredeuich **1545** KA. 11; i Bredeuick **1545** KA. 18, **1558** KA. 29; i Bredauick **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; i Breuick **1577** Rf. 185, **1578** Rf. 190; i Bredeuich **1581** Rf. 192; i Brewijck **1602** KA. 19; Breevyk **1665**, **1680**, **1727**; Bredevyk **1684**; Brevyk **1728**.

Fsv. grundform är väl **Breþo-vik* → *(*)Breþevik* → *Brevik*. Långt *k* liksom i *Marek* ovan sid. 32.

Första sammansättningsleden är fsv. adj. *breþer* 'bred' i svag böjning oblik kasus sg.

Andra sammansättningsleden fsv. *vik* f. vik.

Broby. *'broby.*

N:o 1 norrgård 1/4 mtl., n:o 2 södergård 1/4 mtl.

(nom.) Broby **1404** SD. 462, **1608**, **1673**; i Brobij **1589** KA. 22.

Se *Broby* i Sunds socken ovan sid. 125.

Brostorp. *'brostərp.*

N:o 1 södra 1 mtl., n:o 2 norra 1 mtl.

i Bredherstorpe (**1433** Rf. 103); (ack.) Brodherstorppe (**1441** Rf. 107); i Brodherstorppe (**1441** Rf. 107); i Brorstörp **1545** KA. 11, 2 g.; i Brostorp **1545** KA. 18, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1603**, **1608**, **1610**, **1627**, **1665**, **1673**, **1729**; i Broerstörp **1555** KA. 22; i Brostörp **1556** KA. 21; i Broestorp **1558** KA. 29; Broostorp **1684**.

Fsv. grundform är **Broþ(e)rs-þorp* → *Bro(e)rstorp* → **Brostorp* → *Brostorp* (*rs* → *s* i ydremål).

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Broþ(e)r* L. 37.

Andra sammansättningsleden, se I.

Bubbetorp. 'bubətørpət.

1/4 mtl.

Silue (jenit.) Bubbathorp **1281** SD. 715; in Bubthorp **1331** SD. 2892; Buddetorp **1577** RAaoe IV; aff Bubesmålle **1586** KA. 23 (under rubrik: Torper); Bubbetorpet **1679**, **1681**, **1726**; Bubbetorp **1748**.

Fsv. grundform är *Bubba-þorp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Bubbe* L. 40. Jfr ovan sid. 89 ***Bubbarp***.

Andra sammansättningsleden, se I.

Egendomligt är, att ej fsv. *Bubbaþorp* → *Bubbarp*. Jag förklarar detta bero på, att gårdens obetydliga storlek (det är den minsta gård i socknen) ock det faktum, att den sent — ännu 1586 — nämnes *torp*, orsakat så stark assosiation av den senare sammansättningsleden, att den judlagsenliga utvecklingen förhindrats. Det i senare tid jorda tillägget av bestämda artikeln beror också på assosiation. Jfr ovan sid. 108 ***Nyckelberga***.

Börshult. 'bøṣəlt eller 'bøṣ(h)ult eller 'bøṣəlt.

1 mtl.

i Børstershulth **1460** RA. c 4; i Børstenhult **1473** RA. c 8; i Börstenshult **1477** Rf. 130; Byrstingxhwlth **1482** RA. c 23; aff Børstingxhult **1489** RA. c 24; i Børstinghwlt **1490** RA. c 24; Børstinghwlt **1500** Rf. 141; i Börstehult **1545** KA. 11; i Börsteshulth **1545** KA. 18; i Börsteshult **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Börsthenshultt **1589** KA. 22; i Bösteshult **1602** KA. 19; i Börshult **1608**, **1609**; i Böstringzhult **1611**; Börsshult **1665**, **1680**, **1726**; Biörshullt **1708**, **1716**.

Fsv. grundform är *Byrstingshult* → *Börstens(h)ult* (Aschw. gr. § 116 ock § 281,2) → *Börstes(h)ult* (Aschw. gr. § 317,2) → **Börsts(h)ult* → *Börs(h)ult*.

Första sammansättningsleden *byrstings-* antar jag vara jen. sg. av fsv. **byrstinger* 'borstig hane', avlett av ä fsv. **burst* (f. eller m.) = fsv. ock nsv. *borst*. **Byrstinger* antar jag likbetydande med no. dial. *byste* m. 'Dyr med Børster eller stridt Haar' (Aasen).

Byrstingshult alltså möjligen = fsv. *Svinahult*, se ovan sid. 147.

Dalby. \`dạlby.

N:o 1 1 mtl., n:o 2 1 mtl.

Dalby **1498** RA. c 36, **1577** RAaoe IV; i Dalby **1545** KA. 11, KA. 18, 2 g., **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1689**; i Dalbi **1550** Rf. 159; i Daalby **1558** KA. 29, **1615**, **1619**, **1665**, **1675**; Dahlby **1685**, **1708**.

Fsv. grundform *Dal-by.*

Första sammansättningsleden är fsv. *dal* m. dal.

Andra sammansättningsleden fsv. *by*, varom se I.

Dragsnäs. \`draksnæs.

N:o 1 norrgård 1/4 mtl., n:o 2 södergård 1/4 mtl.

i Dragenæs **1491** RA. c 37, 3 g.; i Dragznes **1545** KA. 11, 2 g.; i Drasznes **1545** KA. 18; i Draxnes **1556** KA. 21; i Dragisness **1557** Rf. 176; i Dragsnes **1558** KA. 29; i Draxnees **1559** KA. 30; Dragznäs **1577** RAaoe IV; i Draxnæes **1589** KA. 22; i Dragznäs **1594**, **1602** KA. 19; i Dragsnäsz **1608**; i Dragsnäs **1618**, **1620**, **1622**, **1727**; Dragznääs **1671**; Dragsnääs **1689**.

Fsv. grundform är *Drags-näs.*

Första sammansättningsleden är jen sg. av fsv. *dragh* n., belagt i sammansättningar ock unjefär likbetydande med nsv. *drag* i sammansättningarna ström-, luft-, vatten-, moss-, kärrdrag.

Andra sammansättningsleden är fsv. *näs* n. näs, udde.

Gården har sitt namn därav, att den ligger vid ett smalt sund av sjön Sommen, där det 'drar' d. v. s. går ström än från det ena ock än från det andra hållet, beroende på vindförhållanden o. dyl.

Falla. \`fala.

2 mtl.

in Fallum **1343** SD. 3682, **1343** SD. 3694; pro curia mea Falla **1343** SD. 3694; i Fallom **1408** SD. 924, **1410** SD. 798, **1418** SD. 2436, **1545** KA. 18; i Falla **1545** KA. 11, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1585** Rf. 194, Rf. 195, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1610**, **1614**, **1621**, **1665**, **1675**, **1720**; i Falle **1545** KA. 11, 2 g.; Ffalla **1556** Rf. 175, 3 g.; om Ffalla **1556** Rf. 175; Falla **1595** Rf. 210.

Fsv. grundform är *Falla*. Namnformen är väl ursprungligen jen. pl., ock beläggen uppvisa ju ock pl. dativformer. Tidigt har namnet uppfattats ss. en gårdnamnsavledning på *-a* med bibehållen pluralböjning (jfr andra ock tredje belägget ovan) till fsv. *fall* n., varom se I, kap. I.

Farsbo. *ˋfæ̜sbo̜*.

N:o 1 norrgård 1 mtl.

Färssbo (uttal som ovan).

N:o 2 södergård 1 mtl.

(nom.) Färilsboda (**1391** Rf. 60½); i Ferrisbo **1545** KA. 11; i Feresbo **1545** KA. 11; i Ferisbodom **1545** KA. 18, 2 g.; i Feresboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Ferrebodhe **1555** KA. 22; Fferrissboda **1556** KA. 21; i Færisboda **1589** KA. 22; i Fersboda **1602** KA. 19; i Fersbo **1613**, **1621**; Färsbo **1628**, **1746**; Ferssbo **1666**; Färssboda **1668**, **1671**, **1681**, **1727**; Färssbo **1683**; Färsboo **1708**; Farsbo **1776**.

Vokalen i första stavelsen uttalas med ett jud mellan *a̯* i *ka̯t* ock *a̯* i *ba̯st*. Jag har här betecknat judet med tecknet *æ̜*, vilket här alltså ej betecknar samma jud som i Lundells landsmålsalfabet Sv. ldsm. I sid. 104. Det har ej lyckats mig att i ydremålet differentiera ett kort *æ̜* från det vanliga *a̯*, liksom jag ej häller funnit något säkert exempel på *a̯*.

Vokalen i *stark* 'stark', *mark* 'mask' ock överhuvud framför *r* ock *ɭ* + konsonant (ej supradental eller kakuminal) tyckes mig vara något mera 'bakre' än *a* i *bast*, *mat*, *ʂap*, men jag har dock ej med säkerhet kunnat sjilja dessa jud åt, utan använt en ock samma beteckning för dem. Jag kan ej här gå in på dessa juds etymologiska ursprung ock historiska utveckling. Möjligen kommer jag att göra det i del III eller en ordbok över ydremålet, till vilken jag jort förarbeten.

Ydremålets *kvæ̜n* ← fsv. *kvärn*, *æ̜ɳ* ← **æ̜ɭn* ← fsv. **älin*, *ˋfæ̜ən* ← fsv. *fänden* (Tamm Et. Sv. Ordb. sid. 131), jämförda med ydremålets *ˋʃa̜na* ← fsv. *stiarna*, *ˋlæ̜na* biform till 'låna', *ˋtæ̜niŋ* ← *tälning* tyckas antyda, att fsv. *ä*, i ställning framför vissa konsonantförbindelser, fått kvaliteten *æ*.

Jag antar sålunda, att föreliggande gårdnamns första sammansättningsled utgår från en fsv. grundform med *ä* till stam-

vokal. Beläggen från 1500-talet tyckas häntyda på en form *Färes-*, som tydligen är jenit. sg. av något ord.

Jag antar att detta *Färes-* är samma mansnamn, som O. Rygh Personnavne sid. 77 o. 78 upptar ss. *Færekr*. O. Rygh anför på cit. ställe betänkligheter mot namnformen *Færekr*. Han vill i stället sätta en form utan *k* ock anför sina själ härför N.G. II sid. 394 ock 206. Möjligen föreligger samma namn i da. gårdsnamnet *Ferridslev*, *Fjerridslev*, anfört hos Nielsen Oldda. Personnavne sid. 28.

Nominativen till *Färes-* har väl varit **Färir*. Detta mansnamn kan vara avlett av stammen i longob. *fara* 'Geschlecht. Familie', som enl. Bruckner Die Sprache der Langobarden sid. 87 ock Förstemann Altd. Namenbuch$_2$ I 496 ff. förefinnes i många jermanska personnamn. Ett ursprungligt **Färisboþa* blir *Färesbo* regelmässigt, ock den senare tvåstaviga formen (kan möjl. ha uppstått efter metates *re* → *er* ock kontraktion) bör väl förklaras liksom ***Sjösbo*** ovan sid. 69. Den omständigheten, att förbindelsen *rs* uppstod så sent som omkr. år 1600, är sannolikt anledningen till det nuvarande uttalet med supradental, jfr ovan sid. 143 (i ydremålet ha alla tillräckligt gamla supradentaler → dentaler, jfr ovan sid. 24).

Fiskarp. *ˋfi³skå²rp.*

1/2 mtl. Tillhör Blåviks socken sedan 1899.

i Fiskeretörp **1545** KA. 11; i Fiiskaorp **1545** KA. 18; i Fiskatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Fiskaorp **1589** KA. 22; i Fijskarp **1599**, **1634**; i Fiskarp **1602** KA. 19, **1668**, **1705**; på Fiskarpe gärde **1634**.

Fsv. grundform är **Fiskara-þorp*, varur nuvarande dialektform normalt uppstår. Jfr ovan ***Klåckarp*** sid. 156.

Första sammansättningsleden är jen. av fsv. *fiskare* m. 'fiskare', brukat ss. manstillnamn ('titel').

Flandhult. *ˋfl̡a³n̠u²lt* eller *ˋfl̡an̠əlt.*

1 mtl. Tillhör Blåviks socken sedan 1899.

(ack.) Flandholt **1344** SD. 3778; (ack.) Flandhult **1405** SD. 557, 2 g., **1674**, **1678**, **1728**; Flandholth **1460** RA. c 4; i Frandholt **1545**

KA. 11; i Flathulth **1545** KA. 18; i Flandhult **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; i Flanhult **1602** KA. 19, **1668**; i Flendhultt **1608**; i Flandhulth **1682**; i Flandhullt **1683**, **1684**; Flannhult **1745**.

Fsv. grundform synes vara *Fland-hult*, som väl går tillbaka på ett ursprungligt **Flanda-hult*. Jag antar att första sammansättningsleden *Fland(a)* är ett subst., avlett på den utvidgade stammen i sv. *flå*, jfr sv. *flinga*, *flänga*, *flån* (rspr. *flarn*). Betydelsen av gårdsnamnet 'hultet, där man flått' t. ex. näver, skulle kunna syfta på, att på platsen funnits för näverflåning lämplig björkskog.

Då dylik björk med vit, slät bark ingalunda växer överallt, ock då man förr behövde stora mängder av näver för vissa ändamål t. ex. till (bind)sulor i skor, näveraskar, kontar, dosor, skor, flöten på nät, alla torvtak m. m., så är ett namn av nu föreslagna betydelse ej osannolikt. Jag har ej besökt stället ock har ej hört, om där finnes vacker näver i den dag som i dag är.

Om *hult* se I kap. I.

Foglemaden. *\`fe̜jəl·mα̣a.*

äng. Obebyggd, tillhör flera hemman.

aff Ffogglamadh **1556** KA. 21; om Fogla maadh **1617**.

Namnet fsv. **Foghla-maþ* förekommer på flera ställen inom norra Småland ock södra Österjötlands skogstrakter. Likaså flerestädes i Dalsland (Sundals, Nordals ock Valbo hdr), på dalska *fugl·əmα̣a*, *fugl·əmy̜ra*, *fugl·əme̜sən*. Nu föreliggande plats i Torpa är för länge sedan torrlagd ock odlad. Enligt uppjifter till mig av flera äldre dalbor syftade namnen där på, att »(skogs-) fågeln» d. v. s. tjäder (ock orre) brukade leka invid dessa platser. Jag antar, att så även varit förhållandet vid Foglemadens i Torpa namnjivning. Ydremålets *'fe̜jəl·* betyder än i dag ofta 'tjäder'. Om en ydrejägare säger, att *'fe̜jər setər \`ø̜pə*, så menar han tjädern. En *\`fe̜jl·ale̜k* är detsamma som en *\`tø̜pale̜k* (jfr ovan sid. 45), *ligα̣ a \`lak̜a (pa) 'fe̜jəl·* betyder att locka tjäder. Orren kallas *\`ø̜k̜fe̜jəl·* (båda könen), *\`ø̜k̜ə* (tupp) ock *\`ø̜k̜hø̜na*. Riklig tillgång på tjäder heter *dα̣ gø̜t ø̜m 'fe̜jəl· ı α̣r*, d:o på orre

heter *dą̄ gøt øm 'øᴧføjəŀ*. Emellertid betyder *'føjəŀ* också detsamma som rikspr. fågel. Därför kan ju namnet fsv. **Foghlamaþ* ha haft en allmännare betydelse.

Första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. *fughl*, andra sammansättningsleden är fsv. *maþ* f. mad.

Förnäs. *'føŋæs.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1/2 mtl.

Fyrranäs **1418** SD. 2448; Furunäss **1531** RAaoe II; i Ffirenes **1541** KAaoe; Firenes **1542** KAaoe; Fyranes **1543** KAaoe; i Förönes **1545** KA. 18; i Förenesz **1545** KA. 11; i Förenes **1545** KA. 11, **1558** KA. 29; i Förenees **1559** KA. 30; i Förenæes **1589** KA. 22; i Förnäs **1602** KA. 19, **1708**, **1733**; Förnääs **1665**, **1683**; Förnäss **1671**, **1675**.

Fsv. grundform antar jag vara **Fyri-näs*, varur nuvarande namnform uppstått, *y̆* → *ŏ* i enl. med Aschw. gr. § 116 ock § 129,2, ock tvåstavigheten förklaras liksom i fallet *Sjösbo* ovan sid. 78.

Första sammansättningsleden antar jag vara ett fsv. **fyri* n. 'furuträ, furudunge', bildat på trädnamnet *fur* liksom *äspe* på *asp* o. s. v. Avledningen *fyri* finnes i sv. ock no. dial. ock i da.

Andra sammansättningsleden är fsv. *näs*, näs, udde. Går den är belägen på en liten udde i Sommen.

Hedingsmåla. *'hiŋsmąr* el. *'hinsmąr.*

N:o 1 norrgård 1/2 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl.

i Hydbingzmala **1400** Rf. 64; i en gard Hedingxmaale **1495** RA. c 37; (nom.) Hedingxmaale **1495** RA. c 37; i Hedingxmaale **1495** RA. c 37; i Hödingzmåle **1545** KA. 11; i Hedingsmåla **1545** KA. 11, **1619**, **1626**; i Hedensmola **1545** KA. 18; i Häningsmåla **1555** KA. 22; i Henengzmåla **1556** KA. 21; i Heedinxmåla **1558** KA. 29; i Heinxmåla **1559** KA. 30; i Heinxmala **1589** KA. 22; i Hijnzmåla **1602** KA. 19; Hedingzmåla **1625**, **1666**; Hingzmåhlen **1665**; Hingzmåla **1666**; Hedingzmålen **1672**; Hingzmåhla **1681**; Hingsmålen **1688**; Hinsmåhla **1688**; Hinsmålen **1711**, **1724**, **1752**; Hedingzmåhlen **1738**, **1748**, **1752**.

Fsv. grundform är väl *Hēþings-mala* eller *Hīþings-mala*. Ur båda formerna kunna nuvarande dialektnamnformer förklaras utan svårighet.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Heþing* eller *Hiþing* L. 100. O. Rygh Personnavne sid. 120 ff. hänför flera äldre namnformer på *-ing* till *Heðinn*, säkerligen med orätt, jfr Förstemann Altdeutsches Namenbuch$_2$ I 725.

Om andra sammansättningsleden *mala* ock dess förändring i senare tid se del I, kap. I.

Helgebo. *ˋhälјəbo.*

1/4 mtl. Tillhör Blåviks socken sedan 1899.

i Hellieboda **1602** KA. 19; i Hälgeboda **1603**; i Helgeboda **1624**; Helgebo **1630, 1728**; Helgaboo **1674**; Hälgaboo **1685**; Hälgeboo **1708**.

Fsv. grundform är **Hälgha-boþa*, varur nuvarande namnform uppstått liksom *Baggebo* ovan sid. 8.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Hälghe* L. 117.

Andra sammansättningsleden, se I.

Hestra. *ˋhestra.*

1 mtl.

Heestra (ack.) **1369** Rf. 35, (nom.) **1412** SD. 1522; i Heestrom **1426** RA. 15/8; scriptum Heestra **1426** RA. 15/8; i Hestra **1545** KA. 11, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1591** Rf. 205, **1593** Rf. 207, **1599** Rf. 215, 2 g., **1602** KA. 19, **160[illegible]**, **1614**, **1671**; i Hestrom **1545** KA. 18; i Heestra **1558** KA. 29, **1622**; i Hester **1580** Rf. 191; Histra **1726**, **1730**, **1732**.

Fsv. grundform är *Hestra*, varom se I, kap. I på ***Hester***.

Hofvetorp. *ˋhovəterp.*

1/2 mtl.

i Hofuathorpe **1421** Rf. 93; i Hoffuaorp **1545** KA. 11; i Hofarp **1545** KA. 18; i Hofförp **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; i Hoffuatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1577** Rf. 189, **1589** KA. 22; Hoffuatorp **1577** Rf. 189, **1580** Rf. 191; mellan Hoffwatörp **1580** Rf. 191; til Hoffuatorp **1580** Rf. 191; Hoffuetorp **1602** KA. 19; Hofwetorp **1640, 1641**; Hofvetorp **1683**; Hofatorp **1685**; Hoofvetorp **1688**; Hofetorp **1712**; Håfwetorp **1754**.

Fsv. grundform är tydligen *Hova-þorp*, varur vi skulle väntat oss en nutida form *Hovarp*, vilken även av beläggen att döma uppträtt på 1500-talet samtidigt med de många andra gårdsnamnen på *-arp*.

Det i Ydre sällsynta bibehållandet av en namnform som Hovetorp in i senaste tid, synes mig ej kunna förklaras annat än såsom påverkan från skriften. Den på ***Bubbetorp*** ovan sid. 167 jivna förklaringen på samma företeelse kan ej järna vara tillämplig på det gamla kyrkogodset ock senare säteriet Hofvetorp. Måhända har den omständigheten, att denna gård 1577 av kronan bortbyttes till kyrkoherden Nils Jonæ, stamfader för släkten Torpadius, i vars ägo gården länge stannade, varit avjörande för namnets form, alldenstund gårdens ägare voro skriftlärde, präster ock assessorer; åtminstone till omkr. år 1700.

Första sammansättningsleden i gårdsnamnet är jen. sg. av ett fsv. mansnamn (*)*Höve*. L. 111 har ett *Hovi*, Nielsen Oldda. Personnavne sid. 47 *Howi*, Sv. ldsm. VI,7 sid. 30 *Hovid*. Måhända förefinnes det av mig antagna namnet i något av de å cit. ställen anförda beläggen.

Andra sammansättningsleden fsv. *þorp* se I, kap. I.

Holma. *ˋhȯlmȧ.*

2 mtl.

i Holme **1545** KA. 11; i Holmom **1545** KA. 18; i Holma **1545** KA. 11, 2 g., KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1611**, **1632**, **1671**, **1708**; i Hålma **1602** KA. 19; Hollma **1686**, **1728**; Hållma **1746**.

Fsv. grundform är *Holma*, en form av fsv. *holme* m. eller *holmber* m. med den i flera dial. (ydremål, dalslandsmål, smål.) kvarlevande betydelsen 'plats, som jenom sin beskaffenhet eller jenom särsjilda gränser sjiljer sig från det kringliggande' (t. ex. skogsholme i en åker, ö i vatten o. dyl.), jfr Tamm Et. Sv. Ordb. ***Holme***, Schlyters Ordbok sid. 280, Rietz, Aasen, O. Rygh N.G. Indl. sid. 56.

Håreholma. *ˋhålahȯlmən* eller *ˋhårəhȯlmən.*

1 mtl. Tillhör Blåviks socken sedan 1899.

i Hörreholm **1545** KA. 11; i Hordaholm **1545** KA. 18; i Hålaholma **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1683**; i Hålaholmen

1602 KA. 19, 1692; Huluholma 1665; Hulusholma 1682; Hâreholm 1727; Håraholm 1727, 1781; Håraholmen 1780, 1755, 1778.

Fsv. grundform är **Harþa-holma*, varur fås formen *Håla-holma* belagd 1558 ock senare. Formen *Håraholma* förklarar jag uppkommen på grund av dissimilatoriskt utbyte av *ł* mot *r*. Liksom jag antar, att i de fyrstaviga namnen på fsv. *mala* sista stavelsen åtminstone från 1500-talet haft svagaste betoning av alla namnets stavelser ock följaktligen reducerats, så antar jag att *Håraholma* → *Håraholmə*, varefter bestämda artikeln tillagts detta gårdnamn liksom dem på fsv. *mala*, jfr del I, kap. I ***Mala***. Då i ett *hårahołmən* ej av betoningen framgår, om senare sammansättningsleden är *holm* eller *holme* med bestämd slutartikel, kan den flera gånger belagda namnformen på *-holm* ha uppkommit jenom subtraktion ur en namnform på *-holmen* på grund av ett analogislut, vars förklaring jes nedan under ***Sjövik*** i N. Vi.

Uttalsformen med *ə* i andra stavelsen torde ha uppstått i sammansättningar av samma slag som de ovan sid. 78 på ***Sjösbo*** anförda. Jag har hört *`hår(h)əłmalanət* 'Hâreholmastranden' o. dyl. uttal, men aldrig namnet ensamt uttalat ss. trestavigt.

Första sammansättningsleden antar jag i enl. med ett förslag av prof. Noreen vara en fsv. motsvarighet till fht. mht. *Hart*, *Hard* 'skog', varom se Kluge Et. Wb.$_6$ ***Hart***$_2$, Noreen Urg. Lautlehre sid. 87. No. *Harðangr* ock bl. a. *Halsjöen*, *Halaaen* O. Rygh N.G. III sid. 305 ock No. Elvenavne sid. 91 kunna innehålla samma ord.

Andra sammansättningsleden är fsv. *holme* eller *holmber*, varom se föregående gårdnamn.

Höglycke. *`həjləkə*.

N:o 1 nedergård 1 mtl., n:o 2 öfvergård 1 mtl., n:o 3 mellangård 1 mtl., n:o 4 nedergård 1 mtl.

in norre Høgholÿkiu **1281** SD. 715; i norro Høgho lykkio **1397** Rf. 62; i Høgholykkio **1408** SD. 924, **1418** SD. 2436; i Høgalykkio **1427** Rf. 97; (nom.) Högelykkia **1427** Rf. 97; i Högalikka (**1489** Rf. 136); i Högelycke **1545** KA. 11, **1556** KA. 21, **1602** KA. 19, **1665**, **1728**; i Höffuelyckie **1545** KA. 11; i Höffuelijcke **1545** KA. 11; i Höglyckio **1545** KA. 18, 2 g.; i Högalijckia **1558** KA. 29, **1589** KA. 22;

i Höghalijckia **1559** KA. 30; norre, södre Högelycke **1577** RAaoe IV; i Högelyckio **1622**; i Högalyckio **1627**; i Högelyckia **1638**; Höglycke **1711**.

Fsv. grundform är *Högho-lykkio*, varur en form *Höghelökke* uppstår vid mitten av 1500-talet (jfr ***Lyckö*** ovan sid. 65, anm. till ***Rakstorp*** sid. 35). Den nuvarande trestaviga uttalsformen torde vara uppkommen i sammanställningar ock sammansättningar ss. *højløkə `malagål* 'Höglycke mellangård', *`højløkəbønəra* 'Höglyckebönderna' o. dyl. Jfr ovan på föregående gårdsnamn ock sid. 78 på ***Sjösbo***.

Första sammansättningsleden i fsv. *Högho-lykkio* är obl. kasus sg. fem. i svag böjning av fsv. adj. *högher* 'hög, högt belägen'. Andra sammansättningsleden är obl. kasus sg. av fsv. *lykkia* f. 'lycka, inhägnad åker'.

Beläggen *Högalykkio* (obl. kasus) ock *Högelykkia* (nom.) från en urkund av 1427 uppvisa maskulina ändelser på adj. — troligen representera båda skrivningarna ett uttal *höghə-*.

Leddemåla. *`ledamar.*

1 mtl.

i Lewamala **1443** Rf. 108; Leddhamale **1466** V.; Leddemale **1480** V.; i Leddemale **1500** V.; i Lyddhemale **1508** Bergs.; i Ledemolle **1545** KA. 11; i Ledmåle **1545** KA. 11; i Ledemåla **1546** KA. 1; i Lidamalom **1546** KA. 1; i Ledamåla **1555** KA. 22; i Lädamåla **1556** KA. 21; i Leddamåla **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; Ledemåle **1577** RAaoe IV; i Lijddamåla **1602** KA. 19; i Liddemåla **1617**, **1618**, **1641**; Liddemåles ägor **1617**; Leddamåhla **1678**, **1726**; Leddamåhlen **1687**, **1747**; Liddamålen **1689**, **1746**; Liddamåhlen **1714**, **1728**; Ledamålen **1779**.

Fsv. grundform är *Ledda-mala*, varur nuvarande dialektnamnform utvecklats normalt.

Jag antar första sammansättningsleden vara jen. sg. av ett fsv. mansnamn **Ledde*, kortnamn till något på *Leiþ-* började namn. Jfr O. Rygh Personnavne sid. 172 *Leiðulfr* ock Munch Saml. Afhandl. IV sid. 129 ock 130. Skrivningarna med *i* kunna beteckna uttalsformer uppkomna enl. Aschw. gr. § 103,1.

Andra sammansättningsleden *mala*, se I, kap. I.

Liljeholmen eller Ringshult. `liljəhol̥mən.

1 mtl. Hör sedan 1899 till Blåviks socken.

predium in Rinxhulth **1280** SD. 700; i Ringxhult **1390** Rf. 59; datum Ringxhulth **1404** SD. 490; datum Ringxholt **1410** SD. 1339; datum Ringxhult **1410** SD. 1306, **1412** SD. 1522; til Ringxhult **1413** SD. 1729, **1447** V; i Ringxhulte **1414** SD. 1942; till Ringxholt **1500** V; i Ringshulth **1545** KA. 18; i Rinxhult **1558** KA. 29, **1589** KA. 22; i Rinxhulth **1559** KA. 30; i Rijngshult **1602** KA. 19; Liljeholm v. Ringzhult **1665**; Lillieholm **1665, 1678, 1729**; Lillieholma **1677**; Lillieholmen **1678, 1729**.

Fsv. grundform är *Rings-hult*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *ringer* m. 'ring, krets'.

Andra sammansättningsleden, se I.

Namnets betydelse kan tänkas syfta på det namnjivande hultets form; möjligen har där varit en helig lund med en 'domarering', jfr Lundgren Spår af hednisk tro och kult sid. 48. Gården uppjes i urkunden SD. 700 av år 1280 tillhöra häradet ock konungen.

Det på 1600-talet uppträdande namnet *Liljeholmen* har måhända tagits från någon på gården befintlig holmes namn. Gården är gammal herregård, ligger invid sjön Sommen ock gränsar intill *Håreholma*. Angående namnets olika skrivningar, se motsvarande på *Håreholma*. Namnet Liljeholmens betydelse ock sammansättning tyckes fullt klar.

Linnekulla, Norra. `linkula `nøra ock `søra.

N:o 1 1 mtl.

Linnekulla, Södra.

N:o 2 1 mtl.

i Lindecvlla **1460** Rf. 120; i Linde kulla (**1489** Rf. 136); i Linekulle **1545** KA. 11, 2 g.; i Lindekulla **1545** KA. 18, **1617, 1637, 1665, 1679, 1708**; i Lindakulla **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; Norre, Södre Lindekulla **1577** RA. aoe IV; i Lindekull **1580** Rf. 191; i Norrlijnnkulla **1602** KA. 19; i Lijndakulla **1602** KA. 19; Lindekulla

ägor **1608**; i Lindekullen **1622**, **1626**; Linnekulla **1687**, **1689**, **1764**; Lijnkulla **1735**; Linkulla **1736**.

Fsv. grundform är väl **Lindo-kulla*, varur *Lindekulla* uppstått redan före år 1460, jfr ***Linneberg*** ovan sid. 31.

Första sammansättningsleden antar jag vara samma som i *Linneberg*, se detta.

Andra sammansättningsleden är väl oblik kasus sg. av fsv. *kulle* m. 'kulle'.

Den trestaviga nuvarande uttalsnamnformen har uppstått i sammansättningar, jfr ovan ***Höglycke*** sid. 176 ock belägget *Norrlijnnkulla* 1602.

Löfåsa. *ˋløvasa* eller *ˋløvasa*.

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

i Nidkraløfassom **1400** Rf. 64; i Lönsås **1545** KA. 11; i Lönåss **1545** KA. 11; i Löfååsa **1545** KA. 18; i Löffååsa **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1602** KA. 19; i Löffåsa **1589** KA. 22; Löfåsa **1676**, **1712**; Löfåssa **1685**.

Fsv. grundform är **Löv-asa*.

Första sammansättningsleden är fsv. *löf* n. 'löv' ock möjligen även 'lövskog' (jfr ovan sid. 33 om *ek*, *asp* o. s. v. i bet. *eke*, *äspe* o. s. v.).

Andra sammansättningsleden är en gårdnamnsavledning på *-a* till fsv. *as* m. 'ås'.

Mårdstorp. *ˊmastərp*.

1 mtl.

i Mörtingztörp **1545** KA. 11; i Mortenstorp **1545** KA. 18; i Mårtenstörp **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; i Mårtenstorp **1558** KA. 29, **1602** KA. 19, **1609**, **1615**, **1637**; i Mårthenstorp **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1599** Rf. 215, Rf. 216, **1600** Rf. 219, Rf. 220; i Mårthänsthårp **1603**; Mårstorp **1678**, **1681**, **1736**, **1764**; Måstorp **1746**, **1755**, **1764**.

Fsv. grundform är **Martens-þorp* → *Mårtenstorp* → **Mårtestorp* (Aschw. gr. § 317,2) → *Måtstorp* (jfr *Rakstorp* ovan sid. 35) → *Måstorp* (jfr ovan sid. 24 ***Gunnarstorp***).

Första sammansättningsleden är väl jen. sg. av mansnamnet *Martin* eller *Marten*. Gårdnamnets uttal med accent 1 kan förklaras bero på, att namnet *Marten* sannolikt (åtminstone fakultativt) haft accent 1. Jfr Kock Alt- und Neuschwedische Accentuierung (§) 85, VII ock (§) 315.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I, kap. I.

Nockebo. *ˋnakabo.*

1/2 mtl.

i Nockebo **1545** KA. 11; i Nockabo **1545** KA. 18; i Nockaboda **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; i Nockeboda **1602** KA. 19; Nåckeboo **1665**; Nockeboo **1675**; Nockaboo **1676**; Nåckabo **1729**.

Fsv. grundform är väl **Nokka-boþa*, varur nuvarande dialektnamnform förklaras liksom *Brokabo* ovan sid. 88.

Första sammansättningsleden är väl jen. sg. till ett mansnamn **Nokke*, jfr. fno. *Nǫkkvir* O. Rygh Personnavne sid. 186. Mansnamnet *Enok* förekommer nutilldags i ydremålet ofta under formen *ˋnakə*. Spindeln kallas även *ˋnakə*, mera sällan *ˋlakə*. Spindelnät benämnas *ˋlakasnarər* eller *ˋnakasnarər*. Möjligen kan appellativet *nakə* tänkas förekomma i fsv. **Nocka-boþa*.

Andra sammansättningsleden *boþa*, se I, kap. I.

Nähs. *næs.*

1 mtl.

Næs **1377** Rf. 38, Rf. 40; i Nææs **1389** Rf. 57; Nääs (**1489** Rf. 136), **1577** RAaoe IV, **1602** KA. 19, **1685**, **1711**; i Näss **1545** KA. 11, **1585** Rf. 193, **1614**; i Näs **1545** KA. 18, **1585** Rf. 193; i Nees **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Næes **1589** KA. 22; till Ness **1599** Rf. 217; till Nääs **1688**.

Namnet är fsv. *näs* n. näs, udde. Gården ligger vid sjön Raklången, men icke på eller vid någon udde eller något näs i vanlig mening. Namnet bör ha betytt unjefär 'pass', 'ed' ock syftat på att vägen från sjön Raklångens högläntа västra sida här gått fram mellan sjön ock en fordom förmodligen vattensjuk dalsträckning. Namnets sjöna skrivning med *h* i jordeboken kommer sig helt säkert därav, att gården varit säteri.

Qvarnkulla. ˋ*kvænkula* eller ˋ*kvankula*.

1 mtl.

Quernekulle **1531** RAaoe II; i Quarnakull **1541** KAaoe; Quarnokull **1542** KAaoe; Quarnakull **1543** KAaoe; i Quarnnekulla **1545** KA. 18; i Quernekulle **1545** KA. 11; i Quarnekulla **1602** KA. 19; aff öffura Quernakulla **1556** KA. 21; i Quarnakulla **1558** KA. 29; i Quernakulla **1559** KA. 30; i Quernnakulla **1589** KA. 22; i Qvernekulla **1627**; Qvarnekulla **1683**; **1689**, **1728**; i Qwarnekulla **1687**, **1695**.

Fsv. grundform är **Kvärna-kulla*, varur nuvarande trestaviga dialektnamnform uppstått i sammanställningen ˋ*kvænkula-kvæna* 'Kvarnkullakvarnen' o. dyl. Jfr ovan på ***Linnekulla*** sid. 178. Angående typen *æ* se ovan sid. 169.

Första sammansättningsleden är jen. av fsv. *kwärn* f. 'kvarn'. Andra sammansättningsleden är fsv. *kulle* m. kulle i obl. kasus sg.

Ramfall. ˋ*ʀamfal*.

1 mtl.

i Rennefall **1545** KA. 11; i Remefall **1545** KA. 11; i Rembofall **1545** KA. 18; i Remmafall **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; Rennefall **1577** RAaoe IV; Remefall **1586** KA. 23; i Remmefall **1602** KA. 19; i Rämmefall **1608**, **1670**, **1674**, **1679**; i Ramblefall **1689**; Ramssfall **1665**; Rämmfall **1666**, **1679**; Rammefall **1674**, **1679**, **1683**; Ramfall **1674**, **1685**, **1726**, **1728**, **1729**, **1732**, **1744**, **1747**; Ramsefall **1690**; Rämfall **1728**, **1729**, **1731**, **1732**, **1737**.

Namnet är detsamma, som förekommer i Malexander ock behandlats ovan sid. 66 ock 67. Jag hänvisar dit. Det ser ut, som om nu föreliggande gård ursprungligen hetat *Rämme-fall* ock först på 1600-talet fått den nu befintliga namnformen.

Ramsmåla. ˋ*ʀamsman*.

1 mtl.

Remmismala (**1489** Rf. 136); i Mola **1545** KA. 18; i Remesmåle **1545** KA. 11; i Remingsmåla **1558** KA. 29; i Remminxmåla **1559** KA. 30; Remingzmålle **1586** KA. 23; i Målan **1589** KA. 22; i Råmesmålan **1625**; Ramssmåla **1665**; Ramssmåhlen **1728**, **1729**, **1730**, **1732**, **1746**, **1747**; Ramsmålen **1779**; Ramsmåla **1781**.

Namnets yngre belägg se ut att gå tillbaka på ett fsv. **Ramns-mala*, där första sammansättningsleden vore jen. sg. av ett fsv. mansnamn *Ramn* motsv. fno. *Rafn* ock fisl. *Hrafn*. De äldre beläggens *e* i första sammansättningsledens stamstavelse förefaller oförenligt med en dylik förklaring av namnets ursprung. Ännu mera svårförklarlig förefaller första sammansättningsledens ändelse *ings*. Jag kan ej se annat än att vi måste anta första sammansättningsleden ursprungligen vara jen. sg. antingen av ett mansnamn **Räminger* eller **Reminger*, som jag dock har liten tilltro till, eller ock av ett ord **rämmäng* ← **rämmeäng*, sammansatt av det ovan sid. 67 omnämda dialektordet *rämme* ock subst. *äng* f. (**rämmäng* = 'fuktig äng' eller dyl.).

Formen **Rämings-* i ett dekompositum är normal efter nsv. språkbruk, jfr Tamm Sammansatta ord i nutida svenskan sid. 13. Övergången *æ* → *i* i svagton torde ha åtsjilliga paraleller i andra ord åtminstone framför *ng* i ortnamn (jfr Aschw. gr. § 147).

Den senare nsv. formen av namnet måste väl vara analogiskt påverkad. Jfr det möjligen närbetydande ***Ramfall*** ovan.

Rosebo. *ˋʀǫsəbo.* (3 0 1)

1/8 mtl.

Rassboda **1531** RAaoe IV; i Rosboda **1589** KA. 22, **1597**; i Råosboda **1602** KA. 19; Roseboo **1681**: Roosebooda **1684**; Roseboda **1685**; Rosebo **1727**.

Namnet är detsamma som det ovan sid. 37 upptagna. Se detta.

Råås. *ʀa̜s.*

N:o 1 1/2 mtl., n:o 2 1/2 mtl.

i Raas **1389** Rf. 56; i Raase **1495** RA. c 37; i Raass **1495** RA. c 37; (nom.) Raass **1495** RA. c 37; i Rååss **1545** KA. 11, 2 g., KA. 18; i Råss **1545** KA. 11; i Rosen **1545** KA. 18; i Råås **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1666**, **1672** + fl., **1689**, **1732**; Rååsz **1608**, **1613**, **1626**.

Namnet är detsamma som det ovan sid. 157 behandlade.

Rödja. ˋʀø̜jə.

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 mellangård 1 mtl., n:o 3 norrgård 1 mtl.

in Rydhium **1281** SD. 715; i Rydhio **1404** SD. 462; Rödie **1545** KA. 11, 2 g., **1560**, **1577** RAaoe IV, **1602** KA. 19, **1673**, **1676**, **1726**; i Rödia **1545** KA. 11, **1589** KA. 22; i Rydio **1545** KA. 18, 2 g.; i Rödio **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; i Rydhia **1558** KA. 29; i Rydia **1559** KA. 30; i Rödje **1602** KA. 19; Rydia **1622**, **1708**, **1712**; i Stoora Rödia **1641**, **1712**; Rydie **1666**.

Fsv. grundform är *Ryþio*, som väl blir ʀø̜jə redan vid början av nsv. tid (jfr Aschw. gr. § 116 ock § 308,2, a samt för övergången *o* → *ə* i icke huvudtonig ställning ovan sid 66 ock flerestädes).

Namnet är oblik kasus sg. av fsv. *ryþia* f. 'rödjning, odling', varom se närmare del I, kap. I under ***Ryd***.

Rörsberga. ˋʀøs̜bar̊jå.

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

de Røsbyrgh **1281** SD. 715; Rörsbärg (**1489** Rf. 136); Rosbergha **1498** RA. c 36; i Råsseberg **1545** KA. 11; i Röseborgh **1545** KA. 11; i Rösbergh **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; i Rödzbergh **1555** KA. 22, **1556** KA. 21; Rösbergh **1577** RAaoe IV; i Rösberga **1602** KA. 19; Rössbergh **1665**; Rossbärga **1687**; Rossberga **1688**, **1738**; Rosberga **1689**, **1744**; Rossbergia **1711**, **1728**; Råssbärja **1737**; Råssbärgja **1737**; Rörsberga **1745**; Råssberga **1779**.

Senare sammansättningsleden i föreliggande gårdsnamn är en gårdnamnsavledning på *a* till fsv. *bärgh* n. Första sammansättningsleden antar jag, på grund av att en vokal *ö* ock en vokal motsv. fsv. *ŏ* förekomma vid sidan av varandra, gå tillbaka på ett samnord **hraus*, motsv. nsv. (sten-)*rös* ock likbetydande med detta ock avledningen *röse*, fisl. *hreysi*.

Sammanställningen *ʀøsbar̊jå ˋjæ̊lə* uttalas i nuvarande dialekt med samma betoning som *gu̇stȧv ˋbar̊jkvest* (Gustaf Bergkvist), ock möjligen kan **hraus* i dylika sammanställningar ha blivit *rŏs* (Aschw. gr. § 81,2, a) varur senare *ʀøs̜*. Emellertid är väl troligare, att huvudaccenten fordom alltid legat på gårdnamnets senare sammansättningsled, ock att gårdnamnets första

sammansättningsled varit relativt obetonad i fsv. tid. Formen *rös* har väl dels genom assosiation införts från det enkla appellativet, ock dels kan gårdsnamnet i decomposita som nutida dial. *ˋrösbarjabonən* så tidigt ha fått huvudbetoningen på sin första sammansättningsled, att första stavelsen fått *ö*-vokal (Aschw. gr. § 123,2).

Salfarp. *ˋsalvarp.*

1 mtl.

Salatorpenk (**1489** Rf. 136); i Saluatorp **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; i Saluaorp **1545** KA. 11; Saluetorpp **1577** RAaoe IV; i Saluarp **1602** KA. 19; Salfarp **1637**; Salfvarp **1681**, **1686**; Salforp **1712**.

Se ***Salfarp*** i Asby ovan sid. 39.

Sjundemåla. *ˋjunamər.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

i Syundamaala **1404** SD. 462; i Siuanda **1545** KA. 11; i Siundemola **1545** KA. 18; i Siuendemålle **1545** KA. 11; i Siuendemola **1545** KA. 18, 2 g.; i Siundamåla **1555** KA. 22, **1556** KA. 21, **1589** KA. 22; i Sundamåla **1555** KA. 22; i Siundemåla **1558** KA. 29; i Siwndemåla **1559** KA. 30; Siuffuendemåla **1577** RAaoe IV; widh Siuffuendemåle **1577** RAaoe IV; i Sömdemåla **1602** KA. 19; i Siuendemålen **1610**; i Siuendemåla **1640**; Siundemåhla **1681**, **1683**; Siunnamåhlen **1686**, **1687**, **1737**; Siunnemåhlen **1687**; Siunamåhlen **1712**.

Fsv. grundform är *Siunda-mala*, varav nuvarande dialektnamnform förklaras liksom dialektnamnformen till ***Frännemåla*** ovan sid. 22.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet **Siunde*, jfr Kjöllerström sid. 28, O. Rygh Personnavne sid. 217 ***Sjaundi.***

Andra sammansättningsleden, se I.

Slogebo. *ˋslobo.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

i Slouebo **1545** KA. 11; i Slobo **1545** KA. 11, KA. 18, **1608**, **1640**, **1721**, **1732**, **1779**; i Slobodom **1545** KA. 18; i Sloebodhe **1555** KA. 22; i Slooboda **1556** KA. 21; i Sloaboda **1558** KA. 29, **1613**; i

Sloboda **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1602** KA. 19, **1640**; i Slobo**a** **1602** KA. 19; i Soleboda **1622**; Slogeboo **1681**, 7 g.; Slogboo **1688**.

Fsv. grundform antar jag vara **Slo[1]þa[0]-bo[3]þa[2]* → *Slo[3]e[0]bo[2]* (liksom *Baggebo* ovan sid. 8) eller *Slo[3]bo[2]a[0]* → *Slobo* redan vid mitten av 1500-talet.

Första sammansättningsleden antar jag vara jen. sg. av ett fsv. **sloþ* eller **sloþe*, sammanhörande med nsv. dial. *slod* 'följe, hop', *sloe* m. 'stång som lägges under en höstack'; fvno. *slóð* f. 'Vei, som er dannet av de Spor, som en har efterladt sig der, hvor han har faret frem', *slóði* m. 'hvad man slæber efter sig — — især om et Knippe sammenbundne Grene eller Buske, som slæbes hen over Marken — — for at benyttes som Slæde til derpaa at faa frem Hø' (Fr.$_2$); no. dial. *slod* f. 'Slæbevei, Spor, Følge', *sloda* f. 'en Dragt Hö som trækkes paa et Underlag af Grene', *slode* m. unjef. = fvno. *slóði;* meng. *slōþ* 'track' (möjl. lånord från nord., se Björkman Scandinavian Loanwords sid. 165). Det av mig antagna fsv. ordet kan i detta gårdsnamn lämpligen ha haft betydelsen 'släpväg', emedan vägen förbi ock från gården ända till senaste tider varit av enklaste beskaffenhet ock dåligt farbar med juldon.

Anm. Ordet *slóð* antar jag stå i avjudsförhållande till fvno. *slað-* i *slaðvegr* = *slóðavegr* ock no. ock sv. dial. *slad* adj. 'svagt lutande'. Samma stam antar jag föreligga i no. dial. *sladd* m. 'svagt hældende eller næsten vandret græsbevokset Afsats i Bjerg- eller Bakkeside' samt sv. *sladd* m. s. förek. dels 'på sladden' = 'i släptåg', dels betecknar ett jordbruksredskap, bestående av två med varann förbundna trästockar, som släpas över marken för att slå sönder jordkokor ock jämna ytan (jfr likheten i bet. med fisl. *slóði*, som enl. Fr.$_2$ även betyder 'sammenbundne Grene som slæbes hen over Marken for at knuse og sprede den over Marken udbredte Gjødsel') (om *slað* : *sladd* jfr v. Friesen De germanska mediageminatorna).

Möjligen hithör även ostfries. *sladding*, 'altes Tauwerk u. Fetzen von Segeln etc., welches zum Schutz gegen Abnutzung durch Reibung rund u. fest um verschiedene dicke Schiffstaue gewickelt wird' (Doornkaat-Koolmann).

Skrivningarna *Sloue-*, *Sloge-* under 1500- ock 1600-talen flera gånger antar jag ej ha funnits i ortens allmänna uttal. Snarare representera de skrivarens uttal eller ock hans strävan att uttrycka sig i skrift på vanligt östjötamål. Allmänt östjötamåls *snöge* (rspr. snöa), *roge* (rspr. roa) heter på ydremål *`snø[3]a[2]*, *`ʀo[3]a[2]*. Jfr ovan sid. 69 ock nedan under ***Fruhammar*** i N. Vi.

Smedstorp. 'smestərp.

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

in Smytsthorp **1381** SD. 2892; i Smidzthorpe **1404** SD. 462; Smydstorp **1438** Rf. 101; i Smedztörp **1545** KA. 11, 2 g.; i Smestorp **1545** KA. 18, **1598** Rf. 207, **1599, 1602** KA. 19; i Smedstörp **1555** KA. 22; i Smedztorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22, **1610, 1625, 1626**; Smedztorpp **1577** RAaoe IV; i Smidztorp **1629, 1680**; i Smedstorp **1640**; Smestorp **1678, 1708**, 5 g.

Fsv. grundform är *Smiþs-þorp*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *smiþ(er)* 'smed'.

Andra sammansättningsleden, se I.

Stebbarp. \`stebarp.

1 mtl.

Stibbetorp **1381** RAaoe II; Stibbatorp **1541** KAaoe, **1542** KAaoe, 2 g.; Stijbbatorp **1543** KAaoe; i Stebaorp **1545** KA. 11; i Steppatorp **1558** KA. 29; i Stepbatorp **1559** KA. 30; i Stebbaorp **1589** KA. 22; i Stebbarp **1602** KA. 19, **1668, 1681**, 4 g., **1727**; Stibbarp **1642, 1687**.

Första sammansättningsleden i detta gårdsnamn är väl jen. sg. av ett kortnamn **Stibbe* eller **Stebbe*.

Andra sammansättningsleden fsv. *þorp*, se I.

Sunnanå. \`sona.

N:o 1 södergård 1/2 mtl., n:o 2 norrgård 1 mtl.

Swnnana **1379** RA. Pgbr. 1472; Søndhre aa **1498** RA. c 36; i Sonnanå **1545** KA. 11, 2 g.; i Summanåå **1545** KA. 18; i Sånnanåå **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; Sunnanåå **1558** KAaoe, **1642**; Sönnenåå **1577** RAaoe IV; i Sönnanå **1589** KA. 22; i Sönnåå **1602** KA. 19; Sönnanåå **1665, 1725**; Sunnanå **1681, 1712**; Sönna **1675, 1683**, 5 g.; Sunnaå **1712**.

Fsv. grundform är *Sunnan-a*. Den senare uppträdande formen *Sönnan-* har fått sitt *ö* jenom inflytande från *söndre*. På ydremål heter 'sunnan' \`*sona*. Y. fsv. \**Sönnan-ā* blir \`*sona* antingen så *Sönnan-ā* → \`*sonaa* → \`*sona* → \`*sona* (jfr \`*guma* ← *gumman*) eller *Sönnanā* → \`*sonaa* → \`*sona* → \`*sona*. Säkerligen

ha olika betoningssätt funnits, allteftersom namnet stått enkelt eller i sammansättningar eller sammanställningar, jfr ovan flerestädes (exempelvis ***Rörsberga*** sid. 182).

Första sammansättningsleden är fsv. adv. el. prep. *sunnan* 'söder om'.

Andra sammansättningsleden fsv. *a* f. å.

Gården ligger söder om utloppet i sjön Sommen av en liten å ock norr om samma åmynning ligger följande gård.

Torpa. *ˋprästəgąr.* (3 0 2)

$1^{3}/_{8}$ mtl. Kyrkoherdeboställe.

Se sockennamnet ***Torpa*** ovan!

Gården kallas stundom *Nordanå*, vilket namn jag emellertid ej funnit i skrift. I skrift är 'Prästgården' vanliga benämningen.

Tranberga. *ˋtrąnbärja.* (3 2 0)

N:o 1 södergård $^{1}/_{2}$ mtl., n:o 2 1 mtl., n:o 3 norrgård 1 mtl.

i Tranuberghum **1404** SD. 462; Tranubergha (**1404** SD. 462); Tranabergh **1454** Rf. 118; i Tranebergh **1513** Rf. 145; Tranebärg **1542** KAaoe; i Tranaberg **1545** KA. 11, 2 g.; i Tranebärga **1545** KA. 18; till Ttraneberg **1551** Rf. 161; på Ttranneberg **1551** Rf. 161; till Tranneberig **1551** Rf. 165; i Tranbergha **1556** KA. 21; i Tranaberga **1558** KA. 29; i Tranabergha **1559** KA. 30; Tranebergh **1577** RAaoe IV; i Tranabergh **1589** KA. 22; i Tranberga **1602** KA. 19, **1665**; Tranbärga **1685**; Tranbergja **1726**; Tranberia **1745**.

Fsv. grundform är *Tranu-bärgha.* Huvudtonen har väl här ss. ovan i ***Rörsberga*** sid. 182 legat på senare sammansättningsledens stamstavelse. Andra stavelsens *u* blir då obetonat, reduceras ock faller. De många skrivningarna med enstavig andra sammansättningsled (liksom ovan ***Rörsberga***) bero väl på, att skrivaren från jenitivformen *Tranbärgha* subtraherat jenitivmärket *a* ock använt återstoden ss. gårdsnamn i sg. Möjligen kunna namnformerna utan ändelsen *-a* representera det urspr. ortnamnet, ock det gårdnamnsbildande *a* har då tillkommit i senare tid.

Första sammansättningsleden är en kompositionsform av fsv. fågelnamnet *trana* f. 'trana'.

Andra sammansättningsleden är en ortnamnsavledning på *-a* till fsv. *bärgh* n. 'bärj'.

Äng. *æŋ.*

1 mtl.

(ack.) mit goz Ængia **1385** Rf. 53; (nom.) Æng **1404** SD. 462; wart pantagooz Engh **1408** SD. 980, 2 g.; i Enngh **1545** KA. 11; i Engh **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1589** KA. 22; **1602** KA. 19, **1671**; Engh **1577** RAaoe IV; Ångh **1684**; Ång **1691**, **1708**.

Se *Äng* i Sund ovan sid. 145! Anmärkningsvärd är skrivningen *ængia* 1385. Är det gårdnamnsändelsen *-a*, som satts till?

Öfverkulla. *`ø̜vəkula.*

1/8 mtl.

i Kulla **1557** Rf. 176, **1621**, **1638**.

Grundform är väl *Över-kulla,* där första sammansättningsleden är adv. *över* 'högre upp' (belägen) ock andra sammansättningsleden obl. kasus sg. av *kulle* m.

Norra Wi socken. nøᵣavi̯.

de parochiis Wi **1337** SD. 3326; in Wij (**1374** Rf. 37); in Wi **1382** Rf. 46; Wy skn **1384** Rf. 51, **1546** KA. 1; curatus ecclesie Wj **1392** Rf. 61; ecclesiam Wi **1401** SD. 30; innan Wi **1401** SD. 30; i Wi **1403** SD. 382, (**1495** Rf. 139); (nom.) ecclesia Wy **1447** Rf. 114; i Vi **1460** Rf. 120; Wij skn **1491** Rf. 137, **1513** Rf. 145, **1544** Rf. 149, **1545** KA. 11, **1581**, **1620**; i Vij **1493** Rf. 138, **1544**, **1568**, **1593**, **1594**, **1599**, **1600**, **1602**; Vij **1500** V.; i Wijdt **1544** Rf. 148; i Wij **1544** Rf. 149, Rf. 150, **1568** Rf. 184; Vij skn **1555**, **1558** KA. 29, **1560**; Wi skn **1587**.

Socknens namn är taget efter den gamla herregården *Vi*, nu *Ribbingshof*, se detta namn nedan sid. 202.

Baggemåla. ˋbagəmar.

1/4 mtl.

Baggamåla **1642**, **1681**; Baggemåla **1666**; Baggemålen **1695**, **1731**, **1785**.

Fsv. grundform är **Bagga-mala*, där första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Bagge* L. 21 ock andra sammansättningsleden är fsv. *mala*, varom se I.

Egendomligt är att alla gårdsnamn på fsv. *mala* i Norra Vi ha fått sin andra stavelses *a* reducerat till *ə* i uttalet. Man skulle vara böjd att tänka på *e*-målsinflytande, då de angränsande socknarna Tidersrum (annex till Norra Vi) ock Södra Vi båda väsentligen ha *e*-mål, ock då även dialekten inom Norra Vi, åtminstone i de östra ock södra delarne av socknen, har rönt inflytelse av *e*-målen. Så har jag hört t. ex. infinitiver på *e* brukas i de nämda delarne av socknen av infödingar. Man kan också tillgripa den av mig ofta använda förklaringen, att nuvarande dialektnamnform fått sin form i sammanställningar som *bagəmaᵲa æg* o. dyl. Möjligen ha bägge de anförda omständigheterna sin del i resultatet.

Bänarp. ˋbæ̣nărp

1 mtl.

i Bænatorp **1447** V.; till Bænatorp **1447** V., **1500** V.; Bænethorp **1466** V.; Bænatorp **1480** V., **1500** V.; i Bönaorp **1545** KA. 11; Bönetorp **1546** KA. 1; i Bönatorp **1550** Rf. 159; i Bänetörp **1555** KA. 22; i Bänatorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; Bennerup **1577** RAaoe IV; i Bönarp **1602** KA. 19; Bänarp **1608**, **1609**, **1614**, **1642**, **1666**, **1696**, 4 g., **1781**, **1785**.

Fsv. grundform är **Bäna-þorp*, där första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Bäne* L. 41 ock andra sammansättningsleden fsv. *þorp*, varom se I.

Fallerås. ˋfalrås eller ˋfalərås.

1 mtl.

i Fallaraas **1421** Rf. 93; i Falleråss **1545** KA. 11, **1602** KA. 19; i Fallerssås **1545** KA. 18; i Fallarååss **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Fallerås **1558** Rf. 177, **1785**; i Falerås **1581** Rf. 192; Fallerååsz **1610**; i Fallerååś **1625**, **1642**, **1666**, 4 g.; på Falleråsa gård **1626**.

Fsv. grundform är *Falla-rås*, varur nuvarande uttalsform väl utvecklats i vissa sammanställningar ock sammansättningar.

Första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. *fall*, varom se I, kap. I *Fall*.

Andra sammansättningsleden är fsv. *ras*, varom se ovan sid. 157.

Frudehammar. fruˋhamar eller ofta fruhamər (*e*-mål).

$^1/_4$ mtl.

Fluehammar **1571** (av Rääf Beskr. öfver Ydre V sid. 78 anfört utan anjiv. av källa); aff Flughamere **1586** KA. 23; i Fludhehamar **1588** Rf. 199, **1589** Rf. 203; i Fludehammar **1588** Rf. 200, **1591** Rf. 205, **1622**, **1642**, **1654**, **1666**; i Fludehammer **1588** Rf. 201, **1594** Rf. 209; i Fludhehammar **1589** Rf. 202, **1593** Rf. 207; i Flughamer **1589** KA. 22; i Fläugehamer **1602** KA. 19; i Flugehammar **1608**; Fluhammar **1697**, 4 g., **1718**; Fruhammar **1727**, **1730**; Frudhammar **1727**, **1781**; Fruhamar **1785**, 5 g.; i Fluhammarstorp **1718**; i Fruhammar **1718** (av samma hand ock skrivet på samma gång som föregående belägg).

Namnet är sammansatt ock senare sammansättningsleden är fsv. *hamar* m. 'klippa, bärjshöjd'.

Första sammansättningsleden antar jag urspr. vara ett fsv. **floa*, jen. sg. till **flōe* m. motsv. fisl. *flói* m. ock sv. dial. *flo* ock *floe* med betydelse 'mindre vattensamling' isynnerhet sådan, vars storlek växlar, eller en udvidgning av ett vattendrag (jfr Rietz sid. 151 a, Aasen, Ross). Jag har i ydremålet funnit *ˋfłǫ̠ə* ock *fłǫ̠* jämte *ˋfłǫ̠ə* i Dalsland (Nordal, Valbo).

Betydelsen är i Ydre, södra ock mellersta Österjötland, norra Småland ock Dalsland 'mindre vattensamling, isynnerhet av mera tillfällig natur, *vare sig* denna tillfällighet beror på att floen uppstår av vattnets samling vid flodtillfällen i en grundare eller jupare håla i marken, som i regel är utan tillflöden, *eller* floen är en utvidgning av ett vattendrag, som vid växlande vattentillgång förändrar storlek'.

Jag antar, att första sammansättningsleden av ifrågavarande gårdsnamn är fsv. benämningen på den lilla sjö, som på ekonomiska kartverkets karta, hos Rääf Beskr. över Ydre V sid. 16 ock på jeneralstabens karta kallas *Flugen*. Kallas på orten vanligen *ˋfłu̠[3]jə[2]n*. Av en gammal man har jag hört uttalet *fłǫ̠n*, vilket emellertid förnekats av de 5 andra gamla Norravibor, som jag frågat om saken. Det av Hellquist Sjönamn sid. 132 uppjivna uttalet *flu[4]gen* förnekas av alla. Sjön Flugen är en utvidgning av den i norra ändan in- ock i södra ändan utflytande å, som längre ned kallas Stångån.

Förklaringen till sjönamnets skrivning *Flugen* framgår ur gårdsnamnets judhistoria. Jag antar, att gården älst hetat **Floahamar*. Huvudtonen har säkert liksom nu legat på senare sammansättningsleden, ock första sammansättningsleden har varit svagtonig. Gårdsnamnet är förmodligen ungt, jfr Rääf Beskr. öfver Ydre V sid. 78, där det uppjes, att gården kallats 'torp' »ända till 1700-talet». Troligen har assosiation med sjönamnets jenitivform förhindrat bortfallet av den obetonade andra stavelsen. Den har emellertid reducerats, ock den av Rääf V sid. 78 anförda skrivningen *Fluehammar* 1571 torde överensstämma med uttalet på sin tid. Detta uttals befintlighet *bevisas* av de många skrivningarna *Flud(h)e-*, vilka jag förklarar ss. 'omvända' skrivningar, uppkomna på grund av skrivarens kännedom om dia-

lektens *ð*-bortfall (jfr Kock Sv. ldsm. XV,5 sid. 23, ock många exempel i denna avhandling). Dylika 'omvänt analogiska' skrivningar finnas anförda ovan sid. 38 på ***Rönnäs***, sid. 52 ***Ödesjö*** m. fl. ställen. Första sammansättningsledens *u*-vokal förklaras i enl. med Aschw. gr. § 112. Skrivningarna *Flug*(*e*)-, som jag funnit blott i Kammararkivets räkenskaper samt i domboken av år 1603, tillskriver jag skrivarens uttal (jfr ovan sid. 184 ***Slogebo*** ock det växande inflytandet från *e*-målet inom det angränsande S. Vi). I ydremålet heter rspr. 'knoge' *`knǫə* (utt. *`knǫjə* har jag fått uppjivet från N. Vi), pret. konj. av 'dö' *`dǫə*, ej som i östjötska *e*-mål *`dǫge*, jfr ovan sid. 69 samt sid. 184. Sannolikt är, att ett uttal *Fluge-* funnits i trakten åtminstone i senare tid, emedan Södra Vi socken, som har östjötskt *e*-mål i flera fall än detta, gränsar intill gården ifråga, ock *e*-målet alltmera vinner terräng i nyare tid (jfr ovan sid. 54 not 1).

Jag antar, att sjönamnet Flugen är utbrutet ur gårdsnamnets nu behandlade skrivform. Uttalsformen beror väl väsentligen på *e*-målsinflytande. Tillkommer så skriftens inverkan ock Rääfs Beskr. öfver Ydre, som åtminstone för äldre jenerationer är välbekant. I cit. arbete del I sid. 33 (även del V sid. 78) nämnes gården Fruhammar i samband med den av äldre lärda forntidsälskare mycket utsmyckade sagan om 'Urkon', i det att episoden om kung Flugas eller Frodes dödande av Urkon »på Fruhammars eller såsom gården skiftevis fordom skrefs: Flude- eller Flugehammars ägor» där berättas. Det är betecknande för Rääfs sunda omdöme, att han ej yttrar sig om etymologin till namnet ifråga till förmån för formen *Fluge-*, ehuru Rääf på många andra ställen uttalar sig om ortnamnens skrivning ock då oftast i rätt riktning trots den otillräckliga språkbildningen hos hans lärda generation. Denna säkra vetenskapliga sans hade säkerligen sin grund i den utmärkte forskarens jupa ock vittgående kännedom om äldre urkunder ock dessas betydelse för all historisk forskning — icke minst den språkliga.

Anm. Åtsjilliga exempel på motsatta egenskaper synes mig docenten Hellquist förete i sitt delvis utkomna arbete Svenska sjönamn, i denna avhandling ofta omtalat. Det är möjligt, att jag ej får tid att utarbeta en påbörjad detaljkritik av nämda arbete, av vilket jag hittills sett sid. 3—290, ock jag vill därför här framställa de allmänna anmärkningar, som arbetet ifråga synes mig je fog för. Först ock främst är bristen på äldre belägg från urkunder av beklagligt inflytande på

tolkningarnas trovärdighet. Vid etymologiseringen av de flesta ortnamn finnas många unjefär lika goda tydningar, om man tar hänsyn blott till de yngre ock yngsta skriftformerna, men blott *en* är riktig, ock uppsökandet av denna enda tydning är svåra vansklig utan stöd av äldre namnformer. I samband därmed bör betonas, att Hellquist ofta ej alls anför några nutida dialektnamnformer på de sjönamn han behandlar (ex. ***Agaren***, ***Aglan***, ***Anden*** m. fl.), ock att de av Hellquist anförda dialektnamnformerna ej alltid äro pålitliga, ofta beroende på otillräcklig språkbildning hos hans meddelare (ex. sid. 42 ***Askaken*** 2, som uppjes av H—st obekant för allmogen, kallas på platsen *'askaken;* sid. 132 ***Flugen*** med enstavighetsaccent, jfr ovan; sid. 256 ***Hölen*** »väl *hölen*», uttalas *'hul'jən;* jag har ej kontrollerat mer än Ydre hd av Östergötland samt Sundal, Nordal ock Valbo hdr av Dal). Den, som skall använda H:s anförda arbete vid vetenskapligt arbete, torde bli nödsakad att i de flesta fall själv jöra de arkivaliska ock folkmålsstudier, som äro nödvändiga för vetenskaplig etymologisering av ortnamn.

Hellquist Sjönamn sid. 133 förklarar, att det ovan omtalade sjönamnet *Flugen* är »fsv. **Flughi:* enstavighetsakcenten beror tydligen i detta som i många andra fall på en senare förskjutning. Detta sjönamn anser jag[1]) vara en ***n***-avledning — — — av ett ord motsvarande isl. ***flug*** n. 'brant fjällsida' — — — no. ***flog*** ds.» Emot denna Hellquists tydning av sjönamnet ifråga invänder jag följande.

Hellquists *flug* har kort vokal (så i fisl. enl. Fr.$_2$, ock de sv. dialektformerna tyda på detsamma; ordet har jag hört i Nordals hd ss. *fl'ęʒ* ← fsv. **flögh*), men ydremålets *'fl'ujən* förutsätter fsv. *ū* (jfr ydremålets *'stu̧va* jämte *'stǫva* ← fsv. *stŭva*, *stŏva* samt *'fl'u̧ja* ← fsv. *flŭgha*).

Vidare synes mig H:s tolkning ej låta förena sig med skrivningarna *Flud(h)e-*, vilka Hellquist sid. 132 efter Rääf Beskr. öfver Ydre V sid. 78 anför. Slutligen synes mig Hellquist vara sjyldig styrka sitt påstående å sid. 133 i Sjönamn, att enstavighetsaccent i nutida uttal »beror i detta som i många andra fall på en senare förskjutning». Jämför t. ex. Kock Alt-u. neuschw. Accentuierung, som föga har att förmäla om övergång från tvåstavighets- till enstavighetsaccent, men visar, att en motsatt övergång är mycket vanlig. Jfr ovan sid. 103 anm.

Ovan sid. 190 hade jag i gårdnamnet Fruhammars utvecklingshistoria hunnit till stadiet *Flue'hammar.* Härur fås efter den obetonade andra stavelsens bortfall *Fluhammar*, vilken form flera gånger är belagd. Det sista utvecklingsstadiet *Fruhammar* har jag första gången funnit i skrift år 1718. Utbyte av *l'* mot *r* i obetonad förstavelse har ägt rum även i ***Kalfvefall*** *kærfal*, se ovan sid. 135 ock möjligen i ***Kärremåla*** nedan sid. 197.

[1]) d. v. s. Hellquist.

Gallebo. $\grave{}$galəbo.

1 mtl.

Gallabodha (**1418** SD. 2448), **1491** Rf. 137, 2 g.; i Galleboda **1498** RA. A 14, **1545** KA. 18, **1555** KA. 22; Gallabode **1498** RA. A 14; i Gallebo **1545** KA. 11, **1642**, **1666**, **1785**; i Gallabodom **1556** KA. 21; i Gallabodha **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Gallebodhe **1602** KA. 19; Galbo **1718**.

Fsv. grundform är *Galla-boþa*, varur *Gallebo* utvecklats liksom ***Baggebo*** ovan sid. 8.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Galle* L. 61.

Herbergshult. *häbəşhult.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 mellangård 1 mtl., n:o 3 norrgård 1 mtl.

i Harbärs hvlth **1460** Rf. 120; i Herbishult **1545** KA. 11; i Hersbishult **1545** KA. 11, 2 g.; i Hereshulth **1545** KA. 18; i Hebeshulth **1545** KA. 18; i Herbeshulth **1545** KA. 18; i Herbersshultt **1555** KA. 22; i Herbershult **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1613**, **1615**, **1620** Rf. 228, **1695**; i Härbärgzhwltt **1600** Rf. 219; i Hebberhult **1602** KA. 19, **1699**; Hebershult **1610**; Hebbershult **1611**, **1625**, **1687**, **1732**; i Herbergzhult **1613**; i Härbergshult **1620**, **1785**; Häbbersthult **1625**; Herborhult **1642**; Herbosshult **1652**, **1666**, **1667**, **1673**; Herboohult **1666**; Herssbosshult **1667**; Herboshult **1684**; Herborhult **1685**, **1687**; Hebborshult **1688**; Hebbersshult **1690**, **1692**, **1693**, **1696**, **1721**; Herbergshult **1727**, **1730**, **1739**; Häbershult **1727**; Härbergzhult **1728**, **1732**.

Fsv. grundform antar jag vara **Härbärghs-hult* med samma betoning som i nutida uttal. Anledningen till att supradentalt *ş* ← *rs* ← *rghs* finnes kvar i ordet mot vanligheten i ydremålet (jfr ovan sid. 24 på ***Gunnarstorp***) antar jag vara den, att *gh* fallit så sent, att hela utvecklingen *rs* → *ş* → *s* ej hunnit försiggå hittills, jfr sid. 170. Sannolikt har assosiation med *bärgh* jort sitt till för att fördröja utvecklingen. Bortfallet av *r* framför *b* i svagtonig stavelse har en parallel i bortfallet av *l* framför *b*, *m*, *p*, varom se Aschw. gr. § 316,2, b.

Gårdnamnets senare sammansättningsled är fsv. *hult*, varom se I. Dess förra sammansättningsled kan möjligen vara det fsv.

härbärghe, då i betydelsen 'visthusbod, säterbod, jägarkoja' eller dylikt. Gården ligger långt avsides från allmän väg.

Hällre antar jag dock, att *Härbärghs-* är jen. sg. av ett fsv. namn på den höga ock vida omkring synliga bärjås, på vilken gården är belägen. *Här-* i *Härbärgh* kan stå för äldre *härа-* av *häri*, i ÖgL. belagd biform till *hare*, fvno. *heri* m. Fsv. *häri* antar jag föreligga i önamnet 'Härön', som förekommer flerestädes bl. a. i V. Lägern i Ydre.

O. Rygh No. Elvenavne sid. 113 anför flera norska älvnamn *Hæra*, som han härleder ur adj. *hárr* 'grå'. Likaså sjön *Hären* i Gnosjö skn av Jkpgs län (O. Rygh No. Elvenavne sid. 113 nederst, även Hellquist[1]) i Sjönamn sid. 253). Möjligen kunde man förklara *här-* ur detta ord även i *Härbärgh-*.

Hermannebo. *`h$\overset{3}{\ddot{a}}$rmb$\overset{2}{o}$*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 norrgård 1/2 mtl.

i Hermebo **1545** KA. 11; i Herboa **1545** KA. 11; i Halebo(?) **1545** KA. 11; i Hermansbodom **1545** KA. 18; i Hermlabodha **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; Härmelbode **1586** KA. 23, 2 g.; i Hermendebo **1602** KA. 19; i Hermannabo **1610**, **1613**; i Hermannaboda **1628**; i Hermenebo **1642**; Hermanebo **1642**; Hermbo **1654**, **1666**, **1670**, **1676**, **1690**, **1739**; Hernbo **1697**; Härmbo **1686**, **1785**; Harmbo **1785**.

Fsv. grundform antar jag vara **H$\overset{1}{\ddot{a}}$rm$\overset{0}{u}$nd$\overset{0}{a}$-b$\overset{3}{o}$þ$\overset{2}{a}$*, varur formen *H$\overset{3}{\ddot{a}}$rm$\overset{0}{e}$nb$\overset{2}{o}$* uppstår analogt med utvecklingen av *Baggebo* ovan sid. 8 ock enl. vanliga synkoperingslagar. Jag antar, att det sista *n* jöres homorgant med det följande *b*, varefter i **Härmembo* den obetonade vokalen mellan två lika konsonanter synkoperas i enl. med Aschw. gr. § 158,1. Före *n*:s homorganisering har assosiation med det inlånade mansnamnet Herman (jen. sg. *Hermanz* jfr L. 121) jort sig jällande hos skrivare ock åstadkommit nuvarande skrivform, som har anor från 1500-talets mitt. Skrivningarna med *l* torde vara rena feluppfattningar av skrivare.

---

1) Hellquist har på citerade ställe några gåtfulla rader. »Namnet (*Hären*), som på grund af gårdnamnets form trots enstafvighetsakcenten måste anses utgå från ett fsv. **Hære*». På det antydda gårdnamnet anför H. följande två former *Härryd* (enl. Allvin Vestbo s. 102) ock *Häreryd* från jeneralstabens karta. Jag kan ej följa bevisföringen.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Härmunder* L. 122.

Andra sammansättningsleden *boþa*, se I.

Holmarp. *'holmarp.*

1/8 mtl.

aff Holmarp **1586** KA. 23; i Holmarp **1628**, **1642**, **1666**, **1785**.

Fsv. grundform är **Holma-þorp.*

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Holme* L. 107 eller *Holm(ber)* L. 106.

Andra sammansättningsleden är fsv. *þorp*, varom se I.

Hult. *hult* eller vanligen *'visult.*

N:o 1 södergård 1 mtl., n:o 2 mellangård 1 mtl., n:o 3 norrgård 1 mtl.

i Hullt **1545** KA. 11; i Hollt **1545** KA. 11, 2 g.,; i Hulth **1545** KA. 18; af Hultt **1555** KA. 22; i Hult **1558** KA. 29, 2 g., **1559** KA. 30, **1602** KA. 19, **1637**, **1638**, **1639**, **1642**, **1666**, **1670**, **1785**.

Se del I, kap. I om *Hult*. Den nuvarande namnformen *'visult* har tydligen sockennamnet *Vi* i jen. sg. till första sammansättningsled. Framför *sh* har *ī* förkortats.

Hvitzlevik. *'vislǝvik.*

1/4 mtl.

i Viick **1545** KA. 18; i Wislewig **1589** KA. 22; i Wesleuick **1597**; i Wijsleuich **1602** KA. 19; i Wiszlewijk **1610**, **1641**; Wislewijk **1613**; Wyslewyk **1642**; Witzlevyk **1666**, **1692**; Witzlevik **1699**; Wisslevijk **1715**; Wislewik **1785**.

Fsv. grundform antar jag vara **Vislo-vik.*

Första sammansättningsleden skulle då vara obl. kasus sg. av ett fsv. adj. **visel*, motsv. fisl. *vésall* 'usel, liten'. I no. dial. är som bekant betydelsen 'liten' på motsv. ord vanlig. Jag föreställer mig, att namnet ursprungligen burits av den lilla vik av Sommen, vid vilken gården ligger.

Andra sammansättningsleden är fsv. *vik* f. vik.

Högemåla, vanl. `*høȷmaɽ* eller *şørkəhøȷmaɽ*.

N:o 1 1/2 mtl.

Högemåla, vanl. `*svambohøȷmaɽ* eller `*svanbohøȷmaɽ*.

N:o 2 1/4 mtl.

i norra Höghamåla **1558** KA. 29; i Höghamåla **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Högamåla **1602** KA. 19, **1623**, **1666**, **1679**; Högemåla **1642**; Högemåhla **1692**; Högmålen **1785**.

Gårdarne kallas vanl. var ock en i sin närmaste omjivning endast `*høȷmaɽ*. Men då den ena gården ligger nära kyrkan ock den andra i Svanboskaten, varom se nedan sid. 209, så ha de ovan anjivna tillökade namnen uppstått, för att mera avlägset boende folk skall kunna sjilja gårdarne ifråga från varann.

Namnet *Högemåla* går tillbaka på fsv. **Högha-mala*, jfr ovan sid. 29.

Hökhult. `*høkult* eller `*høkəlt*.

torp.

i Högholt **1545** KA. 11; i Höckhult **1586** KA. 23; Höökhult **1666**, **1724**; Hökhult **1724**, **1785**.

Fsv. grundform antar jag vara **Höka-hult*. Efter bortfallet av det intervokaliska *h* skulle man väntat ett **Hökalt*, men assosiation har återinfört *u*.

Första sammansättningsleden är jen. pl. av fsv. *hök* 'hök'. Andra sammansättningsleden fsv. *hult*, se I, kap. I.

Kjempekulla. `*şampəkula*.

1/4 mtl.

Kempekulla **1642**, **1666**, **1699**; Kämpekulla **1669**, **1717**; Kiämpekulla **1785**.

Jag antar fsv. grundform vara **Kämpe-kulla*, där första sammansättningsleden är en *ia*-avledning av ett fsv. **kamp* m., motsv. sv. ock no. dial. *kamp* m., som även förekommer i lik-

betydande sv. dial. *kampersten*, no. dial. *kampe(r)stein* 'klappersten'. I no. ortnamn finnes *kampr* m., betecknande ett bärj eller en höjd, O. Rygh N.G. Indl. sid. 28 a) samt N.G. I sid. 44 *Kampenes*, II sid. 137 *Kampebraaten* m. fl. Det av mig antagna **kämpe* betydde väl antingen detsamma som *kamp* (jfr Ekwall Suffixet Ja) eller med kollektiv betydelse 'stenhop' eller 'stenig mark'.

Andra sammansättningsleden är obl. kasus av *kulle* m.

Kåfvebo. *'kevrabo.* (3 0 1 el. 2)

1 mtl.

i Kofrabodom **1545** KA. 18; i Coffrabodha **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Kåffraboda **1588** Rf. 199; i Kåffrabodha **1591** Rf. 205; i Kåffrabodhe **1602** KA. 19; i Koferboda **1609**; i Kofarbo **1610**; Kofrabo **1642**; i Kåffuarebo **1642**; Kofrebo **1666, 1696, 1727**; Koffrabo **1673**; Kofwerbo **1780**; Kofwrebo **1785**.

Fsv. grundform är **Kofra-boþa*. Bibehållandet av andra stavelsens vokal oreducerad förklaras väl på samma sätt som ovan vid ***Munkebo*** i V. Ryd sid. 107.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av mansnamnet *Kofre* L. 152.

Andra sammansättningsleden *boþa*, se I.

Kärremåla. *'sælmar.* (3 2)

1 mtl.

i Kellemole **1545** KA. 11; i Kellemola **1545** KA. 18; i Kallamåla **1555** KA. 22; i Kälamåla **1556** KA. 21, **1602** KA. 19; i Kälemåla **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; aff Kiälemåll **1586** KA. 23; Kiäremåla **1642**; Kiälemåla **1672**; Källemåla **1675**; Kiälamåla **1689**; Kiäremålen **1701**; Kärremåhlen **1715**.

Fsv. grundform är väl **Käla-mala*, varur nuvarande dialektnamnform uppkommit i sammansättningar ock sammanställningar. Särsjilt vanligt är namnet på ett bärj nära gården *sælmala knap* (1 0 0 3). Troligen har i dylika ställningar det första *l* gått över till *r*, ock de ovan anförda skrivningarna *K(i)är(r)e-* skulle då ha sin förklaring därav. Jfr ovan sid. 192 *Fruhammar* ← *Fluhammar* ock sid. 135 *karfal* (0 3) ← *kalfall*.

Första sammansättningsleden är väl jen. sg. av ett mansnamn *Käli* L. 157.

Andra sammansättningsleden fsv. *mala*, se I.

Kölemåla. *`ʂø̄lᵊəmɑ̄r*.

¹/₄ mtl.

i Kölemåle **1581** Rf. 192; Kiölemålle **1586** KA. 23; Kijlemåla gård **1598** Rf. 207; i Kijlemåla **1598** Rf. 207; i Kiöllamåla **1600** Rf. 220, 2 g.; i Kiöllemåla **1600** Rf. 220; Kiöllamå gård **1600** Rf. 220; i Kiölamala **1602** KA. 19; i Kiölemåla **1642**, **1666**, **1679**; Kiöelmåla **1642**; Kiölmåla **1677**; Kölemåla **1698**; Kiölemåhla **1695**; Köhlemåla **1718**; Köhlemåhlen **1715**; Kjölmåhlen **1749**.

Första sammansättningsleden antar jag ursprungligen vara jen. sg. av ett mansnamn, vars rsv. form väl föreligger i **kiuli** Liljegren 244 m. m. (cit. efter L. 150).

Enligt O. Rygh Personnavne sid. 249 anm. 2 ock not 1 skulle detta motsvara fvno. *Kjóli* (jfr S. Bugge Runverser sid. 51). I föreliggande gårdnamn synes man emellertid böra utgå från ett fsv. **Kȳla-*. Angående andra stavelsens reducerade vokal se ovan *Baggemåla* sid. 188.

Andra sammansättningsleden fsv. *mala*, se I.

Lidhult. *´leəlt*.

N:o 1 norrgård 1 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl.

in Lidhaholt **1332** SD. 2939; i Lijdhollt **1545** KA. 11; i Lidhollt **1545** KA. 11, 2 g.; i Liidhulth **1545** KA. 18; i Lidhult **1555** KA. 22, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1729**, **1785**; i Lijdhult **1602** KA. 19, **1608**, **1613**; i Lydhult **1635**, **1642**, **1666**, **1696**; på Lijdhulta ägor **1613**; Lehult **1688**.

Det älsta belägget jer vid handen, att fsv. grundformen är *Liþa-hult* (möjl. *-holt* jfr Aschw. gr. § 112,2). Mellanstavelsens obetonade *a* faller i hiatus, *ĭ* → *ē* ock *þ* faller liksom i *`spa.*, rspr. 'spade' jfr ovan sid. 37.

På grund av beläggen tyckes man böra anta, att första sammansättningsleden är en form av fsv. *liþ* n., motsv. fisl. *hlið* n. 'öppning, mellanrum'. Betydelsen på gårdsnamnet blir svår att förstå. Dessutom är dialektnamnformens uttal med accent 1

märkligt, då ju ej hiatus urspr. funnits i första sammansättningsleden. Jag antar, utan att kunna je tillräckliga själ här, att ett urspr. fsv. *Liþa-holt* → *'lēəlt* liksom fsv. *Raklangs-þorp* → *'ʀakstərp* (senare analogiskt *'rakstərp*), jfr ***Edstorp*** sid. 15.

Lodhult, Stora. *'stōralōəlt* eller *'lōəlt.*

N:o 1 1 mtl.

Lodhult, Lilla. *'lilalōəlt.*

N:o 2 1/2 mtl.

i Lilleloolt **1545** KA. 11; i Loolt **1545** KA. 11; i Loollt **1545** KA. 11; i Loloulth **1545** KA. 18; i Lohult **1550** Rf. 159, **1559** KA. 30, 2 g., **1602** KA. 19, **1623**, **1624**; i Löhultt **1555** KA. 22; i litla Lohult **1555** KA. 22, **1558** KA. 29; i Stora Lohult **1558** KA. 29, **1642**, **1666**; i Lodhult **1636**, **1642**, **1673**; i Lillalohult **1613**, **1642**, **1696**; l. Lodhult **1666**; st. Lodhult **1785**.

Fsv. grundform är *Lo-hult.*

Första sammansättningsleden är ett ord *lō*, men det är väl omöjligt att avjöra, om det är (*)*lo* f. 'sank äng, låg strandäng' eller **lo* 'lund' (se om dessa båda ord L. F. Läffler Arkiv VII sid. 257 ff.) eller slutligen *lo* 'lojur'.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I.

Stora Lodhult ligger tämligen högt ock fritt, Lilla Lodhult ligger lågt. Gårdarne omjivas närmast av lövskogsmarker.

Målen. *'māl·ən.*

N:o 1 westergård 1 mtl., n:o 2 östergård 1 mtl.

i Måle **1545** KA. 11, 2 g.; i Mola **1545** KA. 18; i Målanom **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Målan **1602** KA. 19; Målen **1642**, **1666**, **1785**; Måhlen **1690**, 4 g.

Fsv. grundform är **Mala*, se del I, kap. I.

Njerfvefall. *'narfal.*

1 mtl.

i Neresfal **1545** KA. 11; i Niärffuefall **1545** KA. 18; i Miärffuefall **1558** KA. 29; i Niärffuafall **1559** KA. 30; i Nerffuefall **1602** KA.

19; i Niärfuefall **1642**; Nierfall **1666**, **1731**, **1750**, **1785**; Nierfuefall **1669**; Niärfall **1700**; Nierfwefall **1748**.

Fsv. grundform är **Niärva-fall*, varur nuvarande uttalsform uppstått utan vidare anmärkningsvärda avvikelser från kända regler.

Första sammansättningsleden i detta som i nästföljande gårdsnamn är jen. sg. av sjönamnet *Narfven*, uttalat *`narvən*. Gårdarne Njerfvefall ock Njerfvehult ligga invid en ganska stor sjö med detta namn. Sjönamnet antar jag vara fsv. **Niärve* ← ä. fsv. **Niarve* ← urn. **Neruan-* ock sammanhöra med en mängd ortnamn på *Nor-*, *Norva-* samt sv. dial. *nara* 'tvärslå', no. dial. *norve* m. fl. Jfr Noreen Sv. Etymologier sid. 23 ock Falk-Torp Et. Ordb. ***Narv.***

Namnet 'den trånga sjön' passar utmärkt på *Narfven*, som består av 3 vikar, vid vilkas mynningar en stor ö ligger ock tar upp större delen av utrymmet utanför vikarna. Den nuvarande namnformen utan *j* antar jag vara uppkommen i svagton t. ex. i gårdsnamnen, där ju första stavelsen alltid varit svagtonig (jfr Aschw. gr. § 313 anm. 2).

De belägg av gårdnamnen, som uppvisa *Nj-*, äro väl att förklara ss. inflytelser från sjönamnets regelbundna form.

Andra sammansättningsleden *fall*, se I, kap. I.

Njerfvehult. *narvəhult.*

1 mtl.

Neffuehult **1545** KA. 11; i Niärffuehult **1558** KA. 29; i Niärffuahult **1559** KA. 30; i Nerffuehuultt **1600** Rf. 219; Närffuehwlttz gård **1600** Rf. 219; i Nerffuehultt **1600** Rf. 219; Nerffwehulttz gård **1600** Rf. 219; i Nierfuahult **1602** KA. 19, **1620** Rf. 228, **1625**; i Nierfuehult **1613**, **1620** Rf. 228, **1666**; i Narwahult **1634**; i Närfwehult **1637**; i Niärfwehult **1642**; Niärfuehult **1642**; Njerfwehult **1747**, **1748**, **1785**.

Första sammansättningsleden se föregående gårdsnamn.

Andra sammansättningsleden *hult*, se I, kap. I.

Norra Wi eller Norrhamra. *`prästəgarn.*

1 mtl.

Namnet *Norrhamra* har jag ej funnit några äldre belägg på. Om *hamra* se ovan sid. 75. Namnet *Norra Wi* är möjligen

uppkommet ur sammanställningen 'Norra Vi (sc. sockens) prästgård', som uppfattats betyda 'prästgården Norra Vi' liksom 'Malma gård' är = 'gården Malma', ehuru i själva verket 'Norra Vi prästgård' betyder 'Norra Vi sockens prästgård'. Emellertid är väl gården tagen från den gamla gården *Vis* ursprungliga ägoområde.

Olstorp. *'ǫṣtərp.*

1 mtl.

i Orstörp **1545** KA. 11; i Olstorp **1545** KA. 18, **1602** KA. 19, **1640**, **1690**, **1785**; i Vlstorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Olstårp **1581** Rf. 192; Olofstorp **1642**; Ollstorp **1666**, **1679**; Olufstorp **1674**; Ohlstorp **1715**.

Jämför ovan sid 109 ***Olstorp.***

Probbarp. *`prebarp.*

1/4 mtl.

i Probarp **1602** KA. 19; i Probbarp **1613**, **1634**, **1642**, **1666**, **1690**, **1730**, **1785**; i Prubbarp **1687**, **1695**, **1730**; Prubarp **1729**.

Fsv. grundform är väl **Probba-þorp*, där första sammansättningsleden är jen. sg. av ett fsv. mansnamn **Probbe* eller **Prubbe* och andra sammansättningsleden fsv. *þorp*, varom se I kap. I.

Påttemåla. *`putəmar.*

Utjord.

Pottemåla **1679**; Puttemåla **1689**; Pottemåhlen **1691**; Putemålhen **1731**; Puttemålen **1785**.

Namnet är väl sammansatt av ett fsv. manstillnamn **Putte* ock fsv. *mala*, varom se I kap. I.

Ribbingshof. *rebiŋshev.* (Fordom *Vi.*)

2 mtl.

in Vẏ **1279** SD. 688; nomine Vẏ **1279** SD. 688; Wi **1279** SD. 671, **1320** SD. 2260; Vẏ **1279** SD. 672, SD. 689; in Yfrowi (**1382** Rf. 46); i Vy **1474** Rf. 128; i Vij **1491** Rf. 137; i Wij **1545** KA. 11; i Vii **1545**, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30.

Rebingshoff **1660**; Rybbingshoff **1660**; Rebbingshoof **1666**; Ribbingshåff **1679**; Ribbingzhoff **1690**.

Gården ifråga kallades i äldre nsv. ock fsv. tid *Vi*, varå belägg ovan finnas anförda.

Det nuvarande namnet har tydligen bildats med anslutning till de många urgamla gårdar på *hof*, som varit herregårdar. Fsv. *hof* i ortnamn antas i allmänhet ha betytt 'hälgedom, tempel', men har helt visst av nsv. allmänhet assosierats på längre håll med *hov* 'furstehov' etc.

Ribbings-hof har säkerligen varken av namnjivaren eller någon åhörare fattats betyda 'Ribbings tämpel' lika litet som 'Ribbings (furstliga) hov'. Namnet är alltså ett 'nynamn', varom se del I kap. VI.

Det gamla namnet *Vi* har jivit socknen sitt namn. Fsv. *Vi* 'heligt ställe, hälgedom' förekommer ej sällan i äldre svenska ortnamn under växlande former *vi*, *vä*, *ve*, jfr Lundgren Spår af hednisk tro och kult i fornsvenska personnamn sid. 55.

Rystena.

Utjord.

Denna utjord är införlivad med *Smedstorp* nedan ock är obekant för traktens befolkning. Inga äldre belägg har jag funnit på namnet Rystena. I beskrivningen till ekonomiska kartverkets karta över Ydre står även namnet Risterstena såsom alternativ benämninng på utjorden i fråga. Ingetdera namnet vill jag här söka tolka.

Rödja, Stora. *ˋstǫʀy.* (3 2)

N:o 1 1 mtl.

Rödja, Lilla. *ˋlil̥aʀy.* (3 0 2)

N:o 2 1/2 mtl.

i Rödie **1545** KA. 11; **1666**; i Röddie **1545** KA. 11; i Rydio **1545** KA. 18; i lille Rijdio **1545** KA. 18; i Störerödio **1555** KA. 22; i stora Rydhio **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i litla Rydhio **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; Rödie **1577** RAaoe IV; i Rödio **1602** KA. 19; Lillarödia **1642**;

Rödia **1642**; stora Rydje **1738**; l. Rydia **1776**; Storryd **1776**, **1785**; l. Ryd **1785**, **1786**.

Fsv. grundform är **Ryþio*, obl. kasus sg. av fsv. *ryþia* f. 'rödjning, uppröjd plats' (jfr del I kap. I, *Ryþ*). Härur uppstår *Rödje* eller *rœjə* före nsv. tid, jfr beläggen ovan ock sid. 182 *Rödja*.

Sammansättningen nsv. **Stora-röje* blir i enl. med Aschw. gr. § 158,1 **Stor-röjə*.

I **Stor-röje* ock **Lilla-röje* går det bitoniga *ö* över till *y* i enl. med Aschw. gr. § 106, b.

I **Stor-ryje* ock **Lilla-ryje* antar jag att *j* gått upp i *y*, så att ett uttal **Stor-rye*, **Lilla-rye* uppstått, varefter det obetonade *e* fallit i hiatus ock nuvarande dialektnamnformer framkommit.

Siggemåla. *'sigəmar.*

1 mtl.

i Siggemole **1545** KA. 11; i Siggamåla **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1591** Rf. 205, **1593** Rf. 207, **1594** Rf. 209, **1599** Rf. 216, **1600** Rf. 219, Rf. 220; i Sijgemåla **1588** Rf. 199; i Siggamåle **1588** Rf. 201; i Siggemåla **1588** Rf. 200, **1602** KA. 19, **1666**; i Sijggamåla **1599** Rf. 215; Siggamåla **1642**, **1674**, 4 g.; Siggemåhlen **1690**; Siggemålen **1785**.

Fsv. grundform är **Sigga-mala*, där första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Sigge* (Sv. ldsm. VI,7, sid. 11; Nielsen Oldd. Personnavne sid. 82, O. Rygh Personnavne sid. 213). Andra sammansättningsleden fsv. *mala*, se I kap. I. Om förklaringen av andra stavelsens *e*, se ovan sid. 188.

Sjöhult. *'ʃøəlt.*

1/2 mtl.

i Siöhult **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1619**, **1621**, **1642**, **1666**, **1692**, **1785**.

Fsv. grundform är **Sioa-hult*, varur nuvarande uttalsform regelmässigt utvecklats.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv *sior* 'sjö'.

Andra sammansättningsleden är fsv. *hult*, varom se I kap. I. Gården ligger vid sjön Sommen.

Sjövik. *`ʃø̱v³ı̱²k* eller *`ʃø̱v³ı²ḵ.*

1 mtl.

in Skiuikum **1382** RA. Pgbr. 1700; (nom.) Skewike (**1513** Rf. 145); i Skedeuic **1545** KA. 11; i Skeuika **1545** KA. 18, **1642**; i Skeuicha **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Skeduich **1602** KA. 19; i Skedewijka **1608**, **1641**; i Skedwijka **1688**, **1642**; Siövijka **1654**, **1666**; Skewijkan **1666**; Skewijka **1676**; Siöwijkan **1690**; Siöwika **1727**, **1785**; Siövikan **1787**.

Fsv. grundform är **Skēþa-vikom* eller **Skeþe-vikom.* I förra fallet antar jag första sammansättningsleden vara jen. sg. av *skēþ* f., i senare fallet är den en neutral *ia*-avledning med samma betydelse.

Fsv. *skēþ* f. 'spån, sjiva, sjed' förekommer även i sammansättningarna *arþaskeþ* f. enl. Schlyter 'plogskakel' ock *liþskeþ* f. en av de horisontala stängerna i en grind (Schlyter).

Arþaskeþ antar jag emellertid betyda 'rist(järn)' ock benämningen syfta på ristens uppjift att klyva torvor ock gräsvall. Jfr Hildebrand Sveriges Medeltid I sid. 184 ock där befintliga avbildningar av plogar 113, 114, 115, alla med rist. I nsv. *vävsjed* föreligger ju ock betydelsen 'sjiljare'.

Fsv. *skeþe* n. 'lopp, tidrymd' finnes även i sammansättningen *skeþisman* 'sjiljedomare'. I nsv. dial. betyder *sjede* enl. Rietz sid. 583 ff. 1) sjede, vägstycke som på en gång tillryggalägges; 2) kappridning; 3) varv, omgång; 4) ombyte, (tidpunkt för) förändring; 5) tillstånd (enl. de anförda exemplen ur betydelsen 'tidsperiod'); 6) bred ren eller väg mellan tvänne åkrar eller tegar; 7) åkerstycke. *Sjee* m. enl. Rietz = rågång, ägosträng.

I Väversunda skn av Österjötl. finnes *sjee* n. i bet. sandås (enl. fil. lic. G. Danell).

Jag antar att fsv. *skeþ* ock *skeþe* älst ha betytt dels 'det som sjiljes' dels 'det som sjiljer'. Ur dessa betydelser kunna alla ovan anförda utan svårighet härledas.

I fvno. betyder *skeið* n. enl. $Fr._2$ 1) Løb, Fart; 2) Tid, Tidsrum, Stund; 3) Løbebane; 4) et vist Længdemaal; 5) Stykke Vei af större eller mindre Længde; 6) Stykke, Del af noget; 7) Jord- eller Sandryg som danner en naturlig Veibane, fører til eller fra et Sted; 8) Kjørevei mellem Agrene paa en Gaard; sid. 301 b säger $Fr._2$: »I Norge forekommer *skeið* (sandsynligvis overalt i Betydningen Nr. 1) som et meget almindeligt Stedsnavn».

O. Rygh N.G. Indl. sid. 75 antar, ehuru med tvekan, att *skeið* i ortnamn haft betydelsen 'Bane til Kapløb eller Kapridning'.

I äldre danska förekommer enl. Kalkar *skede* bl. a. i bet. 'gräns, åtsjiljande'. Jfr vidare Kluge Et. Wb.$_6$ ***Scheiden, Scheide.***

Jag kan ej godkänna det antagande, som Fritzner ock O. Rygh jort om ordets betydelse i ortnamn. Betydelsen '(kapplöpnings)bana' synes mig så starkt spesialiserad, att den redan av det själet blir oantaglig i en del gamla ortnamn, där man väntar finna ursprungligare ock äldre betydelser på ordet.

Jag anser, att man i ortnamnen bör för *skeþ* utgå från grundbetydelserna: 'något som är avsjillt' eller 'något som sjiljer, som bildar en naturlig gräns' t. ex. en ås som sjiljer två dalar (ofta med vatten i), en landrygg som sjiljer två vatten, vatten som sjiljer två landsträckor, jfr Fr.$_2$ betydelserna 7) och 8); Rietz betydelserna 6) och 7); ofta kommer ordet att betyda *udde, näs, landtunga* samt stundom *sund* ock långsmal *vik*.

Föreliggande gård *Sjövik* (← fsv. **Skeþa-vikom*) ligger ytterst på en i sjön Sommen utsjutande långsmal udde. Antingen har viken innanför fått sitt namn efter udden ock sedan gården kallats efter viken, eller ock har viken ursprungligen fått namnet.

Jag har närmare granskat de hos O. Rygh N.G. I ock II förekommande ortnamn, vari *skeið* av honom anses ingå ock tagit reda på deras lägen å Norges geografiske Opmaalings kartor över Smaalenenes ock Akershus' amt i skala 1 : 100,000.[1]) Resultaten meddelas här:

1) N.G. I, 273 *Skiviken*. Namnet lämnas oförklarat af Rygh. Gården är belägen vid inre delen av en mycket lång ock smal havsvik, vars innersta del på kartan kallas *Hundebunden* (sannol. efter den flod *Hunn*, som rinner ut däri).

2) N.G. I, 89 *Ski*. Förklaras av Rygh vara *skeið* n. = 'Bane til Kapløb el. Kapridning'. Gården ligger unj. 1 km. från en flodförening (där jag tänker mig, att den av floderna inslutna landtungan skulle urspr. burit namnet *Skeið*).

3) N.G. I, 102 *Ski*. Förklaras av Rygh som ovan. Ligger alldeles invid föreningen av två åar, som stöta ihop i en mycket

---

[1]) Denna undersökning jordes 1899 eller 1900 på Uppsala universitetsbibliotek.

spetsig vinkel ock bilda en udde, på vilken visserligen ej själva gårdens byggnader ligga, men denna udde hör sannolikt till gården.

Bland försvunna namn anföres N.G. I, 323 utan förklaring *Skituidatoo* från biskop Eysteins Jb. (omkr. år 1400). Första sammansättningsleden *skituida-*, torde motsvara 'skedsmo' som förekommer i andra namn, jfr nedan.

4) N.G. II, 21 *Ulski* (← *Ulfa-skeið). Rygh förklarar namnet av *skeið* liksom ovan. Här tycks man böra tillgripa t. ex. bet. »landrygg», »ås» el. dyl., då belägenheten, försåvitt den på kartan kan utrönas, ej jer något stöd för den tolkning jag i de andra fallen använt.

5) N.G. II, 37, 38 *Ski* (gård ock socken). Betydelse enl. Rygh som ovan. Gårdarna *Ski* ock kyrkan ligga unj. 1 km. från sjöarna Midtsjövandet ock Nærevandet ock det näs som ligger mellan dessa, samt lika långt från det näs som ligger mellan Midtsjövandet ock en tredje sjö. Sannolikt har *Skeiðis* sokn, — bygd (bel. 1306, 1370) fått sitt namn av de många näsen ock landtungorna omkring ock mellan ovannämda sjöar ock åarna mellan ock till dem.

6) N.G. II, 141 *Dön-ski* (*Dynjandaskeið*). Förkl. av Rygh s. ovan. Ligger på unj. en halv km. avstånd från vardera av två åar: *Isi-elv* ock en dennas biflod, ock något mer än 1/2 km. från dessas förening. Ligger i den spetsiga vinkeln mellan åarna.

7) N.G. II, 248 *Skea* (← *Skeiðihof*). Rygh förkl. s. ovan. Ligger några hundra meter från en å, ock unj. 1 km. från denna ås förening med en annan. Fordom plats för kyrka.

8) N.G. II, 264 och 269 *Skedsmo* (gård, härad, socken). Rygh förklarar som ovan. Namnet har sannolikt urspr. betecknat den skogbevuxna landtunga, som ligger mellan åarna Ler-elv ock Nit-elv. Gårdnamnen på denna landtunga: Braanaas, Holt, Bröter, Skovvold, Furuset, Movin m. fl. intyga, att där är gammal skogsbygd. Socken- ock häradsgränsen följer länge nämda åar ock går ner till föreningspunkten mellan dem.

9) N.G. II, 301 *Skei* (ock *Vesleskei*). Rygh förklarar som ovan. Gårdarna ligga på en smal landremsa mellan två mindre åar, som på unj. 1 km. avstånd från Skei förena sig ock bilda en biflod till Flottene-elv.

10) N.G. II, 317 *Skedsmo.* Rygh förklarar som ovan. Gårdarna (två st.) ligga på en vid denna punkt högst 500 m. bred landtunga mellan två åar, som unj. 1/2 km. längre ned förena sig till Horsla-elv.

Jag har med denna lilla undersökning velat ådagalägga, att något hinder ej förefinnes att för de ortnamn, som finnas i N.G. I och II, anta en något allmännare betydelse än den av O. Rygh ock Fr.$_2$ för *Skeið-* i ortnamn antagna. Tvärtom talar ju belägenheten vid de flesta av ovan anförda no. gårdsnamn *för* en betydelse 'näs', 'landtunga', 'vik'.

Judutvecklingen av nu föreliggande gårdnamns fsv. form **Skēþa-vikom* (eller **Skeþe-vikom*) antar jag har gått ut från ett uttal **Sk$\overset{1}{\text{ē}}$þ$\overset{0}{\text{a}}$v$\overset{3}{\text{i}}$k$\overset{2}{\text{o}}$m*, som jer det 1382 belagda uttalet *skĭvikom* (el. *um*). Efter huvudtonens flyttning till första stavelsen blir *skĭ* → *skē* liksom *ĭ* → *ē* sid. 198 i ***Lidhult.*** **Sk$\overset{3}{\text{e}}$v$\overset{2}{\text{i}}$k$\overset{0}{\text{o}}$m* (*um*) har jett oss *Sjövikq̨* vid början av nsv. tid (jfr Aschw. gr. § 318,3 ock § 148 med anm. 4 ock där citerad litteratur).

Av beläggen här framgår vid jämförelse med *Hammerum* ovan sid. 133 ock gårdnamnen, som äro sammansatta med *rum* t. ex. *Tullerum* nedan sid. 212, att obetonat *om* (*um*) blir *q̨*, men *ej* (starkt) bitonigt.

Att döma av skrivningarna har *sk-* → *ʃ* först omkring mitten av 1600-talet. Genom folketymologisk anslutning till bestämd form av sammansättningen 'sjövik' uppstår då en namnform *Sjövikq̨*, som senare blir *ʃø̱vi̱ka*, varur den nuvarande namnformen uppstått jenom en subtraktion av bestämda slutartikeln. Denna subtraktion har väl sin grund i ett resonnemang, som är likartat med det som åstadkommit additionen av slutartikeln till namn som *nøkḱabarjət* ovan sid. 109, ***Bubbetorp*** ovan sid. 167 m. fl. Sjövik är säteri. Resonnemang: Små gårdar äro i regel unga. Unga gårdar ha ofta bestämd artikel på namnet, därför få de små nu antydda gårdsnamnen ett tillägg av best. slutartikeln, ex. sid. 109, 167 m. fl. Däremot äro större gårdar i regel gamla. Gamla gårdsnamn ha i regel ej best. slutartikel. Därför strykes denna på 1 mtl. säteri *Sjövik.*

Ovanstående visar, att subst. *sjövik* med best. slutartikel uttalats *ʃøvıkq̨* på 1600-talet. Jfr Beckman Sv. ldsm. XIII,3 sid. 17 ff.

Andra sammansättningsleden i **Skepa-vikom* är tydligen dat. plur. av fsv. *vik* f. vik.

Skirshammar. *ʃiʂ(h)ˋam̱ar* eller *ʃiʂ(h)ˋam̱ər* (*e*-mål).

1/4 mtl.

Skirshammar **1642**, **1666**, **1679**, **1690**; Schirshamar **1688**; Skershammar **1719**; Siershammar **1727**; Skiärshammar **1785**.

Fsv. grundform är *Skirs-hammar*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av sjönamnet *Skir(en)*.

Andra sammansättningsleden är fsv. *hammar* m. 'klippa, bärgshöjd'.

Gården ligger nära sjön *Skiren*, vars namn kommer av fsv. *skir* 'klar, ren'. Detta sjönamn förekommer på flera ställen i Sverje.

Jfr den motsatta betydelsen i sjönamnet *Kåmmen* ovan sid. 136.

Smedstorp. *'smestərp.*

1 mtl.

i Smedztörp **1545** KA. 11; i Smedstorp **1545** KA. 18; i Smedztorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1642**; i Smestorp **1602** KA. 19, **1666**, **1678**, **1690**, **1785**.

Se ovan sid. 185 samma namn!

Stjerneberg. *ˋʃa̱n(ə)barj* eller stundom *ʃanəbarj*.

1/2 mtl.

Styernobergh (**1418** SD. 2448); Styernoberg (**1418** SD. 2448); i Stierneberg **1602** KA. 19, **1666**, **1690**; Stiärnebergh **1642**; Stiernberg **1785**.

Fsv. grundform är **Stiarno-bärgh*.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. *stiarna* f. 'sjärna'.

Andra sammansättningsleden är fsv. *bärgh* n. 'bärj'.

Jag antar, att benämningen givits åt ett bärj, som legat i öster (eller väster) från namnjivaren, så att bärjets topp solbelyst

glänst för dem som bott väster (resp. öster) om ock lägre ned en stund efter sedan (resp. innan) solen gått ned (resp. upp) för nedanför liggande bygd. Betydelsen 'jus fläck mot mörkare bakgrund' förefinnes i *stjärn* 'sjärna i pannan på hästar ock nötkreatur' (Söderwall, Rietz).

Svana. 'svana.

2 mtl.

i Swano **1545** KA. 11, 2 g.; i Suano **1545** KA. 18; i Suana **1545** KA. 18, **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1602** KA. 19; i Swana (**1587** Rf. 197); i Swaana **1642**; Svana **1642**, **1666**, **1785**, 4 g.

Jag antar, att *Svana* ursprungligen är namn på eller ingår i något sammansatt namn på den långa smala vik av Sommen, vid vars innersta ända gården *Svana* ligger. Viken ifråga heter nu *Svanafjärden*. Hela den del av Norra Vi socken, som ligger öster om Svanafjärden kallas *svanboskatən* (jfr ovan sid. 71 anm. samt sid. 196 ***Högemåla*** ock nedan ***Svenningeby***). Ordet *svan* ingår ej sällan i namn isynnerhet på litet större vatten. Så *'svansflon* på kartan 'Svanfjorden', i Skålleruds skn Dalsland. Vid *'svansflon* ligger gården *Svankila*, jfr Rygh N.G. I sid. 258, 259 *Svanekil* ss. namn först på en lång smal vik ock sedan på en gård.

Svarstorp. 'svastərp.

1 mtl.

Swartztorp **1384** Rf. 51, **1642**; i Swarstörp **1545** KA. 11; i Suerdstörp **1555** KA. 22; i Suartztorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Suarstorp **1602** KA. 19: Swarstorp **1666**, **1678**, **1690**, **1737**, **1785**; Svartztorp **1714**; Swastorp **1730**, **1731**.

Fsv. grundform är **Swarts-þorp* där första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Swart*.

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I kap. I.

I Beskrifning till ekonomiska kartverkets karta öfver Ydre härad skrives gårdsnamnet alternativt *Svärdstorp* (även belagt 1555). Jfr ovan sid. 68 *Svärdsvik* för *Svartsvik*. Dessa skrivningar förklaras ss. 'skrivaretymologiserande', föranledda av

kunskapen om dialektformen *svad* för rspr. 'svärd' vid sidan av uttalet *svat* för rspr. 'svart'. Ydremålets *svat* vid sidan av *'svastərp* beror naturligtvis på att *rts* → *rs* → *ş*, innan förlängningen av *a* framför *rt* inträtt, ock att ingen förlängning framför *rs* (el. *ş*) ägt rum. Vokalen *a* i 'svart' uppstår vid den i senare tid jorda förkortningen av det i y. fsv. framför *rt* förlängda *a*, vilket vid sin förlängning fått kvaliteten *a*.

Svenningeby. *'svaŋıgaby.* (3 1 0 2)

N:o 1 norrgård 1 mtl., n:o 2 södergård 1 mtl.

i Sweningeby **1545** KA. 11, **1608**, **1609**; i Sweningbijgi **1545** KA. 11; i Suäningessby **1555** KA. 22; i Suäningabij **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1634**, **1642**; i Sueningabij **1581** Rf. 192, **1585** Rf. 195, **1593** Rf. 207, **1599** Rf. 215, **1617**; i Suenigabij **1585** Rf. 194, **1614**; i Suenigeby **1588** Rf. 199; i Sweningaby **1600** Rf. 219, Rf. 220, **1620** Rf. 228; i Suäningeby **1602** KA. 19; i Swäningeboo **1619**; i Swänningaby **1629**; Sväningeby **1666**; Svängeby **1670**; Sveningeby **1677**; Svenningeby **1699**; Sväningaby **1785**.

Fsv. grundform är **Swäninga-by.*

Andra sammansättningsleden *by*, se I kap. I.

Första sammansättningsleden är jen. plur. av ett fsv. **swäninge* 'som bor vid Svana(fjärden)', jfr benämningen *Svanboskaten* på den del av Norra Vi socken, där byn ifråga är belägen. *Svanbo* ← **Svan(a)boa* betyder ju detsamma som fsv. *Swäninga* eller 'Svanamännens' (jfr ovan sid. 104 om *bo(e)* såsom beteckning för 'hörande till en bygd, ett samhälle', *ej* en gård). Om suffixet *ing* till bildning av stamnamn se Kluge Nominale Stammbildungslehre$_2$ § 27 a ock b. Fsv. **Swăna* blir nutida ydremål *'svana*, men fsv.*Swänningaby* blir *'svaŋıgaby* (3 1 0 2). Jfr ovan sid. 158 *Skeppehult* vid sidan av *ʃep* ock sid. 160 ***Spakarp.*** Regeln synes vara den, att den fsv. förbindelsen kort vokal + kort konsonant i huvudtonig stavelse blir i nutida ydremål lång vokal + kort konsonant, när konsonanten står i slutjud eller framför starkt bitonig stavelse, men kort vokal + lång konsonant, när konsonantenstår framför obetonad eller svagt bitonig stavelse. Sannolikt jäller denna regel ej för alla fsv. förbindelser vokal + konsonant (för fsv. *ägh*, *egh* jfr ovan sid. 103). Exempel ur

denna avhandling (med uttalet transkriberat i vanlig skrift): *Bessery(d)?*, *Höjjamål(e)n*, *Rönnäs*, *Sillafall*, *Vinnarsrum* i Asby socken, *Viggesbo?* i Rumskulla skn, äldre skrivn. *Brockaboda*, *Knapparp*, äldre *Kättestorp*, sjön *Läjjen* (undantag), *Läjjenäs*, *Vassamålen?*, *Telackebo?*, *Tunnarp*, *Vännebjärk*, *Åbby* i V. Ryd, *Brobby*, *Hackery(d)* i Sund, *Höjj(e)rås*, *Sjeppehult*, *Spakkarp* i Svinhult, äldre skrivn. *Bassarp*, *Brobby* i Torpa, äldre skrivn. *Kärremålen*, *Svänningaby* i Norra Vi ock flera andra.

Sålebo. *`sǫlbo.*

1 mtl.

i Solffuebo **1545** KA. 11; i Solcboda **1545** KA. 18, **1611**, **1612**, **1613**, **1620**; i Soluabodha **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Solebodha **1602** KA. 19; Solfuebo **1642**, **1666**; Solebo **1674**, **1689**, **1697**, **1727**; Sålebo **1679**, **1785**; Sållebo **1681**, **1697**; Sohlbo **1718**, 4 g.

Fsv. grundform är **Solva-boþa*. Härur fås nuvarande dialektnamnform över *Solvebo* i vissa sammansättningar ock sammanställningar, där *e* synkoperats ock *v* fallit i trekonsonantisk förbindelse.

Första sammansättningsleden är jen. sg. av fsv. mansnamnet *Solve*, varom se ovan sid. 39 (*Solva* f. sid. 43).

Andra sammansättningsleden *þorp*, se I kap. I.

Sånstorp. *`sønstørp* eller *´sanstərp.*

1 mtl.

i Sanstörp **1545** KA. 11; i Sonstorp **1558** KA. 29, **1559** KA. 30, **1613**, **1614**, **1666**; i Sunstorp **1602** KA. 19; i Sandstorp **1627**; Sundztorp **1642**; Sundstorp **1666**; Sånstorp **1695**, **1696**, **1785**.

Namnet är sammansatt av ett mansnamn i jen. sg. ock fsv. *þorp*, varom se I kap. I. Mansnamnet i första sammansättningsleden kan jag ej identifiera. Jag har hört båda de anförda uttalen flera gånger, men det förekommer mig, som om *`sønstørp* vore det gamla uttalet.

Tullerum. 'tu̯l(ə)rum.

N:o 1 östergård 1 mtl., n:o 2 westergård 1 mtl.

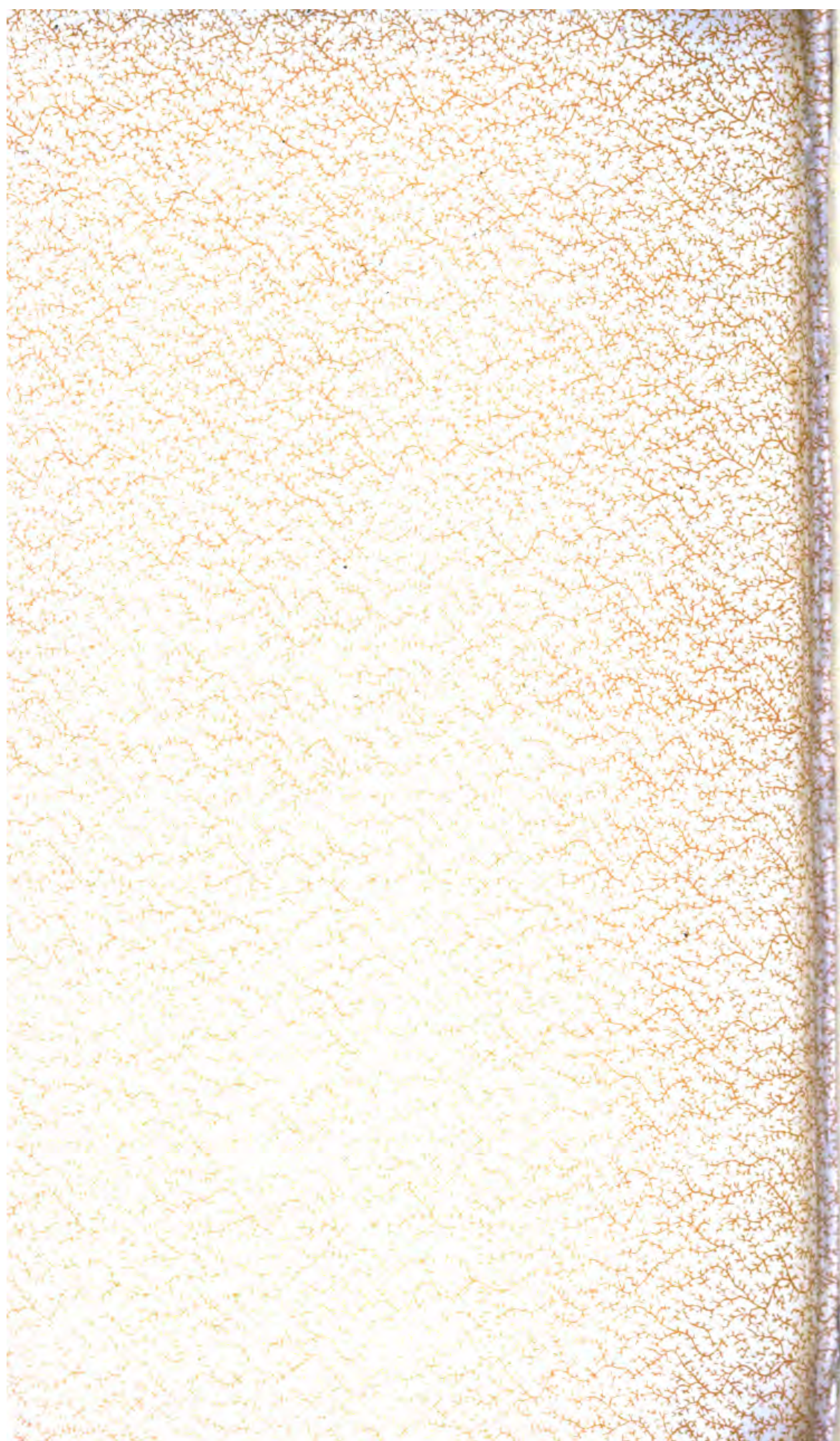
i Tullorume **1397** Rf. 62; i Tollerom **1545** KA. 11, 2 g.; i Tullarum **1545** KA. 18; wthij Töllerum **1557** Rf. 176; i Tullarwm **1558** KA. 29, **1559** KA. 30; i Tållerom **1561** Rf. 180; Tullerum **1602** KA. 19, **1608**, **1611**, **1613**, **1614**, **1617**, **1620**, **1625**, **1642**, **1690**; Tullrum **1666**, **1667**, **1785**.

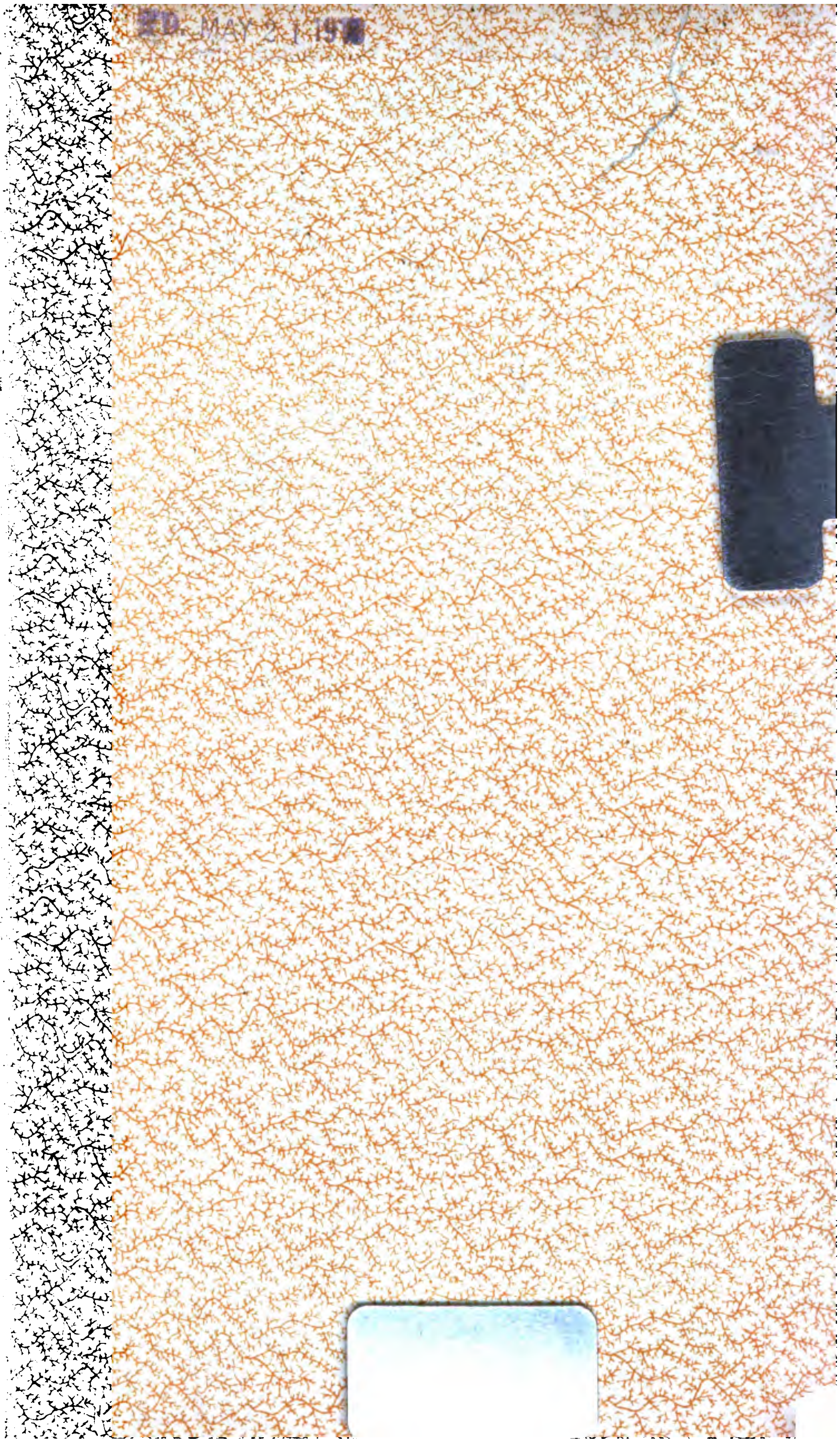
Namnets senare sammansättningsled är *rum*, varom se del I, kap. I.

Namnets första sammansättningsled är, av det älsta belägget att döma, ett fem. **tulla*, vilket jag antar ha varit benämning på en bäck, som rinner jenom byn. Jfr det norska *Tull-* i *Tullbækken* m. fl., O. Rygh No. Elvenavne sid. 278. Rygh sammanställer namnet med no. *tulla* 'svinge, dreie omkring, sno'.

I sv. dial. finnes enl. Rietz sid. 762 *tulla* vb. 'rulla, rulla ihop, välta'; *tulla* f. 'rulle, något hoprullat'; vidare *tullt* m. 'något hoprullat', även 'liten gosse som börjat lära gå' m. fl. liknande ord.

Med Aasen Norsk Ordbog under *Tulla* antar jag den centrala betydelsen på verbet vara 'svänga, vrida (sig) runt, virvla' ock antar stammen vara ett urg. **tu̯izl-*, eng. *twirl* 'to turn rapidly round' (Skeat: »It stands for *thwirl*» ock är »frequentative of A. S. *þweran*, to turn»), no. dial. *tvilla* »røre sammen ved en Omhvirvling, omrøre» (även *tvidla* ← *tvirla* enl. Aasen). *Tvilla: tulla* liksom fht. *swimman*: nord. *sund* (← **sumð-*). Om assimilationen *zl* → *ll*, se Streitberg Urgermanische Grammatik sid. 141.

MAY 21